توره او سیاست

د اموي اسلام او نبوي اسلام مبارزه

(السیف و السیاسه فی الاسلام، الصراع بین الاسلام النبوی و الاسلام الاموی)

صالح الوردانی المصری

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب مشخصات:
د کتاب نوم: توره او سیاست
لیکوال: صالح الورداني
د چاپ کال:
د چاپ وار:
شمیر:

د ليکوال خبرې

څو کاله وړاندې مې دا کتاب د تاريخ د حرکت د نوې کتنې لپاره په ((صفين)) ونوماوه. د کتاب له کښلو چې نيت د حضرت علي او حضرت جناب امير معاويه ترمنځ د شخړې په اړه څېړنه او په اسلامي ټولنه کې يې غبرګون و، خو په تاريخي پېښو کې له څېرنې، را څرګنده شوه، چې د ((صفين)) پېښه له تېرو سترو پېښو زېږېدلې؛ نو ځکه شاته ستون شوم، چې د حضرت عثمان (رض) په اړه څېړنه وکړم.

د حضرت عثمان (رض) په باب ويينې اړ کړم، چې د حضرت عمر (رض) په اړه څېړنه وکړم او د حضرت عمر (رض) په هکله څېړنې اړ کړم، چې د حضرت ابوبکر صديق (رض) په باب غور وکړم، تر دې چې د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله د ژوند د حالاتو څېړنې ته ورسېدم او پردې باور شوم، چې کړ لېچ د نبي کريم صلی الله عليه و آله د ژوند له روستيو وختونو پيل شو او د((صفين)) جرړه له همدې ځايه ده او چې جناب رسول الله صلی الله عليه و آله وفات شو، سياست د تورې په مرسته ټبريزه ليکه واکمنه کړه، هغه ليکه چې حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) يې بنسټ کېښود او اموي ليکه ترې راوټوکېده.

نو صفين د ټبريز يا قبيلوي اسلام د بهير پای و، چې د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله تر وفات روسته واکمن شوی و، نو د رسول اکرم د ژوند د روستيو حالاتو پېژندنه؛ يعنې د صفين پېژندنه.

د نبي کريم صلی الله عليه و آله تر وفات روسته دوه ليکې را ښکاره شوې:

١- هغه ليکه، چې د ټبر يا قبيلې خوا يې ونيوه او د بني ساعده و له څپرګي را وټوکېده.

٢- هغه ليکه، چې د اهل بيتو خوا يې ونيوه او له حضرت علي سره همژمنې شوه.

لومړی ليکه: يعنې د ((ټبريز يا قبيلوي اسلام)) ليکه.

دويمه ليکه: يعنې د ((محمدي اسلام)) ليکه.

د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله د مرګونې ناروغۍ پر مهال، د دواړو ليکو ترمنځ شخړې زور واخېست او که څه هم ټبريز يا قبيلوي اسلام بر لاس شو، خو همېش محمدي اسلام د مبارزې په ډګر کې و.

کله يې په توره، کله يې په سياست او کله يې په دواړو مبارزه کوله. د دې کتاب نيت دادی،

چې د اسلام تاریخ له سره وپېژندل او بیا ولیکل شي، ځکه سیاسي رنګ یې اخیستی او شخصیتونه یې پر نصوصو او متونو بر لاس شوي او تبریزي شخړې پر اسلامي ارزښتونو لا سبري دي.

مسلمانانو د تاریخ بهیر د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د وفات له ورځې تر ننه د سپېڅلتیا په لید تر غور لاندې نیولی، بې له دې چې څه ګوتنیونه او بیا کتنه په کې وي. د دې کتنې سرچینه، له مسلمانانو راتاو سلفي ځنځیرونه دي، چې څوك نه پرېږدي د تاریخ حرکت په «بشپړتیا یې لید» او له هغو "سپڅلتیا وو" لرې ووینې، چې ټاکلي وګړي یې په شپول کې نیولي دي او په دې وینه کې موخه مو دا نه ده، چې یو شمېر هغه شخصیتونه چې د مسلمانانو د درناوي وړ دي خوګانې پکې ولټوو او خدای مه کړه سپکاوی یې وکړو؛ بلکې موخه مو داده، چې « متون » پر « رجالو » غوره او اوچت وبولو او بیا وګړي د متونو په سیوري کې وتلو.

نیت مو د یوه داسې قانون اېښودل دي، چې د تاریخ په بیا لوستنه کې مو لاسنیوی وکړي، داسې بیا لوستنه، چې د نصوصو له لارې حقایق تر لاسه کړو، نه د رجالو او وګړو له لارې.

د تاریخي حقایقو په هکله بحث، باید رښتونې نښې نښانې ولري او څه چې دلته لولو، بېشکه په ورځېني ژوند کې مو رهبنې لري او په ټولیز ډول د مسلمانانو واقعیت او اسلامي اندنه رانغاړي.

هغوی چې د اسلامي بلنې چارې پر مخ وړي او له تبلیغاتو سره یې مخه وي، باید پوه شي چې د تاریخ د حرکت پېژندنه د اسلام پوهنې لازمي سریزه ده او د تېرو پېژندنه د اوسني وخت د پېژندنې سریزه ده.

او په دې توګه دا کتاب له تېرو تر ننه یوه کتنه وه او هیلمن یم چې د تېرو له ځنځیرونو د مسلمانانو د عقلونو ازادۍ ته یو ګام وي.

صالح الورداني

قاهره – ۱۹۹۶ ز، جنوري

لومړی تم ځای

د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وفات

... او « فتنه » دغسې راښکاره شوه، حال دا چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله پر مرګونې ناروغۍ و.

د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وفات

د نبي مکرم صلی الله علیه و آله ناروغي په زور کې وه او مهاجرینو او انصارو چې له نبي کریم صلی الله علیه و آله روسته پړاو ته ځانونه چمتو کول، فتنې پکې را ولاړې شوې. اسلام چې د مکې تر سوبې روسته د قریشو مشران ځپلي وو، له لرې یې نبوي کورنۍ او د پیغمبر رنځوري څارله.

مهاجرینو په مدینه کې، په " حجة الوداع " کې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د وصیت په سیوري کې د خلافت مساله او پر رسول الله د روستیو نازل شویو آیتونو په باب په خپلو کې خبرې اترې کولې او (د نبي کریم تر وفات روسته) برنامې یې ارزولې او خپله ونډه یې په ګوته کوله. انصارو هم وضع څارله او ډارېدل چې هسې نه د نبي کریم صلی الله علیه و آله له وفات روسته خپل استراتیژیك وضعیت له لاسه ورکړي.

منافقین هم فرصت ته سترګې پر لار وو، چې پټ پړاو څنډې ته کړي او ځان له نوي پړاو سره جوړ جاړي ته چمتو کړي.

د مؤمنانو یوه کوچنۍ ډله، چې له نبي کریم صلی الله علیه و آله را تاوه وه، د دین د راتلونکې په فکر وه او هم هغو غبرګونونو ته پر تمه وه، چې شونې ده د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله تر وفات روسته، په مدینې او له مدینې بهر را ولاړ شي.

د سرور کاینات صلی الله علیه و آله د ناروغۍ پر مهال، د مدینې د وضعیت د روایاتو له څېړنې څرګندېږي، چې پیغمبر د بېلا بېلو ډلو تر دباو لاندې و، چې ځانګړي خیالونه یې درلودل او په حقیقت کې دې دباوونو په خلافت او حکومت پورې تړاو درلود او بېشکه که سرور کاینات صلی الله علیه و آله په دې هکله څوك په نښه او ټاکلی نه وای، نو شخړې ته به اړتیا نه وای نو باید صبر وکړو، چې خدای خپل تقدیر پلي کړي او که سرور کاینات صلی الله علیه و آله له رنځورۍ روغ نشو، نو خلك به د حضرت د ځایناستي لپاره له خپلو یو تن

وتړاکي. خو روايات مو دغسې پايلو ته نه را کاږي، بلکې روايات ټينګار کوي، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله همېش د دين د راتلونکی او د امت د چار په فکر کې و او تل يې خلکو ته لار ښووله، چې بې لارې او بد مرغه نشي، خو په دې ترڅ کې ځينې ډلې وې، چې دا چارې يې د خپلو ګټو مخالف بللې؛ نو ځکه يې، هڅې کولې چې د سرور کاينات صلی الله عليه و آله نظر عملي نشي.
او سرور کاينات صلی الله عليه و آله هم له خپل امت سره د خدای پامانۍ پر مهال پوهېده چې امت يې دننني او بهرني خطرونه ګواښي او مخنيوي ته يې بايد نقشې وکاږي. بايد له ايران او روم سره مقابلې ته ګامونه پورته کړي او همداراز په دننه کې له يهودو او منافقانو سره د مبارزې لپاره ګامونه واخلي، نو ځکه يې د بهر لپاره، د اسامه (رض) لښکر تلو ته چمتو کړ او دننی اوضاع ته يې د وداع خطبه او د وصيت کښل په پام کې ونيول.

د وداع خطبه:

ايا دا امکان لري، چې يو پېغمبر له خپل امت سره وداع کوي او روسته بل پېغمبر هم ترې نه وي، نو خپل امت ته کومه برنامه پرېښږدي؟
د دې پوښتنې ځواب ته، د سيرت په کتابونو کې د راغلې وداع خطبې په مضمون کې څه نا څه غور کوو:
کوم قرآني متون چې په « حجة الوداع » پورې اړوند دي، خدای يې په اړه وايي:
(مائده- ٦٧:)يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ) ډېر مفسرين او فقها وايي، چې د دې آيت شريف شان نزول په «حجة الوداع» کې و او دا د پېغمبر د راتلونکې رسالت په باب ورته راغلی يو فرمان دی، چې خپل امت ته يې ووايي.
صحيح بخاري له ام المؤمنين عايشې (رض) روايتوي: «هغه به درته دورغ ويلي وي، چې څه پر پېغمبر نازل شوي، څه يې ترې پټ کړي وي» او خدای وايي:)يا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ) [1]
پوښتنه ده، چې ولې حضرت عايشې (رض) دغسې خبره کړې ده؟ شك نشته چې يو دليل و، چې دغسې خبرې کولو ته يې اړ کړې وه.

---

[1] -صحيح صحيح بخاري ،٦، ٦٦ مخ

په نظر راځي، چې د آيت شريف په باب ډېر مطالب ويل شوي دي، خو هرومره يو مهم مطلب شته، چې په اړه يې دا آيت نازل شوی او روا نه ده، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله تورن کړو، چې د خدای له نازل کړای شويو يې څه پټول.
په هر حال دا پټول يوازې د منافقانو، خېل پالو او ځانته ګټه غواړيو پر ګټه و، نو کوم څيزونه هغوی اړ باسي، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله تکذيب او په پټولو يې تورن کړي، حال دا چې پوهېږي، چې قرآن پر سرور کاينات صلی الله عليه و آله نازلېږي او رسوا کړي يې دي او نيتونه يې را برسېروي، نو څکه سرور کاينات صلی الله عليه و آله څه نه پټول او چې څه پرې نازلېدل خلکو ته يې رسول، خو پټول له بل لوري را منځ ته شو، بېشکه د قرآن څرګند آيات پټولای نشو، خو د سرور کاينات صلی الله عليه و آله خبرې پټولای شو او په نظر رسي، چې څه ليوالتيا وه، چې د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله د ځايناستی په باب، له وصيت سره يې د دې په تړاوباور ولرو او که په رښتيا د عايشې (رض) خبره په دې پېښې پورې تړاو مومي، نو سمه ده او سرور کاينات صلی الله عليه و آله هرو مرو ښکاره کوله او هم د عايشې (رض) يوبل روايت تاويلوي، چې د علي په اړه د سرور کاينات صلی الله عليه و آله له سپارښتنې منکره ده.
« څه وخت يې د هغه په هکله وصيت وکړ؟ د سرور کاينات صلی الله عليه و آله سر زما په لمن کې و او هډو پام مې نه و، چې له نړۍ تللی دی، نو چا يې په اړه وصيت وکړ؟» [1]
او که د آيت روستۍ نيمايي)وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ) ته ځير شو، نو پوهېږو چې امت ته په کې خورا مهم امر شته، چې لازم دي پېغمبر ته ډاډ ورکړای شي، چې د منافقانو، ټبر پالو او... غبرګونونه زيان ورسولای نه شي او دا مطلب له)) وَاللّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ)) څخه پوهېدای شو.
پر سرور کاينات صلی الله عليه و آله کلونه کلونه، ډېر احکام د آيتونو له لارې نازلېدل، چې بايد خلکو ته يې رسول، خو ولې دا روستی حکم په دې پورې اړوندېږي، چې خدای به يې د خلکو له ځورونې خوندي کړي.
همدغسې خدای جل جلالهُ وايي: مائده-۳:)اَلْيَوْمَ اَ كْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا)
دا آيت هم په «حجة الوداع» کې نازل شوی، لکه چې اهل سنت له ابوسعيد خدري (رض)

[1] - صحيح صحيح بخاري ٤: ٣، کتاب الوصايا- صحيح مسلم ٣: ١٢٧٥، ١٩ ګڼه حديث، کتاب الوصيه.

څخه روایتوي، چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله خلك د «خم عذیر» پر ورځ حضرت علی کرم الله وجهه ته متوجه کړل او امر یې وکړ، چې ونو لاندې پاك او چمتو کړئ، نو ودرېد او علي یې راوغوښت، له لاسه ونیو او اوچت یې کړ، تر دې چې خلکو د پېغمبر او علي د تخرگونو سپین ولېدل او خلك لا خپاره شوي نه وو، چې دا آیت نازل شو.... بیا پېغمبر وویل: د چا چې زه سرور او مولا یم، نو تر ما روسته علي یې سرور دی. خدایه دوستان یې دوست وگڼه او دښمنان یې دښمن وبوله او د ملاتړو یې ملاتړ شه او هغه خوار کړه، چې علي خوار کړي.[1]

صحیح بخاري په یوه روایت کې وایي، چې نبي کریم صلی الله علیه و آله د یوې وینا په ترځ کې وویل: نه پوهېږئ چې نن څه ورځ ده؟ وویل شول: خدای او رسول یې ښه پوهېږي. ویې ویل: آیا نن د قرباني ورځ نه ده؟ و مو ویل: هو، رسول الله. ویې ویل: دا کوم ځای دی؟ آیا یوحرام ښار نه دی؟ و مو ویل: هو، رسول الله. ویې ویل: په رښتیا، د نن ورځې د حرمت په څېر، وینه، شتمني، نوامیس او بدنونه مو یو پر بل حرام دي. آیا پیغام مې در ورسېد؟ و مو ویل: هو، ویې ویل: خدایه شاهد وسه، نو هر حاضر دې غایب خبر کړي، ځکه ډېر شوي، چې تبلیغ ورته شوی، تر تبلیغي خورا پوه وي. هسې نه چې تر ما روسته بیا کافران شئ او دیو بل څټونه پرې کړئ.[2]

او د صحیح بخاري (۹: ٦۳مخ) په بل روایت کې راغلي: هسې نه چې تر ما روسته مرتدان شئ او د یو بل څټونه پرې کړئ.

جریر وایي: جناب رسول الله صلی الله علیه و آله په « حجة الوداع » کې راته وویل: خلك چوپ کړه. بیا یې وویل هسې نه چې تر ما روسته بیا کافران شئ او د یوبل څټونه پرې کړئ.[3]

مسلم (صحیح، ۲: ۸۸٦ مخ، ٤۷ گڼه حدیث) روایتوي، چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله وویل: خلکو! خبرې ته مې غوږ ونیسئ. ښایي چې زه مو نور دلته ونه وینم. خلکو! پر تاسې د یو بل وینې او مالونه د نن په څېر حرام دي او هم ټولې جاهلي چارې او د جاهلیت وینې مې تر پښو لاندې دي، لومړی وینه چې تر پښو لاندې کوم د ربیعة بن حارث وینه ده

---

[1] - خوارزمي، مناقب، ۱۳۵ مخ، ۱۵۲ گڼه حدیث. حمویني، فرائد المسطین ۱: ۷۱ مخ، ۳۹ گڼه حدیث

[2] - صحیح بخاري : ۹: ٦۳ مخ. ۲: ۲۱۵-۲۱٦مخونه.

[3] - صحیح بخاري : ۹: ٦۳ – ٦٤ مخونه.

او لومړی سود او ربا چې تر پښو لاندې کوم د عباس بن عبدالمطلب سود دی.
خلکو! شیطان له دې نهیلی شوی، چې ستاسې په هېواد کې ونمانځل شي، خو یوازې په هغو کړنو یې بسیاینه کړې، چې تاسې یې واړه بولئ، نو د خپل دین په اړه ترې ځانونه بچوئ.
خلکو! په حقیقت کې میاشتې کمول او زیاتول په کفر کې افراط دی، چې کفار پرې، خورا بې لارې کیږي، یو کال یې حلالې بولي او بل کال یې حرامې، چې د خدای حرام لتاړ او حلال یې حرام کړي او په واقع کې وخت په هماغه بڼه ستون شو، چې یوه ورځ خدای اسمانونه او ځمکه پیدا کړل. کال دولس میاشتې لري، چې څلور یې حرامې دي، چې په دې څلورو کې درې یې پرله پسې دي، ذوالقعده، ذوالحجه، محرم او رجب چې د جمادي الثاني او شعبان ترمنځ ده.
د ښځو په باب، الهي تقوا هېره نه کړئ)تېری پرې ونه کړئ) ځکه د خدای په اجازه مو نیولي او د خدای په نامه مو، نکاح ورسره کړې ده. په واقع کې تاسې یو پر بل حق لرئ، پر هغوی مو حق دادی، چې څوك په سملاستو کې درسره شریك نه کړي، نو که دغسې بد چار یې وکړ، نو په کوتك یې ووهئ، خو نه دومره سخت، او هغوی هم پر تاسې حق لري، چې په انصاف خواړه ورکړئ او جامې ور واغوندئ.
نو خلکو! په خبره مې ځان پوه کړئ، چې څه لازم و، درته مې وویل، او په رښتیا په تاسې کې مې دوه څیزونه پرېښوول، که منګولې پرې ښخې کړئ، بیخي به بې لارې نشئ: د خدای کتاب او د رسول یې سنت
خلکو! که څه هم حبشي مریی درباندې واکمن و، خو چې د خدای په کتاب درسره چلیږي، نو (خبره) یې واورئ او اطاعت یې وکړئ.
خلکو! خبرې ته مې غوږ ونیسئ او پرې پوه شئ. باید پوه شئ چې هر مسلمان د بل مسلمان رور دی او شتمني یې هله ورته حلاله ده، چې په خپله خوښه یې ورکړې وي، نو پر ځانونو ظلم مه کوئ.
خدایه! آیا ومې ویل؟ او تاسې مې پوښتئ، نو څه به ووایئ؟!![1]
ابن سعد (طبقات، ۳: ۳۷۷ مخ) روایتوي چې نبي مکرم صلی الله علیه و آله وویل: د خپلو مریانو! د خپلو مریانو! په هکله مو پام وسه، چې څه خورئ، پرې یې وخورئ او چې څه اغوندئ، پرې یې واغوندئ او که داسې ګناه (او چار) یې وکړ چې مو نه خوښېده، نو د

[1] - صحیح مسلم ۲: ۸۸٦ مخ، ۱٤۷ ګڼه حدیث.

خدای بندگان وپلورئ او رہروی یې مه.
ابن اسحاق هم په خپل سیرت کې دا روایت راوړی دی.
د سننو کتابونو روایت کړی، چې جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وویل: ژر مې پالونکی خپلې لورې ته بولي او زه یې (بلنه) منم. په تاسې کې دوه گرانبیه ځیزونه پرېږدم: د خدای کتاب او ځوځات مې اهل بیت مې، او سکه چې ځیرك او خبیر خدای خبر کړی یم، چې دوی تر هغې یو له بله نه جلا کېږي، چې په (کوثر) حوض کې راته راشي، نو ووینئ چې تر ما روسته څرنگه ورسره چلېږئ.[1]
او به بل روایت کې وایي: په تاسې کې مې د خدای کتاب او خپل عترت (ځوځات) پرېښی، دوی تر هغې یو له بله نه جلاکېږي، چې په حوض کې راته راشي. چې منگولې پرې ولگوئ، نو تر ما روسته به بیخي بې لارې نشئ، نو ووینئ چې تر ما روسته له دې دواړو سره څرنگه چلېږئ.[2]
او هم وایي: خلکو! ښایي ژر د خپل پالونکي استازی راته راشي او بلنه یې ومنم، نو په تاسې کې دوه گرانبیه ځیزونه پرېږدم. لومړی د خدای کتاب، چې هدایت او رڼا پکې ده، نو یې وموئ او منگولې پرې ښخې کړئ. بیا یې خلك د کتاب الله لاروی ته وهڅول او ویې وویل: دویم اهل بیت مې. د خدای لپاره چې اهل بیت مې هېر نه کړئ، د خدای لپاره چې اهل بیت مې هېر نه کړئ، د خدای لپاره چې اهل بیت مې هېر نه کړئ.[3]
او په یو روایت کې راغلي، چې حضرت علي په «رحبه» نومې ځای کې وویل: چې چا په «خم غدیر» کې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله خبره اورېدلې وي را پادې ځي، نو د سعید په خوا کې شپږ تنه او د زید په خوا کې هم شپږ تنه را پاځېدل او شاهدي ورکړه، چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله د خم غدیر پر ورځ د علي په هکله وویل: «آیا رسول الله تر مؤمنانو وړ نه دی؟ وویل شول: هو. ویې ویل: خدایه، د چا چې مولا یم، نو علي یې مولا دی. خدایه، دوستان یې دوستان وگڼه او دښمنان یې دښمن»[4]

[1] - صحیح مسلم، ٤ \ ١٨٧٣ مخ، ٣٦ گڼه حدیث باب: فضائل الامام علي. طبراني، اوسط ٤ \ ٢٦٢، ٣٤٦٣ گڼه حدیث. سیوطي جمع الجوامع ١: ٣٠٧ مخ. ترمذي، مناقب آل البیت ٥: ٦٦٢ مخ، ٣٧٦٨ گڼه حدیث. هیثمي، مجمع الزواید ١٩ ١٦٣ مخ
[2] - حاکم، مستدرك، ٣ \ ١٠٩ مخ. تر مذي ٥: ٦٦٣ مخ، ٣٧٨٨ گڼه حدیث. امام احمد حنبل، مسند ٣: ١٧ مخ
[3] - صحیح مسلم، ٤ \ ١٨٧٣ مخ، ٣٦ گڼه حدیث، باب: فضائل امام علي او هم سنن نسایي او دارمي
[4] - امام احمد حنبل، مسند، ١ \ ٨٤ مخ

حضرت برأ بن عازب (رض) وايي: په حجة الوداع کې له سرور کاينات صلی الله عليه و آله سره وو، چې په لار کې ودرېد او د جماعت لمانځه امر يې وکړ. نو حضرت علي يې له لاسه ونيو او ويې ويل: ايا زه پر مؤمنانو تر ځانونو يې وړ نه يم؟ وويل شول: هو. ويې ويل: ايا زه له هر مؤمنه تر ځان يې وړ نه يم؟ وويل شول: هو. ويې وويل: نو دا (علي) د هغه سرور دی، چې زه يې مولا او سرور يم، خدايه دوستان يې دوستان او دښمنان يې دښمن وګڼه.[1]

ابن تيميه د اهل سنتو په اړه وايي: د پېغمبر اهل بيت ښه ګڼي او خپل پالندويان يې ګرځوي او د خم غدير پر ورځ د پېغمبر سپارښت ته يې پام دي، چې يې وويل: د خدای لپاره چې اهل بيت مې هېر نه کړئ.[2]

د رواياتو څېړنه:

د تېرو رواياتو له څېړنې پايله اخلو:

د صحيح بخاري روايت د راتلونکی په باب ځو مطالبه پرانزي:

١- د مسلمانانو د وينې ساتنه.

٢- لومړی مطلب ته نه ژمنتيا.

٣- د رسول الله صلی الله عليه و آله ګواهي.

پوښتنه را ولاړېږي، چې ولې جناب رسول الله صلی الله عليه و آله له امت سره د وداع په خطبه کې د مسلمانانو پر وينې او ارتداد ټينګار کوي او نه يوازې پر ويلو يې ټينګار لري، بلکې شاهدان اخلي، تر دې چې د خدای پر وړاندې د امت د خيرخوا په توګه، خپل برائت جوت کړي؟

د سرور کاينات صلی الله عليه و آله دا ټينګار يوې ډلې اصحابو ته ځرګنده اشاره ده، چې کړنې يې انسان هوښياروي او ښايي دا يوازېنی نښه وي، چې د رسالت د راتلونکې او د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله تر وفات روسته د امت د اوضاع په باب يې د صحيح بخاري روايت جوتوي او بېشکه چې د حضرت ابوبکر (رض) خلافت، د مسلمانانو ترمنځ د وسلوالې نښتې يو نيغ لامل و، چې تورې پای ته ورساوه او د زکات د نه ورکوونکيو په نوم پای ته ورسېد.

[1] - احمد، مسند ٤: ٢٨١ مخ. ابن ماجه سنن ١: ٤٣ مخ ١١٦١ ګڼه حديث.

[2] - شرح العقيده الواسطيه، ٢٤٤- ٢٤٥ مخونه.

صحیح بخاري د وداع خطبې یوه برخه راوړې او پاتې یې د خپل عادت له مخې په جلا جلا بابونو کې ویشلې ده، لکه په سود پورې اړوند برخه یې په «ربا» باب کې راوړې او په ښځو پورې اړوند برخه یې د ښځو په ځانګړي باب کې راوړې ده او... په دې توګه یې د خطبې ټولیز مفهوم له منځه وړی دی.

خو د مسلم روایت پوره دی، چې څرګندې نښې لري:

۱- د مسلمانانو د وینې ساتنه.

۲- له جاهلیته ځان ساتنه.

۳- له سوده ډډه کول.

٤- د ښځو درناوی.

٥- پر کتاب او سنتو منګولې لګول.

٦- د واکمنو اطاعت.

۷- د مسلمانانو د حقوقو ساتنه.

۸- ابلاغ او ګواهي.

د عقل له مخې د منلو وړ او مطلوبه ده، چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله خپل امت ته وصیت کوي، چې د یو بل د وینې درناوي وکړئ، جاهلي عادات یې وغندل، د ښځو درناوی وکړئ، د یو بل حقوق وساتئ او له ربا ډډه وکړئ، خو دا د نه منلو وړ دي، چې حضرت پر کتاب، سنتو او له واکمنو پر اطاعت ټینګار وکړي! وړ وه، چې حضرت یوازې پر قرآن منګولې لګول په پام کې ونیسي، دا ځکه چې تر هغې ورځې خو سنت را ټول شوي نه وو او د تشریع د یوې سرچینې په توګه مشهور شوي نه وو او ان قرآن هم (د اهل سنتو د روایاتو له مخې) تر هغې ورځې راټول شوی نه و او له یوه ډېر لږ شمېر اصحابو سره و؛ نو ځکه داسې ښکاري چې د «سنتو» ور زیاتونه د روایاتو جوړونه وي، لکه چې صحیح مسلم یو بل روایت راوړي، چې یوازې د قرآن نوم پکې راغلی او د سنتو نوم په کې راغلی نه دی.

او له واکمنو اطاعت خو په ډاګه ده، چې د سیاست له نوښتنو - اختراعاتو او جوړونو ځنې دی، چې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله تر وفات روسته واکمنو ته لار پرانزي او نه یوازې دا حدیث، چې په دې مضمون یې په لس ګونو احادیث جوړ کړي، چې امت د واکمنو اطاعت ته اړ کړي که څه هم دا واکمن د خلکو ناموسونه څیرې کړي.[1]

---

[1] - صحیح بخاري ٤:٦٠ مخ. صحیح مسلم ۳: ١٤٧٥ او ١٤٧٦ مخونه او نور حدیثي کتابونه، چې له لس ګونو احادیـث

او څه چې صحیح بخاري ، مسلم او نورو روایت کړي د وداع خطبې په لومړۍ برخې پورې تړاو مومي خو بله برخه یې تر دې خورا مهمه ده. سرور کاینات صلی الله علیه و آله مدینې ته نژدې په خم غدیر کې وینا وکړه، چې دا برخه صحیح بخاري روایت کړې نه ده، خو مسلم او نورو راویانو روایت کړې ده.
او د دې موضوع پر سر د سني او شیعه تر منځ اختلاف دی. اهل سنت د خطبې د اړخونو او موخو په اړه شکمن دي، خو شیعه یې د حضرت علي په سپارښتنه کې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله څرګنده لارښوونه ګڼي او ټینګار لري، چې پیغمبر د حکومت، امامت او نورو دیني چارو په باب سپارښتنې کړي، چې که امت ترې لاروي وکړي، تر وفات روسته یې نه بې لارې کېږي.
سرور کاینات صلی الله علیه و آله په حجة الوداع کې له کتاب الله او اهل بیتو یې، له لاروۍ سپارښتنه کوي او دې مسئلې ته یې بل دلیل دادی، چې پیغمبرصلی الله علیه و آله، حضرت علي له لاسه نیسي او اعلانوي چې دا یې مرستندوی و او هغه ته دعا کوي، چې له علي سره یې مینه وي او دښمن ته یې ښېرا کوي، چې دا په خپله مسئله ښه ډاګېزوي.
او ښایي همدې د حضرت علي دښمنان اړ کړل، چې څه یې په دې اړه له سرور کاینات صلی الله علیه و آله اورېدلي وو، تر منکر شي، ځکه تر هغې ورځې تېرپالي لا ټینګې جرړې درلودې، لکه چې منافقین هم، چې د رسول الله صلی الله علیه و آله په مدني ټولنه کې څرګنده ډله وه، تر وفات روسته یې ښه راښکاره شوه.
او په نظر رسي چې د حضرت علي او ملګرو پر ضد یې د تېر پالو او منافقانو ترمنځ یو تړون وجود درلود، چې د حضرت علي د ډلې پرماتې پای ته ورسېد.
په یوه روایت کې راغلي: حضرت علي د خلکو له لاسه جناب رسول الله صلی الله علیه و آله ته شکایت وکړ. بیا سرور کاینات صلی الله علیه و آله په یوې وینا کې خلکو ته وویل: خلکو! له علي بیخي ګیله مه کوئ، ځکه دا د خدای لپاره او د خدای په لار کې سخت دریځه دی. [1]

ډك دي، چې د واکمنو اطاعت واجب بولي، که څه هم خلك په کوړو وهي، شتمني لوټوي او نه ښایې چې پر ضد یې پاڅون وشي او پا څونکی د اعدام وړ دی او د اسلام له دینه وتلی دی. همدا راز زما د «عقائد السنة او عقائد الثیعة» د کتاب د امامت باب ولولئ
[1] - امام احمد، مسند ۸۶\۳ مخ.

بالطبع خلك دلته د اصحابو هماغه ډله ده، چې په حضرت علي پورې يې دروغ وتړل او د پېغمبر پر وړاندې يې د مرتبې او په اسلام کې يې د هغه د اوچت مقام په اړه رخه او کينه وکړه او سرور کاينات صلی الله عليه و آله دا مسئله په دې له منځه يووړه، چې د حضرت علي د دښمنانو او هغوی پر وړاندې يې يو حکم وکړ، چې په ظاهره له حضرت علي سره جوړ او پسي شايې يې دښمنان وو، تر دې چې په خپله حضرت علي وايي: امي سرور کاينات صلی الله عليه و آله را سره ژمنه وکړه، چې يوازې د مؤمن به ښه ايسې او يوازې منافق دښمني درسره کوي. [1]

په يوه روايت کې راغلي، چې په نبوي زمانه کې مو منافقين په دوو نښو پېژندل: يو د شپې په لمانځه او بل له حضرت علي سره په دښمنی! دا ډول روايات ښيي، چې د حضرت علي دښمنه ډله د سرور کاينات صلی الله عليه و آله پر ژوندونې وه، لکه چې ملاتړې ډله يې هم له هماغې زمانې رامنځ ته شوې ده.

ابن تيميه، چې د اهل بيتو د لارويانو او د اموي ليکې د مخالفينو دښمن و، منښته - اعتراف يې کړې، چې پېغمبر په خم غدير کې د دې جملې «د خدای لپاره چې اهل بيت مې له ياده ونه باسئ» په ويلو د اهل بيتو په باب سپارښتنه کړې ده، خو د حضرت علي په هکله يې د پېغمبر پاتې خبره ويلې نه ده!

بالطبع ابن تيميه هغه څه نهويني او نه پرې ځان پوهوي، چې عقلمن ځان پرې د پېغمبرصلی الله عليه و آله له خبرې پوهوي. ابن تيميه نه پوهېږي، چې دا خلافت ته د اهل بيتو پر حقانيت او لاروی لپاره يې دليل دی.

د اسامه لښکر:

د سنتو او تاريخ په کتابونو کې د اسامه د لښکر په هکله ډېر روايات راغلي دي، خو هغه راز نه را برسېروي، چې ولې سرور کاينات صلی الله عليه و آله له ښاره د باندې د لښکر په لېږلو ټينګار درلود او هغه هم په داسې يو موقعيت کې، چې ټول د نبي کريم صلی الله عليه و آله وفات ته سترګې پرلار وو.

نبي مکرم صلی الله عليه و آله په مرګوني ناروغی کې پرله پورې ويل: د اسامه له لښکر سره

---

[1] - ابن ماجه سنن ۱: ٤۲ مخ، ۱۱٤ ګڼه حديث. باب فضائل اصحاب رسول الله. ترمذي، سنن ٥، ٦۳٥ مخ، ۳۷۱۷ ګڼه حديث.

يو ځاى شئ، د اسامه له لښکر سره يوځاى شئ.[1]
د دې چار پر کولو د سرور کاينات صلى الله عليه و آله ډېر ټينګار څو حقيقته راڅرګندوي:
لومړى: ځينې ځواکونه د دې لښکر د خوځېدو خنډېږي.
دويم: د دې لښکر خوځېدل، د اسلام په پر مختګ کې خورا اهميت لري.
دريم: سرور کاينات صلى الله عليه و آله يې له مدينې څخه دباندې ايستو کې بيړه کوله.
څلورم: په دې کې څه حکمت و، چې تنکى ځوان يې د لښکر بولندوى کړ، چې پوخمنګي اصحاب کرام هم په کې وو؟
صحيح بخاري وايي: چې نبي مکرم صلى الله عليه و آله اسامه بولندوى کړ، خبرې ورپسې وشوې. سرور کاينات صلى الله عليه و آله وويل: وامې وربېدل، چې خبرې مو ورپسې کړي، حال دا چې دا راته غوره تن دى.
ولې خلکو د اسامه په ټاکنې نيوکه کوله؟ په اړه يې څه ويل؟
دې روايت، دا پوښتنې راته ځواب کړي نه دي؛ خو بل روايت په دې اړه ډېره توضيح کړې ده.
حضرت ابن عمر (رض) وايي: سرور کاينات صلى الله عليه و آله د اسامة بن زيد په مشرى يو لښکر ولېږه. خلکو په دې ټاکنې ملنډې وکړې، بيا جناب رسول الله صلى الله عليه و آله پاڅېد او ويې ويل: تاسې يې پر بولندوينې ملنډې وکړې، لکه چې تر دې له مخه مو، پر پلار يې ملنډې کړې وې. پر خداى قسم دا بولندوينې ته وړ او خورا راته ګران دى.[2]
يو بل روايت پر حضرت اسامه ملنډې او د ده د قومندانۍ نه منل په ډاګه بيانوي او دا هماغه دريځ دى، چې د موته په غزا کې يې د ده د پلار په اړه درلود.
پوښتنه داده، چې ايا د اسامه پر قومندانۍ ملنډې وهل، په حقيقت کې د سرور کاينات صلى الله عليه و آله پر فرمان ملنډې وهل ګڼل کېږي نه؟
او ايا دا دريځ يوازې په اسامه (رض) پورې تړاو مومي يا يې د لېږلو په موخې پورې؟ دا مساله لکه چې ښکاري، له يوې شخصي مسالې اوچته ده او تر حضرت اسامه او قومندانۍ يې خورا مهمه پېښه ده. کوم روايات چې د اهل سنتو په کتابونو په تېره صحيحينو کې شته او د اصحابو په دريځونو او سرغړونو پورې يې تړاو مومي يا پوره معنا نه لري يا د وګړيو نومونه

[1] - ابن سعد، طبقات ۲: ۲٤۸-۲٤۹ مخونه.
[2] - صحيح صحيح بخاري ٤: ۱۹ مخ، باب بعث اسامه.

اخستل شوي نه دي او يا دا چې دا پېښه پوره کښل شوې نه ده.
او د دې هڅو موخه داده، چې پر حقيقت پرده واچوي، چې د ځينو ټاکليو وګړيو په باب شبهې راښکاره نه شي، چې د مسلمانانو له نظره ولوېږي او دا مساله له پيله تر پايه د راوي په امين والي پورې اړه لري.
عايشه ام المؤمنين رضی الله عنها وايي: سرور کاينات صلی الله عليه و آله د ناروغۍ په حال کې له بسترې پاڅېد او پر عباس او يوبل تن يې ډډه وهلې وه او هغه تن چې عايشې (رض) يې نوم اخستی نه دی علي و.[1]
حضرت ابوهريره (رض) وايي: د سرور کاينات صلی الله عليه و آله د احاديثو دوه لوښي مې ډك کړي دي، يو لوښی مې خپور کړی دی، خوکه بل خپور کړم، ځټ مې پرې کېږي.[2]
ابن عباس (رض) وايي: د پنجشنبې ورځ وه، چې د سرور کاينات صلی الله عليه و آله ناورغي زياته شوه، ويې ويل: چې يو کاغذ راوړئ، چې يو څه پرې درته وليکم، چې تر ما روسته بې لاري نشئ، ځينې يو له بل سره ونښتل، حال دا چې د سرور کاينات صلی الله عليه و آله پر وړاندې نښته ښه نه ده، وويل شول: څه پرې شوي، چې پرتې (هذيان) وايي؟ او په دې توګه يې د هغه مبارک خبرې ته څه اهميت ور نه کړ، نو سرور کاينات صلی الله عليه و آله وويل: پرې مې ږدئ. په رښتيا په کوم حال او موقعيت کې چې يم، تر هغه غوره دی چې تاسې مې وربولئ (پرې يادوئ) بيا يې د درېيو څيزونو سپارښتنه ورته وکړه: مشرکان له جزيرة العربه وباسئ، راغليو پلاويو ته چې ما څنګه ډالۍ ورکولې، تاسې يې هم ورکړئ، درېيم مطلب يې ونه وايه، يا يې وواية او ما هېر کړی دی!.
صحيح بخاري د هغه چا په اړه څه ويلي نه دي، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله په پرتو ويلو تورنوي، ځکه د دې خبرې موخه داده چې پېغمبر حواس له لاسه ورکړي، لېونی دی او پرتې وايي.
صحيح بخاري د پېغمبر له درېيمې لارښوونې هم نوم نه اخلي. ايا په رښتيا ابن عباس (رض) څه ويلي نه دي يا په خپله چوپ شوی دی؟ دا روايت شکمن دی.
معلومه نه ده، ابن عباس درېيمه خبره کړې نه ده يا راوي هېره کړې ده، لکه چې هغه يې ياد کړې نه دی، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله يې د ناروغۍ پر مهال په پرتو ويلو تورن

---

[1] - صحيح بخاري ٤: ١٣-١٤ مخونه. باب: مرض النبي و وفاته. ابن سعد، طبقات، ٢: ٢٣٢ مخ.
[2] - صحيح بخاري ١: ٤١ مخ، کتاب العلم.

کړ، چې هغه حضرت عمر بن خطاب (رض) و. دا ډول شکونه د اسامه لښکر په اړوند روايت کې هم ليدل کېږي، ځکه صحيح بخاري يوازې په روايت کې وايي: سرور کاينات صلی الله عليه و آله اسامه لښکر مشر کړ او خلکو يې په اړه خبرې وکړې يا په بل ځای کې وايي: خلکو د اسامه په لښکر مشرۍ ملنډې ووهلې.
خو صحيح بخاري د هغو کسانو په اړه هېڅ ويلي نه دي، چې پر اسامه يې ملنډې وهلي دي.
دا چار له دې سره مساوي دی، چې د اصحابو د اختلاف په اړه څه خبره رامنځ ته نشي او له محرماتو يې وشمېري او لکه چې عقيدتي کتابونه وايي، دا معنا د عقيدې يو اصل دی.[1]
په دواړو موضوگانو کې واقعي نيت په اصحابو پورې اړوند، د تاريخي پېښو پټول دي، چې ځينې څېرې د مسلمانانو له نظره شکمنې او بې اعتماده پرې نه شي او په پايله کې، د اهل سنتو د ليکې او د واکمنو د ليکې پر ضد پاڅون ونه کړي، چې په دې هکله به بحث وکړو.
لکه چې گرد سره پوهېږي، ستر اصحاب او له دې ځنې حضرات ابوبکر او عمر (رض) د حضرت اسامه (رض) په لښکر کې وو، خوحضرت علي، پېغمبر له ځان سره پرېښی و.
نو دادی چې د دې پېښې نوې نښې را ښکاره کېږي. سرور کاينات صلی الله عليه و آله څه نيت درلود، چې د اسامه په څېر ځوان پر حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض) او سترو اصحابو قومندان کړي او ټينگار يې درلود، چې ژر تر ژره دې له مدينې ووځي. حال دا چې په خپله مرگونی ناروغ و او شونې وه، چې هر شېبه له نړۍ سترگې پټې کړي او په څنگ کې يې يو صحابي هم نه وي. دا چار لامل شو، چې په اصحابو کې شك پيدا شي او د کمکي اسامه په پلمه له ښاره په وتو کې ځند وکړي او ښايي د سرور کاينات صلی الله عليه و آله دا خبره [چې په امارت کې يې خو گانې لتوئ چې د هغه د پلار په امارت کې مو هم ټکې کولې] دې ته اشاره وي، چې نيت مو مخالفت دی که نه پلار يې زيد خو څه کم عمری نه و!
نو ځکه خلکو په زړونو کې څه بل پټ کړي وو او په هسې پلمو يې هڅه کوله، چې له ښاره ونه ووځي، خو ولې خلکو غوښتل چې په ښار کې پاتې شي؟
د دې پوښتنې ځواب په هغه روايت کې دی، چې مخکې مو راووړ، د پنجشنبې د ورځې روايت، هغه مهال چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله وغوښتل چې خلکو ته يو ليك

[1] - شرح العقيدة الطحاويه، ٤٦٨ مخ. شرح العقيده الواسطيه ٢٣٦ مخ. العواصم من القواصم _ او زما کتاب عقائد السنة و عقائد الشيعه، باب (الرجال).

وکښي، چې په گټنه يې تر ده روسته بې لارې نه شي.
د دې غوښتنې په اورېدو، په خلکو کې شور ځوك جوړ شو، ځينو خو پر سرور کاينات صلی الله عليه و آله ملنډې ووهلې، چې ليك کښلو ته يې فرصت پای ته ورسي.
دا پېښه هغو خلکو ته ور له مخې شوه چې په ظاهر کې يې مشري له حضرت عمر (رض) سره وه او لکه چې را روسته به يې څرگنده کړو، پېغمبر هغه څه پټ کړل چې تر ځان روسته زمانې پورې يې اړه درلوده.
دې شك له هغه ځايه زور اخسته، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله په «تبوك» غزا کې د حضرت علي پر وړاندې دا دريغ بيا ځلي کړ او د اصحابو پر وړاندې يې داسې خبرې وکړې، چې شکمن يې کړل.
صحيح بخاري وايي: سرور کاينات صلی الله عليه و آله، حضرت علي په ښار کې ځايناستی کړ او په خپله تبوك ته وخوځېد. حضرت علي وويل: ايا ما په ښځو او کوچنيانو کې پرېږدې؟ سرور کاينات صلی الله عليه و آله وويل: ايا ښه دې نه ايسي چې مقام دې راته داسې وي لکه موسی ته د هارون مقام، خو په دې توپير چې تر ما روسته پېغمبر نشته. [1]
ښايي اصحابو ته دا خبره هله ورياده شوي وي، چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله ورته له ښاره له بهر وتو امر وکړ او پوه شوي وو، چې مساله پراخ اړخونه لري او يوازې له ښاره په دباندې تگ کې نه را ايسارېږي په تيره دا چې ويې ليدل سرور کاينات صلی الله عليه و آله، حضرت علي له ځان سره ساتلی او يوازې له ښاره د دوی په وتلو ټينگار کوي.
په واقع کې، حضرت اسامه په قومندانۍ استول، د غوراوي مهمه پېښه را مخې ته کوي، ځينې اصحاب پر ځينو غوره گڼل او حضرت عمر (رض) او حضرت ابوبکر (رض) پر اصحابو، بلکې پر ټول امت غوره گڼل. که په رښتيا سرور کاينات صلی الله عليه و آله دې دواړو ته پر نورو اصحابو غوراوی ورکاوه؛ نو ولی يې حضرت اسامه د دوی قومندان کړ او حضرت علي يې په ښار کې پرېښود؟
بلخوا، که پېغمبر لکه چې ځنگه وايي، تر ځان روسته د حضرت ابوبکر (رض) خلافت ته اشاره کړې، نو ولې په خپلې مرگونې ناروغۍ کې امر ورته کوي چې د حضرت اسامه له لښکر سره شه؟
(يادونه: دا لومړی ځل نه دی، چې پېغمبر د حضرت عمر او حضرت ابوبکر (رض) پر

[1] - صحيح بخاري – ۳/٦مخ، باب: غزوه تبوك.

وړاندې دغسې دريځ نيسي، مخکې يې د « ذات السلاسل» په غزا کې حضرت عمرو بن عاص پرې بولندوی کړی و.)[1]

ابن حجر وايي: د نبي مکرم صلی الله عليه و آله له وفاته دوه ورځې مخکې د اسامه (رض) لښکر چمتو شوی و او سرور کاينات صلی الله عليه و آله له خلکو غوښتني و، چې د صفرې مياشتې تر پايه د روم جګړې ته ولاړ شي. سرور کاينات صلی الله عليه و آله اسامه (رض) را وغوښت او ويې ويل: د خپل پلار وژنځې ته روان شه، ته مې لښکر مشر کړی يې، نو خلك پر خپلو اسونو سپاره شول، بيا يې بيرغ ورکړ او د اسامه په لښکر کې يې د مهاجرينو او انصارو مشران لکه حضرت ابوبکر، حضرت عمر، حضرت ابوعبيده، حضرت سعد، حضرت سعيد، حضرت قتاده بن النعمان او حضرت سلمه بن اسلم (رض) شامل کړل. بيا د سرور کاينات صلی الله عليه و آله ناروغي سخته شوه، ويې ويل: ډېر ژر د اسامه لښکر ولېږئ، ځينو اصحابو نيوکه وکړه، چې يو يې حضرت عياش بن ابی بيعه مخزومي-(رض) و، چې حضرت ابوبکر (رض) تر خپل خلافت روسته قومندان کړ.[2]

ابن تيميه د اسامه (رض) په لښکر کې د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) له مجبورولو منکر دی... ابن حجر يې د ډېر شمېر رواياتو په راوړو خبره ردوي.[3]

دلته بله پوښتنه مطرح کېږي، ولې ابن تيميه هڅه کوي، چې د اسامه (رض) په لښکر کې د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) له شتو نه منکر شي؟ ايا داسې نه ده، چې په لښکر کې يې شتون له پېغمبره اطاعت ګڼل کېږي او بېشکه د شرافت لامل يې دی؟

ولې ابن تيميه هڅه کوي، چې له دواړو، له پېغمبره د اطاعت او د خدای په لار کې د جګړې وياړ لرې کړي؟

د ابن تيميه دا دريځ د علامه حلي د رد لپاره و، چې د هغې زمانې د شيعه وو له مشهورو عالمانو ځني و؛ خو په دې کې پاتې راغی چې په صحيح مسلم کې د ثقلينو د حديث په اړه شکمني پيدا کړي.[4]

---

[1] - صحيح صحيح بخاري ٥: ٤ او ٢٠٩ مخونه، باب: مناقب ابوبکر او د روايت شرح په فتح الباري ٧: ١٧ مخ کې ولولئ.

[2] - فتح الباري، ٨\ ١٢٤ مخ.

[3] - فتح الباري، ٨: ١٢٤ مخ.

[4] - منهاج السنة (١: ٥٠١ مخ). دا کتاب د حلي د منهاج الکرامه پر ضد ليکل شوی، چې په کښې د اهل بيتو ولايت جوت شوی دی.

دلته یوه بله مساله د پام وړ ده او هغه دا چې حضرت ابوبکر (رض) د سرور کاینات صلی الله علیه و آله تر وفات روسته لښکر چمتو کړ او روم ته یې ولېږه. ابن حجر وایي: چې حضرت ابوبکر (رض) خلیفه شو، اسامه (رض) یې تلو ته چمتو کړ او ترې یې وغوښتل چې حضرت عمر (رض) ته په مدینه کې د پاتې کېدو اجازه ورکړي، نو اجازه یې ورکړه. ځیر شئ.[1]

د ناروغۍ او مړینې ترمنځ:

صحیح بخاري له ابن عباس (رض) څخه روایتوي: د پنجشنبې ورځ، څه د پنجشنبې ورځ؟
د سرور کاینات صلی الله علیه و آله ناروغي سخته شوه، ویې ویل: یو کاغذ راوړئ، چې یو څه درته ولیکم، چې تر ما روسته بې لارې نشئ. د پېغمبر په شاوخوا کې ناست، یو له بل سره ونښتل، حال دا چې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله په مخکې نښته روا نه ده. وویل شول: څه پرې شوي چې پرتې وایي: له سرور کاینات صلی الله علیه و آله یې وغوښتل چې مطلب ورته څرګند کړي، نو د سرور کاینات صلی الله علیه و آله خبرو ته یې غوږ کېښود. بیا رسول الله وویل: پرې مې ږدئ. په رښتیا په کوم موقعیت کې چې یم، تر هغه غوره دی، چې تاسې مې وربولئ او دوی ته یې د درېیو څیزونو سپارښتنه وکړه:
«مشرکان له جزیرة العربه وباسئ، لېږونکیو ځواکونو ته هاغسې بدله ورکړئ، لکه چې زه یې ورکوم. درېیم څیز یې یا ونه وایه یا ما هېر کړی دی»!
بل روایت کې راغلي: سرور کاینات صلی الله علیه و آله په خونه کې و، څو تنه هم هلته وو. سرور کاینات صلی الله علیه و آله وویل: راشئ چې یو څه درته ولیکم، چې تر ما روسته بې لارې نشئ. ځینو وویل: پر پېغمبر درد غلبه کړې. تاسې قرآن لرئ. قرآن راته بس دی. په منځ کې یې اختلاف او نښته رامخې ته شوه، ځینو وویل: پېغمبر ته یو کاغذ راوړئ، چې خپل وصیت ولیکي او ځینو ورسره مخالفت وکړ، تر دې چې اختلاف یې زور واخست، نو ځکه پېغمبر ورته وویل: پاڅئ.
ابن عباس وایي: مصیبت، خورا ستر مصیبت همدا و، چې د خپلو اختلافاتو او شور ځوګ له امله یې پېغمبر پرېنښود، چې هغه لیك ورته وکښي.[2]

---

[1] - فتح الباري: ۱۲٤\۸ مخ.
[2] - صحیح بخاري ، کتاب العلم ۱: ۳۹ مخ او کتاب المرضی ٦: ۱۲ مخ. صحیح مسلم، کتاب الوصیه ۳: ۱۲۵۹ مخ، ۲۲

له ابن عباس (رض) څخه په بل روایت کې راغلي: چې د پيغمبر ناروغي سخته شوه ويې ويل: يو کاغذ راوړئ، چې يو ليك درته وليكم، چې تر ما روسته بې لارې نشئ. حضرت عمر وويل: په واقع کې پر پيغمبر ناروغي بر لاس شوې، د خدای کتاب راته بس دی. په خلکو کې اختلاف او شور وځوك را منځ ته شو. پيغمبر وويل: له دې ځايه ولاړ شئ چې زما په مخکې شخړه ښه نه ده.
ابن عباس هم و ووت او ويې ويل: په رښتيا مصيبت، ستر مصيبت همدا دی، چې د هغه څه د ليکلو خنډ شول، چې پيغمبر ورته ليکل.[1]
قرطبي او نور وايي: «كاغذ راوړئ» يو امر دی او پر مامور واجب دي، چې د امر په منلو کې هڅه وکړي، خو حضرت عمر (رض) او ورسره ډله يې پر دې عقيده وو، چې دا کار لازم او واجب نه دی، بلکې يوازې ښې و منعې ته د لارښوونې لپاره دې. له همدې امله يې د امر له منلو ډډه وکړه، چې پيغمبر يو داسې کار ته اړ کړي، چې په هغه حالت کې ورته سخت و او د خدای دوه خبرې يې يادولې: (مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ)[2] (تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ)[3]
خطابي وايي: د حضرت عمر (رض) مخالفت د دې لپاره و، که نبي مکرم صلی الله عليه و آله په ډاګه يو مطلب ويلی وای، نو عالمانو ته څه فضيلت نه و او اجتهاد نه پکارېده.
ابن الجوزي وايي: حضرت عمر (رض) له دې ډارېده، دا چې پيغمبر د ليکلو پرمهال ناروغ و، منافقانو ته د نيوکې لپاره پلمه په لاس ورتله.
ابن حجر د ابن عباس پردې خبرې [«مصيبت، پوره مصيبت دا و، چې رسول الله صلی الله عليه و آله يې د خپل ليك، ليکلو ته پرېنښود»] لمنليك کښلی: مطلب هاغسې نه دی، چې له ظاهره يې معلومېږي، بلکې ابن عباس د دغسې روايت په څرګندولو کې داخبره په خوله راوړه او ابن تيميه د رافضي ((حلي)) په رد کې همدا ټکی ياد کړی دی او دا چې لازم دي، دا حديث په غير ظاهر ومنو، دا ځکه چې د حديث راوي (عبيدالله بن عباس) يو تابعي دی او د راويانو له دويمې پوړۍ دی، چې پر پېښې شاهد نه و، ځکه د رسول اکرم له وفات روسته نړۍ ته راغلی او تر ډېرې مودې روسته يې له ابن عباس څخه دا روايت اورېدلی دی.

ګڼه حديث. احمد مسند ۱: ۳۲۵ مخ.
[1] - صحيح صحيح بخاري ، ۷: ۱۵۶ مخ. صحيح مسلم، ۳. ۱۲۵۹، ۲۲ ګڼه حديث.
[2] - د انعام سورت، ايت، ۳۸.
[3] - د نحل سورت، ايت، ۸۹.

١
عایشه ام المؤمنین روایتوي، چې رسول اکرم د مرګونې ناروغۍ پرمهال وویل: خدای دې یهود او نصارا لعنت کړي، چې د خپلو پیغمبرانو قبرونه یې جوماتونه کړل.[٢]
روایت شوی چې عایشې (رض) ته وویل شو: حضرت علي د پیغمبر وصي و. عایشې بې بي وویل: هغه څه وخت پیغمبر خپل وصي کړ، حال دا چې بالښت یې زما پر سینه و (یا یې ویلي، چې زما تر څنګ و) نو امر یې وکړ چې یو لګن ورته راوړي، او لا څه وخت تېر نه و، چې زما په غېږ کې یې سا ورکړه. نو څه وخت یې د علي سپارښتنه کړې وه؟![٣]
له حضرت عایشې (رض) څخه روایت شوی، چې رسول الله صلی الله علیه و آله به د ناروغۍ پر مهال معوذ تین «قل اعوذ برب الناس او قل اعوذ برب الفلق» لوستل او پر ځان یې چوفول او لاس یې د درد پر ځای موښود او پر مرګونې ناروغۍ چې اخته شو، نو تل مې معوذ تین لوستل او پرې چوف کول مې او د پیغمبر لاس مې د هغه پر مخ موښود... او حضرت ته یې خپلو مېرمنو اجازه ورکړې وه، چې د عمر روستی ورځې دې له عایشې (رض) سره وسېږي ځکه پوهېدې چې له عایشې (رض) سره یې مینه وه او ډېر ورسره ارامېږي.[٤]
د عایشې (رض) په کور کې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله ناروغي سخته شوه ویل یې: اوه کوزې تازه اوبه راباندې واچوئ، چې له خلکو سره خبرې وکړای شم، بیا نو په داسې حال کې له کوره را ووت چې سر یې تړلی و او خلکو پرې اوبه اچولې وې (او جومات ته ورغی) او پر منبر یې وویل: خلکو! که مې ځان ته دوست نیوای، نو په رښتیا چې ابوبکر مې خپل صمیمي دوست نیوه او دا روري، د اسلام روري ده. په جومات کې بې د ابوبکر له کوټې بله کوټه مه پرېږدئ، زه تر تاسې مخکې ځم، خو درباندې به ګواه وسم او پرخدای (په قیامت کې) همدا اوس خپل حوض وینم. د ځمکې د خزانو ټولې کونجیانې راکړ شوي دي او په رښتیا نه ډارېږم، چې تر ما روسته به مشرکان شئ، خو په دنیوي چارو کې درباندې

---

١ - فتح الباري ١: ١٦٩ مخ، په هر حال د ابن حجر دا خبره د اهل سنتو د روایاتو په طریقو او لارو کې شکونه را منځ ته کوي.
٢ - صحیح صحیح بخاري ، ٦: ١٣و ١٤ مخونه. صحیح مسلم ١: ٣٧٦ مخ، ٢٠ او ٢١ ګڼې احادیث.
٣ - صحیح صحیح بخاري ، ٤: ٣ مخ. مسلم، ٣: ١٢٧٥ مخ، ١٩ ګڼه حدیث.
٤ - صحیح صحیح بخاري ، المغازي باب مرض النبي و وفاته ٦: ١٣ مخ.

ډاربږم، چې هسې نه یو له بل سره په کې سیالي وکړئ.[۱]
له عایشې (رض) څخه روایت شوی چې، رسول اکرم د ناروغۍ پر مهال راته وویل: پلار دې ابوبکر راته را وغواړه. یو مطلب لیکم چې څوك تر ما روسته ځانته د کوم څیز هیله ونه کړي او څوك ونه وایي، چې تر نورو غوره یم. بې له ابوبکره، نه خدای څوك مني او نه مؤمنان!!![۲]
د پېغمبر ناروغي چې خورا سخته شوه او دباندې تلای نشو، نو امر یې وکړ چې ابوبکر (رض) دې خلکو ته جماعت ورکړي. عایشې (رض) وویل: رسول الله صلی الله علیه و آله ابوبکر یو نرم زړی (رقیق القلب) دی که ستا پر ځای پرلمانځه ودرېږي، نو ټول خلك به یې غږ وانه وري. حضرت جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وویل: تاسې د یوسف دوستان یاست! امر وکړئ چې ابوبکر (رض) خلکو ته جماعت ورکړي.[۳]
له عایشې (رض) څخه روایت شوی چې، وایي! سرمې خوږېږي! پېغمبر وویل: په داسې حال کې چې زه ژوندی یم او تاته ښنه غواړم او دعا درته کوم! عایشې بې بې وویل: پر ما افسوس! پر خدای قسم، خیال مې کاوه، چې ته مې مړینې ته منتظر یې! پېغمبر وویل: بلکې وایم وای پر سر مې! نیت مې وکړ، چې په ابوبکر پسې دې ولېږم، چې خپل وصي یې کړم چې د هیلمنو د هیلو او د خلکو د خبرو مخه ونیسم.[٤]
که د نبي مکرم صلی الله علیه و آله د ناروغۍ او وفات په اړه روایات وڅېړو، نو شونې ده، چې د پېغمبر د وصیت په اړه پېچلي ټکي راته څرګند کړي، لکه چې اهل سنتو د ابن عباس (رض) د روایت (چې خلکو ته یو مطلب ولیکي، چې تر وفات روسته یې بې لارې نشي) پر وړاندې کوم سیاست خپل کړی نو دا یې شرعي ښوولی دی او د حضرت عمر (رض) په مشرۍ د هغو اصحابو له اسلام او عقل سره په ټکر کې پرکړنو یې برغولی ایښی دی او د دې مخونو او برغولیو ایښودنې موخه داده، چې د دې حدیث د هغو مفسرینو مخه ډب کړي، چې د ځینو اصحابو دا کړنه تر پوښتنې او نیوکې لاندې نیسي که څه خورا ساده ګوتنیونه وي، تر دې چې د خلکو له نظره یې انځور ټکنی نشي، که څه هم په دې هڅه عقلونه په

---

[۱] - صحیح بخاري ، ١٤١٤ مخ، کتاب المغازي، باب مرض النبي او کتاب فضایل الصحابه، باب فضل ابې بکر. صحیح مسلم، ٤: ١٧٩٥ مخ، ٣٠ ګڼه حدیث.

[۲] - صحیح مسلم، ١٤\١٨٥٧ مخ ١١ ګڼه حدیث کتاب فضایل الصحابه باب: فضل ابوبکر. صحیح صحیح بخاري ٩: ١٠٠ مخ، کتاب الاحکام – باب الاستخلاف.

[۳] - صحیح مسلم ١\٣١٣ مخ، ٩٥ ګڼه حدیث، کتاب الصلاة، باب استخلاف الامام اذاغرض له عذر.

[٤] - صحیح بخاري ٩: ١٠٠ مخ کتاب الاحکام.

زولنو تړل کېږي او بندیانېږي، ځکه اهل سنتو ته عقل څه اهمیت نه لري او که په رښتیا یې ورته درلود، نو دا دومره جعلي قوانین به یې نه جوړ ولای، چې خلك له دې منع کړي چې د اصحابو په اختلافاتو کې به خبرې نه کوئ او رسول کریم صلی الله علیه و آله ته په تړاو روایاتو په تېره د واکمنو د اطاعت په برخه کې به څېړنه نه کوئ، حال دا چې بې له څه شکه دا احادیث له قرآن سره په ټکر کې دي، که څه هم د اهل سنتو له نظره صحیح دي!![1]
ابن حجر روایتوي، چې د ابن عباس په حدیث کې له کښو موخه د خلیفه ټاکنه وه. [2]
قاطي عیاض وایي: حضرت عمر (رض) چې د «هجر» کلمه کاروله معنٌی یې ناسزا گویي ده. وایي: «هجر الرجل» پرتې ویل وي او د «اهجر» مانا ناسزاگویي ده. [3]
که دا د «هجر» مانا وي، نو ایا صحابي ته روا ده، چې دا خپل پیغمبر ته وکاروي؟
ابن حجر وایي: سرور کاینات صلی الله علیه و آله ته داسې یو څیز ناشونی دی، ځکه هغه په روغتیا او ناروغۍ کې پاکلمنی دی خدای وایي: (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى: او سکه چې هغه د ځاني غوښتنو له مخې خبرې نه کوي)[4]
ایا حضرت عمر (رض) نه پوهېده، چې پیغمبر پاکلمنی دی؟!
کاشکې اهل سنتو د ځینو اصحابو د دریځونو د مخونې لپاره قرآن ته مخه کړې وای لکه ابن حجر چې د رسول الله صلی الله علیه و آله په باب، د حضرت عمر (رض) دریځ ته مخونه ورکړه او که قرآن ته یې مخه کړې وای، نو بېشکه تل یې د سیاست مخه ډب کوله، ځکه سیاست د اصحابو دریځونه په ښه توگه کاروي او د سقیفې له پېښو د حضرت عمر (رض) او حضرت عثمان (رض) له دریځونو یې د واکمن او تر واك لاندې تر منځ د اړیکو قوانین رامنځ ته کړل. (په راتلونیکو څپرکیو کې به پردې موضوع رڼا واچوو).
خو په هر حال، له آیته د ابن حجر استدلال، ډېر ناڅاپي او تصادفي دی؛ ځکه د نورو اهل سنتو په لاروی یې د اصحابو کړنې د سیاست له مخې او دا چې هغوی ټول عادلین او مجتهدین دي تاویل کړې. [5]
حق دادی، چې د حضرت عمر (رض) دریځ یو ستر مصیبت و، چې د اسلام بهیر یې کوږ

[1] - زما کتاب، العقل المسلم او دا لعواصم من القواصم کتاب.
[2] - فتح الباري، ۸: ۱۰۸ مخ.
[3] -تېره سرجینه.
[4] - سورت نجم، آیت: ۳.
[5] - العواصم ۵۵ مخ او د اهل سنتو د گروهو کتابونه، چې د اصحابو عدالت یې د خپلې عقیدې برخه کړی دی.

کړ او امت يې د واکمنو، فقهاوو او ځانپالو پر وړاندې سر گردان کړ او دا کړنه يې د ښه نيت او ښه والي نښه نه ده، لکه چې مخوونکي فقهاوو ورته مخونه ورکوي، بلکې دا دريځ يې له سياسته شمېرل کيږي او عقل دا نه مني چې د حضرت عمر (رض) دغسې چلن يو خير خوا چلن وي.

١. د سرور کاينات صلی الله عليه و آله په مخالفت کې به څه خير غوښتنه وي؟ او که حضرت عمر (رض) مجتهد وبولو، ايا د رسول الله صلی الله عليه و آله د امر په وړاندې د اجتهاد حق لري؟ او د حضرت عمر (رض) دا خبره: « د خدای کتاب راته بس دی» دا يوه غرضي خبره ده، ځکه هغه خو بيخي د کتاب الله حافظ او ساتندوی نه و او پر احکامو يې نه پوهېده، که څه د احاديثو جوړوونکيو او مخوونکيو فقهاوو د فقيه او مجتهد په نوم نومولی دی او پر قرآن د نه پوهېدو يې دا دليل بس دی، چې د رسول الله صلی الله عليه و آله تر وفات روسته يې ادعا وکړه چې سرور کاينات صلی الله عليه و آله بيخي مړ شوی نه دی او هغوی يې و گواښل چې ويل يې پيغمبر وفات شوی دی او دا دريځ يې يو دليل دی چې د پيغمبر په وناه‌ې او رسالت نه پوهېږي. په زړه پورې خو داده چې دا يوازې او يوازې خپله د حضرت عمر (رض) دريځ و، تر دې چې حضرت ابوبکر (رض) راورسېد او د آل عمران ١٤٤ آيت (وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىَ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّهُ الشَّاكِرِينَ) يې ورته ولوست او حضرت عمر (رض) ورته په ځواب کې وويل: لکه چې لومړی ځل دی چې دغسې آيت اورم![1]

د حضرت عمر (رض) او ملگرو يې دا دريځ ښيي، چې يو شمېر اصحاب د پيغمبر د وصيت کښلو مخالف وو؟ دا ځکه چې وصيت يې پر گټه نه و، ځکه دا بيخي معقوله نه ده، چې يو امت د خپل پيغمبر له وصيت ليکلو سره مخالفت وکړي، چې په مرگوني حال وي او پوهېږي هم، چې پيغمبر يې روستی پيغمبر دی او ببشکه چې په دې حال کې به د دغسې يو وصيت ليکل په څو ځلې خورا برخليك سازی وي.

اوس دا پوښتنه کيږي: ولې پيغمبر ومنله چې وصيت ونه ليکي او ټول له ځانه وشړي؟ ايا ښه نه وه، چې پيغمبر پرخپله ليکنه ټينگار وکړي، ځکه د اسلام او مسلمينو په برخليك پورې اړه لري؟

[1] - د دې کتاب دريم څپرکی ولولئ.

د وصیت کښلو مخالفه ډله، ډاډمنه وه، چې د پیغمبر او وصیت ترمنځ یې واټن اچولای نشي او بېشکه رسول الله (چې د پالونکي ملاتړ ورسره دی) له خپلې دندې او وصیت کولو منع کولای نشي، ځکه وصیت یې د پیغام یوه برخه ده او دا پیغام یې د فعالیتونو اصل دی، چې له امله یې په پیغمبری رالېږل شوی دی، خو د پیغمبر د وصیت کښلو او په خوله وصیت کولو تر منځ توپیر شته، که پیغمبر لیکلي وای تر قیامت ورځې پورې به د مخالفینو پروړاندې یو حجت و او اړونه یې تقریباً ناشونې وه، خو که شفاهي وي، اړونې او مخونې ته یې مخه پرانستې ده، ځکه د خبرې اړونه د لیکلو تر اړونې خورا اسانه ده او دا د حضرت عمر (رض) د ډلې نیت و، چې د وصیت د لیکلو مخه ونیسي نه دا چې د په خپله وصیت مخه ونیسي او دغسې هم وشو.

د ام المؤمنین عایشې رضی الله عنها ونډه:

وینو چې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د احتضار د مهال ډېری روایات (که ونه وایو چې ټول یې) د عایشې بي بي له خولې روایت شوی دي، چې دا رنګارنګ پوښتنې را ولاړوي.

ولې یوازې عایشه بي بي دا روایات راویتوي، نه د پیغمبر نورې مېرمنې؟ او دې پوښتنې ته ځواب موږ د عایشې بي بي په اړوند د دوو حقایقو څېړنې ته اړباسي:

۱- د عایشې (رض) فضایل او جناب رسول الله صلی الله علیه و آله ته یې مقام.

۲- د حضرت علي پر وړاندې د عایشې بي بي دریځ.

صحیح بخاري ، مسلم او نورو چې د عایشې (رض) فضایل روایت کړي، ټول یې د عایشې بي بي له خولې روایت کړي، یعنې هغه په خپله د ځان په اړه فضایل روایتوي لکه ابوهریره (رض) چې په خپله خپل فضایل روایتوي، چې دا مطلب له عقلي پلوه رد دی، ځکه د فضایلو لازمه دا ده، چې د نورو له خولې وي، نه دا چې په خپله انسان ځانته فضایل راوتوړي، لکه چې د حضرت علي په فضایلو کې وینو، چې ډېری اصحابو یې فضایل روایت کړي نه په خپله حضرت علي.

که له دې تېر شو او په ځیر د عایشې (رض) فضایل وڅېړو، نو دې پایلې ته به ورسو، چې دا احادیث یې فضلیت ته کومه اشاره نه لري، بلکې اپوټه یې دي. لکه د خدیجې (رض) او د پیغمبراکرم د نورو مېرمنو په اړه یې د کینې روایات تر کره کتنې لاندې نیسو.

مسلم له عایشې (رض) روایتوي: یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه و آله خدیجه یاده کړه،

نو حسد یا رخه مې وکړه او ومې ویل: څه شوي چې د قریشو یوه بوډۍ دومره ډېره یادوې، چې وریځي یې سرې وې، هغه خو مړه ده او خدای تر هغې غوره درکړې! تر دې ځایه د مسلم روایت پای ته رسي، خو په بل روایت کې یې پیغمبر ځواب وایي: نه، پر خدای قسم خدای تر هغې غوره راکړې نه ده.

همداراز عایشه بي بي روایتوي: د پیغمبر له یوې مېرمنې سره مې هومره حسد یا رخه نه وه لکه له خدیجې سره، ځکه پیغمبر ډېره یادوله که څه هم ما لېدلې نه وه. [1]

دا خپله پر عایشې بي بي پوره رد او د خدیجې بي بي په غوراوي یو دلیل دی او عایشې (رض) د پیغمبر رسالت ته څه خدمت کړی دی او څه ځان تېرېدنه یې درلورده چې تر خدیجې غوره وي؟ بېشکه یوازې دومره کار یې کړی چې د اموي لیکي په چوپړ کې یې ډېر ګڼ شمېر جوړ شوي احادیث روایت کړي او پر اهل بیتو یې بر لاسي کړل!

اوس د هغه روایت په هکله د مخوونکیو فقهاوو خبرې واورئ: نووي د صحیح مسلم شارح وایي: ښځو ته رخه او کینه څه ګناه نه شمېرل کېږي ځکه طبیعت یې همداسې دی!! نو ځکه رسول الله صلی الله علیه و آله عایشه بي بي منع نه کړه!!! [2]

قاضي وایي: په نظر مې چې د عایشې (رض) دا جسارت د کوچني والي له امله و او ښایي چې هغه مهال به لا بالغه شوې هم نه وه!![3]

نو که اهل سنت، د سرور کاینات صلی الله علیه و آله پر وړاندې د عایشې (رض) جسارتونه د هغې د کوچنیوالي له امله بولي، نورو دریځونو ته یې څرنګه مخونه ورکوي؟ او ایا کوچنیتوب ددې لاملېږي چې له سرور کاینات صلی الله علیه و آله سره دغسې بې ادبه وچلېږي؟!

او بل روایت ته یې ځیر شئ چې وایي: چې څه وخت به عایشه (رض) له پیغمبره خوشحاله وه، نو د هغه پر نوم به یې قسم خوړ او چې ترې به خپه کېده، نو د ابراهیم پر نوم یې قسم خوړ، یعنې که له پیغمبره خپه کېده، نوم یې پرخولې نه راووړ. [4]

ایا دا چلن د پیغمبر له مېرمنې سره ښایي؟!

---

[1] - صحیح مسلم، ١٤ /١٨٨٩ مخ، ٧٦ ګڼه حدیث، کتاب فضایل الصحابه – باب فضایل خدیجه.

[2] - د صحیح مسلم شرح ١٥: ٢٠٢ مخ د عایشې د فضایلو باب.

[3] - تېره سرچینه.

[4] - مسلم: ١٨٩٠/١٤ مخ، ٨ ګڼه حدیث.

ایا کړای شي چې له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله نه خپه وي؟!
چې څوك له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله نه خپه وي، د اهل سنتو په فقه کې یې څه حکم دی؟!
له یوې مېرمن سره هم دغسې چلن نه ښایي، خو دا چې ناپوهه ماشومه وي، چې د رسول الله په څنګ کې لوبې کوي! یا لکه چې روایات وایي د پیغمبر په مخکې یې له نجونو سره لوبې کولې.
یادونه:
صحیح مسلم(٤ / ۱۸۹۰ مخ، ۸۱ ګڼه حدیث) له عایشې بي بي روایتوي: د پیغمبر په کور کې مې له نجونو سره لوبې کولې، ملګرې مې راتلې او له پیغمبره پټېدې او پیغمبر یې په کتو خوشحالېده.
ایا پیغمبر دومره وخت درلود، چې په کوچنیتوب کې د عایشې (رض) پر ساتنه او ورسره پر لوبو بوخت شي؟ ایا عایشې (رض) ته یې شوق تردې حده تېر شوی و، چې په کوچنیتوب کې یې واده کولو ته اړ کړي؟
د ابن سعد په طبقاتو (۸ / ۵۸ مخ) کې یو مطلب راغلی، چې ګتنه ترې کېږي، چې عایشه (رض) له سرور کاینات صلی الله علیه و آله سره د واده پر مهال کونده وه.
ابن سعد روایتوي: سرور کاینات صلی الله علیه و آله، پر عایشې (رض) مارکه وکړه، حضرت ابوبکر (رض) وویل: یا رسول الله صلی الله علیه و آله ! هغه خو مې مطعم بن جبیر ته واده کړې صبر وکړه، چې بېرته یې ترې واخلم او بیا یې ترې وغوښته، مېړه یې طلاق ورکړ او بیا یې له پیغمبر سره واده وکړ.)
مسلم (صحیح ٤ / ۱۸۹۱ – ۱۸۹۲ مخونه، ۸۳ ګڼه حدیث) له عایشې (رض) روایتوي: « د پیغمبر مېرمنو، فاطمه بي بي په پیغمبر پسې ولېږله، چې تر څنګ مې ملاست و. فاطمې، پیغمبر ته وویل: له مېرمنو سره دې پر عدالت وچلېږه (عایشې (رض) ته پر نورو غوراوی مه ورکوه) پیغمبر وویل: ایا نه غواړې چې کوم څیز مې خوښېږي ستا هم خوښ شي؟ فاطمې وویل: هو. پیغمبر وویل: نو له عایشې (رض) سره مینه لره. تر دې روسته د پیغمبر مېرمنو د جحش لور پیغمبر ته ولېږله، چې ترې وغواړي، له دوی سره دې پر عدالت چلېږي او عایشه دې پرې غوره نه بولي، روسته یې د عایشې (رض) پر ضد خبرې وکړې او توهین یې کړه. پیغمبر هم چوپ و. ناڅاپه عایشه (رض) پر زینب ورننوته او روایت د عایشې له خولې وایي: ما یې هم په توندۍ ځواب ورکړ او لاس مې ترې وانخست، تر دې چې پرې بر لاسې شوم»

چې په ځير دا روايت وڅېړل شي، نو وينو چې پيغمبر يې څومره سپك کړی او داسې يو ځوك يې ښوولی، چې له ښځو او د دوی ستونزو سره بوخت او زړه يې ور پورې تړلی دی او د حضرت ابوبکر (رض) لور ترې دومره زړه وړی چې کوټه يې نه پرېږدي او ورسره له کېناستو يې ستړی کېږي نه.

څنگه له سرور کاينات صلی الله عليه و آله غوښتل شوي چې پر عدالت وچلېږه، حال دا چې په خپله په خلکو کې د عدالت چلولو ته رالېږل شوی دی؟

که سرور کاينات صلی الله عليه و آله په خپلو مېرمنو کې له عدالت چلولو بېوسې وي او عايشه (رض) يې تر نورو ډېره ځانته را نژدې کړې وه، نو بايد چې په خلکو کې له عدالت چلولو ښه بېوسی وي.

د پيغمبر په مخ کې، د دوو تنو مېرمنو شخړه يې او بې اعتنايي يې، تر دې چې په موسکا زينب (رض) ته وايي: هغه خو د ابوبکر (رض) لور ده! د حضرتصلی الله عليه و آله پر سستی يو دليل دی او پر دې يې ټينگار دی چې عايشه بي بي تر نورو ړومبۍ وگڼي او پر نورو مېرمنو تېری وکړي. ايا په رسول الله صلی الله عليه و آله پورې دغسې کړنې تپلای شو؟ لويه خدايه! موږ مه نيسه، خو څه وکړو چې د اهل سنتو روايات دغسې دي.

د عايشې (رض) له خولې په بل روايت کې و وينئ، چې پيغمبر ورسره دومره بوخت دی، چې ان د نورو مېرمنو شپې هم نيسي.

روايت وايي: چې کله به پيغمبر د خپلو مېرمنو احوال پوښتنه، نن مې نوبت چېرې دی؟ سبا چېرې يم؟ (د عايشې د ورځې اوږدېدو لپاره).[1]

دا روايت خو پيغمبر يو عاشق انځور وي، چې په خوله کې يې يوازې د عايشې (رض) نوم اخستی او په زړه کې يې بې له دې بل څوك نه ځاييږي. له نورو مېرمنو سره يې سړه او بې ارزښته مينه ده او يوازې له عايشې (رض) سره اغېزمنه او ارزښتمنه مينه لري: نو مسلمان له پيغمبره پر دغسې يو انځور څنگه راضي کېدای شي؟

دا روايت لکه چې په خپله عايشه (رض) ټينگار کوي، د پيغمبر له وفاته څو ساعته وړاندې و، يعنې عمر يې له شپېتو اوختی و او عايشه (رض) يوازې اتلس کلنه وه! ايا معقوله ده چې يو بوډا تردې بريده په مېرمنو پورې تړلی وي؟

---

[1] - صحيح مسلم ١٨٩٣/٤ مخ، ٨٤ گڼه حديث باب: فضايل عايشه. صحيح صحيح بخاري ٣٧١٥ مخ، باب فضايل عايشه.

عایشه (رض) د روایت په دوام کې وایي: زما د نوبت پر ورځ، په غېږ کې مې له نړۍ ولاړ!!...
[د ژباړن یادونه: په دې پسې محترم لیکوال د عایشې (رض) له خولې ډېر روایات له صحیح صحیح بخاري او صحیح مسلم څخه د عایشې (رض) د فضایلو له بابه روایتوي، چې دومره بدرنګه او ناروا دي، چې د خدای خورا ستر مخلوق او غوره انسان ته په کې سپکاوی شوی، چې ان موږ یې له راوړو تېرېږو، دا خو لاڅه چې ویې څېړو!]
څومره دا دروغجن روایات د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله شخصیت سپکوي او ټیټ یې بولي (خدای ته پناه وړو) تر دې چې د ژوند په روستیو شېبو کې د عایشې (رض) په غېږ کې سا ورکوي!!
په هر حال، د عایشې (رض) د روایاتو له څېړنې دې پایلې ته رسو، چې دا روایات نه یوازې دا چې د هغې هیڅ فضلیت نه را ښیي، بلکې ډېره یې رسوا کړې او بلخوا پېغمبر یې تر یوه عادي انسانه هم ټیټ ګڼلی (خدای ته پناه وړو) او موږ ته څرګندېږي، چې د دغسې روایاتو له روایتونو موخه د عایشې بي بي سترول نه، بلکې غواړي چې هغه لیکه واکمنه کړي.
د دغسې روایاتو جوړونه، یو څرګند دلیل دی، چې د رسول اکرم په نظر کې عایشې (رض) یو لږ زاند شخصیت درلود او پېغمبر ترې بیخي خوښ او راضي نه و او که په رښتیا سرور کاینات صلی الله علیه و آله ترې خوښ وای، نو د دغسې روایاتو جوړونې ته څه اړتیا نه وه او ولې عایشې (رض) نور پرېښوول چې فضایل یې روایت کړي او مناقب یې وشمېري!
په هر حال لکه چې څرګنده ده یا دا چې عایشې (رض) دغسې روایات جوړ کړي او یا یې له خولې جوړ کړای شوي دي.
اوس د حضرت خدیجې (رض) په فضایلو کې غور کوو. له حضرت علي روایت شوی: د خدای له استازي مې واورېدل: خورا غوره مېرمنې «مریم » د عمران لور او «خدیجه» د خویلد لور ده.[1]
حضرت ابوهریره (رض) روایتوي، چې یوه ورځ پېغمبر ته جبریيل (علیه السلام) راغی او ویې ویل: یا رسول الله! دا خدیجه ده، چې درځي نو د هغې د پالونکي او زما له لوري پرې درود او سلام ووایه او په جنت کې دیوه داسې کور زېری ورکړه، چې نه پکې شور ځوك او نه په کې ستړیا شته.[2]

---

[1] - صحیح مسلم ٤\ ١٨٨٦ مخ، ٦٩ ګڼه حدیث. د ام المؤمنین خدیجې فضایل او د فاطمې فضایل.
[2] - صحیح مسلم ٤\ ١٨٨٧ مخ، ٧١ ګڼه حدیث.

عایشه (رض) وایي: جناب رسول الله صلی الله علیه و آله خدیجې ته په جنت کې دیو کور زېرې ورکړ.[1]

او همداراز وایي: چې رسول الله صلی الله علیه و آله به پسه حلالوه، نو ویل یې: څه برخه یې د خدیجې ملګرو ته ولېږئ، نو یوه ورځ مې حضرت غوسه کړ او ومې ویل: بیا هم خدیجه! حضرت وویل: مینه یې راته تزریق او پیچکاری شوې ده.[2]

هن! دا د خدیجې (رض) فضایل دي، چې د نورو او ان په خپله عایشې (رض) له خولې روایت شوي او راښیي چې تر عایشې (رض) غوره او افضله ده.

هن! دا د خدای استازی دی، چې خدیجې ته په جنت کې د یوه کور زېری ورکوي، نه عایشې (رض) ته!

هن! دا رسول الله صلی الله علیه و آله دی چې ان د خدیجې (رض) تر وفات روسته ورته وفادار پاتېږي او پر دوستانو او خپلوانو یې لورېږي، تردې چې عایشه (رض) پرې غوسه کیږي!

هن! دا رسول الله صلی الله علیه و آله دی، چې وایي د خدیجې مینه ورته تزریق شوې ده.

هن! دا جبرییل امین دی، چې د پاك خدای له لورې، پر خدیجې درود او سلام لېږي او دا له عایشې (رض) سره د سرور کاینات صلی الله علیه و آله تر واده وړاندې و. که د خدیجې (رض) په باب راغلي روایات له هغو روایاتو سره پرتله کړو، چې عایشې (رض) د خپل ځان په هکله روایت کړي، نو دې پایلې ته رسوو، چې د خدیجې (رض) فضایل حقیقت لري، خو د عایشې (رض) فضایل جوړ کړای شوي دي او همداراز راته څرګندېږي چې خدیجې (رض) پېغمبر ته ستر مقام درلود، خو عایشې (رض) نه!

ام المؤمنین عایشه (رض) لکه چې د اهل سنتو له روایاتو معلومېږي، کوچنی نجلۍ وه، چې د نبي کریم صلی الله علیه و آله د وفات پر مهال یې له اتلسو کلونو عمر ډېر نه و، نو دا څنګه شونې ده، چې په دې عمر کې د دومره ورتیل شوې پوهې او علم وارثه وي، حال دا چې د اهل سنتو د روایاتو له مخې خپل عمر یې له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله سره په شك، کینه او عشق کې تېر کړی دی؟

او څنګه شونې ده، چې پېغمبر یوه مېرمن په دې عمر کې د خپلو اسماني علومو امینه کړي؟

---

[1] - صحیح مسلم ١٤/١٨٨٨، ٧٣ ګڼه حدیث.

[2] - صحیح مسلم ١٤/١٨٨٨ مخ، ٧٥ ګڼه حدیث.

ایا دا چار د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله له دې خبرې سره په ټکر کې نه دی چې وایي: «هېڅکله به هغه ملت ونه ژغورل شي، چې یوه ښځه پرې واکمني وکړي»[1]
ویل شوي چې عایشې (رض) له نبي کریم صلی الله علیه و آله څخه څلوېښت زره احادیث روایت کړي دي! نو څنګه یې له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله سره په دې لنډه موده کې دا دومره احادیث زده کړي؟! لکه چې عایشې (رض) هم د حضرت ابوهریره (رض) په څېر په لنډه موده کې د رسول اکرم له خولې دا دومره ډېر روایات روایت کړي، چې له اصله خو په دې دومره موده کې دا دومره روایات نه روایتېږي!
مطلب له حضرت عایشې او حضرت ابوهریره (رض) اوچت دی. دا یوه لیکه ده، چې غواړي پر امت واکمني وکړي. او دا مطلب هله څرګندېږي چې د حضرت علي په هکله د عایشې (رض) دریغ وڅېړو او « افك» پېښې جرړې راوباسو، تردې چې حضرت علي، رسول الله ته وویل: «رسول الله! ښځې خو ډېرې دي، له بلې سره واده وکړه»!
هو! عایشه (رض) د رسول الله صلی الله علیه و آله تر وفات روسته له خپل پلار سره ودرېده او په ډاګه یې له حضرت علي او د ده له ملګرو سره دښمني اعلان کړه او همدا راز له فاطمې (رض) سره، چې د خپل میراث په هکله یې د عایشې (رض) له پلار سره لانجه درلوده او بېشکه چې حضرت علي د اهل بیتو د لیکې بېلګه و، چې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله له وفات روسته، د خلافت له امله یې د ټبر پالو او منافقینو سره اختلاف او شخړه درلوده او وینو چې عایشه (رض) د حضرت علي له مقابل لورې سره وه، چې دا یې له حضرت علي سره د دښمنی دریځ دی.
عایشې (رض) د حضرت عثمان (رض) تر وژنې روسته له حضرت علي سره خپله دښمني په ډاګه کړه او د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) په وختونو کې یې د دښمنۍ د نه ښکاره کولو لامل دا و، چې په هغې زمانې کې د حضرت علي لیکه پټه پاتې وه.
په هر حال، د امویانو تر تسلط او د اموي لیکي تر واکمنۍ او د صفین له پېښې روسته د حضرت علي (رض) پر وړاندې د عایشې (رض) له دریځونو، د هغې لیکې په پلوی ګټنه وکړای شوه، لکه چې د پیغمبر د مېرمنې په توګه یې، شخصیت د اموي لیکې د مشروعیت لپاره وکارېده او په دې توګه یې له خولې ډېر روایات جوړ کړای شول، لکه چې تر دې روسته د حضرت ابوهریره او حضرت عبدالله بن عمر (رض) شخصیتونه هم د اموي لیکې

[1] -صحیح صحیح بخاري ۱۰۱٤ مخ- کتاب المغازي- باب کتاب النبي الی کسری و قیصر.

پرګټه وکارېدل.[1]

له تېرو پایله دا: د رسول اکرم د احتضار پر مهال، د احادیثو په روایتولو کې، د عایشې (رض) ځانګړنه له وړاندې اټکل شوې وه او موخه دا وه، چې تر رحلت له مخه، د امت د بې لاریتوب د مخنیوي لپاره د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وصیت او لارښوونې وځپي او په هر حال عایشه (رض) ټولې هغه ځانګړنې لري، چې د اهل بیتو له لیکې سره په مقابل کې د اموي لیکې ملاتړ وکړي. او دا ځانګړنې په دې کې را لنډېږي:

- ❖ له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله سره یې نژدېوالی.
- ❖ له حضرت علي سره یې دښمني.
- ❖ د لومړي خلیفه لور.
- ❖ د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله له مېرمنو سره یې دریځ.
- ❖ ځواني.

او د پیغمبر په مېرمنو کې یوازې عایشه (رض) دغسې ځانګړنې لري او په واقع کې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله پر ژوندونې یې دریځونو او چلن دغسې یوې ونډې او نقش ته نوماندە کړې وه.

یادونه: په دې باب په تفسیري کتابونو کې د احزاب اوتحریم سورتونه ولولئ. صحیح بخاري (٤: ١٠٠ مخ) روایتوي، چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله د عایشې (رض) کور ته اشاره وکړه او ویې وویل: فتنه له دې ځایه راپاڅېږي او دا خبره یې درې ځل وویله، له هغه ځایه د شیطان لښکر راوځي. په صحیح مسلم (٤: ٢٢٢٩ مخ، ٤٨ ګڼه حدیث) کې په ګڼ شمېر روایاتو کې راغلي چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله عایشې بي بي ته وویل: باخبر! چې هسې نه د «حواب» سپي درپسې وغپي. «حواب» د بصرې پر لار یوه ځاه وه، چې عایشه (رض) ترې له حضرت علي سره د جګړې لپاره تېره شوه (ابن حجر هیشمي الصواعق المحرقه).

له دې ښکارېږي چې عایشې (رض) روایات په تېره د نبي مکرم صلی الله علیه و آله په وفات پورې اړوند روایات، موږ د هغه حقیقت لورې ته نه بیایي چې په اړه یې بحث کوو او موږ د اهل بیتو د لیکې پټولو ته راکاږي، هماغه لیکه چې د امویانو او خلفاوو پر خلاف ده او د نبي کریم صلی الله علیه و آله پر وصیت ټینګار کوي او موږ دې ته راکاږي چې د نبي

---

[1] - په تاریخي او دسننو په کتابونو کې د ابن عمر و ابوهریر ه (رض) ژوند لیکونه او د حالاتو شرح ولولئ.

کریم د وفات په اړه بې له عایشې (رض) د نورو په روایاتو پسې شو.
روایت شوی: د پیغمبر (رض) ناروغي چې سخته شوې وه، نو تر رحلت څو د قیقې وړاندې عباس (رض) یې کور ته ورغی. حضرت علي وویل: څه غواړې؟ عباس (رض) وویل: له پیغمبر غواړم چې خپل ځانیاستی وټاکي. حضرت علي وویل: دا کار مه کوه. عباس وویل: ولې؟ حضرت علي وویل: ډاریږم چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله مخالفت وکړي او که موږ وغوښتل پر خلکو واکمني وکړو، وواییې: ایا سرور کاینات صلی الله علیه و آله د خلیفه له ټاکنې ډډه ونه کړه؟ [1]]
حضرت علي وپوښتل شو! ایا پیغمبر کوم څیز درته ځانګړی کړی دی؟
ویې ویل: پیغمبر په کومه ځانګړنه راته قایل نه و او یوازې یو څیز یې را وباښه، چې همدا اوس مې د تورې په تیکه کې دی، بیا یې یو کاغذ راوکښه چې پکې کښل شوي و: «خدای دې پر هغه لعنت ووایې، چې بې د خدای لپاره حلاله وکړي، خدای دې پر هغه لعنت ووایې چې د ځمکې منار غلا کړي، خدای دې پر هغه لعنت ووایې، چې خپل پلار وکنځي او خدای دې پر هغه لعنت ووایي چې یو بدعتګر ته پناه ورکړي!!»[2]
او په بل روایت کې راغلي: سرور کاینات صلی الله علیه و آله تر نورو خلکو جلا کوم بل څیز راته پرېښی نه دی، خو هماغه څیز چې زما د توري په تیکې کې دی.
ویې ویل: هلته خلك هماغسې وو، چې کاغذ یې را وکېښ، چې په کې کښل شوي وو: پر هغه دې د خدای د پرښتو او ټولو خلکو لعنت وي، چې بدعت رادبره کړي یا بدعتګر ته پناه ورکړي. کوږوالی یې نه منل کیږي او هم کښل شوي چې ابراهیم، مکه د امن ځای او ما مدینه د حرام ځای کړه... او ویې ویل: چې په هغه لیکنه کې راغلي: مؤمنین (په حقوقو کې) یو له بل سره مساوي دي او د نورو پرخلاف ټول یو لاس دي.
هن! هیڅ کله دې، د یو تن کافر لپاره یوتن مسلمان و نه وژل شي او نه ښایي چې کوم چاړواکی دې د چاړواکی پر مهال ووژل شي. [3]
او په نورو روایاتو کې پوښتنه په نورو بڼو راغلې ده لکه: «خبر شوي یو چې پیغمبر کومه پټه

---

[1] - ابن سعد، طبقات ۲: ۲٤٦ مخ.
[2] - صحیح مسلم ۱۳\۱۵٦۷ مخ، ٤۵ ګڼه حدیث، کتاب اصناحي باب ۸. امام احمد حنبل مسند ۱\۱۱۸ مخ.
[3] - امام احمد حنبل ۱: ۱۱۹ مخ.

خبره درته کړې» يا «پېغمبر کوم راز درته بر سېره کړی دی»[1]
صحيح بخاري په بل روايت کې وايي: «حضرت علي وپوښتل شو، چې پېغمبر ورته څه پرېښي، ويې ويل: د خدای کتاب او دا ليکنه يې راته پرېښې ده. وويل شول: څه په کې کښل شوي دي؟ ويې ويل: عقل او څه چې د بندي ازادی ته ورکوي، او بل دا چې نه بايد کوم مسلمان د کافر لپاره ووژل شي... »[2]
حضرت عبدالله بن ابی اوفي وپوښتل شو: پېغمبر د کوم څيز سپارښتنه وکړه؟ ويې ويل: د هيڅ څيز هم نه. وويل شول: نو څنګه يې خلکو ته وصيت وکښه او خلکو ته امر وکړ چې عملي يې کړي. يې ويل: يوازې د خدای پر کتاب يې سپارښتنه وکړه.[3]
روايت شوی چې پېغمبر ته درېيو تنو غسل ورکړ: حضرت علي، حضرت فضل بن عباس او اسامه بن زيد (رض). حضرت علي، پېغمبر ته غسل ورکاوه او دوو نورو پر کفن کړ.[4]
او روايت شوی چې رسول الله د حضرت علي په غېږ کې ساه ورکړه.[5]
ابن عباس (رض) روايتوي: پر خدای قسم سرور کاينات صلی الله عليه و آله په داسې حال کې له نړی ولاړ چې د علي پر سينه يې ډډه وهلې وه، علي او رور مې فضل غسل ورکړ. (تېره سرچينه)
او هم وايي: سرور کاينات صلی الله عليه و آله د ناروغۍ پر مهال ويل: رور مې را وغواړئ، نو حضرت علي يې ورته راوست، بيا يې وويل: را نژدې شه. حضرت علي وايي: پېغمبر راباندې ډډه وهله او پر همدې حال يې خبرې راسره کولې، داسې چې د مبارکې خولې لاړې يې راباندې لوېدې. (تېره سرچينه)
له دې رواياتو څرګندېږي، چې څينې يې د عايشې (رض) له رواياتو سره په ټکر کې دي او څينې يې نوي دلايل راښيي، چې د عايشې (رض) رواياتو اشاره ورته کړې نه ده.
هغه روايات چې د عايشې (رض) له رواياتو سره په ټکر کې دي، هغه روايات دي چې پېغمبر د حضرت علي په غېږ کې سا ورکړه اوغسل يې ورکړ او لېدل کېږي چې دا روايات صحيح صحيح بخاري او صحيح مسلم روايت کړي نه دي، بلکې ابن سعد په خپلو طبقاتو،

[1] - صحيح مسلم ۱۳\۱۵٦۷ مخ، ٤٤ ګڼه حديث، کتاب الاضاحی.
[2] - صحيح صحيح بخاري ۱\۳۸ مخ، کتاب العلم، کتاب فضايل القرآن، ٦ ۲۳٤ مخ.
[3] - صحيح صحيح بخاري ، ۱٦\۱۸ المغازي، باب ۸۳.
[4] - ابن سعد، طبقات ۱۲\۲۷۷ مخ.
[5] - د پورته سرچينې ۲٦۳ مخ.

امام احمد او طیالسي په خپلو مسانیدو او نورو کې روایت کړي دي، خو د عایشې (رض) روایات، صحیح بخاري او مسلم راوړي دي.
له دې چاره یې موخه دا ده، چې مسلمانان د عایشې (رض) د نظریاتو منلو ته اړ کړي او په بله مانا د امویانو د لیکې منل او د اهل بیتو په لیکه کې شکمني پیدا کول، ځکه مسلمانان پر صحیح بخاري او مسلم اعتماد کوي او احادیث یې صحیح بولي او امت پرې یوه خوله دی!
په حقیقت کې پر نورو کتابونو د صحیح صحیح بخاري او صحیح مسلم ړومبي ګڼل، په لومړی درجه کې یوه سیاسي قضیه ده او په شرع پورې هیڅ تړاو نه لري. دا دواړه کتابونه د اموي لیکې او نورو واکمنو په جوړو کې دي او د اهل بیتو له لیکې سره سخته دښمني کوي.
البته تر مسلم نه د صحیح بخاري دریځ ډیر کینه کښ دی او همداراز تر نورو روایانو د مسلم کینه کښ دریځ خورا سخت دی.[1]
او دا مساله چې ټول اهل سنت د دې دوو کتابونو په صحیح والي یو خوله دي، نودا هم یو شکمن ټکی دی.[2]
البته په دې مانا نه ده، چې په صحیح بخاري او مسلم کې به صحیح روایات نه وي، ځکه لکه چې مخکې مې ویلې، صحیح احادیث چې په سر کې یې د «خم غدیر» حدیث دی، روایت کړی چې دا حدیث، احمد، نسایي، ترمذي او نورو هم په خپلو کتابونو کې راوړی دی.
دلته مناسبه ده، چې د روایاتو او آثارو، فقها او کارپوهان وبلل شي، چې هغه صحیح احادیث په یوه کتاب کې راټول کړي، چې په صحیح بخاري او مسلم کې یا د اهل بیتو له لارې امامیه شیعه وو ته رسېدلي دي. په دې شرط چې دا احادیث له قرآن سره وسنجوي او کوم یې چې له قرآن سره په ټکر کې وي، مستثنی کړي او دا چار د اسلامي یوالي لپاره ړومبی ګام دی.
بېرته روایاتو ته ستنېږو، چې اصلي موخه مو ده. دا روایات کومې پوښتنې چې خلك یې (د پیغمبر د وصیت په اړه او په حضرت علي پورې یې ورځانګړی کوي) یو له پوښتې، موږ ته راښکاره کوي، چې یو وصیت خو و چې ځینو وګړیو یې په پټولو کې هڅه کوله او د حضرت علي له خولې داسې روایات جوړوي، چې د دې وصیت له شتو نه منکرېږي.

---

[1] - فقه الهزیمه فصل السنه او تا ملات فی العحیصین د بیروت چاپ.
[2] - اضواء علي السنة المحمدیه ۲۹۹-۳۱٦ مخونه د قاهرې چاپ او دوه مخکښی مراجع.

معقوله نه ده، چې له پېغمبره د حضرت علي میراث چې خلك يې پر ډېرې پوهې گواهي ورکوي او پېغمبر يې په اړه ويلي و:

۱- زه د علم ښار او علي يې ور دی.

۲- یا زه د حکمت کور او علي يې ور دی.

یوازې د بندي د ازاېدو، د کافر لپاره د مسلمان د نه وژل کېدو او د قصاص د احکامو په څېر ځیزونه وي!

(یادونه: د لومړی حدیث په باب وگورئ: ابن المغازلي شافعي، مناقب ۸۰-۸۵ مخونه. بغداد تاریخ ۳٤۸\۱٤ او ۳۷۷\۱۲ مخ. دویم حدیث په باب وگورئ: تر مذي ٦۳۷\۵ مخ، ۳۷۲۳ گڼه حدیث.)

حال دا چې ابن حجر (فتح الباري ۷: ۸٤ مخ د عایشې بي بي د فضایلو شرح) د عایشې (رض) په باب وايي: له پېغمبره يې ډېر روایات روایت کړي او ډېر وگړيو روایت ترې کړی، تردې چې د شرعي احکام څلورمه يې له عایشې (رض) روایت کړي دي!!

او معقوله نه ده، چې لکه ابوهریره (رض) او ابن عمر (رض) له نبي مکرم صلی الله علیه و آله څخه دومره پوهه او حکمت په میراث وړې وي، چې له حضرت علي سره د پرتلنې وړ نه وي.[1]

دا مساله عقلمن شکمنوي. د سرور کاینات صلی الله علیه و آله په خوځښت پسې تلل او له حضرت علي سره اړیکه په بیړه موږ ته راښکاره کوي، چې له حضرت علي سره د دښمنۍ له کبله عایشه بي بي، حضرت ابن عمر او حضرت ابوهریره (رض) غټ ښوول شوي، چې دا سل په سلو کې یوه مساله ده، چې امویانو را دبره کړې ده.

د امویانو په لیکه کې له ځیرنې (چې روسته د اهل سنتو د لیکې په بڼه را مخې ته شوه) څرگندېږي، چې دا لیکه پر همدې دریو شخصیتونو ولاړه ده.

۱. همدغسې معقوله نه ده، چې پېغمبرصلی الله علیه و آله به خپل امت بې وصیته پرېښی وي، څکه په دې چار به يې له قرآن سره مخالفت کړی وي او د روستي پېغمبر په توگه به يې خپله دنده عملي کړي نه وي. خدای د بقرې سورت په ۱۸ آیت کې وايي: (صُمٌّ

[1] - اضواء علی السنة ۲۱۹ مخ، هدی الساری پر صحیح صحیح بخاري د ابن حجر د شرح سریزه. په دې دوو کتابونو کې یو شمېر نه شته، چې عایشې بي بي ۲٤۲ روایتونه، ابوهریره (رض) ٤٤٦ روایتونه او ابن عمر (رض) ۲۷۰ روایتونه کړي دي، حال دا چې امام علي ۲۹ روایتونه او حضرت فاطمه الزهرا یوازې یو روایت لري.

بُکْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لاَ يَرْجِعُونَ ایا پیغمبر ته روا ده، چې له هغه آیت سره مخالفت وکړي، چې د وصیت امر ورته کوي؟

که مؤمنانو ته د شتمنی او دنیوي څیزونو په باب وصیت کول فرض وي، نو د اسلام او مسلمانانو راتلونکې ته به فرض نه وي؟

صحیح بخاري په (٤: ٢ مخ، کتاب الوصایا) کې روایتوي چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله ویلي: له مسلمان سره چې شتمني وي نو روا ورته نه ده، چې له دوه شپو، ډېرې پرې تېرې شي او وصیت ونه لیکي او ورسره نه وي.

ایا دا شونې ده، چې د پیغمبر وینا له کړو وړو سره یې اړخ ونه لګوي؟ په خپله د یو څیز سپارښتنه وکړي، خو ویې ونه کړي؟

موږ اوس د چا خبره ومنو؟ د قرآن او سرور کاینات صلی الله علیه و آله یا هغوی چې له اصحابو او دیني عالمانو سره د وصیت له شتونه منکرېږي؟

چې څوك د پیغمبر په نهضت پسې ځي، نو مومي چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله په هر مناسب ځای کې وصیت کاوه، په غزاګانو، شخصي اړیکو او د مړینې پرمهال چې پیغمبر د « تبوك » غزا ته تله، نو وصیت یې وکړ، چې د حضرت علي به اطاعت کوئ.

د مړینې پر مهال یې سپارښتنه وکړه چې حضرت ابوبکر (رض) دې خلکو ته جماعت ورکړي، دا چې په جوماتونو کې د قبر پر جوړوونکیو د لعنت ویلو سپارښتنه کوي، چې په حجة الوداع کې د ښځو سپارښتنه کوي... او چې تر خپل وفات له مخه انصارو ته سپارښتنه کوي....

پیغمبر پر خپل ژوندون د دې چارو سپارښتنه وکړه، ایا دا دلیل کېږي نه چې پیغمبر به خپل وصیت په پام کې نیولی و؟!

چې سرور کاینات صلی الله علیه و آله غزا ته تله، نو حضرت علي یې په مدینه کې خپل ځیناستی کړ، حال دا چې پوهېده، له غزا به راستون شي، نو ایا دا وړ ده چې له نړۍ ځي، خو ځان ته به ځیناستی نه ټاکي؟!

په واقع کې مخوونکي فقها په دې دریځونو او کړنو کې ور ډوب شوي او هڅه کوي، چې د وصیت نښې پټې کړي او موخې یې په دې بې بنسټو مخوونو او پایلو (چې له عقل او د پیغمبر له څرګندو ویناوو سره اړخ نه لګوي) واړوي، چې په دې توګه هغه لیکه وساتي، چې له تېرو په میراث کې ورته پاتې ده او سل په سلو کې یې د خپلې عقیدې برخه بولي.

دويم فصل

سقيفه

د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله تر وفات روسته، د سقیفې پېر پر مسلمانانو د ټبریزي یا قبیلوي لیکې د مشرتوب زمانه ګڼل کېږي. دې لیکې خپل مشروعیت له «شورا» تر لاسه کړ.

کوم پلټونکی چې ځان د سقیفې پر پېښه پوهوي، ورته معلومېږي، چې په آر کې دا مساله له شورا سره هیڅ اړیکه نه لري، بلکې د هغه څرګندې لیکې پر وړاندې یو انقلاب ته ورته ده، چې پېغمبر کښلې وه.

حضرت جناب امیر معاویه چې له حضرت علي سره د مخالفت بیرغ اوچت کړ؛ نو مخالفت یې پر ثابتو ستنو ولاړ نه و، چې د حضرت علي پر وړاندې یې د مخالفت وړ وبولي، بلکې مخالفت یې د هماغې ټبریزي یا قبیلوي لیکې پر بنسټ و، چې د سقیفې په پېر کې تثبیت شوی و او د حضرت علي تر وخته یې دوام وموند.

د تاریخ خبره:

شهاب الدین نویري د سقیفې د پېښې په هکله لیکي:

چې جناب رسول الله صلی الله علیه و آله له نړۍ ولاړ، انصار د بني ساعده و په څپرګي (سقیفه) کې راټول شول او ویې ویل: تر جناب رسول الله صلی الله علیه و آله روسته، خلافت حضرت سعد بن عباده (رض) ته ور پرېږدو. او بیا حضرت سعد(رض) د ناروغۍ په حال کې ورغی. تر راټولېدو روسته، حضرت سعد خپل پلار یا یې د یو تره زوی ته وویل: ټولو یارانو ته مې خپله خبره رسولای نشم، نو ته یې واوره او ټولو ته یې په لوړ غږ وو‌ایه. بیا همدغسې وشو. حضرت سعد (رض) د پالونکي تر ستاینې روسته وویل: « انصارو! تاسې په دین کې تر نورو وړاندې قدم ایښی او په اسلام کې داسې ځانګړنه لرئ، چې یو عربي ټبر یې نه لري»

په واقع کې محمد صلی الله علیه و آله څوکاله په خپل قوم کې، خلك د پالونکي نمانځنې او له بوتانو ځنې ډډې کولو ته راوبلل، خو ډېرو لږو پرې ایمان راووړ. پر خدای قسم سرور کاینات صلی الله علیه و آله یې له خپلې بلنې منع کولای نشو او نه یې د ده دین له منځه وړای شو، تر دې چې هغه دا ځانګړنه تاسې ته در ولوروله او عزت یې درکړ او د اسلام

نعمت يې تاسې ته ځانګړی کړ او پر خدای او استازي يې ايمان درکې تزريق کړ او له خپلو دښمنانو سره يې جهاد درپرېښود؛ نو تاسې يې د دښمنانو سخت دښمنان وئ، تر دې چې (هرومرو) ټولو عربانو الهي چار ته غاړه کېښوده او په ذلت او خوارۍ تسليم شول او خدای ځمکه د خپل استازي په واك کې کړه او ستاسې په تورو يې د عربانو سرونه ورته ښکته کړل او دادی اوس خدای وباله او له تاسې راضي او تاسې ته هېلمن و او خلافت يوازې تاسې ته دی نه نورو ته.

ټولو ورته وويل: خبره دې سمه ده او نظر دې صحيح دی او خبره مو درته داده، چې دا چار (خلافت) يوازې تاته پرېږدو، ځکه يو ښه سړی يې اود مؤمنينو ګټې په پام کې نيسې[1].

او د دې لپاره چې له مهاجرينو سره شخړه پيدا نه شي، ځينو انصارو وړانديز وکړ، چې په حکومت کې يې شريك کړئ او ويې ويل: يو امير دې له انصارو او يو دې له مهاجرينو وټاکل شي. حضرت سعد بن عباده (رض) ويل: دا لومړی سستوب دی [2].

دا د انصارو نظر و، خو د مهاجرينو نظر د حضرت عمر (رض) [چې د انصارو پر وړاندې يې د مهاجرينو د حرکت مشري کوله] د حرکت له څېړنې روسته څرګندېدای شي.

نويري وايي: چې حضرت عمر (رض) د سرور کاينات صلی الله عليه و آله له وفاته خبر شو، حضرت ابوبکر (رض) ته ورغی، نو بوخت يې وليد [3].

او ورته يې وويل: چې يو خطر ناك چار په مخ کې دی او بايد حاضر شې. حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض) ته ورغی. حضرت عمر (رض) ورته وويل: خبر نه يې چې انصار د بني ساعده و په څېرګي کې راټول شوي او غواړي چې حضرت سعد بن عباده (رض) خليفه کړي؟ او غوره يې هغه دی چې وايي: يو امير دې له موږه او يو دې له هغوی وي!

نو دواړه په بيړه څېرګي ته ور روان شول او په لار کې يې پو شمېر مهاجرين له ځان سر کړل. په هر حال ترمنځ يې اختلاف شو، چې څېرګي ته ور شي يا مطلب په خپلو کې پای ته ورسوي. حضرت عمر (رض) وويل: پر خدای قسم بايد هلته ورشو.

---

[1] نويري، نهاية الارب فی فنون الادب: ۱۹ / ۲۹ – ۳۰ مخونه.

[2] فتح الباري فی شرح ال صحيح بخاري : ۲۳\۷ مخ. طبري تاريخ ۳\ ۲۱۹ مخ.

[3] په تاريخ کې کښل شوي نه دي، چې حضرت ابوبکر (رض) په خپل کور کې پر کوم کار بوخت و، حال دا چې حضرت علي خو هغه مهال د پېغمبر په کفن او ښخولو لګيا و.

حضرت ابوبکر (رض) راټول شویو ته وینا وکړه. عربان خلافت یوازې قریشو ته پېژني! یو انصار وویل: قریشو! یو تن دې له موږه امیر وي او یو له تاسې. شور و ځوك زور واخست، ناڅاپه حضرت عمر (رض)، حضرت ابوبکر (رض) ته وویل: لاس دې راکړه چې بیعت درسره وکړو. حضرت ابوبکر (رض) لاس وروړاندې کړ، نو حضرت عمر (رض) او نورو مهاجرینو بیعت ورسره وکړ. انصارو هم بیعت وکړ، بیا یې پر حضرت سعد (رض) جت جوړ کړ، تر دې چې ځینو وویل: حضرت سعد (رض) ووژل شو! حضرت عمر (رض) وویل: خدای، حضرت سعد (رض) وواژه! پر خدای قسم چې بیعت ته مو له حضرت ابوبکر (رض) پیاوړی ونه لید. وډار شو هسې نه چې خلك خپاره واره شي او بیعت ونشي، نو تر موږ روسته بیعت وشو، نو څکه یا باید داسې وشي، چې له هغه سره بیعت وشي، چې ټول پرې خوښ وي یا مخالفت وکړو او ماتې پېښه شي[1]!

داسې روایات هم راغلي، چې حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض) او انصارو د یو بل پر وړاندې خبرې کړي. لکه حضرت ابوبکر (رض) وایي: قریش له رسول اکرم روسته تر ټولو خلکو خلافت ته وړ دي او په دې چار کې یوازې ظالمان ورسره لانجه کوي!! موږ امیران یو او تاسې وزیران! په هر کار کې به سلا مشوره درسره کوو[2].

له انصارو حضرت حباب بن منذر (رض) د مهاجرینو په مقابله کې وویل: انصارو! یو موټی شئ او پوه شئ چې خلك (مهاجرین) ستاسې تر سیوري لاندې دي. نه باید چې څوك د مخالفت جرائت درسره ولري، تاسې عزتمن او شتمن یاست، تجربې مو تر ګوتو کړي او شمېر مو ډېر دی. خلك درنه مرسته غواړي او تاسې خپله پناه بولي او اوس غواړي چې پوه شي تاسې څه کار کوئ، نو اختلاف مه لرئ، چې درناوی مو پرځای وي او نظر مو واکمن، که خوښه او موافقه یې ونه کړه؛ نو منو چې یو امیر دې له موږه او یو دې له هغوی وي[3].

حضرت عمر (رض) په تونده ورته وویل: نه! داسې نه کیږي، چې دوه تنه واکمنه به وي. پر خدای قسم، عربان نه مني چې حکومت در وسپاري، حال دا چې پېغمبر یې له بلې ډلې دی او بېشکه دا مني چې واك هغه ته وسپاري، چې پېغمبر له هغوی دی او په واقع کې، موږ په دې باب څرګند دلیل لرو. څوك دی چې نه مني محمد صلی الله علیه و آله له موږ څنې دی

---

[1] ابن کثیر، البدایه و النهایه: ۵/۲٤٦ مخ.

[2] دینوري، الامامه والسیاسه: ۱/۱٤-۱۵ مخونه. طبري تاریخ: ۳/۲۲۰ مخ. ابن اثیر، الکامل فی التاریخ: ۲/ ۳۲۹ مخ.

[3] الکامل فی التاریخ: ۲/ ۳۲۹ مخ. طبري تاریخ: ۳/ ۲۲۰ مخ. الامامه والسیاسه: ۱/ ۱۵ مخ.

او باید امارت (هم) له موږه وي او په واقع کې موږ د محمد یاران او خپلوان یو او که څوك بې له دې بل څه غواړي، نو باطل غواړي، یا گناهکار دی او یا فتنه راولاړوي او د وینې تویېدل غواړي؟!

حضرت حباب بن منذر (رض) په سخته د حضرت عمر (رض) خبرې رد کړې او ویې ویل: انصارو! د دې سړي او ملگرو یې، خبرې نالیدلې وبولئ او پرېږدئ چې د خلافت برخه مو له لاسه ووځي، نو که یې ونه منله، له ښاره یې وشړئ او په خپله د چارو واگې په لاس کې ونیسئ، پر خدای قسم تاسې دې چار ته تر هغوی خورا وړ یاست، ځکه بې دینه ستاسې په تورو دینوال شول.

حضرت عمر (رض) وویل: خدای دې وژني!

حضرت حباب (رض) وویل: بلکې تا وژني[1]!

له مهاجرینو، حضرت ابوعبیده (رض) وویل: انصارو! تاسې ړومبي کسان وئ، چې ایمان مو راووړ او مرسته مو وکړه، نو داسې مه وسئ، چې په دین کې لومړي بدعتگر او اړوونکي یاست[2].

له انصارو حضرت بشیر بن سعد (رض) له خپلو ملگرو وغوښتل چې د خدای لپاره، له دې چاره لاس واخلئ او قریشو ته یې پرېږدئ.

حضرت ابوبکر (رض) وویل: دا حضرت عمر (رض) دی او دا حضرت ابوعبیده (رض)، چې هر یو مو خوښ وي، بیعت ورسره کړای شئ[3].

حضرت عمر (رض) او یارانو یې، حضرت ابوبکر (رض) بیعت ته ونوماوه، خو له امله یې په انصارو کې لانجه وشوه، خو د اوس ټبر، د حضرت سعد بن عباده (رض) په مشری، د خزرج له ټبر سره د سیالی له مخې راوړاندې شو او له حضرت ابوبکر (رض) سره یې بیعت وکړ.

د اسلم ټبر چې د حضرت ابوبکر (رض) پلویان وو، مدینې ته راغلل او د ښار پر ټولو لارو او کوڅو او دروازو مسلط شول او قدرت یې په لاس کې ونیو.

حضرت عمر (رض) په خوشحالی وویل: اوس چې د اسلم ټبر وینم په بریا مې یقین راغی[4].

---

[1] الامامه والسیاسه: ۱۵|۱ مخ. طبري تاریخ: ۲۲۰|۳ مخ. الکال فی التاریخ ۳۲۹|۲ مخ.

[2] الامامه والسیاسه: ۱۵|۱ مخ. طبري تاریخ: ۲۲۰|۳ مخ. الکال فی التاریخ ۳۳۰|۲ مخ.

[3] الامامه والسیاسه ۳۶|۱ مخ ۲۲۱|۳. طبري تاریخ

[4] – مسعودی، مروج الذهب. الامامه والسیاسه. یعقوبي تاریخ. طبري تاریخ ۳۲۲|۳مخ

روایت شوی، چې خلکو له حضرت ابوبکر (رض) سره د بیعت لپاره له هرې لورې را وځغاستل او نژدې و چې حضرت سعد بن عباده (رض) لتاړ کړي. د حضرت سعد (رض) ځینو یارانو وویل: پام چې حضرت سعد (رض) تر پښولاندې نه کړئ! حضرت عمر (رض) وویل: ویې وژنئ! ویې وژنئ! خدای دې یې ووژني! بیا حضرت سعد ته راغی او پر سر یې ودرېد او ویې ویل: غوښتل مې چې په لغتو دې ووهم او هډوکي دې مات کړم! حضرت قیس بن سعد (رض)، حضرت عمر (رض) له ږیرې ونیو او ویې ویل:.... پر خدای چې له خپل نظره به تېر نه شم[1].

ابن عبدالبر روایت کړی: حضرت سعد بن عباده (رض) او یوې ډلې خزرجیانو او یوې ډلې قریشو له حضرت ابوبکر (رض) سره له بیعته سرغړونه کړې وه، بیا بې له سعده ټولو بیعت وکړ[2].

حضرت عمر (رض) تل، حضرت ابوبکر (رض) هڅاوه، چې حضرت سعد (رض) بیعت کولو ته اړ کړي ورته وویل شو: تر وژنې بیعت نه کوي او تر هغې نه وژل کیږي، چې ټوله اولاده، کورنۍ او یو شمېر ټبر یې ورسره وژل شوي نه وي، نو یې خوشې کړ[3].

د حضرت علي دریځ:

دا د انصارو او ځینو مهاجرینو (قریشو) د نظریاتو څېړنه وه، خو له سقیفې (څېرګي) د باندې یو شمېر قریش وو، چې تر حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض) او لارویانو یې ډېر برخه درلوده. دوی شرعي، ولسي او تاریخي پانګه درلوده او په قریشو کې له ښه نفوذه برخمن وو. دوی بني هاشم وو، چې مشري یې د پېغمبر اهل بیتو کوله او پر هغه مهال د پېغمبر پر غسل، کفن او ښخولو بوخت وو، حال دا نور په سقیفه کې په لانجه کې را ښکیل وو!

په نهج البلاغې کې راغلي چې حضرت علي د سقیفې د خبرو په اړه وپوښتل، ورته وویل شو، چې قریشو وویل: چې په خپله دوی د پېغمبرو نه ده (یعنې د پېغمبر نسبي خپلوان دي).

---

[1] طبري تاريخ: ۳| ۲۲۲ مخ.

[2] الاستيعاب: ۳| ۹۷۳.

[3] مروج الذهب، طبري تاريخ: ۳|۲۲۲ مخ. الكامل فی التاريخ ۲|۳۳۱ مخ. الامامه والسياسه: ۱|۱۷ مخ.

حضرت علي وويل: په ونه استدلال کوي او مېوه يې څنډې ته کوي[1].

تاريخي کتابونه د حضرت علي په مشرۍ د بني هاشمو او د حضرت عمر بن خطاب په مشرۍ د قريشو ترمنځ د لانجې روايات راوړي دي. لومړۍ لانجه د فاطمې بي بي او حضرت ابوبکر (رض) ترمنځ راغله چې فاطمې بي بي په فدك کې د خپل پلار رسول الله صلی الله عليه و آله ميراث وغوښته او حضرت ابوبکر (رض) يې د هغه روايت په استناد غوښتنه رد کړه، چې په خپله يې روايت کړی و. حضرت ابوبکر (رض) وويل: له رسول الله صلی الله عليه و آله مې واورېدل: موږ پېغمبران څه ميراث نه پرېږدو، چې څه پاتېږي، صدقه ده[2] !!

مشهوره ده، چې فاطمې بي بي (رض) له حضرت ابوبکر(رض) سره لانجه وکړه او په غوسه ترې راووته او چې وفات شوه، حضرت علي د شپې شپې له خلکو پټه ښخه کړه او د نبي کريم صلی الله عليه و آله تر وفات شپږ مياشتې روسته له نړۍ ولاړه[3].

حضرت عمر (رض) حضرت ابوبکر (رض) د حضرت سعد (رض) پر ضد هڅاوه، دغسې يې د حضرت علي (رض) پر ضد هم هڅاوه، چې بيعت ترې واخلي، ځکه د حضرت علي (رض) دريځ يې د خپل تېر پالي حکومت (چې په خپله يې مضبوط کړی و او ځان يې چمتو کاو، چې واګې تر لاسه کړي) تثبيت ته خطر ګڼه.

په واقع کې حضرت علي يوازې نه و، بلکې بني هاشم او له انصارو او مهاجرينو د ټولنې يو ډېر شمېر فعال وګړي (لکه حضرت عباس، حضرت عمارياسر، حضرت ابوذر غفاري، حضرت سلمان فارسي، حضرت بلال بن رباح، حضرت مقداد، حضرت جابر بن عبدالله انصاري، حضرت ابن عباس او... (رض)) ورسره وو.

---

[1] نهج البلاغه، ٦٧ خطبه، د نهج البلاغې شرح: ٣١٦ مخ.

[2] صحيح مسلم: ١٣٧٨\١٣ – ١٣٨٣ مخونه: کتاب الجهاد والسير. صحيح صحيح بخاري.

[3] فتح الباري: ٧: ٣٩٧ مخ. له حضرت ابوبکر (رض) سره د فاطمې بي بي د لانجې شرح دابن کثير په البدايه والنهايه (٢٨٥\٥ – ٢٩٠ مخونه) او تاريخي کتابونه ولولئ.

د فاطمې د ميراث نه ورکولو موخه د اهل بيتو د کمزوري کولو لپاره اقتصادي کلابندي وه، دا چې د حضرت ابوبکر دا دريځ له تېر پالنې او سياسته راولاړ شوی و، دليل يې دادی، چې د عمر بن عبدالعزيز (رح) د خلافت پرمهال فدک اهل بيتو ته ورستون کړای شو او معلومېږي چې د حضرت ابوبکر (رض) دا دريځ د قرآن له ښکاره نص سره مخالفت دی:

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ...

يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ...

د روایاتو له مخې حضرت عمر (رض) د فاطمې بي بي د کور سوځولو لپاره (چې د حضرت علي په مشری د حضرت ابوبکر (رض) د مخالفینو د راټولېدو ځای و) ډېره هڅه وکړه[1].
په نظر رسي چې د حضرت عمر (رض) او حضرت علي (رض) تر منځ تاوتریخوالی ډېر شوی و. طبري روایتوي، چې حضرت علي (رض)، حضرت ابوبکر (رض) ته پیغام ولېږه، چې ماته ځان ته راشه او بل څوك درسره مه راوله.
حضرت عمر (رض)، حضرت ابوبکر (رض) ته وویل: پر خدای قسم نه ښایې چې ځان ته حضرت علي ته ورشې. حضرت ابوبکر (رض) وویل: څه به را سره وکړي؟ پر خدای قسم په یوه یوه تن پسې به یې ورشم، بیا حضرت ابوبکر (رض) بني هاشمو ته ورغی چې حضرت علي (رض) او حضرت عباس (رض) هم په کې وو او په درناوي یې ښه راغلاست ورته ووایه[2].
مسعودي روایتوي: چې په سقیفه کې له حضرت ابوبکر (رض) سره بیعت وشو او د سې شنبې پر ورځ ټولو خلکو ورسره بیا بیعت وکړ، حضرت علي ووت او ویې ویل: تا زموږ چارې خرابې کړې، مشوره دې هم ونه کړه او زموږ یو حق دې هم رعایت نه کړ. حضرت ابوبکر (رض) وویل: سمه ده، خو زه د فتنې له راولاړېدو وډار شوم.
د سقیفې پر ورځ د مشرتوب پر سر د انصارو او مهاجرینو ترمنځ اوږده شخړه تېره شوه. حضرت سعد بن عباده (رض) ووت او بیعت یې ونه کړ او شام ته روان شو. هلته پر ۱۵ س ووژل شو، دلته یې د وژنې په اړه بحث نه کوو او بني هاشمو هم د فاطمې بي بي تر ژونده ورسره بیعت ونه کړ[3].
په تاریخي کتابونو کې حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض)، حضرت عمرو بن عاص او حضرت ابن عمر (رض) ته ډېر روایات منسوب شوي، چې د ځنکندن او احتضار په وخت کې یې ځینې خبرې کړې دي. دا روایات ښیي چې دوی پر هغو سیاسي چارو پښېمانه او خپه وو، چې پرخپل ژوندونې یې کړي وو.
مسعودي د حضرت ابوبکر (رض) په اړه روایتوي: چې مړینه یې نږدې شوه ویې وویل: په

[1] طبري تاریخ: ۲۰۲|۳ مخ، ۵۹|۱ مخ. ابن قتیبه، الامامه و السیاسه ۱۹|۱ مخ. ابی الفدأ تـاریخ: ۱۵٦|۱ مـخ. یعقـوبي تاریخ: ۱۲٦|۲ مخ.
۲ طبري تاریخ: ۲۰۸|۳ مخ.
[3] طبري تاریخ ۲۰۸|۳ مخ. مسعودی، مروج الذهب: ۳۰۹|۲ مخ.

دربیو کړو چارو پښېمانه یم، کاشکې چې بیخي مې کړي نه وای، درې چارې مې ونه کړې، کاشکې کړي مې وای او کاشکې درې چارې مې له پېغمبره صلی الله علیه و آله پوښتلې وای.
کاشکې هغه درې چارې چې مې نه وای کړې دا دي: د فاطمې (رض) کور مې لټولی نه وای، چې په اړه زیاتې خبرې شوي. «فجااسلمي» مې سوځولی نه وای، یا مې خوشې کړی وای یا مې ساده وژلی وای. کاشکې د سقیفې پر ورځ مې خلافت ابوعبیده (رض) یا عمر (رض) ته ور پرېښی وای چې هغه امیر او زه یې وزیر وم.
درې پرېښې چارې، چې مې کړې وای: پر هغه ورځ چې مې اشعت بن قیس ونیو، کاشکې وژلې مې وای، ومې گڼله چې په هر شر کې یې لاس و. زړه مې غوښتل چې حکومت عمر بن خطاب ته وسپارم او خپله په لروبر کې د خدای په لار کې بوخت وسم.
او کاشکې پرهغه ورځ مې چې د (رده) ارتداد لښکر چمتو کړ، راستون شوی وای او پر خپل ځای کېناستم، نو که مسلمانان آرامېدل هغوی هم آرامېدل، که نه زه به یوازې یو مرستندوی وای.
او کاشکې له پېغمبره صلی الله علیه و آله مې درې څیزونه پوښتلی وای: چې خلافت د چا دی، چې څه شخړه پکې نه را دبره کېده د عمه (ترور) او وربرې د میراث په اړه او دا چې ایا انصار په خلافت کې څه برخه لري، چې ورکړی مو وای[1].
دا شخړه یوازې د انصارو او په مهاجرینو کې د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) د اړخ ترمنځ نه ده، بلکې نور اړخونه هم وو، چې له قریشو یې دستور اخسته، په سر کې یې سفیانیان وو، چې ابوسفیان بن حرب یې مشري کوله چې د مکې تر سوبې روسته یې خپل نفوذ او تسلط له لاسه ورکړی و.
ابوسفیان په مدینه له څه ځواکه برخمن نه و او یوازېنی چاره یې دا وه، چې حضرت علي د سقیفه والو پر ضد راوپاروي. طبري روایت کړی، چې ابوسفیان، حضرت علي ته وویل: ولې خلافت د قریشو له ټیټ او ناڅیزو ټبرونو سره دی؟ پر خدای قسم که وغواړې، نو د حضرت ابوبکر پر ضد به بیدیا له اسونو او سپورو ډکه کړم! حضرت علي ورته وویل: ته خو همېش د

[1] مسعودی، مروج الذهب: ۳۰۸/۲. طبري تاریخ: ۴۳۰/۳-۴۳۱ مخونه. یعقوبي تاریخ: ۱۳۷/۲ مخ.

اسلام او مسلمینو دښمن يې، پر خدای قسم نه غواړم چې پر ضد يې بېديا له سپورو او پوځيانو ډکه کړې او په حقيقت کې که ابوبکر (رض) مې دې چار ته وړ ګاڼه، نو مخالفت مې ورسره نه کاوه.

ابوسفيانه! مؤمنين د يو بل خيرخوا او سره ملګري دي که څه هم يو له بله لرې وي، خو منافقين ان له ځان سره هم دوکه کوي[1].

او همدغسې طبري روايتوي، چې حضرت علي په بيړه له حضرت ابوبکر سره بيعت وکړ او ملګری يې شو او په بل روايت کې يې تر شپږو مياشتو روسته بيعت وکړ او بيا يې لارويانو هم دا بيعت وکړ[2].

حضرت علي وايي: له بيعته مې ډډه وکړه، خو چې مې وليدل، خلك له اسلام څخه اوړي او د حضرت محمد صلی الله عليه و آله د دين په منځه وړو پسې يې راخستې ده، نو وډار شوم که د اسلام او مسليمنو مرسته ونه کړم، په اسلام کې به ماتې رادبره شي او يا به دښمنان يرغلونه پرې کوي، چې په دې حال کې به، پر تاسې د واکمنی تر نابودی، د اسلام مصيبت خورا سخت و، هغه واکمني چې د ډېرو لږو ورځو متاع ده او د سراب (شګي ګل) يا پسرلي وريځو په څېر له منځ ځي، نو په دې لانجو او شخړو کې راپاڅېدم، چې باطل له منځه ولاړ او پو پنا شو، دين تثبيت او ټينګ شو[3].

له حضرت ابوبکر (رض) سره د حضرت علي د بيعت روايات دا حقيقت را ښيي، چې که بيعت شپږ مياشتې مخکې و، يا روسته يا ان د رسول اکرم خاورو ته په ورسپارلو پسې و. حضرت علي د سقيفې په باب په تېره د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) په باب ځانګړی نظر درلود.

بېشکه د بيعت په باب د حضرت علي چوپېدل، دا دليل نه دی چې له خپل فکري او عقيدتي دريځ يې لاس اخستی، يا دا چې له تېر پال حکومت سره يې څه جوړ جاړی کړی وي. څرګنده ده چې دا د شته واقعيت پر ضد د حضرت علي (رض) سياسي دريځ دی، نو حضرت علي له اصلي مسالی لاس اخستی نه دی، بلکې خپل شخصيت يې له خپل حقه

---

[1] طبري تاريخ: ۳|۲۰۹ مخ. ابن عبدالبر، استيعاب: ٤|١٦٧٩ مخ

[2] طبري تاريخ: ۳|۲۰۸ مخ.

[3] نهج البلاغه: ٤٥١ مخ، ٦٢ ليك

ځار کړ، چې د اسلام حقیقي جوهر او زړې پاتې شي.
حضرت علي اختیار من و، چې یا د اسلام د ساتنې لپاره له خپل امامته تېر شي یا دا چې له شته وضعیت سره لاس و ګرېوان شي او په پایله کې هم امامت له لاسه ووځي او هم اسلام، ځکه په ټولنه کې دننه، منافقین ځواکمن او د باندې د روم او فارس ځواکونه پر مسلمانانو برید ته چمتو وو.
د حضرت ابوبکر (رض) په پېر کې کړلېچ دومره ډېر و، چې حضرت علي یې اندېښمن کړی او خوب یې له سترګو الوتی و، خو د حضرت عثمان (رض) په زمانه کې ستر کړلېچ را ښکار شو، نو ځکه د حضرت علي دریځ هم واوړېد.
حضرت علي له لومړي او دویم خلیفه سره مسالمت امیز ژوند درلود، ځینو د حضرت علي پر دغسې چلن استدلال کړی، چې حضرت علي دوی تایید کړي؛ ځکه حضرت علي ورسره پخلا شوی او شخړه یې ورسره نه کوله.
د دې وګړیو دې ته پام نه دی، چې د مسالمت امیز ژوند او رضایت تر منځ توپیر شته او هم پوه شوي نه دي، چې له خلفاوو سره د حضرت علي مسالمت امیز ژوند یوه هدایتمندانه ژوند و، د هغه پوهاند ژوند چې پر حقایقو پوهېده، ځکه جناب رسول الله صلی الله علیه و آله تر ځان روسته پېښو خبر کړی و.
او بېشکه د هغه چا ترمنځ خورا توپیر دی، چې له داسې چا کړلېچ ویني، چې توقع ترې نه لري او د هغه ترمنځ چې له مخکې ترې خبر و او له دې پېښو د حضرت علي خبرتیا د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د دې حدیث له مخې وه «علي!همدغسې چې پر تنزیل یې وجنګېدې پر تاویل به یې هم وجنګېږې[1]».
یعنې که رسول اکرم، له قرآن او نبوته یې، له منکرو مشرکانو سره جګړه وکړه، حضرت علي له هغوی سره جګړه کوي، چې په ظاهره په دې دین پورې تړاو لري، هغه منافقین او مارقین چې نصوص یې تاویل کړي او په خپل تاویل، فساد او بې لارېتوب ته مخونه ورکوي او په دین پورې یې تړي.
همدغسې جناب رسول الله صلی الله علیه و آله ویلي: پر خلکو به داسې زمانه راشي، چې ناپوهه ځوانان به د خدای د غوره مخلوق (پېغمبر) خبرې تکراروي او له دین څخه به داسې وځي لکه غشی چې له لیندۍ وځي. ایمان یې تر ستونو نه تېرېږي. نو که ومو موندل ویې

[1] امام احمد حنبل مسند: ۳/۸۲ مخ

وژنئ[1].

جناب رسول الله صلی الله علیه و آله ویلي: امت به مې د قریشو د ځوانانو له لاسه نابود شي.

حضرت ابوهریره (رض) وویل: که مې غوښتای د هغوی نومونه مې اخستل او ویل مې بني پلانی او بني پلانی[2].

جناب رسول الله صلی الله علیه و آله ویلي: «تر ما روسته کافر نه شئ، داسې چې ځینې د ځینو څټونه پرې کړئ[3]».

جناب رسول الله صلی الله علیه و آله، حضرت عمار (رض) ته وویل: «عماره! ظالمه ډله به دې ووژني، ته به یې جنت ته بولي او هغوی به دې دوزخ ته بولي[4]».

او د «راز» حدیث چې عایشې بي بي او حفصې بي بي په تحریم سورت کې رابرسېره کړ، هماغه «راز» چې د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله تر وفات روسته د حضرت ابوبکر صلی الله علیه و آله او حضرت عمر (رض) په دریځونو پورې اړوند و[5].

دا روایات ښیي چې جناب رسول الله صلی الله علیه و آله امت ته داسې مسایل ویلي، چې له اسلام څخه یې د کرلېچ نښې ورښودلي او هم ښیي چې ډېری اصحاب لکه حضرت حذیفه (رض) له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله روسته پېښو باخبر وو[6].

ټول پوهېږو، چې حضرت علي خو یوازې له مسلمانانو حضرت عایشې، زبیر(رض)، طحله(رض)، جناب امیر معاویه، حضرت عمروبن عاص او خوارجو سره جګړه وکړه او دا ټولې جګړې ښیي، چې له نوموړی سره ځانګړې پوهه وه، چې دغسې جګړې یې ورته روا بللې.

او ټول پوهېږي، چې ټولې عقیدې او په سر کې یې د اهل سنتو عقیده د حضرت علي له

---

[1] صحیح مسلم، د نووی شرح: ۱۶۹\۷ مخ

[2] صحیح صحیح بخاري : ۲٤۲\٤ مخ او ۶۰\۹ مخ کتاب الفتن.

پوښتنه دا ده، چې ولې یې حضرت ابوهریره نوم نه اخلي؟ البته دا روایت هغواصحابو ته په اشاره دی، چې تر رسول اکرم (ص) روسته مرتدان شوي دي په صحیح بخاري کې و «حوض» احادیث ولولئ.

[3] صحیح بخاري : ۶۳\۹-٦٤ مخونه.

[4] صحیح مسلم: ۲۲۳٦\٤، ۷۲ او ۷۳ ګڼې احادیث. ابن کثیر، البدایه و النهایه: ۲۱۷\۳ مخ.

[5] زمخشري، الکشاف تفسیر: ۵٦۲\٤ مخ.

[6] په صحیح ال صحیح بخاري (٤۹\۵ مخ، کتاب الفتن، ٦۵\۹ مخ) او د دې کتاب په پینځم تمځي کې د رسول اکرم (ص) د راز ساتي حذیفه (رض) روایت ولولئ)

ليکي سره مخالفې وې او پر تاويل ولاړې وې[1].
نو حضرت علي په يوه داسې پېر کې اوسېده، چې ورسره مخالف و؛ خو غاړه يې ورته ايښې نه وه او له وضعيته هم ناخوښ و او تردې اوچت لا دا چې له خپل مقام سره وړ، يو ځانګړی وضعيت يې درلود او په دې توګه لومړي او دويم خليفه شرعي او سياسي مشاور کړی و.
امام علي وايي:
باخبر! پر خدای قسم! چې پلاني د خلافت جامې واغوستې، حال دا پوهېده، خلافت ته زما مقام د مېچنې تيرک، چې پرې ګرځي، علوم او معارف زما د علم او معرفت له سرچينې په ځپو دي او (د پوهې او علم په ترخ کې) يو الوتونکی هم زما لوړی څوکې ته الوتای نشي.
(خير) خو بيا مې هم سترګې پټې کړې او له دې کاره (خلافته) مې مخ واړاوه، بيا مې سوچ وکړ، چې په تش لاس خپل حق اخستو ته راپاڅم؟ له زغمه کار واخلم؟چې پوخمنګی بوډاګانوي، ځوانان زړوي او مؤمنان به تر قيامته او له خپل پالونکي سره تر کتو پکې تکليف ګالي! نو تر سمې ارزونې روسته مې وکتل چې په دې حالاتو کې زغم عقلمني ده؛ نو صبر مې وکړ؛ حال دا د هغه چا په څېر وم، چې په سترګو کې يې ازغی او په ستوني کې يې هډوکی نښتی وي، په خپلو سترګو مې کتل، چې پاتوړی- ميراث مې لوټوي! تردې چې هغه "لومړی" بلې نړۍ ته ولاړ او خلاف يې بل ته وروسپاره.
زما د جابر د رور "حيان" سره څه ورته والی دی؟ (ما به کرۍ - ګرده ورځ يې په ګرمۍ کې کار کاوه او هغه اسوده په کور کې و!"
څومره هېښنده خبره ده؛ هغه خو په خپل ژوند له خلکو ښنه غوښته خو د مړينې پرمهال يې بل ته د خلافت وصيت وکړ؟
وګورئ، چې دواړو څرنګه د خلافت تيونه په خپلو کې په وېش ورودل او خلافت يې داسې چا ته وروسپاره، چې د تاوتريخوالي، سختچارۍ، تېروتنې او ښښنې غوښتنې ټولګه وه. چارواکی لکه پر سرکښ اوښ سپور که قېضه يې راکاږي؛ نو سپېږمې يې څيرې کېږي او که ازاد يې پرېږدي؛ نو په ګړنګ کې لوېږي. قسم پر خدای چې خلک له حق لرې شوي، لارې يې بدلې کړې او بېلارې شوي او ما تر ډېرې مودې په دې کړمنو شرايطو کې له زغمه کار

[1] د صالح الورداني [فريب (الخدعة) ٦٠ مخ. عقايد السنة و عقايد الشيعه] کتابونه او هم د دې کتاب پنځم تمځی ولولئ.

اخسته، تردې چې هغه هم له نړۍ سترګې پټې کړې. بیا هغه د خلافت پرېکړه یو "ټولي" ته وروسپارله، چې انګېرله یې زه یې سیال یم؟ خدایه! په دې شورا کې له تا مرسته غواړم! د لومړي په اړه مې خلک په اړه شکمن ول او خبره تردې راورسېده، چې د شورا له غړیو سره یې په یوه تول وتللم او د دوی په څېر مې ګڼي؟او په یوه لیکه یې ورسره ودرولم؟ له ناچارۍ مې صبر وکړ او ورسره همغږی شوم، په شورا کې یو تن راسره د کینې له لامله، راځنې مخ واړاوه او بل خپل زوم پر حقیقت غوره کړ او د هغو دوو نورو نامې راوړل ناوړه دي.
تردې چې درېیمي خلافت ته ورسېد او پلرني خپلوان (امویان) ورسره یو لاس شول او بیت المال یې داسې په خپلو منګولو کې ونیو؛ لکه وږی اوښ، چې د پسرلي واښه رانغاړي، تردې چې د رسۍ ولونه یې خلاص شي او د ډېر خوراکي له لامله پړمخ پرېوځي، کړنو یې خلک راپاڅول او له لامله یې ووژل شو.
د بیعت پر ورځ رانه دومره خلک راټول شول؛ لکه د کوږ د څټ وېښتان له هرې لوري یې را ایسار کړی وم، تردې چې د ډېر شور ځوږ له لامله نژدې ول حسن او حسین تر پښو لاندې شي او څادر مې وشلېد، خلک رانه لکه د پسونو د رمې راچاپېر شول؛ خو چې د خلافت په چارو لګیا شوم، یوې ډلې خپله ژمنه ماته کړه او بله زما له مننې سرغړانده شوه او له دینه ووته او یوه ډله د حق له لارې واوړېده لکه چې د خدای دا کلام یې اورېدلی نه و چې وایي:
((تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ[1]= (هو) دا د اخرت کور (یوازې) د هغوی لپاره دی، چې په ځمکه کې لویي او فساد نه غواړي او ښه پای یوازې د (ځان ساتیو) پرهېزګارانو ده.)) هو! پر خدای قسم چې ښه یې اورېدلي او زده کړي (هم) وه؛ خو د دنیا ناوې او سینګار یې ډېر خوښ دی (؛ نوځکه یې له حق مخ واړاو او سرغړاندي یې خپله کړه او نړۍ یې پر فتنه او فساد اخته کړه)
او بالکل خلکو! پر هغه خدای قسم، چې دانه یې وچوله او ساکښ یې پیدا کړ، که د پرېمانه بیعتګرو شتون نه وای او د یارانو د راغونډېدو غاړه خلاصول راباندې نه وای او که له عالمانو سره د خدای دا ژمنه نه وای، چې د ظالمانو د ډکې خېټې (ظلم) او د مظلمانو د لوږې (مظلومیت) پر وړاندې به چوپ نه وای؛ نو د خلافت د اوښې قیضه مې پرېښووله او په پای کې مې هماغه ورسره کول، چې په پیل کې مې کړي ول؛ نو هلته به درڅرګنده شوې وای، چې دا دنیا د وزې د پزې تر خړینګه هم راته سپکه او بې ارزښته ده.

---

[1] قصص/۸۳.

[خبره چې تردې ځایه راورسېده، یو عراقی راپاڅېد او امام ته یې یو لیک ورکړ، د لیک تر لوستو روسته ابن عباس (رض) ورته وویل: امیرالمؤمنینه! که له هماغه ځایه پرې خبرې پیل کړې، امام ورته ویل:]د عباس زویه! د زړه د سوز یوه لمبه و، چې ژبغړاندې شوه او کېناسته.

د روایاتو څېړنه

په سقیفې پورې، د اړوند روایاتو له څېړنې، په ذهن کې ډېرې پوښتنې را ولاړېږي، نو ځکه یې په اړه ځینې یادداښتونه څېړو:

لومړی یاددښت: انصارو ځانته خلافت غوښته، حال دا چې دوی د مسلمانانو یوه برخه وه، نه ټول!

پوښتنه داده، چې دا دریځ یې د کوم دلیل له مخې و؟

په دې دریځ کې یې، شرعي دلیل نه درلود او دا چې پیغمبر ته یې پنا او مرسته یې ورسره کړې وه او له دې حالته یې ناوړه ګټه پورته کوله؛ خو ایا دا یو کافي دلیل دی، چې خلافت پرې وغواړي؟

د دې پوښتنې څه ځواب نشته، خو یوازې دومره وایو، چې د ټبر پالنې روحیه پرې لاسبری وه، چې په پایله کې خپاره واره شول، ځکه د اوس ټبر د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) له ټولي سره یو لاس شول، چې د خزرج ټبر خلافت تر لاسه نه کړي او له نا چارۍ ددوی تر بیرغ لاندې را نشي! نو په دې چار کې، مخکې تر دې چې د شرعي دلایلو له لارې مساله مطرح کړي، د نژاد پالنې دود ته یې مخه کړه او په بله وینا: د ټبر مصلحت، د اسلام د مصلحت ځای ونیو.

او په دې ټبریزو مصلحتونو پسې، چې د اوس ټبر د مسلمانانو د یووالي او اسلامي ټولنې ټینګښت ته کوم دریځ ونیو، نو د حضرت ابوبکر (رض) په مشرۍ قریشي اړخ ترې استقبال وکړ او په خپله ګټه یې وګڼله.

دویم یاددښت: حضرت عمر (رض) د دې پېښو اصلي محرك و، تر دې (چې په ظاهر کې) حضرت ابوبکر (رض) تر لاس لاندې او تابع ګڼل کېده. پوښتنه ده چې ولې حضرت عمر (رض) دا کار وکړ او د مهاجرینو مشران او اهل بیت یې پوره نالیدلي وګڼل؟

ځینې دې پوښتنې ته چمتو کړی ځواب لري او هغه دا: حضرت عمر (رض) ځکه دا کار وکړ، چې د پیغمبر د بلنې راتلونکې وساتي او اسلام وساتي!لکه چې د روایاتو له مخې سرور

کاينات صلی الله علیه و آله ته لوړ مقامی و؛ خو روايات دغسې انګېرنه نه مني او پکې شکمنېږي.
صحيح بخاري روايت کړی: د رسول اکرم تر وفات روسته حضرت عمر (رض) په ښار کې ګرځېده او چغې یې وهلې: پر خدای قسم، رسول الله صلی الله علیه و آله له نړۍ تللی نه دی! پر خدای قسم زړه ته مې نه لوېږي، چې پېغمبر مړ شوی! او په حقيقت کې، خدای یې راپاڅوي، چې د ډېرو نارينه و ښځې او لاسونه پرې کړي. حضرت ابوبکر (رض) راغی او ویې ویل: ای هغه چې قسم خورې! چوپ شه! نو حضرت عمر (رض) کېناست او خبره یې ونه کړه[1].
د دې روايت له مخې حضرت عمر (رض) د رسول اکرم پر وفات عقيده نه درلوده او د بل روايت له مخې، عقيده یې دا وه، چې د حضرت موسی علیه السلام په څېر د خپل پالونکي ليدو کتو ته تللی دی او راستون به شي! اوس د دې عقيدی پر سموالی نه ګړېږو.
او څنګه د حضرت عمر (رض) په څېر، يو شخصيت په ذهن کې دا عقيده ځای نيسي؛ خو دومره وايم، چې له دې دريځه معلومېږي، چې په خلافت پورې نښتل، يو نوی فکر و، چې د رسول اکرم تر وفات روسته یې بيخي په فکر کې نه و، بلکې يوازينې څېز، چې اندېښمن کړی و، د رسول اکرم صلی الله علیه و آله مړينې او را ستنېدل يې و، تر دې چې حضرت ابوبکر (رض) راغی او د پېښې له حقيقته يې خبر کړ او د آل عمران ۱۴۴ آيت يې ورته ولوست: (وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىَ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّهُ الشَّاكِرِينَ)
حضرت عمر (رض) وويل: لکه چې په لومړی ځل، دا آيت اورم. بيا چوپ شو او څو شېبې روسته له سقيفې خبر شو، نو په بېړه له حضرت ابوبکر (رض) او حضرت ابوعبيده جراح (رض) سره ورغلل.
پوښتنه ده: ايا حضرت عمر (رض) دومره هم د قرآن پر آيتونو خبر نه و چې ادعا وکړي، پېغمبر به تر مرګ روسته ژوندی او راستون به شي او چې څوك ادعا وکړي، پېغمبر مړ شوی، وبه يې ګواښي؟

---

۱ صحيح بخاري : ۸۱۵ مخ، کتاب فضايل الصحابه، باب فضل ابی بکر.

او که د حضرت عمر (رض) پوهه په دومره ټیټه کچه کې وه، نو بېشکه چې په اهل بیتو او حضرت علي پورې په اړوند آیتونو او د بلنې په راتلونکې هم نه پوهېده؟ او که حضرت عمر (رض) د حضرت ابوبکر (رض) د خلافت تیره په ټټر وهله او په خوشحالۍ او ولولو یې حضرت ابوبکر (رض) ته د بیعت لپاره هرې لوري ته منډې وهلې، نو ولې حضرت ابوبکر (رض) چې حقیقي ګټندوی و، دومره شوق او ولوله نه درلوده، حال دا چې بایدتر حضرت عمر (رض) ډېر په دې فکر کې وای او ان په ځینو روایاتو کې راغلي، چې حضرت ابوبکر (رض) د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د مړینې پر مهال پر یو کار بوخت و، چې معلومه نه ده څه کار و؟! او حضرت عمر (رض) تل پرې ټینګار کاوه چې خلافت تر لاسه کړه، خو هغه ډېره ترې کوله، تر دې چې له سقیفې یې خبر کړ او ورسره ورغی.

په رښتیا حضرت ابوبکر (رض) پر څه بوخت و، چې د پېغمبر له غسل او تکفینه یې بې پامه کړی و؟ چې ځواب هر څه وي، په ډاګه ده، چې هغه بې له خلافته پر یوه بل چار بوخت و، تر دې چې حضرت عمر (رض) ورغی او خلافت یې وریاد کړ!

نو حضرت ابوبکر (رض) ته هم د خلافت مفکوره یو نوی چار و، لکه چې حضرت عمر (رض) ته هم او لکه چې مطلب تر دې اوچت نه و، چې خلافت ته د انصاروواو په بیړه د دوی د لاس ورغځونې پر وړاندې غبرګون وښیي او نه بل څه.

خو له دې پېښې معلومېږي، چې یوه دربیمنۍ ډله هم شته چې خلافت ته خورا وږ وه او انصارو او مهاجرینو له هر لوري هڅه کوله چې خلافت ترې واخلي.

د حضرت عمر (رض) دریځونه او له حضرت ابوبکر (رض) سره ملګرتوب یې د دې لپاره و، چې د حضرت ابوبکر (رض) له شخصیته یې ګټه پورته کوله، چې خپلې هیلې ته ورسي او د نورو پر وړاندې یې یو ټینګ ډال کړي، خو حضرت عمر (رض) دا جرات نه درلود، چې ځان د پېغمبر ځایناستی ته ونوموي، ځکه اوضاع یې پر ګټه نه وه او خلافت په لاس نه ورتله؛ نو ځکه یې خلافت حضرت ابوبکر (رض) ته وسپاره، چې بیا یې ترې واخلي او د اهل سنتو د روایاتو له مخې که حضرت عمر (رض) د دومره مقام خاوند وای؛ نو تر حضرت ابوبکر (رض) خلافت ته وړ و، ځکه غښتلی او تونډ مزاجی و او حضرت ابوبکر (رض) کمزوری او بېوسی.

او که په رښتیا حضرت عمر د دومره لوړ شخصیت خاوند وای، انصارو شخړه ورسره نه کوله او حضرت حباب (رض) نه ویل: د دې سړي خبرې ته غوږ مه ږدئ او چې حضرت عمر (رض) ورته وویل: خدای دې ووژنه، هغه به ورته نه ویل: بلکې تا دې خدای ووژني! او

هیڅ وخت حضرت قیس بن سعد (رض) له بېرېږي نه نیوه او نه یې ګواښه.
نو دې قوم دوه حالته درلودل: یا دا چې د ټبر پالنې روحیه پرې بر لاس شوې وه او اسلامي خویونه یې هیر شوي او احکامو ته یې شا کړې وه، یا دا چې ټول د مقام له مخې یو شان وو او یو پر بل یې غوراوی نه درلود.
حقیقت دا دی، چې دواړه حالات یې درلودل او که حضرت عمر (رض) انصارو ته دا دلیل وواېه: عربان بیخي دا نه مني چې «خلافت» هم، هغه قوم ته ورکړي، چې «نبوت» یې له قومه نه وي، نو که دا مجادله سهي وي، نو پرې لازم دي، چې په خپله اوملګرې یې څنډې ته شي او د پېغمبر اهل بیتو ته لار پرېږدي، ځکه په قریشو کې خو اهل بیت لوړ مقامي او ستره کورنۍ ده، حال دا چې هغه او دواړو ملګرو یې داسې موقعیت نه درلود، نو ځکه همدې چار ابوسفیان اړ کړ، چې د حضرت علي په هڅولو لاس پورې کړي او ورته و وایي! ولې خلافت د قریشو د ټیټې کورنۍ په لاس کې ولوېد!
اوس د ابن حجر هغه لمنلیك ولولئ چې د حضرت عمر (رض) په دې خبره یې کښلی، چې د حضرت سعد بن عباده (رض) په اړه یې وویل: ویې وژنئ، خدای دې یې و وژني!
ابن حجر وایي: هو! حضرت عمر (رض) نه غوښتل چې په واقعي مانا دې حضرت سعد (رض) و وژني او دا چې ویلي یې دي، خدای دې یې ووژني، یوازې یوه ښېرا ده، نو ځکه حضرت عمر (رض) غوښتل چې ترې لرې شي. د مالك په حدیث کې حضرت عمر (رض) وویل: خدای دې سعد (رض) ووژني، چې د شر او فتنې خاوند دی[1].
ابن حجر په دې لمنلیك، د مخونې داسې یو ګام ایښی، چې اهل سنت کله هم د شرعي نصوصو پر وړاندې ګېر شي او دلیل ورسره نه وي، نو په مخونه لاس پورې کوي.
ابن حجر زیاتوي: په حقیقت کې هغوی د خلافت لپاره د پېغمبر د تجهیز او تکفین خورا مهمې چارې پرېښوولې، تر دې چې ترسره یې کړ او پېغمبر یې ډېره لږه موده چې څو ورځې نه کېدې د خلافت د چارو د بوختیا له امله پرېښود او د یوالي لپاره یې دا ګناه ښښل کېدونکې ده[2]!
صحیح بخاري د حضرت عمر (رض) د سقیفې د چارو د مخونې لپاره روایتوي: حضرت

---

[1] فتح الباري فی شرح ال صحیح بخاري : ٢٤١٧ مخ.
[2] فتح الباري فی شرح ال صحیح بخاري : ٢٤١٧ مخ.

عمر (رض) خلك گواښل او ډارول، تر دې چې نفاق وځنډي او منافقان له ډگره وباسي[1].
دا روایت د حضرت ابوبکر (رض) د لور عایشې بي بي له خولې روایت شوی او مفهوم یې دادی: د حضرت ابوبکر (رض) د بیعت نه ورکوونکیو پروړاندې چې حضرت عمر (رض) کوم توند دریځ، گواښ او ډارونه خپله کړې وه، ښه طریقه، غوره چار او د خدای د خوشحالی لامل و!!
او په دې توگه عایشه بي بي ټول هغوی ته منافقین وایي چې د حضرت ابوبکر (رض) خلافت یې منلی نه دی، له بني هاشمو نیولې تر نورو خلکو او انصارو پورې.
ایا دا خبره د اصحابو عدالت تر پوښتنې لاندې نه راوړي؟ نو څنگه اهل سنت د گردو اصحابو پر عدالت عقیده لري او د دې لید لورې له مخې، د رسول اکرم تر وفات روسته له سقیفې نیولې تر صفین پورې ټولې پېښې تفسیروي[2]؟!

دریېم یاددښت:
ولې د «اسلم» ټبر مدینې ته راغی، چا راوباله او ولې یې حضرت عمر (رض) په لیدو په بریا یقین وکړ؟
د دې پوښتنو ځوابونه مو اړ باسي، چې د سقیفې د پېښو مهمو برخو ته یو کتنه ولرو.
مدینې ته د « اسلم» د ټبر راتلل یوې پوځي کودتا ته ډېر ورته والی درلود او بېشکه چې راتگ یې له وړاندې حضرت عمر (رض) په پام کې نیولی و.
او په نظر رسي چې د حضرت عمر (رض) د اړخ او د انصارو ترمنځ لانجه یو خطر ناك پړاوته رسېدلې وه، چې د انصارو تله یې درنه کړې وه یا شونې ده چې انصارو حضرت علي ته مخه کړې وي او خپلمنځي اختلاف یې یوې خوا ته کړی وي. بلخوا حضرت عمر (رض) او ډله یې د مدینې په خلکو کې څه وزن نه درلود، ځکه حضرت عمر (رض) له مهاجرینو سره، مدینې ته له راغلیو ځنې و، په خپله او ډله یې د مهاجرینو یوه برخه وه، نه ټول مهاجرین، بیا

---

[1] صحیح بخاري ٥: ٩ مخ کتاب فضائل الصحابه، باب فضل ابی بکر.
[2] ابوبکر بن عربي، کتاب العواصم، دا کتاب گردسره اصحابو ته پر عدالت قایل دی او کوم نصوص یې چې په غندنه کې راغلي، تاویلوي یې او ټولو ناوړو چارو ته یې داسې مخونه ورکوي، چې سپېڅلتیا یې پر ځای پاتې شي او د اموي سیاست لیکه تاییدوي.
وگورئ: ابن تیمیه، فتاوی، ٣٥ ټوك. ابن کثیر البدایه والنهایه. د همدې کتاب پینځم تمځی.

هم یو شمېر مهاجرین له حضرت علي سره وو او ځینې قریش پایلې ته سترګې پر لار وو یا نه پوهېدل چې د باندې څه تېرېږي.
او لکه چې دا وضعیت، مدینې ته د «اسلم» ټبر د راتګ پر مهال په خپلې خبرې کې د حضرت عمر (رض) نیت ښه څرګندوي، چې ویې ویل: اوس مې په بریا یقین وکړ. دا خبره غیر مستقیم راښیي، چې حضرت عمر (رض) او ډلې یې دا ځواکونه راغوښتي وو. ایا دغسې کړنه دلیل کېدای نه شي، چې د حضرت عمر (رض) ډلې خپل شرعي او اخلاقي ارزښت له لاسه ورکړی دی؟ بلخوا، له کومو متونو سره چې حضرت عمر (رض) انصار مخامخ کړل، د هغه پړاو له اختراعاتو ځنې وو او که دا متون سهي او ټولو اعتراف پرې کاوه، نو چا لانجه ورسره نه کوله او له واره هوارېده.
په نظر رسي چې خلافت ته د حضرت ابوبکر (رض) د وړتیا په باب مجادله، را روسته وختونو ته هم راغځېده، تر دې چې اړ شول د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله له خولې احادیث ورته وتوري چې په څرګنده خلافت حضرت ابوبکر (رض) ته ځانګړی وبولي او ستر شخصیت یې وګڼي او په پایله کې له حضرت ابوبکر (رض) نه یو سپېڅلی شپول راتاو کړي، چې څوك یې په اړه څه ونه وایي یا یې شخصیت تر پوښتنې لاندې ونیسي، دا خو لا څه چې د سقیفې پېر له سره ولولي[1].
او همدا چار د دویم خلیفه لپاره هم وشو، چې ډېر مناقب یې ورته جوړ کړل او مقام یې تر پېغمبره ورته اوچت فرض کړی او یا یې په یوه کتار کې ورسره ګڼلی دی[2].
او له درېیم خلیفه سره همدا کار وشو، خو د کتاب الله او نبوي سنتو پر خلاف کړنو یې بې

---

[1] صحیح بخاري : ۵۰\۱۵ مخ. مسلم: ٤\۱۸۵٦ – ۱۸۷۵ مخونه، باب: فضل ابی بکر.
یو روایت یې دا دی چې یوه ښځه رسول اکرم (ص) ته راغله، حضرت ورته وویل چې بیا راشه. ښځې وویل: که راغلم او تاسې نه واست، څه وکړم؟ پېغمبر (ص) وویل: نو ابوبکر ته ورشه! او د حضرت علي له خولې یې روایت کړی، چې حضرت محمد بن حنفیه له خپل پلاره وپوښتل: تر رسول اکرم (ص) روسته څوك غوره دی؟
ویې ویل: ابوبکر. ویې پوښتل، بیا؟ ویې ویل: عمر ابن حنفیه وایي: وډارشوم که بیا هم وپوښتم، او و وایي: عثمان نو ومې ویل: ورپسې ته په خپله؟ ویې ویل: زه خو یو معمولي مسلمان یم!
۲ صحیح بخاري : ۱۳\۵، ۱٤ او ۱۵ مخونه. صحیح مسلم: ٤\۱۸٦٤ مخ، ۲۲ ګڼه حدیث او ۱۸٦۲ مخ، ۱۹ او ۲۳ ګڼې احادیث. د حضرت عمر (رض) د فضل برخه. یو روایت یې، پېغمبر (ص) حضرت عمر (رض) ته وویل: شیطان چې دې ګوري نو خپله لار درنه بدلوي او هم: تر تاسې مخکې په بني اسراییلو کې داسې نارینه وو، چې پرښتو خبرې ورسره کولې، حال دا چې پېغمبران نه وو، او که په امت کې مې داسې څوك وي، نو حضرت عمر (رض) به وي! د همدې کتاب پینځم تمځی ولولئ.

پته کړ. [1]
خو له حضرت علي سره يې اپوټه چار وکړ، د دې پر ځای چې د نورو په څېر مناقب ورته وتوري په اړه يې راغلي فضايل دروغجن وګڼل او خوګانې يې پکې پیدا کړې او شخصیت يې ورته هومره راټیټ کړ، چې له حضرت جناب امیر معاویه سره يې په یوه تیره وتله او پر ضد يې را پاڅېدلي خوارج مجتهدین وګڼل او معذور يې وشمېرل. [2]

څلورم یاد دښت: حضرت علي چېرې و؟

پلټونکی چې د سقیفې پېښې پلټي، ډېری ستر اصحاب او په سر کې يې حضرت علي په سقیفه کې نه ویني، دوی چېرې وو او ولې له دې مهمې تاریخي پېښې لرې پاتې شول او ولې د خلیفه ټاکنې ته ورنغلل؟
حضرت ابو ذر (رض) چېرې و؟ حضرت مقداد، حضرت زبیر، حضرت جابر بن عبدالله، حضرت ابي بن کعب، حضرت بلال بن رباح، حضرت حذیفه بن الیمان، حضرت خزیمه ذوالشهادتین، حضرت عمار بن یاسر، حضرت ابو ایوب انصاري، حضرت ابوسعید خدري، حضرت بر ابن مالك، حضرت خباب بن ارت، حضرت رفاعة بن مالك، حضرت ابوالطفیل، حضرت عامر بن واتله او نور ډېر اصحاب کرام (رض) چېرې وو؟
دبني ساعده و په څېرګي کې يې نشتون، د حضرت عمر (رض) ډله، سخته اندېښمنه کړې وه، ځکه دوی په اصحابو کې دروند وزن درلود او شونې وه، چې په راتلونکی کې کومه ستونزه ورته پیدا کړي.
روایتونه وایي، چې حضرت علي او یو ډله له اصحاب، د سرور کاینات صلی الله علیه و آله په تجهیز، تکفین او تدفین بوخت وو، حال دا چې هغوی په سقیفه کې د خلافت پر سر، پر لانجه بوخت وو.
پوښتنه ده: ایا دا یو اسلامي خوی او دود دی چې خپل پېغمبر دې پر هغه حال پرېږدي او د واکمنۍ پر سر دې لانجه وکړي؟!
نو له جناب رسول الله صلی الله علیه و آله يې څه زده کړي وو؟!

---

[1] – په صحیح بخاري او مسلم کې د حضرت عثمان (رض) مناقبو، د فریب کتاب او د همدې کتاب څلورم تمځی ولولئ.
[2] طبري تاریخ: ۳|۲۱۹ مخ.

هو! څو ځل يې سرور کاينات صلی الله عليه و آله خوشې کړی و.
يو ځل په «اُحُد» کې.
يو ځل يې په جومات کې، چې خطبه يې ورته ويله او خدای دا آيت نازل کړ: (وتَرَكُوكَ قَائمًا: او ته يې ځان ته پرېښووې.)[1])
او يو ځل يې د احتضار پر مهال يوازې پرېښووې، چې قلم او کاغذ دې ترې وغوښت، چې څه ورته وکښې، چې روسته ترې بې لارې نشي او تر وفات روسته يې هم، حضرت نبي صلی الله عليه و آله ځان ته پرېښود[2].
دا روايات ښيي چې دوی په دنيوي چارو کې راښکيل شوي وو او ښايي د آل عمران د ۵۲ آيت مطلب همدا وي: (مِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ الْاٰخِرَةَ) ځيني مو دنيا غواړي، او ځيني مو آخرت.
پينځم ياددښت: د حضرت ابوبکر (رض) بيعت يوه ښويېدنه وه... ولې؟
د خدای شکر، چې دا د حضرت عمر (رض) د خولې خبره ده، هماغه چې پخپله يې د سقيفې پېښې تدبېر کړې وې، هماغه چې په خپله يې د هغې مېوه و وانېله او که بل چا دا خبره کړې وای، نو مطلب بل رنگ کېده.
حضرت عمر (رض) وويل: «هن! د ابوبکر بيعت يوه ښويېدنه وه، يو کوړ چار و، خدای دې يې امت له شره وساتي، نو که چا بيا دا چار وکړ، ويې وژنئ، که چا بې د مسلمانانو له مشورې له چا سره بيعت وکړ، روا ده چې دواړه و وژل شي[3]»
ايا دا د حضرت عمر (رض) اعتراف نه دی، چې د سقيفې پېښې، له شورا لرې څه چې، ان د اسلام له روحه لرې وې، داسې چې بايد طراح يې ووژل شي، ځکه پر امت يې اغېز ډېر زيانمن او بده پايله ده.
د حضرت عمر (رض) دا خبره جوتوي، چې په حقيقت کې د حضرت خالدبن وليد (رض) په قومندانۍ د مرتدينو او د زکات د مانعينو پر ضد د حضرت ابوبکر (رض) جگړې، يوازې يې د واکمنۍ پرضد يو پاڅون و، البته شونې ده، چې ځينو به په يوه ډول ارتداد درلود، خو په ظاهر کې دې پوځي ټکر، ټبريزه انگېزه درلوده او لکه چې د پاڅون په ځېنه کې د حضرت

---

۱ - سورت جمعه، آيت، ۱۱
[2] الدرالمنثور تفسير: ۲۲۱۱۶ مخ او د تفسير او تاريخ په کتابونو کې د جمعې سورت تفسير ولولئ.
[3] صحيح بخاري :۲۱۰۱۸ مخ کتاب المحاربين. امام احمد مسند ۵۵۱۱ مخ. فتح الباري: ۱۲٤۱۲ مخ.

خالد (رض) تېرى، پر دې حقیقت یو ښکاره دلیل دی[1].
د دې خبرې علت دا دی، چې حضرت عمر (رض) خبر شو، ځینو ویلي دي: که حضرت عمر (رض) ومړ، نو پلانی خلافت نیسي! نو حضرت عمر (رض) د یوې وینا په ترڅ کې دا خبرې وکړې [2].
لکه چې حضرت عمر (رض) پوه شوی و، چې په مدینې کې خلکو شورا په خوله کې اخستې او د سقیفې پېښې تر پوښتنې گروېگنې لاندې نیسي او د لومړی خلیفه د ټاکنې په دود کې خو گانې لټوي.
اوس مهمه نه ده، چې دا پوښتنه ځواب کړو، که څه هم ځواب یې څرگند دی، خو مهمه ده، چې پوه شو، حضرت عمر (رض) اعتراف کوي، چې د حضرت ابوبکر (رض) بیعت یو نا سم چار او یوه ښویېدنه وه، چې وشوه او شونې وه، چې اسلامي امت ته خطرناکې اغېزې او دردناکې پایلې ولري، خو دا چې خدای پرې ولورېد؛ نو د حضرت عمر (رض) د خبرې یوازېنی موخه دا وه، چې جوته کړي، چې د حضرت ابوبکر (رض) بیعت یو بېړنی چار و، چې بې فکره وشو، چې د زیاتو خطراتو احتمال یې درلود.
دا څنگه چار دی، چې حضرت عمر (رض) د حضرت ابوبکر (رض) بیعت ښویېدنه بولي، خو هېر یې دي، چې خپله د حضرت ابوبکر (رض) په وصیت خلیفه شوی دی؟
صحیح بخاري روایتوي، چې حضرت عمر (رض) وویل: هیلمن یم، چې جناب رسول الله صلی الله علیه و آله په مونږ کې ووسي او مونږ اداره کړي، خو دا چې له نړی تللی، نو خدای ورته په څنگ یو رڼا ایښې، چې پرې لار مومئ، هماغه لارښوونه، چې خدای پر محمد صلی الله علیه و آله لورولې وه او په واقع کې حضرت ابوبکر (رض) د رسول الله صلی الله علیه و آله دغار یار دی او د خلکو چارو ته خورا وړ دی نو پاڅئ او بیعت ورسره وکړئ.
بیا حضرت عمر (رض)، حضرت ابوبکر (رض) ته وویل: پر منبر کېنه، چې خلك بیعت درسره وکړي، حضرت ابوبکر (رض) (تر ډېر ټینگار روسته) پر منبر کېناست او ټولو خلکو بیعت ورسره وکړ[3].

---

[1] الکامل فی التاریخ: ۲|۳۵۸ – ۳۵۹ مخونه. طبري تاریخ: ۱۳ ۲۸۰ مخ، د حضرت ابوبکر (رض) په زمانه کې، دادې پېښې او له حضرت مالك بن نویره(رض) سره د حضرت خالد چلن ولولئ.
[2] صحیح بخاري: ۸|۲۰۸ مخ. فتح الباري: ۱۲ | ۱۲۱ مخ. ابن اثیر الکامل فی التاریخ: ۲|۳۲٦ -۳۲۷ مخونه.
[3] – صحیح بخاري: ۹|۱۰۰ – ۱۰۱ مخونه

د صحیح بخاري دا روایت ښيي، چې حضرت عمر (رض) د حضرت ابوبکر (رض) د ټاکنې اصلي کار ګرځی و او بلخوا معلومېږي، چې حضرت ابوبکر (رض) له نا چارۍ دا چار منلی او په خپله یې ورته څه لېوالتیا نه درلوده، بلکې د حضرت عمر (رض) ډېر ټینګار اړ کړ، چې پر منبر کېني او خلك بیعت ورسره وکړي او دا په خپله یو دلیل دی، چې د حضرت ابوبکر (رض) په باب هیڅ نص نه و، بلکې یوازې هغه هڅې وې، چې له لاس ته راغلي فرصته ګټه پورته شي.
ایا د حضرت ابوبکر (رض) وړاندیز نه و چې: دا حضرت عمر (رض) دی او دا حضرت ابوعبیده (رض)، له هر یوه سره چې بیعت کوئ ویې کړئ؟! نو که حضرت ابوبکر (رض) له خپلې نوماندی څنډې ته کېږي او حضرت عمر (رض) او حضرت ابوعبیده (رض) پر ځان ړومبی بولي دا پر دې دلیل کېږي نه چې اصل پېښه د وګړني نظریاتو ښکاره کول وو او یوازې په بېړه د انصارو مقابلې ته ترسره شو؟
ووینئ چې حضرت عمر (رض) څه وایي: « پر خدای قسم، چې ابوبکر (رض) ته بیعت اخستل یو خورا ستونزمن او سخت چار و، وډار شوو، که قوم (انصار) خپاره واره شي او بیعت ونه شي او تر موږ روسته ځان ته بیعت وکړي، نو موږ به له ناچارۍ په ناخوښه څېز بیعت او یا مو مخالفت ورسره کاوه او په دواړو حالاتو کې مو ماته خوړه»
او همدغسې ووینئ سره له حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) سره، سقیفې ته پر لار له ځان سره وایي: « په لار کې مې په زړه کې یو مطلب وایه، چې سقیفې ته ورسېدو، خبره مې کوله، خو حضرت ابوبکر (رض) وویل: تره! چوپ وسه!... او چې څه مې په زړه کې تېرېدل ویې ویل، لکه چې له غیبو یې خبرې کولې»
له دې روایاتو ګټنه کېږي، چې د حضرت عمر (رض) په مشرۍ له وړاندې قضیه جوړه شوې وه او هیڅ شرعي بڼه یې نه درلوده، نو ځکه حضرت عمر (رض) د خپلې مړینې پر وخت ویل: که د حذیفه مولا سالم ژوندی وای، خلافت مې ورسپاره، حال دا چې سالم، د حذیفه ازاد کړای شوی و او په دې خبره له هغه روایت سره په ډاګه مخالفت کوي، چې امامت یوازې په قریشو پورې اړوند ګڼي او ان له ځان سره هم مخالفت کوي، چې انصارو ته یې په دلیل کې وویل: ((د عربو دا ښه ایسي، چې «خلافت» هغه ټبر ته ور پرېږدي، چې «نبوت» هم په کې و))!

درېیم تمځی

عمر بن خطاب رضی الله عنه

«او په دې توګه حضرت جناب امیر معاویه سر را پورته کړ»

حضرت عمر بن خطاب (رض)

تل د شورا مېوه، شورا ده او د استبداد مېوه، استبداد دی او چې څه په سقیفه کې تېر شو، نو دا چې په شورا پورې یې هېڅ تړاو نه درلوده، نو طبیعي وه چې پایله او مېوه یې هم له شوار سره اړخ نه لګاوه.

او په دې توګه حضرت عمر (رض) راغی! په ښویېدنې پسې یوه بله ښویېدنه! خپل یار ته یې خنډونه هوار کړل او دادی په یوه وصیت یې کار ورته جوړ کړ.

د حضرت ابوبکر (رض) په وصیت کې راغلي: «دا د ابوبکر بن ابي قحافه تړون دی، چې په نړۍ کې یې روستی ژمنه او آخرت ته یې ړومبی هغه ده. ما پر تاسې عمر خپل خلیفه کړ، نو عادل مو ومومند، چې دا مې هیله وه او که د خدای په دین کې یې اړونې راوړې، نو ما خو یوازې خیر غوښت او له غیبو خبر نه یم» (وَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ)[1]

پر حضرت ابوبکر (رض) لازم و، چې د حضرت عمر (رض) احسان ورپوره کړي، ځکه حضرت عمر (رض) په خپل چلونو خلیفه کړی و او دادی حضرت ابوبکر (رض) حکومت ور وسپاره په لومړي ځل یې په اسلام کې د حکومت ورسپارلو قانون عملي کړ، هماغه قانون چې څه موده روسته مخوونکیو فقهاوو د امویانو او عباسیانو په مخونه کې پرې استناد کاوه او دا دود د امویانو د راښکاره کېدو لپاره ړومبی ګام و، چې د حضرت عمر (رض) په زمانه کې یې نښې راڅرګندې شوې.

او دا چې د حضرت ابوبکر (رض) دا نظر د شرع یا شورا له مخې نه و، نو ځکه مسلمانانو او ډېری اصحابو ورسره مخالفت وکړ. ړومبي مخالفین انصار وو.

بیا د حضرت علي په مشرۍ اهل بیت.

په درېیمه درجه کې، حضرت طلحه (رض) او یاران یې، چې په بېړه حضرت ابوبکر (رض)

---

[1] طبري تاریخ: ۴۲۹|۳ مخ. ابن سعد، طبقات: ۲۰۰|۳ مخ دینوري، الامامه والسیاسة: ۲۴|۱ مخ.

ته راغی او ورته يې وويل: «خپل پالونکي ته به دې څه ځواب ورکوې چې يو توند بد خويه دې راباندې واکمن کړ، چې خلك ترې تښتي او زړونه ترې کرکجن دي[1]»
له دې ځايه معلومېږي، چې حضرت عمر (رض) د چا نه خوښېده او ځکه ترې خلکو کرکه کوله، چې د حضرت ابوبکر (رض) په زمانه کې له خلکو سره توند چلېده، نو څه چې د باطلو له مخې جوړ شوي وي، باطل دي او په دې توگه د حضرت عمر (رض) خلافت باطل دی، ځکه بنسټ يې باطل دی او په دواړو خلافتونو کې د مسلمانانو شورا په پام کې نه وه.
او لکه چې څنگه پر مسلمانانو د حضرت ابوبکر (رض) خلافت په توره وتپل شو، د حضرت عمر (رض) خلافت هم په توره وتپل شو او په سخته يې د خپل مخالفين وځپل او ټول يې بيعت ته اړ کړل، لکه چې مخکې يې د حضرت ابوبکر (رض) لپاره دا کار کړی و، نن يې خپل ځان ته وکړ.

حضرت عمر (رض) او حضرت علي

حضرت علي له حضرت عمر (رض) سره مسالمت اميز (نرم) چلن درلود، لکه چې له حضرت ابوبکر (رض) سره يې درلود. حضرت علي پر حق و، خو مغلوب شوی و او له نا چارۍ يې پېښو ته غاړه ايښې وه او نه يوازې دا چې مسالمت اميز چلن يې خپل کړی و، بلکې تل يې د مظلومينو د ملاتړ او اسلام او مسلمانانو ته د خدمت لپاره له يوې مشورې هم دريغ ونه کړ.
او که پر حضرت علي د حضرت ابوبکر (رض) په زمانه کې دباوونه ول، نو د حضرت عمر (رض) پر مهال خو زندۍ يتوب او فشارونه ډېر وو، ځکه حضرت عمر (رض) د حضرت ابوبکر (رض) په خلافت کې دويم سړی و، خو نن ټول واك ورسره دی. البته په هغه زمانه کې هم حقيقي واکمن حضرت عمر (رض) و او حضرت ابوبکر (رض) يې سيوری گڼل کېده!
اوس چې حضرت عمر (رض) ټولواك دی او طرحې يې بريالی شوې، نو ښکاره چې د اهل بيتو په تېره د حضرت علي پر وړاندې يې سخت سياستونه خپل کړي دي، ځکه پوهېږي چې حضرت علي خلافت ته وړ دی او لکه چې خپله هم عقيده لري، چې د مسلمانانو امامت يوازې په حضرت علي پورې ځانگړی دی نه په بل پورې! او د اهل بيتو پر وړاندې

[1] ابن سعد، طبقات: ۱۹۹|۳ مخ. طبري تاريخ: ٤۳۳|۳ مخ

يې د سخت دريځی بل لامل دا و، چې خپله يې منلې وه، چې د حضرت علي پر وړاندې علمي او رهبری ځواك نلري!
له حضرت عمر (رض) ډېرې تېروتنې وشوې او په بېړه يې داسې احکام عملي کړل، چې په اسلام پورې يې هيڅ تړاو نه درلود. ويل يې: «ټول خلك تر عمره خورا فقيه دي[1]»
او د حضرت علي پر وړاندې يې پر خپلې ناپوهی اعتراف کړی: «خدای مې دې پر هغه ستونزې کې نه پرېږدي، چې ته يا ابوالحسنه په څنگ کې مې نه وسې[2]»
او دا چې حضرت علي د اسلام او مسلمينو د گټو لپاره ورسره ملگرتوب کوي، نو د دې وضعيت د مخونې لپاره وايي: «که علي نه وای نو عمر هلاکېده[3]»
د احاديثو او تاريخ په کتابونو کې د حضرت عمر (رض) هغه کړنې او احکام راغلي، چې له کتاب او سنتو سره اړخ نه لگوي، چې دا يو دليل دی چې سختې علمي نيگمړتياوې يې درلودې او فقهي ملاتړ ته اړ و[4].
د حج او ښځو متعې يې حرامې کړې[5].
په بائن طلاق کې يې، درې طلاقه په يوه ځای وشمېره (حال دا چې يوازې يو طلاق شمېرل کېږي) او اعلان يې کړه، چې همېش پرې ښځه حرامېږي، تر دې چې محلل ونيسي[6].
تراويح يې په جماعت کړې، حال دا چې نفل په جماعت نه کېږي[7].

---

[1] الدرالمنثور: ١٣٣١٢ مخ او همداراز په تفسيري کتابونو کې د «وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا» آيت تفسير ولولئ
[2] الاستيعاب: ١١٠٢١٣ – ١١٠٣ مخونه، فضايل الصحابه، ٦٤٧١٢ مخ ١١٠٠ گڼه حديث. سيوطي، تاريخ الخلفا: ١٧١ مخ.
حاكم روايتوي: يوازې علي ويل: ومې پوښتئ.
[3] الاستيعاب: ١١٠٣١٣ مخ. الرياض النضره: ١٦١١٣ مخ.
[4] شرف الدين، النص والاجتهاد. سيد مرتضی عسکري، معالم المدرستين دويم ټوك
[5] صحيح مسلم: ١٠٢٣١٢ مخ، ١٧گڼه حديث. امام احمد مسند ٣٢٥١٣ مخ.
معلومېږي چې متعه د رسول اکرم (ص) حضرت ابوبکر (رض) او د حضرت عمر (رض) د خلافت تر يو وخته وه، چې بيا حضرت عمر منع کړه او ويې ويل: «د پيغمبر (ص) په زمانه کې د حج او ښځو متعې حلالې وې، خو زه يې حراموم او کوونکي ته يې سزا ورکوم» همداراز وگورئ: بيهقي، سنن: ٢٠٦١٧ مخ. د تفسير کتابونه. صالح ورداني، ازواج المتعه حلال.
[6] صحيح مسلم: ٢: ١٠٩٩ مخ. بيهقي سنن: ٣٣٦١٧ مخ. د امام احمد مسند. د تفسير کتابونه. د يادونې وړ ده، چې په مصر کې د الازهرپوهنتون او گرد سره اهل سنت د حضرت عمر ((رض) د دې حکم له مخې فتوا ورکوي او عملي کوي يې.
[7] صحيح بخاري : ٥٨١٣ مخ. مسلم: ١ ١ ٥٢٣ – ٥٢٥ مخونه کتاب الصوات. ابن الجوزي، تاريخ عمر بن خطاب: ٨ مخ.

د جنازې لمونځ یې څلور تکبیره کړ، حال دا چې پینځه تکبیره و[1].
په میراث کې یې د یو بل مخالفې فتواوې ورکړې[2].
یوازې په گومان یې خلك څارل، چې دا د قرآن یو مخالف چار دی[3].
پر حضرت مغیرة بن شعبه یې حد جاري نه کړ[4]!
عجم یې له میراثه بې برخې کړل[5]!
امیندواره (دوه ځانې) او پرېشانه ښځه یې رجم کړه[6].
په مسلمانانو کې یې طبقاتي اختلاف رادبره کړ او د کارگرانو په مالونو کې شریك شو[7]!
او ډېرې داسې چارې یې کړي، چې ټولې یې راوړای نشو او راښیي چې حضرت عمر (رض) د خلافت وړتیا او کفایت نه درلود او په زوره چارواکی شوی و.
حضرت علي له کړ لېچونو د حضرت عمر (رض) په مخنیوي کې مهمه برخه درلوده، تر دې چې لیکل شوي: یوې امیندوارې یا دوه ځانې ښځې له ډاره بچی وغورځاوه، چې خبره شوه حضرت عمر (رض) غوښتې ده او د اصحابو مشران یې راوغوښتل، چې د دې پېښې د حکم

د رسول اکرم (ص) او حضرت ابوبکر (رض) په وختونو کې په کورونو کې (دوه رکعتي) تراویح لمونځ کېده، خو حضرت عمر (رض) له خلکو وغوښتل چې په جماعت یې وکړي او ویل یې: دا بدعت دی خو یو ښه بدعت دی!!

[1] سیوطي، تاریخ الخلفا: ۱۳۷ مخ.

[2] بیهقي سنن: ٦: ٢٤٥ مخ، عبیده وایي: د نیکه د میراث په باب د حضرت عمر (رض) له سلو پېښو خبریم، چې یو له بل سره په ټکر کې دي.

[3] پر کورونو د حضرت عمر (رض) څارنه، خورا مشهوره ده، حال دا چې چار خدای منع کړی دی. په تاریخي کتابونو کې د حضرت عمر سیرت ولولئ.

[4] یو شمېر اصحابو پر حضرت مغیرة بن شعبه گواهي ورکړه، چې له مړوښې مېرمنو سره یې محصنه زنا کړې ده، خو حضرت عمر (رض) نه یوازې دا چې حد یې پرې جاري نه کړ، بلکې پر شاهدانو یې قذف حد جاري کړ. د حضرت مغیره ژوند لیك وگورئ. (ابن حجر، الاصحابه.. ابن اثیر، اسدالغابه ٤: ٤٠٧ مخ)

[5] امام مالك، موطا: ۵۲۰|۲ مخ، ١٤ گڼه حدیث

[6] حضرت عمر (رض) غوښتل چې پر هغې ښځې حد جاري کړي، چې د اضطرار له امله یې زنا کړې وه، حال دا چې د هغې خو څه گناه نه وه او همداراز پر دوه ځانې لېونۍ ښځې یې حد جاري کاوه، خو حضرت علي مداخله وکړه او د دې حدودو اجرا کولو ته یې پرېنښود په دې اړه وگورئ. (د سننوکتابونه. فتح الباري: ۶۹|۳ مخ. استیعاب: ١٤ |١٦٣٩ مخ.)

[7] حضرت عمر (رض) بدریان پر نورو ړومبي وگڼل، مهاجرین یې پر انصارو او پر نورو ښځو د پیغمبر مېرمنې یې ړومبی کړې د والیانو شتمني یې اخسته او وېشله یې. په دې باب وگورئ. (ابن الجوزي، د عمر بن خطاب تاریخ. فقهې کتابونه)

په اړه مشوره ورسره وکړي[۱]).

چې لنډ مهاله واده يې منع کړ؛ نو د ابن عباس په مشرئ چې کومو اصحابو روا ګاڼه، ويې ګواښل، نو ځکه ابن عباس (رض) د حضرت عمر (رض) تر ژونده خپل نظر ويلای نشو[۲].

ان د سرور کاينات صلی الله عليه و آله په زمانه کې ډارونه او ګواښنه د حضرت عمر (رض) د سياست څرګنده نښه وه، يوه ورځ يې وويل: يا رسول الله! پرېږده چې د دې منافق څټ پرې کړم! او د پيغمبر امر ته يې انتظار نه ايسته! او د سرور کاينات صلی الله عليه و آله تر وفات روسته يې هغوی وګواښل، چې ووايي سرور کاينات صلی الله عليه و آله له نړئ تللی دی!!

په سقيفه کې يې انصار وګواښل چې له حضرت ابوبکر (رض) سره د بيعت نا خوښه وو.

نو حضرت عمر (رض) چې په فقهې احکامو او د رعيت په حدودو کې دغسې سياست چلاوه، نو بېشکه چې د اهل بيتو په باب خو يې خورا سختي کوله، چې خپل واك ته يې خطر باله.

يو کينه کښ دريغ يې د اهل بيتو اقتصادي کلابندي وه، چې د حضرت ابوبکر (رض) په ملګرتوب يې فاطمه بي بي، حضرت علي او اولاده يې په کې را ايسار کړي وو.

په يوه روايت کې راغلي چې حضرت عثمان، حضرت عبدالرحمان بن عوف، حضرت سعد بن ابي وقاص او حضرت انس بن مالك (رض) حضرت عمر (رض) ته ورغلل، بيا حضرت عباس او حضرت علي (رض) د خپل حق غوښتنې ته ورغلل.

حضرت عمر (رض) ورته وويل: تاسې او خدای، ايا نه پوهېږئ چې جناب رسول الله صلی الله عليه و آله ويلي: موږ ميراث نه پرېږدو، چې څه رانه پاتې کېږي صدقه ده.

ويې ويل: هو! حضرت عمر (رض) وويل: چې رسول اکرم له نړئ ولاړ، حضرت ابوبکر (رض) وويل: زه د جناب رسول الله صلی الله عليه و آله ولي يم. ته او دا سړی، حضرت ابوبکر (رض) ته ورغلی، چې تاسو ترې د خپل وراره ميراث غوښته او دې (علي) له پلاره يې د خپلې مېرمن.

---

[۱] تاريخ الخلفا. د سننو کتابونه. په الاصابه، اسدالغابه او الاستيعاب کې د حضرت عمر (رض) ژوند ليك

[۲] حضرت عمر (رض) ويلي و، که څوك يې راوست چې متعه نکاح يې کړې، نو رجم کوم يې. وګورئ. (قرطبي تفسير: ۱۳۲۱۵ مخ. خازن تفسير. آلوسي، روح المعاني: ۶۱۵ مخ او تر فَمَا اسْتَمْتَعْتُم... آيت لاندې دابن کثير تفسير)

حضرت ابوبکر (رض) وويل: رسول الله صلی الله عليه و آله ويلي: موږ ميراث نه پرېږدو، چې څه مو پرېښي صدقه ده او خدای پوهېږي، چې هغه رښتين خيرخوا، هدايت شوی اود حق لاری و[1]!!

په بل روايت کې راغلي: حضرت عباس (رض) او حضرت علي (رض)، حضرت عمر (رض) ته د حق اخستو لپاره ورغلل. حضرت عباس (رض) وويل: عمره (رض) ! زما او د دې سړي ترمنځ قضاوت وکړه!! خلکو وويل: تر منځ يې پر حق قضاوت وکړه. حضرت عمر (رض) وويل: لازم نه دي چې قضاوت وکړم دوی پوهېږي چې جناب رسول الله صلی الله عليه و آله ويلي: موږ ميراث نه پرېږدو، چې څه رانه پاتې کېږي صدقه ده[2].

له دې دوو رواياتو معلومېږي، چې د دوی مطلب يوازې د حضرت علي، حضرت عباس او په ټوليز ډول د اهلبيتو بد انځورنه ده، چې گنې حضرت علي (رض) او حضرت عباس (رض) په پيسو لانجه لري او شخړه يې دومره اوږده ده چې خلك ترې خبر شول، چې د هواري لپاره حضرت عمر (رض) ته ورغلل، يعنې (العياذ بالله) حضرت علي دومره دنيا پالی او حريص و، چې له خپل تره سره يې لانجه شوه!!

خو په هر حال دلته هم د اهل بيتو پر وړاندې د حضرت عمر (رض) کينه کښې دريځ معلومېږي، په تېره دا چې د حضرت انس، حضرت سعد، حضرت عثمان، حضرت زبير او حضرت عبدالرحمان (رض) په څېر سخت دښمنان يې هم حاضر وو، چې په غونډه کې به يې شتون تصادفي او ناڅاپي نه و او دا چې د هيڅ مسلمان په ذهن کې تېر نه شي چې حضرت عمر (رض) له حضرت علي سره دښمني لري، د اموي ليکي يارانو ټينگار درلود، چې په دې اړه هر ډول شکمني يوې خواته کړي.

د صحيح مسلم روايت ولولئ، چې له ابن عباس (رض) څخه روايتوي: حضرت عمر بن

---

[1] ابن الجوزي، د حضرت عمر بن خطاب تاريخ. صحيح صحيح بخاري : ١٤\ ٦٩-٩٧ مخونه. صحيح مسلم: ١٣٧٧\١٣ گڼه حديث.

د حديث جوړونکيو، د حضرت عمر (رض) په حضور کې په تصادف د څو تنو نومونه راوړي يا څه بل مطلب دی؟ حال دا چې دوی خو تېر پالي او د حضرت علي مخالفين وو او پر حضرت طلحه (رض) سر بېره لومړي څلور تنه د خلافت د شورا غړي وو، چې تر حضرت عمر (رض) روسته يې حضرت عثمان (رض) خليفه کړ.

[2] صحيح بخاري ١٤\ ٩٦ او ٩٧ مخونه. مسلم: ١٣\ ١٣٧٧ مخ.. تر مذي، سنن: ١٥٨\١٤ مخ، ١٦١٠ گڼه حديث.

خطاب (رض) يې پر کټ ايښی و، خلك پرې راټول و دعا او لمونځونه يې ورته کول، زه هم وم، ناڅاپه، چا له شا، له مټه ونيوم، چې مې وليدل حضرت علي و. حضرت علي، حضرت عمر ته دعا وکړه او ويې ويل: ځوك مې په کړنه کې ستا په څېر ونه ليدل، پرخدای قسم تل مې غوښتل چې خدای دې له خپلو دوو تنو يارانو (پېغمبر او ابوبکر) سره يوځای کړي، ځکه ډېر مې له پېغمبره صلی الله عليه و آله اورېدلي: زه، ابوبکر او عمر راغلو، زه ابوبکر او عمر ورننوتوو، زه ابوبکر او عمر ووتو، نو ځکه مې له خدايه غوښتل او هيلمن وم، چې تا ورسره کړي[1].

صحيح بخاري د حضرت علي له خولې د خپل زوی حضرت محمد بن حنفيه د پوښتنې ځواب روايتوي: پلار مې وپوښت: ځوك تر جناب رسول الله صلی الله عليه و آله روسته غوره دی؟ ويې ويل: ابوبکر. ومې ويل: بيا؟ ويې ويل: عمر. بيا وډارم شوم چې دا ځل د حضرت عثمان نوم واخلي، نو ځکه وار له مخه مې وويل: نو ته؟ ويې ويل: زه يو معمولي مسلمان يم!

له دوو رواياتو معلومېږي، چې نه يوازې دا چې جوت کړي چې حضرت علي له حضرت عمر څخه خوشحاله و او مينه يې ورسره وه، بلکې ثابتوي چې حضرت علي، د حضرت عمر له لارويانو څخې و! او په واقع کې د حضرت علي لارويان هم بايد په حضرت عمر (رض) پسې ولاړ شي او مينه ورسره ولري ځکه تر منځ يې هيڅ اختلاف نشته!!

حضرت عمر (رض) او جناب امير معاويه بن ابوسفيان

څېړونکی چې د حضرت عمر (رض) سيرت څېړي، نو مومي: حضرت عمر (رض) د امويانو او په سرکې يې له ابوسفيان او جناب امير معاويه سره مخالفت يا کينه کښې دريغ نه درلود؛ بلکې مساله بيخي اپوټه وه. په داسې حال کې چې حضرت جناب امير معاويه او پلار يې د نبي مکرم صلی الله عليه و آله او حضرت ابوبکر (رض) په وختونو کې د «مولفة قلوبهم» يوه برخه وه او د زکات برخه يې ورکوله، د حضرت عمر (رض) په زمانه کې دا برخه ترې واخستل شوه او دواړه د نورو مسلمانانو په څېر وشمېرل شو.

او نه يوازې حضرت عمر (رض)، جناب امير معاويه د «مولفة قلوبهم» له ډلې و ايست او د

[1] صحيح مسلم: ١٨٨٥١٤ مخ، ١٤ گڼه حديث

مسلمانانو درجې ته یې پورته کړ[1].
بلکې د خپل زور یزید پر ځای یې د شام والي مقرر کړ[2].
پوښتنه کېږي: ولې حضرت عمر (رض) دا چار وکړ؟
دې چار ته په مسلمانانو کې تر جناب امیر معاویه وړ بل څوك نه و؟
ایا حضرت عمر (رض) د امویانو او ابوسفیان تاریخ هېر کړی و، چې هاغسې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله پر وړاندې ولاړ وو او جگړې ورسره کړې وې؟
او بیا جناب امیر معاویه څه ځانگړنې درلودې، چې د شام کونجي ور وسپاري؟
ایا معاوله له مهاجرینو څنې و؟
ایا جناب امیر معاویه له مجاهدینو څنې و؟
ایا د سرور کاینات صلی الله علیه و آله له خپلوانو څنې و؟
ایا عالم و؟
بیخي دا یو هم نه و، بلکې له ازاد کړای شویو (طلقأ څنې) و[3]!
نو څنگه شونې ده، چې یو طلیق (ازاد کړای شوی) د طلیق زوی د مسلمانانو چارواکی شي، حال دا چې ډېری اصحابو او اهل بیتو شتون درلود؟ او څنگه حضرت عمر (رض) په هغه تقوا او ځان ساتنه یې او په حق کې یې په سختوالي حضرت جناب امیر معاویه ته ولایت ورسپاري؟
له جناب امیر معاویه سره د حضرت عمر (رض) د اړیکو له څېړنې څرگندېږي، چې دا اړیکې د یو پېچلي او مبهم چار له مخې وې، چې د تاریخ په کتابونو کې سم ویل شوی نه دی.
ښایي حضرت عمر (رض) د خپلو سیالانو پر وړاندې کمزوري احساس کړي وي، نو ځکه یې امویانو ته پناه وړه او ښایي تر ځان روسته د اهل بیتو پر وړاندې خنډونه واچوي! او ښایي

[1] الاستیعاب: ۱۴۱۶\۳ مخ. الاصابه، د معاویه ژوند لیك.
[2] الاصابه فی تمییز الصحابة: ۳\ ۴۳۳ مخ. الاستیعاب: ۳\ ۱۴۱۶ – ۱۴۱۷ مخونه.
[3] معاویه او پلار یې ابوسفیان له طلقاوو (زاد کړای شویوو) څنې وو او پېغمبر (ص) د مکې تر فتح روسته دا اصطلاح د مکې مشرکینو ته وکاروله او ویې ویل: «ولاړ شئ! ازاد کړای شویوو» همداراز طلقا په «مولفة قلوبهم» کې هم وو او د علم خاوندانو ته ثابته شوې چې معاویه هیڅ فضلیت نه درلود او پېغمبر یې په اړه بیخي ښه ویلي نه دي په دې باب وگورئ. (فتح الباري ۸۳\۷ مخ کتاب فضایل اصحاب رسول الله، باب ذکر معاویه. نسایي سنن. نسایي خصایص الامام علي)

په دې چار کې یو بل څيز را نغاړل شوی وي، خو لازمي خبره داده، چې جناب امير معاويه ته د شام ورکړه يو تېروتنه ګڼلای شو.
اموي ليکې له حضرت عمر (رض) خپل خوځښت پيل کړ، ځکه حضرت عمر (رض) و چې جناب امير معاويه يې پرشام واکمن کړ او دا ليکه چمتو شوه، چې په خپل مخ کې پراته خنډونه له منځه يوسي او ان د دولت او خلافت د لاس ته راوړو لپاره ټولې ستونزې هوارې کړي!
د مطلب د ښه سپيناوي لپاره لازم دي، چې د جناب امير معاويه په باب د حضرت عمر (رض) په دريځونو پورې اړوند روايات وڅيړو.
ابن حجر وايي: چې حضرت عمر (رض) به جناب امير معاويه ته کتل، ويل يې: «دا د عربو پاچا دی[1]»
د خبرې په تړاو، ابن عبدالبر وايي: «چې حضرت عمر (رض) شام ته ورغی او جناب امير معاويه يې وليد، ويې ويل: دا د عربو پاچا دی»
جناب امير معاويه له سترې بدرګې سره د خليفه ښه راغلاست ته راغلی و، چې ور نژدې شو، ورته يې وويل: ته د دې سترې بدرګې خاوند يې؟
ويې ويل: هو، يا امير المؤمنيه! حضرت عمر (رض) وويل: اورېدلي مې دي چې اړين دې د کور مخې ته په ليکه ولاړ وي؟ ويې ويل: هو، همداسې ده. حضرت عمر (رض) وويل: ولې؟ ويې ويل: موږ په يوې داسې سيمې کې يو، چې د دښمن څري ډېر دي، نو بايد داسې يو قدرت وښيو چې يې وډار کړو! نوکه اجازه راکوې دغسې وکړم او که مې منع کوې چې يې ونه کړم. حضرت عمر (رض)، حضرت جناب امير معاويه ته وويل: که ويل دې حق وي، نو دا يو عقلمن نظر دی او که باطل وي، نو يوه ادبي دوکه ده. جناب امير معاويه وويل: امير المؤميننه! امر راته وکړه، حضرت عمر (رض) وويل: نه امر درته کوم او نه دې منع کوم[2].
په دې روايت کې څېړونکی، د جناب امير معاويه او حضرت عمر (رض) سخت ملګرتوب مومي اوويني چې حضرت عمر (رض) څنګه د جناب امير معاويه له خطرناکو کړنلېچونو

[1] الاستيعاب: ۱۴۱۷\۳ مخ. ابن خلدون، سريزه: ۱۶۰ مخ
[2] الاستيعاب: ۱۴۱۷\۳ مخ ويل شوي چې د معاويه کلنی معاش له لسوزرو دينارو ډېرو او په بل روايت کې مياشتنی معاش يې يو زر دیناره و.

تېرېږي او ناليدلي يې ګڼي اوس څنګه د حضرت عمر (رض) دا چلن له نورو چارواکو اصحابو سره کوښښ کړو چې په خپلې لکړې يې وهل، شتمني يې ترې اخسته او له چارواکۍ يې لرې کول؟!

او د جناب امير معاويه پلمه [دښمن ډار وو] يوه بې مانا اوسسته پلمه ده او حضرت عمر (رض) د دوو چارو تر منځ دروي: يا دا چې ساده توب دی چې جناب امير معاويه دوکه کړی يا دا چې دواړه يوه نقشه لري او د حضرت عمر (رض) له خبرې [= نه درته امر کوم او نه دې منع کوم] را ولاړېږي چې دواړه يو لاس دي او يوه دسيسه لري.

عربان خو بې له څه دبدبې د روم او فارس جګړو ته تلل او پرې بريالي کېدل، نو د حضرت جناب امير معاويه دا دبدبه ولې؟

روايت شوی چې د حج په سفر کې جناب امير معاويه له حضرت عمر (رض) سره و او جناب امير معاويه په پاچاهي دبدبه کې و، حضرت عمر (رض) وويل: آفرين! موږ غوره خلك يو، چې يوځای مو د دنيا او آخرت ښېګڼې زده کړي دي...

چې د جناب امير معاويه جامې يې راوړې، نو يوه چپن يې واغوسته، چې پر حضرت عمر (رض) يې ډېر ښه بوی ولګېد. حضرت عمر (رض) نيوکه پرې وکړه، جناب امير معاويه وويل: تره! وا مې غوسته چې خپل ټبر ته ورشم[1]...

له دې روايته پوره څرګندېږي، چې د حضرت عمر (رض) او جناب امير معاويه اړيکه د خليفه او مامور تر اړيکې اوچته وه، ځکه جناب امير معاويه چې په خبرو اترو کې کوم ادبيات ورسره کاروي، راښيي چې جناب امير معاويه له حضرت عمر (رض) سره په يوه کتار کې دی.

روايت شوی، چې جناب امير معاويه شنه چپن اغوستې او حضرت عمر (رض) ته ورغی، نو اصحابو کرامو ورته په حېرانۍ کتل، چې حضرت عمر (رض) وليد، په خپله لکړه يې وواهه. جناب امير معاويه په حېرانتيا وويل: الله الله يا امير المؤمنينه! څه شوي؟ حضرت عمر (رض) څه ونه ويل، پر خپل ځای کېناست.

حضرت عمر (رض) ته وويل شول: ولې دې دا ځوان وواهه، په څېر يې ستا په قوم کې نشته؟ حضرت عمر (رض) وويل: بې له خيره مې بل څه ترې لېدلې يا اورېدلي نه دي، خو و ډار

---

[1] الاصابه فی معرفة الصحابه: ۴۳۴۱۳ مخ، د حضرت معاويه ژوند ليك

شوم چې غرور پیدا کړي او په دې پاچايي جامو مې يې غرور ور مات کړ[1].
حضرت عمر (رض) وايي: بې له خيره مې بل څه تر ې ليدلي او اورېدلي نه دي! يعنې حضرت عمر (رض) د جناب امير معاويه له ټولو کړنو خوښ و، خو د حضرت جناب امير معاويه پر غرور خپه و، نو راولاړ شو او په لکړه يې وواهه، چې غرور يې څه اندازه را ټيټ شي.
خو ايا حضرت عمر (رض) د جناب امير معاويه غرور مات کړای شو او د ځانمنيو مخه يې ورونيوه؟ د پام وړ بل ټکی د حضرت عمر (رض) د ملګرو خبره ده، چې « ولې دې دا ځوان وواهه، چې په ځېر يې ستا په قوم کې نشته؟» څرګنده ده چې دا خبره د اموي ليکې د يارانو له خولې شوې، که نه څنګه شونې ده، چې جناب امير معاويه تر ټولو اصحابو لوړ وګڼي؟ او څنګه يې حضرت عمر (رض) دا خبره ومني؟
د دې رواياتو تر څېړنې روسته، مبالغه نه کوم، که ووايم چې جناب امير معاويه د حضرت عمر (رض) د لاس نيالګی دی، ويې پاله او ملاتړی يې شو او په حقيقت کې حضرت عمر (رض) د جناب امير معاويه په خطر ښه پوهېده او له تمو او حرصو يې ښه خبر و او بېشکه چې د امويانو په باب د پيغمبر خبرتيا ورته ويل شوې ده[2].
يو دليل چې ثابتوي، چې حضرت عمر (رض) د جناب امير معاويه له خطره پوره خبر و؛ شورا ته د حضرت عمر (رض) دا خبره ده چې، « هسې نه چې تر ما روسته اختلاف وکړئ که داسې مو وکړل، نو په يقين چې په شام کې جناب امير معاويه دغسې فرصت ته سترګې پر لار دی، چې خلافت در نه وتښتوي[3]»
نو جناب امير معاويه د واکمنۍ نيولو په درشل کې دی، حضرت عمر (رض) پردې مطلب پوه شوی، نو تر مړينې وړاندې اصحاب خبروي؛ خو چې اصحابو کرامو حضرت عمر (رض) ته پر ژوندونې د دې خطر په اړه خبرې کولې، نو څه اعتنايي ورته نه کوله!
د حضرت عمر (رض) خبره واورئ: دا قريشي ځوان (جناب امير معاويه) مه رټئ، په غوسه

---

[1] الاصابه فى معرفة الصحابه: ۳/٤٣٤ مخ، د حضرت معاويه ژوند ليك
[2] د امويانو په غندنه کې له رسول اکرم (ص) څخه ډېر روايات راغلي: امت به مې د قريشو له ځوانانو هلاکېږي. حضرت ابوهريره (رض) وويل: که مې غوښتای چې نومونه يې واخلم، نوويل مې چې بني پلانی او بني پلانی. او همداراز د نبي کريم (ص) وينا: په واقع کې امويان، ملعونه ونه ده، چې په قرآن کې راغلې ده وګورئ (الدرالمنثور ٤/١٩١ مخ. صحيح صحيح بخاري ، کتاب الفتن .).
[3] الاصابة فى معرفة الصحابة: ۳/٤٣٤ مخ، د معاويه ژوند ليك.

کې خاندي او له خوشحالی یې څه لاس ته نه راځي. د جناب امیر معاویه د سر له پاسه څه اخستل کېږي نه، خو دا چې تر پښو لاندې یې واخستل شي[1].
د حضرت عمر (رض) دا خبرې بې دلیله نه دي. هرومرو په اصحابو کرامو کې ځینې کسان وو، چې جناب امیر معاویه یې غنده او حضرت عمر (رض) غوښتل چې له غندنې یې منع کړي، نو ایا حضرت عمر (رض) د ژوند په روستیو کې د حضرت جناب امیر معاویه د خطر د مخنیوي په لاره چاره کې شو؟!
البته کوم روایات چې زموږ په لاس کې دي، دغسې پایلې ته مو نه رسوي.

حضرت عمر (رض) او ځایناستی

چې حضرت عمر (رض) ټپي شو، د خلیفه ټاکنې ته یې شپږ تنېزه شورا جوړه کړه، چې په خپلو کې یو وټاکي او غړي یې دا دي: حضرت طلحه، حضرت زبیر، حضرت عبدالرحمن بن عوف، حضرت سعد بن ابي وقاص، حضرت عثمان او ورپسې حضرت علي (رض).
په دې کې پینځو تنو، حضرت علي نه مانه څکه د ټبر پالې لیکې لارویان وو، هماغه لیکه چې حضرت عمر (رض) یې واکمن کړ.
نو څنګه حضرت عمر (رض) دا شپږ تنه ټاکني، حال دا یقین لري، چې دوی حضرت علي نه مني او یو یې هم د حضرت علي خلافت ته غاړه نږدي[2] ؟!
او په واقع کې د شورا برنامه په ټوکو پرمخ ولاړه، چې خلافت یې د امویانو په غېږ کې وروغورځاوه او دا چار له مخې سنجول شوی و.
ووینئ چې کله قوم په سلا مشوره لګیا کېږي، نو حضرت زبیر (رض)، حضرت علي (رض) ته رایه ورکوي، حضرت سعد (رض) یې حضرت عثمان (رض) او حضرت طلحه (رض) یې حضرت عبدالرحمان (رض) ته، بیا حضرت عبدالرحمان (رض) څنډې ته کېږي او ځان نه نوماندوي، بلکې د حضرت عثمان (رض) پرګټه څنډې ته کېږي او په پایله کې درې تنه له حضرت عثمان (رض) سره یوځای کېږي او یو تن له حضرت علي (رض) سره! څکه

---

[1] الاستیعاب: ۱۴۱۸|۳ مخ.
[2] د تراجمو او رجالو په کتابونو کې د دې پینځو تنو چلن ولولئ او بیا د دوی دریځونه او پر وړاندې یې د نبي کریم (ص) پر دریځونو پوهېدای شئ او ووینئ، چې څومره ټبر پالي وو.

حضرت عبدالرحمان چې حضرت عثمان (رض) ته ور واوړېد، نو حضرت طلحه (رض) ورسره ملګرى شو [1].
په بل روايت کې راغلي، چې پايله سر پرسر شوه، هلته حضرت عبدالرحمان حضرت علي ته وړانديز وکړ، چې په دې شرط بيعت ورسره کوي، چې پر کتاب سنت النبوي او د شيخينو پر سنتو عمل کوي، خو حضرت علي د شيخينو سنت ورسره ونه منل. بيا يې له حضرت عثمان څخه وغوښتل او موافقه يې ورسره وښووه، نو ځکه يې بيعت ورسره وکړ[2].
جالبه خو داده، چې حضرت عثمان (رض) خليفه شو، نه يوازې د شيخينو له سنتو سره يې مخالفت وکړ، بلکې د کتاب او نبوي سنتو په مخالفت يې هم لاس پورې کړ او ان هغه قوم ترې هم لاس واخست، چې نومولى يې و. پوښتنه ده: ايا د حضرت عمر (رض) چلن د شورا له مخې او د اسلام له روحيې سره اړخ لګوي که نه؟
ځواب منفي دى! ځکه حضرت عمر (رض) په ټبريزه روحيه د شورا غړي را ټول کړي وو او حضرت علي يې پر خپل نيت د برغولي ايښودلو لپاره راوستى و، چې ان ځينو له حضرت عمر (رض) غوښتي، چې خپل زوى عبدالله هم د شورا غړى کړي [3].
حضرت عمر (رض) د دې قانون په وضع کولو سره امويانو ته يو فرصت ورکړ، چې د حضرت عثمان (رض) له لارې رسميت او مشروعيت ومومي او يو کال روسته يې، له همدې لارې د شورا اسلامي قانون تر پښو لاندې کړ او ميراثي نظام يې رامنځ ته کړ.
په هر حال، په خپلو کې يو له بل سره مخالفو شپږو تنو ته د شورا ورسپارنه له قرآن سره اړخ نه لګوي، ځکه په قرآن کې وايي: (وَاَمْرُهُمْ شُوْرى بَيْنَـهُمْ: او چارې يې د خپلمنځي شورا له مخې دي؛ يعنې د مؤمنانو ترمنځ، نه د يوې ځانګړې ډلې ترمنځ. او همداراز دا چار د رسول اکرم له سنتو سره اړخ نه لګوي، چې قرآني نص يې په اصحابو کې وکاراوه او د نظر د ازادۍ ور يې پرانست، چې متاسفانه د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) په وختونو کې وتړل شو، تر دې چې اموي دکتاتورۍ ته لار پرانځي.
او که حضرت عمر د احتضار پر مهال سرګردان و او څه چار يې کړاى نه شو، چې ايا څوک

[1] فتح الباري، د صحيح صحيح بخاري شرح: ۵۹۱۷ مخ.
[2] –ابن اثير، الکامل فى التاريخ: ۷۱۱۳ مخ. طبري تاريخ ۲۳۳۱٤ مخ.
[3] فتح الباري: ۵٤۱۷ مخ.

خپل ځایناستی کړي یا نه او وایي: که خلیفه وټاکي، نو هغه چې تر ما غوره و (رسول الله صلی الله علیه و آله ځان ته یې خلیفه ونه ټاکه او که خلیفه وټاکم، نو حضرت ابوبکر (رض) خو ځان ته خلیفه وټاکه[1].

په هر حال یو تن یې له دې سرگردانی او شکمنی څخه گټه پورته کړه او ورته یې وویل: عبدالله بن عمر خپل ځایناستی کړه! حضرت عمر (رض) ورته وویل: خدای دې تا ووهي! پر خدای چې په دې خبره دې خدای په پام کې نیولی نه دی، هغه خلیفه کړم چې ان خپله مېرمن هم طلاقولای نه شي[2]!

خو په هر حال، حضرت عمر (رض) خلافت یوې ټبر پالې ډلې ته ورپرلاس کړ، چې یو ټبر پالی یې د قدرت پر گدی کېناوه او له دې کړی ونه ووت او حضرت علي ته یې مخ نه کړ.

حضرت عمر (رض) د خپل زوی د دلاستوب لپاره هغه مشاور کړ. حضرت عمر (رض) وویل: که درې تنه یوې خوا ته او درې تنه بل خوا ته شول، نو عبدالله بن عمر (رض) منځگړی کړئ او که دده منځگړتوب مو ونه مانه، نو لومړیت له هغې خوا سره دی، چې حضرت عبدالرحمان بن عوف (رض) پکې دی او که حضرت عثمان (رض) خلیفه شو، نو یو نرم خویه دی او که حضرت علي (رض) خلیفه شو، نو په اړه به یې خلك اختلاف وکړي، که حضرت سعد خلیفه شو، نو ښه ده، که نه د وخت خلیفه دې مرسته ترې وغواړي[3].

پوښتنه داده چې ولې حضرت عمر (رض) د خپل زوی پر ځای د حضرت ابوذر (رض) او حضرت عمار (رض) په څېر شخصیتونه ونه نومول[4]؟.

او په دې توگه څرگندېږي، چې پېښې د حضرت علي (رض) پر مخالف لورې پرمخ درومي، ځکه حضرت عبدالله بن عمر (رض) هیڅ سیاسي درندوالی نه لري او حضرت عبدالرحمان (رض) هم د حضرت عثمان (رض) همژمنی دی.

په دې اړه حضرت علي وایي: «عثمان (رض) » یې را سره په یوې تېرې وتله... او ویې ویل:

---

[1] صحیح بخاري ۱۰۰۱۹ مخ. مسلم: ۱۴۵٤۱۳ مخ، ۱۱ او ۱۲ گڼې احادیث.

[2] –فتح الباري: ۵٤۱۷ مخ. تاریخ الخلفا، ۱٤۵ مخ. طبري تاریخ: ۲۲۱٤ مخ.

[3] فتح الباري: ۵٤۱۷ مخ. تاریخ الخلفا، ۱٤۵ مخ. طبري تاریخ: ۲۲۱٤ مخ.

[4] د یادونې وړ ده، چې حضرت عبدالله بن عمر (رض) تر حضرت عثمان (رض) روسته، له حضرت علي (رض) سره بیعت مات کړ او پرځای یې له معاویه سره بیعت وکړ او بیا یې له یزید سره او خدای یې عمر اوږد وکړ او له حجاج سره یو ځای شو او له حضرت انس بن مالك سره یې یو ځای ور پسې لمونځ کاوه. د رجالو په کتابونو کې د حضرت ابن عمر تاریخ ولولئ

له اکثريت سره وسئ بيا يې وويل: له عبدالرحمان بن عوف سره وسئ او سعد هم د خپل تره زوی عبدالرحمن سره څه مخالفت نه لري. عبدالرحمان (رض) هم د عثمان (رض) زوم دی او يو له بل سره مخالفت نه کوي، نو يا دې عبدالرحمان (رض) عثمان (رض) ته خلافت ور وسپاري او يا يې عثمان (رض) عبدالرحمان (رض) ته[1]!

معلومه ده، چې حضرت علي د دې لوبې په ټولو رازونو خبر و او په زور شورا ته ننووت او پوهېده، چې پايله د حضرت عمر (رض) د ليکې پر برخه ده لکه چې حضرت عمر (رض) خجالت ايسته، چې د خلافت په اړه د خپل پخواني ملګري دود (چې د ده خلافت يې بې د مسلمانانو له مشورې رادبره کړ) پلي کړي او د خلافت کړی يې لږ څه پراخ کړه، نو ځکه يې دغسې برنامه راوايسته، خو په خپله ډاډمن و، چې په پای کې به هماغه خليفه کيږي، چې په خپله يې غواړي.

حضرت عمر (رض) له وړاندې پوهېده، چې د خلافت سيالي به د دوو تنو ترمنځ وي: حضرت علي (رض) او حضرت عثمان (رض) او دا چې حضرت علي (رض) به يې د ګټو ساتندوی نه وي، بلکې مخالفت به ورسره وکړي، نو ځکه خلافت حضرت عثمان ته رسي نه بل چاته، يعنې په حقيقت کې حضرت عمر (رض) خلافت حضرت عثمان (رض) ته وسپاره خو د شورا په پلمه يې خپل نيت پټ کړ!![2]

لکه چې په فتح الباري (۵۵/۷ مخ) کې راغلي، حضرت عمر (رض) وويل: که «اجلح[3]» خليفه شي خلکو ته به سمه لار ورښيي، زوی يې ورته وويل: نو ولې يې خپل خليفه نه ټاکې؟

حضرت عمر (رض) وويل: نه يې پر ژوندونې او نه به يې تر مرګ روسته ور پرېږدم!!

دا هماغه پايه ده، چې موږ ور رسېدلي يو ځکه له «اجلح» ځنې مطلب حضرت علي (رض) دی.

---

[1] طبري تاريخ: ۲۳۰۱٤ مخ. نهج البلاغه.

[2] فتح الباري: ۱۷ ٥٤، چې د دې مطلب د حضرت عمر (رض) پر ټينګار پوه شي.

[3] اجلح هغه ته وايي، چې د تندي دواړو خواوو ته يې ويښتان نه وي، يعنې د مخامخ کپرې ويښتان يې نه وي او «انزاع» هم ورته وايي، چې دا د حضرت علي يو «لقب» هم و.

څلورم تمځی

حضرت عثمان بن عفان (رض)

«د اموي ليکې بنسټګر»

حضرت عثمان (رض)

حضرت عثمان (رض) د هغو دوو تنو په څېر نه و، چې په خپلو چارو کې احتياط وکړي او ځان ته د خپلو دښمنانو خوله را پرانځي او ټبر وپالي. په مازې چې خليفه شو، د خپل اموي قوم خوا يې ونيوه او قوم پالی شو، نو خلك ورته غوسه شو او غير اموي يې هم پر ضد راپاڅېدل.

له ده وړاندې چې شيخينو (رض) ټبر پالې ليکه کښلې وه، نو حضرت عثمان (رض) ترې پښه ور واړوله او ځان يې يوازې په امويانو کې را ايسار کړ او په دې توګه يې له کتاب او سنتو سره مخالفت وکړ او د نورو نصيحتونو ته يې غوږ ونه ونيو.

ايا حضرت عثمان (رض) دومره زور درلود، چې په خپلو دريځونو کې، هماغسې مخ ته وړاندې ولاړ شي؟ يا دا چې پوه شوی و، په ټولنه کې ټبر پالنه تثبيت شوې وه، چې سياست کاری ته يې څه اړتيا قدرې نه وه؟

حضرت عثمان (رض) په خپل خلافت کې د اموي ليکې کرښه وايسته، ځکه د وخت په تېرېدو، ټبريزه ليکه کمزورېده، نو لازم وه، چې په غښتلې کورنۍ کې يې را ايساره کړي او په قريشو کې يوازې اموي کورنۍ وه، چې ټبريزه ليکه وساتي او له اهل بيتو سره سخت مخالفت وکړي، نو ځکه يوازې امويانو دا مهم چار پر مخ وړای شو او ان دوی خو تر اسلام وړاندې له بني هاشمو سره د اختلاف بيرغ اوچت کړی و[1].

حضرت عثمان او اصحاب کرام رضی الله عنهم

حضرت عثمان (رض) د اصحابو په هکله دوه بېلا بېل دريځونه درلودل:

۱- تاييدوونکی او مرستندوی دريځ.

۲- د ښکاره دښمنۍ دريځ.

هغه اصحاب چې د حضرت عثمان (رض) له لوري تاييد او مرسته يې ورسره کوله، هغوی

---

[1] مقريزي، النزاع و التخاصم بين بني اميه و بني هاشم، د قاهرې چاپ.

وو، چې بیعت یې ورسره وکړ او خلافت ته یې لار ورته هواره کړه، چې په سر کې یې حضرت سعد بن ابي وقاص، حضرت طلحه بن عبیدالله، حضرت زبیر بن عوام او حضرت عبدالرحمان بن عوف رضی الله عنهم وو. حضرت عثمان (رض) هم ښه ورسره وچلېد او د بیت المال کڅوړې یې ور ماتې کړې، چې ټول د سترو شتمنیو خاوندان او د سرو سپینو زېرمو خاوندان شول[1]. دوی په ظاهر کې پر همدې پانګوالۍ بسیا وکړه، د حکومت په غم کې نه شول او امویانو ته یې ور پرېښود.

خو هغوی چې حضرت عثمان (رض) ښکاره دښمني ورسره را واخسته هماغه اصحاب کرام ول، چې د حق او عدالت د تطبیق لپاره پر وړاندې یې ودرېدل او له حضرت علي سره همژمني شول، چې په سر کې یې حضرت ابوذر غفاري، حضرت عمار بن یاسر او حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنهم وو.

د حضرت ابوذر (رض) پر وړاندې د حضرت عثمان (رض) دریځ تر نورو سخت و، ځکه حضرت ابوذر (رض) هم په ټولیز ډول اموي لیکې او په تېره، تر حضرت عثمان (رض) څخه جناب امیر معاویه ته خورا بدوین او بد کسی و.

دا به یوه ناسمه انګېرنه وي، چې حضرت ابوذر (رض) ځکه د حضرت عثمان (رض) او جناب امیر معاویه پر وړاندې دریځ درلود، چې مېلې چړچې یې کولې، سره سپین یې زېرمول او د بېوزلیو حقوق یې تر پښولاندې کول، دا چارې خو ظاهري لامولونه وو، که نه واقعي نیت یې د اموي لیکې د بطلان او نه مشروعیت اعلانول و.

حضرت ا بوذر (رض) او حضرت عثمان (رض) ترمنځ ټکر له دې زمانې را ولاړ شوی نه و، بلکې د حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) له وختونو یې سر چینه نیولې، چې د پېغمبر له لیکې کاږه شول، حضرت ابوذر (رض) هغه شخصیت دی، چې په مکه کې د مشرکینو پر وړاندې ودرېد، ډېرې سختۍ او کړاوونه یې وزغمل او په هغې زمانه کې د حق له ویلو پر شا نشو او د نبي مکرم صلی الله علیه و آله په باب یې ربښتین روایات روایت کړي

[1] چې حضرت زبیر بن عوام (رض) ومړ، ځمکې، شتمنۍ او کورونه ترې پاتې شول په مدینه کې یې یولس کورونه، په بصره کې دوه په کوفه کې یو او په مصر کې هم یو کور! یوازې د «غابه» په نوم یوه ځمکه یې په یو لك او اویا زره دینارو پېرلې وه. څلور مېرمنې یې درلودې چې د هرې یوې میراث یو ملیون او دوه لکه دیناره و! خو د حضرت عبدالرحمان بن عوف (رض) شتمني تر دې خورا ډېره وه. ابن عساکر (۵۷٤\۸) روایتوي، د حضرت طلحه (رض) د مال او ملك د میراث قیمت ډېرشو میلیونو درهمو ته رسېده او د اوبو د چینو قیمت یې یو میلیون او دوه لکه دیناره وو.

دي[1].
له دې څرګندېږي، چې د حضرت ابوذر (رض) او حضرت عثمان (رض) تر منځ عقيدتي ټکر و؛ د اهل بيتو د يار او د امويانو د رمز ترمنځ، د اهل بيتو د ليکې او د اموي ليکې ترمنځ.
نو ځکه حضرت عثمان (رض) د حضرت ابوذر غفاري (رض) پر وړاندې سخت دريځ ونيو او له مدينې يې وشړه، لکه چې حضرت عثمان (رض) لومړی تن و، چې د ظالمانو د واکمنۍ په تاريخ کې يې د سمونپالو مشرانو شړل را دبره کړې وي. د حضرت عمار (رض) پر وړاندې يې هم همدغسې دريځ درلود، ځکه دواړه د حضرت علي ياران وو او د امويانو پر ضد يې يو ډول نظر درلود، نو ځکه حضرت عثمان (رض) د حضرت ابوذر (رض) تر وفات روسته هماغه ځای (ربذي) ته شړه، خو حضرت علي مداخله وکړه: «له خدايه وډار شه! يو صالح دې وشړه او هماله ومړ، اوس يې بل ملګری هم شړې[2]».
په پايله کې حضرت عثمان (رض) حضرت علي هم په شړنې وګواښه او ويې ويل: تر هغه خو ته، د شړنې وړ يې!! حضرت علي ورته وويل: چې څه غواړې ويې کړه![3]
په هر حال، حضرت عثمان (رض) د دباوونو له امله له خپلې ليدلورې لاس پر سر شو، خو عمار (رض) يې پر وړاندې له خپل دريځه تېر نشو او هغه مهال چې حضرت عثمان (رض) له بيت الماله خپلو ځينو ښځو ته ګاڼې ويېرلې، نو حضرت عمار (رض) يې پر وړاندې ودرېد، او حضرت عثمان (رض) خپلو پوليسو ته د ده د وهلو امر وکړ او دومره يې وواهه، چې بې هوشه شو[4]!
روايت شوی، چې له حضرت عثمان (رض) سره تر بيعت کولو روسته حضرت عمار (رض) په نبوي جومات کې د وينا په ترڅ کې وويل: «قريشو! دا چې د پېغمبر له اهل بيتو مو خلافت واخست او دې او هغه ته مو وسپاره او ډاډمن نه يم، چې خدای به يې له دې ټولو وانخلي او بل ټبر ته به يې ور نه کړي، لکه چې تاسو يې له افضل او وړه واخست او نا اهله ته مو وسپاره[5]»
او حضرت مقداد (رض) پاڅېد او ويې وويل: «تر پېغمبر روسته، د پېغمبر د اهل بيتو په څېر

---

[1] پېغمبر اکرم (ص) د حضرت ابوذر د ټبر په اړه ويلي و: « خدای دې د غفار ټبر وبښي» وګورئ د سيرت کتابونه.
[2] بلا ذري، انساب الاشراف: ٥٤/٥ – ٥٥ مخونه. يعقوبي تاريخ: ١٧٣/٢ مخ.
[3] بلاذري، انساب الاشراف: ٥٥/٥ مخ.
[4] بلاذري، انساب الاشراف: ٤٩/٥ مخ.
[5] بلاذري، انساب الاشراف ٤٩/٥ مخ. طبري تاريخ: ٢٣٣/٤ مخ. الکامل فی التاريخ: ٧١/٣ مخ.

مې ځورېدلي بل څوك موندلي نه دي» بيا حضرت عبدالرحمان عوف (رض) په غوسه پاڅېد او ويې ويل: مقداده! ستا يې څه؟

حضرت مقداد (رض) وويل: «پر خدای قسم، ښه مې ايسي لکه چې د پېغمبر ښه راتلل او په واقع کې حق ورسره دی. » عبدالرحمانه! له قريشو حيران يم چې د نبوي اهل بيتو په فضل، په خلکو کې پتمن شول او اوس راټول شوي، چې له لاسه يې د رسول الله صلی الله عليه و آله ميراث وباسي، عبدالرحمانه! پر خدای قسم که ياران مې موندای؛ نو له قريشو سره مې هماغسې جگړه کوله چې په بدر کې ورسره جنگېدم[1].

او همداراز حضرت عبدالله بن مسعود (رض) د حضرت عثمان (رض) پر ضد راپاڅېد او په کوفه کې يې، پردې سربېره چې خلکو ته يې وعظ کاوه او قرآن يې ورزده کاوه؛ نو خلک يې د حضرت عثمان پر ضد پاڅون ته رابلل، ځکه عثمان (رض) لرې کړ او پر ځای يې کوفې ته «وليد بن عقبه» ولېږه، چې له دې سره يې توندې خبرې وکړې، له کوفيانو سره يې خدای پاماني وکړه او مدينې ته راغی[2].

او په مدينه کې يې له حضرت عثمان (رض) سره ټکر راغی او حضرت عثمان (رض) خپلو مامورينو ته وويل: چې دومره يې ووهئ چې هډوکي يې مات شي بيا يې له بيت الماله روزي ور پرې کړه، بيا حضرت علي پر حضرت عثمان (رض) غوسه شو او حضرت ابن مسعود (رض) يې خپل کور ته بوت او په لورونه ورسره وچلېد. حضرت عثمان (رض) پردې هم بسياينه ونه کړه او حضرت ابن مسعود (رض) يې له مدينې وتو ته پرېښښود تر دې چې ناروغ او مړ شو[3].

حضرت عثمان (رض) او حضرت علي (رض)

له حضرت ابوبکر (رض) او حضرت عمر (رض) سره د حضرت علي (رض) اوسېدانه يوه دفاعي اوسېدانه وه، پر حضرت علي د دې له امله دباوونه راوړ کېده، چې د امت شرعي استازی او د اهل حديثو د ليکې مشر و، چې يو زيات شمېر اصحاب يې ملگري وو،

[1] بلاذري، انساب الاشراف ٤٩\٥ مخ. طبري تاريخ: ٢٣٣\٤ مخ. الکامل فی التاريخ: ٧١\٣ مخ.
[2] بلاذري، انساب الاشراف: ٣٦\٥ مخ.
[3] بلاذري، انساب الاشراف ٣٧\٥ مخ

حضرت علي د امت د يووالي لپاره له خپلې ونډې تېر شو، خو له خپلې مفکورې تېر نشو، چې له سرور کاينات صلی الله عليه و آله يې په ميراث وړې وه، يعنې حضرت علي، له واکه څنډې ته شو، نه له مفکورې.
حضرت علي، له واکمنۍ لاس واخست نه له مفکورې.
حضرت علي، تبريزې ليکې ته لار پرانسته، چې واکمني وکړي، خو دا چې له اسلام سره لوبې وکړي.
لکه چې څرگندېږي په دې باب شيخينو رضی الله عنها څه مقابله نه درلوده، بلکې د حضرت علي علمي وس ته يې درناوی درلود او پر غوراوی يې اعتراف درلود.
البته مانا يې دا نه ده، چې د دواړو په زمانو کې اسلام پوره ښه چلېده، بلکې کږلېچ پکې و، خو دومره نه و، چې حضرت علي غوسه کړي او مقابلې ته يې اړ کړي، خو حضرت علي د دې کږلېچ له راتلونکی څخه تشويش درلود. چې حضرت عثمان (رض) خليفه شو، کږلېچ يې د شيخينو له پولې واووښت او د اسلام جرړې ته ورسېد، نو ځکه د حضرت علي او ملگرو دريځ يې بدلون وموند او پټ مقاومت راښکاره شو او ان هغوی چې په پيل کې د حضر عثمان (رض) او امويانو جنډه هسکه کړې وه دا ځل يې پر وړاندې ودرېدل او په واقع کې د حضرت عثمان (رض) په خلافت کې د امويانو را پنځېدنه جاهليت ته د يو بدلون پيلامه وه او د اهل بيتو له اسلام سره، د يو دښمن او مخالف اسلام رامخې ته کېدل و، چې دا دښمني يې په ډاگه کړه.
نو ځکه مطلب تر دې اوچت دی، چې يوه کو رنۍ دې له سره تر پښو په حکومت کې ډوبه وي، بلکې په حقيقت کې د خلفاوو له اسلامه جلا ديو نوي اسلام را دبره کېدو ته ټينگې هڅې وي، که څه هم د شيخينو اسلام هم سم بنسټ نه درلود؛ خو دومره بې لارې نه ول، چې هغوی جاهليت ته ور ستانه کړي.
امويانو د حضرت عثمان (رض) خلافت غنيمت وگاڼه او ټول ترې راټول شول او پر بني هاشمو په تېره د حضرت علي په مشرۍ، پر اهل بيتو يې يرغل ته چمتو شول.
حضرت علي له ناچاره بايد د دې چلن پر وړاندې په ښکاره مقابلې لاس پورې کړي، نه دا چې د شيخينو د زمانې په څېر مسالمت اميز وسي، چې څه وويل شول، د حضرت علي او عثمان (رض) د اړيکو څرنگوالی يې څرگندېږي او همدا راز د حضرت عثمان (رض) د چلن پر وړاندې د حضرت علي دريځ څرنگوالی.
شيخينو چې به له نصوصو او شرعي متونو پښه اړوله، نو حضرت علي يې پر وړاندې شرعي

مخوونکی دریځ درلود، خو د حضرت عثمان (رض) پر وړاندې يې دريځ شرعي او سياسي و او له نظري پولو اوښتی او عملي پولو ته رسېدلی و.
حضرت علي د حضرت عثمان (رض) په هکله وايي:
تردې چې درېيمي خلافت ته ورسېد او پلرني خپلوان (امويان) ورسره يو لاس شول او بيت المال يې داسې په خپلو منګولو کې ونيو؛ لکه وږی اوښ، چې د پسرلي واښه رانغاړي، تردې چې د رسۍ ولونه يې خلاص شي او د ډېر خوراکي له امله پړمخ پرېوځي، کړنو يې خلک راپاڅول او له امله يې ووژل شو[1].
حضرت علي دلته پر حضرت عثمان (رض) سختې نيوکې کوي او په غرور، ځانمني، اموي دسيسي او د مسلمانانو د شتمنيو په منځه وړو يې تورنوي، چې په واقع کې د بيت المال شتمني يې پر خپل قوم وويشله او د بيت المال ورونه يې ورته پرانستل چې خپلې ګېډې ډکې کړي او پر هيڅا ونه رحمېږي او دوی يې له اوښانو سره ورته کړل، چې په پسرلي کې پر پسرلني بوټو لګيا کېږي او په خورا حرض يې خوري.
د دې تشبه په ځېر هڅو بله تشبه نشته، چې له امويانو سره د حضرت عثمان (رض) حال او له مسلمانانو سره د دوی حال انځور کړي.
د شيخينو حال داسې نه و، د متونو او اهل بيتو پر وړاندې يې له دريځونو سره سره، زاهدان وو او بيت المال يې ساته او په پام کې يې نه وه، چې ځان او قوم ته يې پام وي او نور خوشې کړي، لکه چې حضرت عثمان (رض) کول.
په دې باب پر شيخينو د حضرت علي له خولې هيڅ نيوکه رارسېدلې نه ده او که څه نيوکه هم وه، نو د نصوصو او عملي کولو په اړه يې وه، خو که مطلب د مسلمانانو په چارو پورې اړوندېږي، نو چوپه خوله نه پاتې کېده او شته وضعيت ته يې غاړه نه اېښووه.
چې حضرت عثمان (رض) خليفه شو؛ نو حضرت علي وويل: «په رښتيا پوه شوئ، چې زه تر ټولو خلکو خلافت ته وړيم، پر خدای قسم تر هغې چې د مسلمانانو چارې روغې رمټې وي، غاړه به مې ايښې وي که څه هم په خپله را باندې ظلم وشي، چې په دې حال کې د خدای ثواب ته هيلمن يم، او د نړۍ په ښکلاوو کې چې سيالي لرئ ځان ترې بچوم[2]»
دا وينا د خلفاوو پر وړاندې د حضرت علي دريځ راښيي او هغه دا چې ځان د اسلام او

---

[1] نهج البلاغه (۳) مه خطبه.
[2] نهج البلاغه (۷٤) مه خطبه

مسلمينو له ګټو ځاروي، نو که د اسلام او مسلمينو پر ګټو بريد وشي، نو حضرت علي چوپ کېږي نه، بلکې د حضرت عثمان (رض) پر وړاندې يې دريځ، چې حضرت عثمان (رض) د حضرت ابوذر (رض) د شړلو حکم وکړ او خلکو ته يې اعلان کړه، چې څوك حق نه لري، له حضرت ابوذر (رض) سره خبرې وکړي يا يې بدرګه کړي، خو حضرت علي د حضرت عثمان (رض) دې امر ته پام ونه کړ او حضرت ابوذر (رض) يې له خپل رور حضرت عقيل، زامنو امام حسن او امام حسين او حضرت عمار بن ياسر سره تر «ربذې» بدرګه کړ.
حضرت علي په خدای پامانۍ کې حضرت ابوذر (رض) ته وويل:
ابوذره! سکه، ته د خدای لپاره راپاڅېدې او غوسه شوی؛ نو يوازې هماغه ته هيلمن وسه، چې ورته راپاڅېدلی يې. دوی د خپلې دنيا له امله درنه وډار شول او ته د خپل دين له امله ترې ووېرېدې؛ نو دنيا ور پرېږده، چې له امله يې له تا وډار شول او د هغه دين له امله ترې وتښته، چې په اړه يې له تا ډار شوي ول. دنيا پالي څومره هغه څه ته اړين دي، چې تا ترې منع کړل او ته څومره هغه څه ته بې پروا يې، چې ترې منع کول دي. سبا به پوه شې، چې چا ګټه کړې او چا ډېر تاوان؟ که پر کوم بنده د اسمان او ځمکې ورونه بند شي؛ خو دا بنده متقي وي؛ نو خدای به د ژغورنې لار ورپرانزي؛ نو ابوذره! يوازې د حق ملګری وسه او يوازې له باطلو ډارېږه. که تا ددې خلکووينا منله؛ نو ښه يې ايسېدې او که څه برخه دې ترې اخسته؛ نو لاس يې درنه اخسته او امين يې ګڼلې[1].
د حضرت عثمان (رض) په زمانه کې تيري او کړېڅونه دومره ډېر شول، تر دې چې مسلمانان ترې راتاو شول او انقلاب ته يې اړ کړل.
د يادونې وړ ده، چې تاريخپوهان هڅه کوي، چې حضرت عثمان (رض) له دې فساداتو خوندي وښيي او مسووليت پر نورو ورتر غاړې کړي[2].
پوښتنه دا ده چې، د مسلمانانو او حضرت عثمان (رض) ترمنځ په ټکر کې د حضرت علي ونډه څه ده؟

ايا حضرت علي له انقلابيانو سره و؟ يا يې د انقلاب مخه نيوه؟
تاريخپوهان هڅه کوي، چې د حضرت عثمان (رض) پت وساتي او حضرت علي يې

---
[1] نهج البلاغه ۱۳۰ مه خطبه
[2] العواصم من القواصم، ۷۷ مخ. قاضي عبدالجبار، مغنی ۲۰ ټوك. تاريخي کتابونه

زړسواندی او مؤيد وښيي، تر دې چې وايي خپل زامن يې حسنين توره په لاس د انقلابيانو پر وړاندې د حضرت عثمان (رض) د دفاع لپاره د کور پر وره يې ورته درولي وو او د خليفه تر وژنې روسته يې ټېسوري کړل، چې ولې لنډون درنه شوی[1]!!!
خو چې څوك دا پېښې څېړي، دې پايلې ته رسي، چې حضرت علي ډېره هڅه وکړه چې حضرت عثمان (رض) له خپلو ناوړو چارو واړوي او ډېر نصيحت يې ورته وکړ، چې د امويانو له منگلو يې وژغوري، خو څه اغېزې ونه کړې او خليفه پر اموي خپلوانو ټينگ ولاړ و[2].
د خليفه د دې سخت دريځ پر وړاندې، حضرت علي څنډې ته شو، چې انقلابيانو ته لار پرانستل شي، چې له خپلو حقوقو دفاع وکړي او پر خليفه بريدمن شي.
او د انقلاب ډېری برخوال او ان مشران يې د حضرت علي لارويان او شاگردان وو، نو څرگندېږي، چې حضرت علي په خپله د انقلاب اصلي محرك و، هماغه انقلاب چې د امويانو پر وړاندې يې د رښتوني اسلام بيرغ اوچت کړی و يا په بله وينا:
د ټبريزې ليکې پر وړاندې يې د اهل بيتو بيرغ اوچت کړ، هماغه کرغېړنه ليکه چې حضرت عثمان (رض) راښکاره کړې وه. لکه چې ځينې يې انگيري، جگړه د ظالم او مظلوم ترمنځ نه؛ بلکې د حق او باطل ترمنځ جگړه وه. هغه حق چې د انقلابيانو په څېره کې وځلېد او هغه باطل چې د حضرت عثمان (رض) او امويانو په څېرو کې راښکاره شو.
دلته نو حضرت علي اختيارمنېدای نشي، چې له دې دوو څنې، له يوه سره يوځای شي، بلکې حضرت علي ځان په حق پورې مقيد بولي او دا حق دی چې همېش ترې گردچاپېره چورلي.
او بېشکه چې د دوی ترمنځ خو حق او باطل بيخي څرگند دی او ښايي د حضرت علي همدا دريځ و، چې روسته جناب امير معاويه ترې گټنه وکړه، چې له حضرت علي سره د جگړې لمبې بلې کړې او د خپلو باطلو موخو لپاره پر مسلمانانو بر لاسی شي. البته حضرت جناب امير معاويه له خليفه سره د مرستې رسولو وس درلود، خو دا يې غوره وگڼله چې حضرت عثمان (رض) له منځه ولاړ او دده موخوته لار هواره شي.[3]

---

[1] طبري تاريخ. ابن اثير، البدايه والنهايه. الکامل فی التاريخ.
[2] مروج الذهب. الامامه والسياسه. طبري تاريخ. البدايه و النهايه.
[3] په طبري تاريخ (۱٤ ۳٦۸ مخ) کې هغه ليك ولولئ چې حضرت عثمان (رض) له معاويه څخه مرسته غوښتې وه. پـه

حضرت عثمان (رض) او امویان:

چې حضرت عثمان (رض) خلیفه شو، ابوسفیان امویانو ته وویل: «امویانو! خلافت د غونډوسکې په څېر یو بل ته ورکړئ، پر هماغه چې ابوسفیان پرې قسم خوري، زه تل د همدې ورځې په هیله وم او باید ځوځات ته مو میراث شي[1]»

ډېرې تاریخپوهان د ابوسفیان له دې خبرې منکرېږي او حضرت عثمان (رض) یې ملاتړی نه بولي، خو په عمل کې د حضرت عثمان (رض) سیاستونه او کړنې یې دا خبره تاییدوي او د ابوسفیان لرلید مني.

اروابناد سید ابوالاعلي مودودي وايي: چې کله حضرت عمر (رض) حضرت عثمان (رض) ته خلافت ورپرېښود، نو په ورو ورو یې د هغه له سیاسته لاس واخست او ستر دولتي مقامونه یې خپلوانو ته ورکړل او له فوق العاده امتیازاتو یې برخمن کړل، تر دې چې ټولو مسلمانانو نیوکه پرې وکړه، د دې کړنو غبرگون نه یوازې دا چې عام ولس یې زیانمن کړ، بلکې ستر اصحاب کرام یې هم غبرگون ته اړ کړل د بېلگې په ډول: ولید بن عقبه د حضرت عثمان (رض) له لورې د کوفې والي شو او حضرت سعد بن ابي وقاص (رض) ته ورغی، نو حضرت سعد (رض) ورته وویل: پر خدای نه پوهېږم، چې ته له موږه گڼه وړې یا موږ تر تا روسته ناپوهه کېږو!

ولید ورته وویل: ابوسحاقه! مه خپه کېږه دا دولتي مقام دی چې څادر یې ځینې ماسپښین او ځینې ماښام اغوندي. حضرت سعد (رض) وویل: پر خدای قسم چې وینم پاچایې ترې جوړوئ[2].

حضرت عثمان (رض) چې پر دولتي چارو، اموي کورنۍ گومارلې وه، نو نه یوازې له شرعي او سیاسي وړتیا برخمن وو، بلکې ټکنی شرعي مقام یې درلود، څکه جناب رسول الله صلی الله علیه و آله د معتبرو احادیثو په ترڅ کې غندلي او خلك یې د هغوی له شتونه خبر کړي وو، خو حضرت عثمان (رض) دا ټولې خبرتیاوې نالېدلې وگڼلې او له اهل بیتو سره یې خپله

لیك کې راغلي: اما بعد، مدینه وال کافر شول او خپل بیعت یې مات کړ، نو ژر تر ژره او چې څنگه وي، شامیان مې مرستې ته راولېږه. وگورئ (ابن کثیر تاریخ ۱۸۵\۷ مخ)

[1] طبري تاریخ ۱۱۰\۵۸ مخ. مسعودی، مروج الذهب: ۳۵\۲ -۳۵۲ مخونه

[2] ابن عبدالبر، الاستیعاب ۶۳۳\۳ مخ. اسدالغابه: ۹۱\۵ مخ، مودودي خلافت او ملوکیت.

دښمني په ډاګه کړه[1].

مودودي وايي: د حضرت عثمان (رض) پر مهال چې کومو وګړيو ته دولتي مقامونه ورکړای شول، ټول ازاد کړای شوي (طلقا) وو او له «طلقا وو» مطلب هغه مکي کورنۍ دي، چې تر روستۍ شېبې يې له اسلام او سرور کاينات صلی الله عليه و آله سره دښمني وکړه او سرور کاينات صلی الله عليه و آله د مکې تر فتح روسته وبښل او په اسلام کې رانوتل. جناب امير معاويه، وليد بن عقبه، او مروان بن حکم له هماغوی کورنيو څنې وو، چې امان يې واخيست او وبښل شول.

خو عبدالله بن ابي سرح، تر اسلام راوړو روسته، مرتد شو او له هغو وګړيو څنې و، چې د مکې په فتح کې پيغمبر امر وکړ، چې و يې وژنئ که څه هم د کعبې پر پرده يې منګولې ښخې کړې وې.

حضرت عثمان (رض) په شام کې، د جناب امير معاويه نفوذ او قدرت پراخ کړ او نه يوازې د شام ولايت، بلکې حمص، قنسرين، فلسطين او اردون يې هم ور پرېښوول، تر دې چې پر ټولو شاماتو واکمن شو او په غښتليو او شتمنو واليانو کې وشمېرل شو او همدا چار لامل شو، چې له حضرت علي سره وجنګېږي او په هر حال شام د عراق په څېر نه و، چې د ډېری اصحابو هېواد وي، بلکې د امويانو تر واکمنۍ لاندې و او په هر حال څوك نه و، چې په شام کې له جناب امير معاويه سره سيالي وکړي او ده هم له خلکو سره ښه جوړ جاړی کړی و او خلکو هم له جناب امير معاويه او امويانو سره ارام ژوند درلود او دا چې جناب امير معاويه خلکو ته د دنيا مخه ورپرانستې وه، نو څکه له اسلام وړاندې او روسته ژوند ترمنځ يې څه توپير نه لېده، نو څکه ټول يې په نزد د يوې تېرې توري په څېر و، چې دنيا يې ترې اخسته او په دې توګه د جناب امير معاويه په مشرۍ په يوه ليکه کې د حضرت علي پر وړاندې وجنګېدل.

شاميانو اموي اسلام ومانه او د اهل بيتو اسلام يې رد کړ، څکه اموي اسلام يې دنيا او ګټې خوندي ساتي، خو د اهل بيتو اسلام يې دنيا اخلي او بې ځايه ګټې يې له منځه وړي او شاميانو جناب امير معاويه ومانه، څکه هغه د روم د قيصر او دنيا پالو د ليکې ادامه وه او حضرت علي يې رد کړ، څکه هغه د نبوت اسلام او آخرت د ليکې ادامه وه.

حضرت عثمان (رض) وايي: «که د جنت کونجيګانې مې په لاس کې وای، نو امويانو ته مې

---

[1] صحيح صحيح بخاري : ۵۸۱۹ مخ، کتاب الفتن

ورکولې، چې ټول جنت ته ورننوځي[1]!!!»
سره له دې چې حضرت عثمان (رض) له خپلوانو سره دغسې مینه درلوده او د مسلمانانو له بیت الماله یې پرې لوروني کولې، دولتي مقامونه او ډېرې پیسې یې ورکړې، خو په دې حال کې په خپله همدوی وو، چې د راپرځولو هڅه یې وکړه او وژنې ته یې دسیسه جوړه کړه، نو حضرت عثمان (رض) د خپل قوم د بدۍ ځار شو.
په پایله کې د حضرت عثمان (رض) کاږه سیاستونه، ناسمې چارې، له خپلوانو سره یې افراطي مینه، د سترو اصحابو کرامو گوښه کونه او د والیانو فسادونه یې د دې لامل شول، چې مسلمانان په تېره مدینوال، هیڅ خوا خوږي ورسره ونه لري او پر دې مهال ان یو تن یې هم ملاتړ ته را پانځي او خوشې یې کړ، چې پر خپل برخلیك اخته شي او خپل کرلي ورېبي او چې قوم یې (چې دومره لورنې یې پرې کړې وې او گټې یې پرې خوندي وې) ملاتړ ته یې هیڅ راونه خوځېد، نو پردیو به یې څرنگه ملاتړ کړی وای؟!
ابن کثیر د حضرت عثمان (رض) پر وړاندې د اصحابو کرامو او مدینوالو منفي دریځ ته داسې مخونه ورکوي:
۱- ډېری یې، بلکې ټولو یې باور نه کاوه، چې پېښه به د خلیفه پر وژنې پای ته ورسي.
۲- اصحابو ترې سخته دفاع کوله، خو چې زور زیات شو خلیفه له خلکو وغوښتل چې خپله وسله کېدي، نو ځکه هغوی خپل چار وکړای شو او په هر حال چا نه باوروله، چې مساله به وژنې ته ورسي.
۳- دې خوارجو د حج له ورځو، له ښاره د مدینوالو له لریوالي او له لویو ښارونو د مرستندوی ځواکونو، د نه راتلو له فرصته، ناوړه گټه پورته کړه او هغه ناوړه چار یې وکړ.
٤- دوی خو دوه زره تنه غښتلي جنگیالي وو، چې ښایي په ټوله مدینه کې دومره غښتلي جنگیالي نه وو، ځکه جنگیالي خو ډېری په پولو کې پراته وو.
نو ځکه ډېری اصحاب په خپلو کورونو کې پاتې شول او ځانونه یې له فتنې بچ کړل او که کوم یو یې جومات ته راتله، نو توره به ورسره وه او ښایي که غوښتل یې چې یرغلگران له مدینې وباسي، وس یې نه درلود خو دا چې ځینو ویلي، چې حضرت عثمان (رض) ځینو اصحابو کرامو یرغلگرو ته تسلیم کړی او پر وژنه یې راضي او خوښ وو، نو دا خبره یوه صحابي ته هم اعتبار نه لري، ځکه ټولو پر قاتل بد ویلي، خو ځینې (لکه حضرت عمار

[1] ابن کثیر البدایه و انهایه: ۱۷۸\۷ مخونه. د امام احمد حنبل مسند.

یاسر، حضرت محمد بن ابوبکر، حضرت عمروبن حمق رضی الله عنهم او نور) لېوال وو چې حضرت عثمان (رض) دې ځان له خلافته گوښه کړي[1].
ابن کثیر چې د اموي لیکې یو فقیه دی، دا خبره یې له تناقصو او گډ وډیو ډکه ده، ځکه څنگه شونې ده، چې اصحاب او مدینوال دومره پراخ انقلاب ویني او د خلیفه د وژنې احتمال ور نه کړي؟ او بیا یې څرنگه ملاتړ ته نه راپاڅي، چې دوه زره جنگیالي ترې را تاو دی؟
د ابن کثیر دا خبره له هغې بلې سره څرنگه سر خوري چې وایي: ډېری اصحاب په خپلو کورونو کې کېناستل او ځانونه یې له فتنې بچ کړل؟ او څنگه ابن کثیر نه مني، چې یو صحابي هم د خلیفه پر وژنې راضي نه و، حال دا چې د ډېرو روایاتو له مخې ځینې اصحاب د انقلاب مشران وو او مسلمانان یې د خلیفه پر ضد راپاڅول؟
او له کومه ټینگار کوي، چې حضرت عمار، حضرت محمد بن ابوبکر او حضرت عمرو بن حمق رضی الله عنهم له خپل دښمنیز دریځه لاس اخستی دی؟ او بیا حضرت جناب امیر معاویه او پوځ یې چېرې وو؟
ابن کثیر په زوره له خلیفه دفاع کوي او منکراتو ته یې مخونه ورکوي او شرعي رنگ پرې وهي او له خپلې لیکې او فقهې دفاع کوي، چې له اموي لیکې راولاړه شوې ده، نو ځکه د ابن کثیر، ذهبي، نووي، ابن تیمیه، ابن عساکر او نورو شامي فقهاوو دغسې تفکر د تعجب وړ نه دي، ځکه دوی هغه ناصبیین وو، چې په ډاگه یې د اهل بیتو له لیکې سره دښمني کوله[2].
ابن کثیر وایي: (چې حضرت عثمان (رض) ته وویل شول: ولې دې هغه لیك وکښه؟ ترې منکر شو او مروان یې تورن کړ، چې دا ټگي یې کړې، نو ځکه یرغلگر او انقلابیان د حضرت عثمان (رض) د کور محاصرې ته راستانه شول، انقلابیانو وویل: او که تا لیکلي نه وي او ستا له خولې یې لیکلي وي او خبر ترې نه یې دا نو ستا د بېوسی دلیل دی، چې دغسې یو تن د خیانت یا ناوسی لا امله د خلافت وړ نه دی.
ابن کثیر په لمنلیك کې کښي: په هر حال دا خبره ناسمه ده؛ ځکه فرض دا چې دغسې لیك یې کښلی وي (حال دا چې په رښتیا یې لیکلی نه دی) بې ځایه چار یې کړی نه دی، ځکه په

[1] ابن کثیر البدایه والنهایه: ۱۸٦/۷ او ۱۷۸ مخونه
[2] – ذهبي، تاریخ الاسلام. ابن تیمیه فتاوی ۱۵۲/۳ -۱۵۹ مخونه.

لیك کې یې د اسلامي امت مصلحت په پام کې نیولی او د دې ظالمو خارجیانو ځواك یې له منځه وړ، چې د زمانې د امام پر ضد راپاڅېدلي وو او که ترې خبر نه وه، د ناوسی دلیل یې نه دی، ځکه هغه خو معصوم او پاکلمنی نه و، بلکې تېروتنه او غفلت ورته روا دی، خو دا جاهلان، ظالمان دي، خیانت او توروونه تپي[1]!

ابن کثیر دومره په خپله مخونه کې وړاندې ځي، چې له نبوي احادیثو په ګټنې د خلیفه بې لاریتوب سهي انځوروي. ابن کثیر پر دې باور دی چې واکمن د امت د مصلحت لپاره هر چار کړای شي او پر امت لازم ده، چې اطاعت یې وکړي، ځکه دا د پېغمبر لارښوونه ده. مانا یې داده، خلیفه چې والیانو ته د انقلابیانو د تولوژنې امر کوي، سهي چار دی؟

او بیا په هغو توکمېزو اصطلاحاتو کې غور وکړئ، چې نه غواړي پېښه په انصاف او د واقعیت په پامنیوي کې وڅېړي؛ نو د انقلابیانو پر وړاندې ناوړه عبارات کار وي، نو ځکه یې ځان هم قاضي کړی او هم جلاد[2]!

ابن تیمیه، ذهبي، نووي، ابن خلدون، ابن حزم او نور په تېریزې او اموي لیکې پورې اړوند، د تاریخي پېښو په تفسیر کې همدا لار نېولې ده[3].

او لکه چې له حضرت عثمان (رض) ځخه یې دفاع کړې؛ نو له حضرت جناب امیر معاویه، مروان او نورو امویانو یې هم دفاع کړې او چارې یې مشروع ښوولې؛ خو په عین حال کې یې د حضرت علي پر وړاندې ناوړه او کینه کښ دریځ درلود[4].

او په دې توګه د حضرت عثمان (رض) وژنه د اموي لیکې او اهل بیتو د لیکې ترمنځ د پوځي جګړې پیل و، هماغه جګړه چې د اموي لیکې پر واکمنی پای ته ورسېده.

ابن اثیر وایي: «عبدالله بن سعد بن ابی سرح، مدینې ته د افریقا خمس (پینځه) راووړ، مروان بن حکم ترې په پینځه لکه دیناره وپېره او حضرت عثمان (رض) ورته تېر شو، چې دا پرخلیفه یوه نیوکه وه. د افریقا د خمس په باب دا یو غوره څېز دی، چې ویل کېږي ځکه ځینې وایي، چې دا یې عبدالله بن سعد او ځینې وایي، مروان بن حکم ته یې ورکړ، خو

---

[1] ابن کثیر ۱٦۸\۷ -۱۸۷ مخونه.

[2] ابن کثیر یو شامي فقیه دی، چې د هغوی پرپله روان دی، په تېره د ابن تیمیه.

[3] ذهبي، تاریخ السلام. ابن تیمیه فتاوی. نووی د صحیح مسلم شرح. ابن خلدون، تاریخ. ابن حزم، ملل او نحل.

[4] وګورئ: تېر کتابونه. ابن تیمیه د حضرت علي په باب په راغلیو روایاتو کې شکمني کوي. فتواوی یې وګورئ. ابن حزم په خپل کتاب المحلي ٤٨٤\١٠ مخ کې روایتوي، چې امت اجماع لري، چې ابن ملجم، حضرت علي د خپل اجتهاد له مخې وژلی دی نو څه ګناه نه لري!!!

معلومېږي، چې د لومړی جګړې خمس يې عبدالله ته ورکړی او د دويمې يې (چې ټوله افريقا فتح شوه) مروان ته ورکړې دی[1]»

ابن سعد روايت کړی، چې خليفه د ده خمس مروان ته ور ډالی کړ[2].

ابن کثير او طبري ويلي: مېرمن يې نايلې ورته نصحيت کړی: «چې د مروان منې، نو د مرګ خولې ته به دې ورکړي او مروان خو د خدای پر وړاندې هيڅ ارزښت نه لري[3]».

حضرت عثمان (رض) يې نصحيت ونه مانه او مروان يې خپل منشي او استازی کړ او ده هم د خليفه له اعتماده ناوره ګټنه وکړه او د اسلام او مسلمانانو پرخلاف يې دسيسه جوړه کړه[4].

ابوبکر بن العربي د حضرت جناب امير معاويه په باب د حضرت عثمان (رض) له دريځه داسې دفاع کوي: « حضرت جناب امير معاويه ته خو حضرت عمر (رض) ولايت ورکړ او د شاماتو واك يې ورسپاره او حضرت عثمان (رض) هم ورسره ومنله، بلکې حضرت ابوبکر (رض) دا ولايت ورکړی و، ځکه د هغه رور يزيد ته يې ولايت ورکړی و او يزيد، جناب امير معاويه خپل ځايناستی کړ، نو حضرت عمر ورسره ومنله، نو د منلو له دې کړې ځرګندېږي، چې جناب امير معاويه څومره اعتبار لري او په نړی کې به ددې په څېر اعتبار نه وي[5]!!»

وليد بن عقبه ته د ولايت ورکولو په هکله وايي: «دا چې خلك نيت بدي وو، تر نېکيو وړاندې يې بديو ته مخه کړه او چې ځينې مروان او وليد فاسقان ګڼي، نو دا يې پر ځان د فسق دليل دی!! مروان د اصحابو، تابعينو او د مسلمانانو د فقهاوو له نظره، عادل، منصف او د امت له مشرانو دی[6]»!!!

---

[1] ابن اثير، الکامل فی التاريخ: ۹۱۱۳ مخ.

[2] ابن سعد، طبقات: ٦٤١٣مخ.

[3] - طبري تاريخ: ٣٦٢١٤ مخ. ابن کثير تاريخ ١٧٣١٧ مخ.

[4] طبري تاريخ: ٣٦٢١٤-٣٦٥ مخونه.

[5] العواصم من القواصم: ۹٦: مخ.

[6] –العواصم من القواصم: ۹۹او ۱۰۲ مخونه.

پينځم تمځی

امام علي کرم الله وجهه

« د انديزي جګړې پای او د پوځي جګړې پيل»

حضرت علي (ک)

د عثمان (رض) تر وژنې روسته، خلک په بيړه په علي (ک)پسې ورغلل او ترې يې وغوښتل، چې خلافت ومني او ويې ويل: ((د خلکو چارې يوازې په حکومت سمېږي او بايد خلک يو مشر ولري او نن تر تا وړ بل څوک نه وينو، تر ټولو په دين کې وړاندې او تر ټولو رسول الله صلی الله عليه و آله ته نژدې يې))

امام د ولس پر ټينګار په دې شرط موافقه وکړه، چې بيعت به ورسره په ډاګه وي او مسلمانان دې خپله خوښي اعلان کړي او په دې توګه په نبوي جومات کې بيعت ورسره وشو[1].

د امام بيعت د اسلام په تاريخ کې ړومبی ولسي رښتونې ټاکنه وه او په دې توګه د امام دولت د امت پر اوږو ټينګ شو، چې ګټې يې خوندي او د ((محمدي اسلام)) بيرغ اوچت کړي.

دلته د قبيلوي ليکې لارويان، ګټه پالي، منافقين او امويان ورته يو لاس شول او له منځه وړو ته يې ملا وتړله او د امام دولت يې پرېښبود، چې خپل طبيعي بهير ته دوام ورکړي او ټينګښت ومومي.

د امام پر وړاندې چې کوم څواکونه ولاړ، ول، مشري يې د اصحابو پر غاړه وه، چې د رسول اکرم صلی الله عليه و آله له وفات مخکې يې د محمدي اسلام او اهلبيتو په باب مشخص دريځ درلود او له وفات روسته يې دا دريځ، پوره څرګند شو او همداسې پر وړاندې روان و، تردې چې د امام په زمانه کې لوړې څوکې ته ورسېد او امام يې پر وړاندې ودرېد.

له محمدي اسلام سره مخالفو څواکونو، د رسول اکرم تر وفات روسته، ددې اسلام د نښو د منځه وړو، د اهل بيتو د محاصرې او له ولسي پرګنيو څخه د امام علي د لرې ساتلو لپاره پرله

---

[1] طبری تاريخ ٤٢٧/٤مخ. البداية والنهايه ٢٢٦/٢٢٥/٧مخونه. الکامل فی التاريخ ١٩٠/٣مخ.
او روايت شوی په مازې، چې امام علي خليفه شو؛ نو يو شمېر اصحاب له مدينې څنې شام ته وتښتېدل، چې له علي(ک) سره بيعت ونه کړي او په نه بيعت کوونکيو کې ((قدامة بن مظعون، عبدالله بن سلام او مغيره بن شعبه)) وو ابن کثير (البدية والنهايه ٢٢٦/٧مخ) وايي: مروان بن حکم، وليد بن عقبه او نور شام ته ولاړل او ګردو انصارو بيعت وکړ؛ خو بې له دې اوو تنو (عبدالله بن عمر، سعد بن ابی وقاص، صهيب، زيد بن ثابت، محمد بن ابی سلمه، مسلمة بن سلامة اواسامه بن زيد رضي الله عنهم).

پسې هڅې وکړې او چې څنگه علي (ک) خليفه شو، نو په واقع کې پر دوی سخت گوذار او د نقشو يې دړې وړې کېدل و.
نو د امام د واکمنۍ د ځپلو لپاره يې، بې له پوځي مقابلې بله څه چاره نه درلوده !
او په دې توگه امام علي پوځي پړاو ته ورننووت او له لاندې درې ډلو سره پر جگړې لگيا شو:
لومړی د اصحابو د مشرانو او د پېغمبر د مېرمنې په قومندانۍ له ځواکونو (ناکثينو) سره،
بيا د امويانو په قومندانۍ له ځواکونو (قاسطينو) سره
او په پای کې د خوارجو په قومندانۍ، له جنگياليو (مارقينو) سره.
په حقيقت کې دا درې ځواکونه په امت کې روزل شوې ليکې وې او له دوی نه د محمدي اسلام او د اهلبيتو د ليکې مخالفې ټلوالې وزيږېدې، چې په پايله کې يې اموي اسلام پياوړی کړ.
البته له دې ځواکونو سره د امام جگړه، د حکومت د ټينگښت او ساتنې لپاره نه وه، دا علت، د جگړې حقيقت نه منعکسوي؛ بلکې يو ظاهري سبب دی، او چې څوک د محمدي اسلام او اموي اسلام پر حقيقت ونه پوهېږي؛ نو دا د امام د جگړې پايله بولي.
ښکه پرمحمدي اسلام پوهېدنه، موږ د اموي اسلام پوهېدو ته ورنژدې کوي او په پايله کې ددی جگړې پر حقيقت مو پوهوي او د محمدي اسلام حقيقت هله شونې دی، چې موږ د امام علي شخصيت، ونده او مقام وپېژنو.

د امام شخصيت

د امام علي د شخصيت لپاره څو آريزې نښې شته

لومړی نښه: امام يو رباني شخصيت و

امام علي، دا ستر شخصيت، رسول اکرم صلی الله عليه و آله روزلی و. د امام له روزنې څخه نيولې تر زومتوبه يې، دده د غوره گڼلو پر مانا دی؛ نو څرنگه چې خدای، خپل پېغمبرغوره کړ، سکه چې امام علي يې هم غوره کړ.
او د خدای او رسول الله له لوري، دا غوره کېدنه خوشې نه وه؛ بلکې په راتلونکې کې يې اړخونه درلودل، لکه چې له رسول الله صلی الله عليه و آله څخه په راغليو رواياتو کې، دې مسالی ته اشاره شوې ده:

((أنت منّي بمنزلة هارون من موسى إلاّ إنّه لا نبيّ بعدي. علي ! ته راته داسې يې لکه هارون (ع)، چې موسی (ع) ته وه؛ خو بې له دې، چې ترما روسته بل پېغمبر نشته[1]))
((علي له ما څنې دی او زه له ده نه يم [2]))
((مَنْ كُنْتُ مَوْلاهُ، فَهذا عَلِيٌّ مَوْلاهُ - د چا چې زه سرور او مولا يم؛ نو علي يې مولا دی[3]))
((لا يُحِبُّكَ إلاّ مؤمنٌ، و لا يُبغِضُكَ إلاّ منافقٌ: علي ! يوازې د مؤمن به ښه اېسې او د منافق به بد[4]))
((بې دعلي له وره؛ نور د جومات ټول وړونه وتړئ[5]))
او په څېر يې ډېر احاديث دي، چې دا يې د راوړو ځای نه دی او د خپلې خبرې د استدلال لپاره پر همدې بسياينه کوو.
د امام علي د رباني شخصيت لپاره همدا بس دی، چې خدای تعالی وايي:
احزاب: ۳۳آيت: ((إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً: بېشکه الله يوازې غواړي چې له تاسې نبوي کورنۍ پليتي او گناه لرې کړي او بشپړ مو سپېڅلي کړي)) [6]
دويمه نښه: چې څوک رسول الله صلی الله عليه و آله روزلی وي؛ نو بايد له پوهې يې برخمن وي، اوس چې پېغمبر دا ځانگړنه ورکړې؛ نو بېشکه، چې د پوهې په وسله يې سمبالوي، چې خپله ونډه ښه ترسره کړای شي.
او په حقيقت کې امام علي په خپلې پوهې او فقهې پر ټولو اصحابو اوچت او غوره و او يو هم ورته رسېدای نشو او ان حضرت عمر (رض)، يې پر پوهې گواهي ورکوي او په بېلابېلو ځايونو کې يې د حضرت علي پرعلمي اوچتوالي اعتراف کړی دی. [7]
په دې باب له رسول الله صلی الله عليه و آله احاديث روايت شوي دي:

---

[1] صحيح بخاري ٢٤/٥مخ فضائل الصحابه، باب فضائل علي. ترمذي ٦٤١/٥ مخ ٣٧٣٠-او ٣٧٣١گڼې احاديث. صحيح مسلم٤/١٨٧٠مخ، ٣٠-او ٣١ گڼې احاديث.
[2] صحيح بخاري ٢٢/٥مخ، باب فضايل علي
[3] امام محمد حنبل ٨٤/١مخ
[4] صحيح مسلم٨٦/١مخ، ١٣١ گڼه حديث، کتاب الايمان
[5] ترمذي٦٤١/٥مخ، ٣٧٣٢ گڼه حديث، کتاب المناقب. امام احمد حنبل مسند٣٦٩/٤مخ. فتح الباري ١٢/٧مخ
[6] صحيح مسلم ١٨٨٣/٧مخ، ٦١ گڼه حديث، کتاب فضائل العمابه، مناقب علي وآل البيت.
[7] ابن سعد طبقات ٣٣٧/٢- ٣٤٠ مخونه. ابوداود طيالسي، مسند.

((أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا؛ زه دپوهې ښار او علي يې ور دی[1]))
((علي د خدای پر کتاب خورا پوه دی[2]))
((چې څوک په پوهې کې آدم ته گوري؛ نو علي ته دې وگوري[3]))
((تر ما روسته، علي مې د امت خورا پوه دی[4]))
((علي، ستاسې خورا غوره قاضي دی[5]))

اصحابو د حضرت علي د پوهې گواهي ورکړې، چې يو يې حضرت عمر(رض) دی، چې وايي: ((په هغه ستونزه کې خدای ته پناه وړم، چې ابوالحسن نه وي (چې گټنه ترې وکړم [6]))

امام علي د ځان په هکله وايي: ((د خدای د کتاب په اړه راځخه پوښتنه وکړئ، پرخدای پر هر آيت پوهېږم، چې د شپې نازل شوی يا د ورځې، په بېديا کې يا په غره کې... پرخدای هر آيت چې نازل شوی، پوهېږم، چې ولې نازل شوی او چېرې نازل شوی او پر چا نازل شوی دی، سکه چې خدای راته پوه زړه او ځواکمنه ژبه راکړې ده[7]))

داروايات ښيي، چې امام ځانگړې پوه لري، چې له رسول الله صلى الله عليه و آله يې په ميراث وړې او له مخې يې له پېښو سره مخامخېده؛ نو امام نه يوازېنی داسې مشر و، چې په سخته زمانه کې راپيدا او په خپله پوهه يې شته ستونزې هوارې کړې او بس. اوحضرت علي نه يوازې داسې يو واکمن و، چې د ولس د يوې سرغړاندې ډلې پر وړاندې ودرېد او ويې ځپله، او هغه د نورو اصحابو کرامو په څېر، يو صحابي نه دی، چې اهل سنت يې انځوروي.

امام يوه ځانگړې ښلگه وه، چې ځانگړې روزنه يې درلوده او ډېره پوهه ورکړای شوې او ځانگړې ونډه ورسپارل شوې وه.

او ښايي د حضرت علي په باب د رسول الله صلى الله عليه و آله دا خبره [((ځينې مو د

---

[1] په ترمذي کې راغلي: ((زه د حکمت کور يم اوعلي يې وردی)). حاکم، متدرک ۱۲۷/۳مخ. خوارزمي مناقب ۸۲مخ، ۶۹ گڼه حديث. اسد الغابه ۲۲/٤مخ. بغداد تاريخ ۱۷۳/۷مخ. البداية و النهايه ۳۵۸/۷مخ.

[2] خوارزمي مناقب، ۹۱ مخ، ۸٤ گڼه حديث.

[3] البدايه والنهايه ۳۵٦/۷مخ. خوارزمي مناقب ۸۳ مخ، ۷۰ گڼه حديث.

[4] خوارزمي مناقب ۸۲مخ، ٦۷گڼه حديث. صحيح مسلم.

[5] خوارزمي مناقب ۸۱مخ، ٦٦ گڼه حديث. الا ستيعاب ۱۱۰۲/۳مخ.

[6] ابن سعد طبقات ۳۳۹/۲مخ. الاصابه فی تمييزالصحابه ۵۰۹/۲مخ خوارزمي مناقب ۹٦، ۹۷ گڼه حديث. اسد الغابه ۲۳/٤مخ. صواعق المحرقه ۱۲۷مخ

[7] مناقب خوارزمي ۹٤ مخ، ۹۲ گڼه حديث او ۹۰ مخ، ۸۱-او۸۲ گڼې احاديث

قرآن د تاویل لپاره جنګیږي، لکه چې ما یې د تنزیل لپاره جګړه وکړه[1])) اوهغه علی دی، چې د روایت له مخې خپله څپلی ګنډي] ټینګار کوي، چې حضرت علي ځانګړې پوهه لري؛ نو لکه چې څنګه رسول الله صلی الله علیه و آله له مشرکانو سره د پوهې له مخې جنګېده، حضرت علي هم له مسلمانانو سره د پوهې له مخې جګړه کوله؛ بلکې له مسلمانانو سره جګړه، له مشرکینو سره تر جګړې خورا پوهې ته اړتیا لري.
نو دا چې حضرت علي د رسول الله صلی الله علیه و آله له مېرمنې ام المؤمنین عایشې (رض) سره جنګیږي، ښکاره ده، چې د ځانګړې پوهې له مخې جنګیږي.
او له جناب امیر معاویه، عمر وبن عاص، مغیره او نورو سره یې جګړه، هرومرو د همدې پوهې له مخې ده او د خوراجو (چې یو وخت یې لارویان وو) پر وړاندې یې دریدل هرومرو د همدې ځانګړې پوهې له امله و.
امام علي د رسول اکرم صلی الله علیه و آله تر وفات روسته، د مشرکانو پر وړاندې توره راپورته نه کړه؛ بلکې یوازې د اهل قبله وو پر وړاندې وجنګېد او دا چار یو مهمې نښې ته اشاره کوي، چې حضرت علي ته ددغسې یوې پوهې امتیاز ورکړی شوی دی.
او په حقیقت کې، سرور کاینات صلی الله علیه و آله د عایشې (رض) له پاڅونه او له حضرت علي سره له جګړې یې خبر کړی و[2].
او د بني امیه وو له راڅرګندېدو او له حضرت علي سره یې له جګړې خبر ورکړی و[3].
او (همدارز) د خوارجو له راښکاره کېدو او له حضرت علي سره یې د جنګېدو خبر ورکړی و[4].
او دا غیبي خبر، چې یوازې په امام علي پورې اړوند دی، نه په نورو اصحابو پورې، راښیي،

---

[1] امام احمد حنبل مسند۳/۳۱/۳۳/او ۸۲ مخونه

[2] رسول اکرم خبر ورکړی و، چې علي د خدای په لار کې له قریشوسره جګړه کوي.
وګورئ: ترمذي ٦٣٤/٥ مخ، ۳۷۱۵ګڼه حدیث. فضایل احمد ۱۱۰٥/٢٦٤٩ګڼه حدیث.
روایت شوی، چې رسول اکرم (ص) عایشه بي بي خبره کړې وه، چې هسې نه د علي پر ضد راپاڅې. وګورئ: ابن حجرهیثمي، الصواعق المحرقه، ۱۱۹مخ. ابن سعد طبقات او پیغمبر (ص) ویلي، چې عمار به د باغي ډلې له لاسه وژل کیږي (یعنې د معاویه د ډلې لخوا).
وګورئ: صحیح مسلم ٢٢٣٦/٤مخ، ۷۲-او ۷۳ ګڼې احادیث. ابن سعد طبقات ٢٤٨/٣-او۲۵۳مخونه. حاکم مستدرک ١٤٨/٢ مخ.

[3] صحیح بخاري ، کتاب الفتن ۹: ٦٠مخ.

[4] صحیح مسلم، ٧٤٥/٢، ۱۵۰ -او ۱۵۲ ګڼې احادیث، کتاب الزکاة، باب ذکرالخوارج.

چې یوازې حضرت علي له ځانګړې پوهې برخمن و.
دریمه نښه: دې ځانګړنو امام، پیغمبر ډوله مشرکړی و، هغه په تاریخ کې د نورو راپیدا شویو مشرانو په څېر نه دی، پیغمبر ډوله مشري د امام علي ځانګړنه ده، چې تر پیغمبر روسته، راغلې تشه ډکه کړي.
له امام سره د پیغمبرصلی الله علیه و آله له چلن او د اړیکو له څېړنې یې دا ځانګړنه پوره څرګندیږي.
ابن عباس (رض) روایتوي: ((علي لا تر شل کلنی اوختی نه و، چې پیغمبرصلی الله علیه و آله بېرغ ورکړ[1]))
رسول اکرم صلی الله علیه و آله د خیبر پر ورځ وویل: ((سبا بیرغ داسې سړي ته ورکوم، چې خدای به یې له لاسه بریا پر برخه کړي، خدای او رسول یې ښه ایسي او دا هم د خدای او رسول یې ښه ایسي))
پر سبا یې پیغمبرصلی الله علیه و آله علي راوغوښت او بیرغ یې ورکړ.[2]
اصحابو کرامو رضی الله عنهم په تکرار سره ویل: ((توره خو یوازې ذوالفقار ده او ځوانمرد خو یوازې علي دی))، هغه و، چې د خندق پر ورځ یې د عربو مشهور او نامي پهلوان وواژه او مشرکان یې خړ سترګي کړل[3].
البته د امام علي مړانه استدلال ته اړتیا نه لري؛ ځکه سیرت یې د سرور کاینات صلی الله علیه و آله په زمانه کې پرې ګواهي ورکوي.
پیغمبر صلی الله علیه و آله پکې مړانه او شهامت کوت، چې د هجرت پر شپه یې پرخپل ځایه ویده کړی او داسې یې روزلی و، چې پیاوړی بولندوی او نه ستړی کېدونی مشر وي او تر پیغمبرصلی الله علیه و آله روسته، داسلام ویاړلی بیرغ اوچت کړي. د تاریخ کتابونو روایت کړی، چې حضرت علي د بدر پر ورځ او په ټولو غزاګانو کې د پیغمبرصلی الله علیه و آله بیرغچي و[4].
په حجة الوداع کې، د مسلمانانو په ستره غونډه کې، د رسول اکرم شاهدي دا ځانګړنه ثبت

---

[1] المعجم الکبیر ٦٤/١مخ، ١٧٤ګنه حدیث
[2] صحیح بخاري ٦٥/٤مخ باب فضائل علي. مسلم ١٨٧٢/٤مخ، ٣٥ګنه حدیث
[3] امام احمد مسند ٥: ٣٥٨ مخ
[4] ابن سعد طبقات ١٠٦/٢مخ. طبري تاریخ ٤٣١/٢مخ. ریاض النضره ١٥٦/٣مخ

کړې ده او د حضرت علي ونډه را پر ډاګه کوي.
او بیا جوتوي، چې د امام ونډه مشروعیت لري او راتلونکې ګامونه او دریځونه یې پوره د شرعي کچو او محمدي اسلام له مخې دي.
روایت شوی چې امام علي، خلک ګواهۍ ته راغوښتي وو او ورته یې وویل: ((چا چې دغدیر ورځ د رسول اکرم صلی الله علیه و آله هغه خبره اورېدلي وي؛ نو راولاړ دې شي او ګواهي دې ورکړي. دولسو تنو بدریانو شاهدي ورکړه، چې د غدیر پر ورځ یې اورېدلي، چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله خلکو ته وویل: ایا خدای او رسول یې پر مؤمنانو تر ځانونو خورا وړ نه دي؟ وویل شول: بلې ! ویې ویل: خدایه ! شاهد اوسه، د چا، چې زه مولا یم؛ نو علي یې مولا دی. خدایه ! د دوست یې دوست او د دښمن یې دښمن اوسه[1])).
رسول اکرم صلی الله علیه و آله وویل: هن، خلکو ! زه بشر یم، زما د پالونکي پیغام رسان راځي او د خدای بلنه منم، سکه چې په تاسې کې دوه ګرانبیه څېزونه پرېږدم: لومړی د خدای کتاب، چې هدایت او رڼا پکې ده؛ نو زده یې کړئ او منګولې پرې ښخې کړئ او همداراز پیغمبر خلک د خدای کتاب ته هڅول، بیایې وویل: او اهل بیت مې[2]))
د خم غدیر د مکې او مدینې ترمنځ په یو ناو کې د یو ځای نوم دی، چې اوبه لري. پیغمبرصلی الله علیه و آله له حجة الوداع څخه په را ستنېدا کې پکې تم شو او اوږده وینا یې وکړه، چې یوه برخه یې په امام علي او اهل بیتو پورې اړوند ده او اهل بیت دا دي: علي، فاطمه، حسن او حسین (علیهم السلام).
او دا چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله په حجة الوداع کې د حضرت علي او اهل بیتو سپارښتنه کوي، امت پوهوي، چې لازم دي محمدي اسلام ته ژمن اوسي او په رښتیا تر پیغمبرصلی الله علیه و آله روسته، حضرت علي به ددې اسلام بېلګه وي او خلک خبروي، چې له دې اسلامه لرې نشي او له علي او اهل بیتو جلا نشي.
پیغمبرصلی الله علیه و آله په امت کې قرآن پرېښود؛ خو په اهل بیتو پورې یې اړوندو ګاڼه؛ نو چې څوک کتاب الله ته ژمن وي، باید اهل بیتو ته هم ژمن وي او څوک چې له قرآنه لرې شي له اهل بیتو لرې شوی دی.

---

[1] احمد، مسند ۱۱۸/۱مخ.
[2] مسلم، ۱۸۷۳/٤مخ، ۳٦ګڼه حدیث.

له امام سره د کتاب الله تړاو ورکونه، د امام ټولو ګامونو ته مشروعیت وربښي او ځرګندیږي، چې امام د خدای له لوري غوره شوی، چې د کتاب الله مفسر او ویاند وي.

له دې معلومیږي، چې د امام شخصیت او مقام له نورو سره د پرتلنې وړ نه دی.

او چې څوک له دې لیده هاخوا، د امام د حرکت په پوهېدو کې هڅه کوي، دهغه ټکر پرحقیقت پوهېدای نشي، چې د ده اوقبیلوي لیکې ترمنځ راغی، هغه قبیلوي لیکه، چې مشران یې حضرات ابوبکر، عمر او عثمان (رضی الله عنهم) وو، چې روسته دا ټکر له عایشې ام المؤمنین، طلحه او زبیر (رضی الله عنهم)، خوارجو او په پای کې د جناب امیر معاویه په مشرۍ له امویانو سره وشو.

البته د امویانو د ستر ښوونې او د امام د سپکاوۍ او له جناب امیر معاویه سره دهغه د یو شان ګڼلو هڅې، نه یوازې دا چې د امام او دښمنانو ترمنځ یې د ټکر د حقیقت د نالیدلو لامل کیږي، بلکې د نبوي اسلام حقیقت هم پټوي! هماغه اسلام، چې تر رسول الله صلی الله علیه و آله په خپله په امام علي کې انځور شوی. او ددې هڅو پایله داده، چې قبیلوي اسلام؛ یعنې اموي اسلام ځای ونیسي پرمخ ولاړ شي او محمدي اسلام ته شا شي[1].

هو، دا هماغه پایله وه چې امت، د صفین تر پېښې او د محمدي اسلام تر ځنډ ته کېدنې او د امویانو په لاس د قبیلوي اسلام تر ټینګښت روسته، پرې اخته شو.

او متاسفانه دا هماغه اسلام دی، چې اهل سنت پرې عقیده لري او ورو ورو دغالب دین په بڼه شوی؛ ځکه حکومتونه یې د امویانو له وخت څخه نیولي تر نن پورې تبلیغوي او ملاتړ یې کوي.

د امام لارویان

پلټونکی چې د پیغمبرصلی الله علیه و آله سیرت څیړي؛ نو مومي، چې ځو تنه اصحاب کرام، د امام علي ځانګړي لارویان وو، او لکه چې څنګه رسول الله صلی الله علیه و آله حضرت علي تزکیه کړی و او پرځانګړتیا ورته قایل و، دا شمېراصحاب کرام یې هم تزکیه

[1] روایت شوی، چې عبدالله بن حنبل (ره) وویل: پلار مې وپوښت: دعلي او معاویه په باب څه وایې؟ سر یې ښکته واچو او ویې ویل: پوه شه، چې علي ډېر دښمنان درلودل؛ خو چې څومره یې هڅه وکړه، څه خو یې په علي کې ونه مونده په پایله کې یې د خپلې کینې له امله هغه ته مخ کړه، چې له علی سره جنګېدلی و؛ نو ویې ستایه.
ابن حجر په دې هکله وایي: ابن حنبل (رح) د معاویه په باب جوړ کړای شویو فضایلو ته اشاره لري، چې هیڅ اصل او بنسټ نه لري (فتح الباري ۸۳/۷مخ)

کړي وو.
او دا چې د امام په باب يې د رسول اکرم صلی الله عليه و آله له خولې ډېر روايات اورېدلي وو، دې مؤمنانو په اخلاص يې لاروی ته ملا تړلې وه؛ ځکه لاروي يې د رسول الله صلی الله عليه و آله لاروي ده او له حضرت علي سره دوستي، د ايمان او دښمني ورسره د نفاق نښه ده او قرآن همېش له حضرت علي سره او حضرت علي له قرآن سره دی؛ نو ځکه د امام علي ولايت، يوه شرعي مساله، يو عقيدتي او ايماني فرض ګڼل کېږي[1].
هغه شمېر اصحاب کرام (رضی الله عنهم) چې د رسول الله صلی الله عليه و آله پرمهال او روسته ترې د امام ملګري وو دا دي.
(۱) حضرت ابوذر غفاري (رض).
(۲) حضرت عمار بن ياسر (رض).
(۳) حضرت بلال بن ابی رباح (رض).
(٤) حضرت مقداد بن اسود کندي (رض).
(۵) حضرت حذيفه بن يمان (رض).
(٦) حضرت جابر بن عبدالله انصاري (رض).
(۷) حضرت خبان بن ارت (رض).
(۸) حضرت سلمان فارسي (رض).
(۹) حضرت حجر بن عدی (رض).
(۱۰) حضرت حسان بن ثابت (رض).
(۱۱) حضرت ابوسعيد خدري (رض).
(۱۲) حضرت عبدالله بن عباس (رض).
(۱۳) حضرت عباس بن عبدالمطلب (رض).
(۱٤) حضرت ابو ايواب انصاري (رض).
(۱۵) حضرت خزيمه ذی الشهادتين (رض).
(۱٦) حضرت ابن بن کعب (رض).

[1] ((علي مع القرآن)) حديث وګورئ: حاکم، مستدرک ۱۲٤/۳مخ. معجم الا وسط ٤۵۵/۵مخ، ٤۸۷۷ګڼه حديث. سيوطي تاريخ الخلفاء۱۷۳مخ.

(۱۷) حضرت سهل بن حنیف (رض).
(۱۸) حضرت قیس بن سعد بن عباده (رض).
(۱۹) حضرت برا بن مالک (رض).
(۲۰) حضرت عثمان بن الاحنف (رض).
(۲۱) حضرت خالد بن سعید بن عاص (رض).
(۲۲) حضرت هند بن ابی هاله (رض).
(۲۳) حضرت ابوالطفیل عامر بن وائله (رض).
(۲٤) حضرت انس بن حدث بن نبیه (رض).
(۲۵) حضرت جعده بن هبیره مخزومي (رض).
(۲٦) حضرت ابو التیهان (رض).
(۲۷) حضرت رفاعة بن مالک النصاري (رض)[1]

د اصحابوکرامو دا بېلګې، ځانګړې مقام لري، چې که د جناب امیر معاویه له لارویانو سره یې پرتله کړئ؛ نو له ځمکې تر اسمانه یې توپیر دی.

له حضرت علي سره دا ژمن او متعهد اصحاب کرام د رسول اکرم صلی الله علیه و آله نړه اصحاب دي، چې پیغمبر ترې راضي له نړۍ ولاړ.

دوی نه یوازې له جناب امیر معاویه سره د امام علي په جګړه کې د امام ملګري وو؛ بلکې د رسول اکرم صلی الله علیه و آله تر وفات روسته هم د قبیلوي لیکې پر وړاندې له امام سره ودرېدل، همداراز د حضرت عثمان (رض)، ام المؤمنین عایشې (رض) او خوارجو پر وړاندې یې مقاومت وکړ.

خو کوم اصحاب، چې په جناب امیر معاویه پسې ولاړل، په اړه یې خورا پوښتنیزې نښې دي او په تاریخ کې داسې څه نه لیدل کیږي، چې ډاډ پرې وشي.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله وایي: خدای امر راته کړی، چې څلور تنه دوستان وګڼم او خبر کړی یې یم، چې هغوی هم هغه دوست ګڼي. وویل شول: رسول الله ! نومونه یې واخلئ، ویې ویل: یو یې علي دی. دا جمله یې درې ځل وویله. او همداراز: ابوذر، مقداد او سلمان (رضی الله عنهم)[2]

---

[1] ژوند لیک یې وګورئ: ابن حجر، الاصابه. ابن اثیر، اسد الغابه.
[2] ترمذي ٦۳٦/۵مخ، ۳۷۱۸مخ ګڼه حدیث کتاب المناقب. ابن ماجه، سنن ۱٤۹/۵۳/۱۱ګڼه حدیث. امام احمد

هو! دا ټول د رسول اکرم صلی الله علیه و آله، خواص، خپلوان او غوره کړای شوي وو، چې په تاریخ کې ځانګړی مقام لري؛ ځکه:

حضرت بلال (رض): د پیغمبرصلی الله علیه و آله مؤذن

حضرت حذیفه (رض): راز ساتی یا یې د امنیت رئیس،

حضرت ابي بن کعب (رض): د قرآن له قاریانو څخه،

حضرت عبدالله بن عباس (رض): د امت پوه،

حضرت عمار بن یاسر (رض): د دوو شهیدانو زوی،

حضرت خزیمه (رض): ذوالشهادتین

حضرت حسان بن ثابت (رض): د رسول الله شاعر و؛ خو په قبلیوي یا اموي لیکه کې، څوک د دوي مقام ته نه رسي.

مسند۳۵۱/۵مخ.

د جناب امیر معاویه بن ابوسفیان شخصیت

جناب امیر معاویه له طلقا یا ازاد کړای شویوځنې و، چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله د مکې تر فتحې روسته ازاد کړل، دا او پلار یې د حضرت عمر(رض) تر زمانې د ((مولفة قلوبهم)) برخه وه، چې حضرت عمر(رض) دا برخه ترې لرې کړه او دا او پلار یې د مسلمانانو درجې ته پورته کړل.

خو تاریخي او نبوي نصوص بیخي څه تېنگار نه لري، چې دا دواړه دې داسلام کړی ته ننووتي وي او داسې کړه وړه ترې شوي نه دي، چې د کفر اشتباه ترې لرې کړي؛ خو د اهل سنتو فقها ددې پرځای چې په دې اړه بحث وکړي، د جناب امیر معاویه په مشری یې د امویانو د ملاتړ لپاره بلهې راوهلي او مشروعیت یې ورکړی او ان یو یې هم چمتو نه شو، چې په هغو روایاتو کې شکمن شي، چې د جناب امیر معاویه بن ابوسفیان د تاریخ له څېړنې معلومېږي، چې په اسلامي چاپېریال کې داسې څه نه موندل کېږي، چې دده د پت لامل شي.

نه یې مېړانه درلوده اونه تورن و.

نه یې پوهه درلوده اونه څه ځانگړنه.

او نه د پېغمبر ملگری و او نه د اصحابو کرامو له ډلې څخه.

نو له کومه یې دا دومره فضایل ورته توږلي؟!

څرنگه اهل سنت یې له امام علي سره، مساوي بولي ؟!

د جناب امیر معاویه د شخصیت مهمې نښې:

په جناب امیر معاویه کې د دنیا پالو مهمې نښې، لکه چل ول، ټگي برگي، دوکه او خیانت و او که د عمروبن عاص او حضرت ابوهریره په څیر ملگري یې نه درلودل؛ نو واکمن کېدای نه شو اوڅه نوم ترې نه پاتې کېده !

عمرو بن عاص نقشې او دسیسې ورته جوړولې او حضرت ابوهریره ورته د سرور کاینات صلی الله علیه و آله له خوله روایات جوړول او په پایله کې پېښې یې پر گټه شوې او لار یې ورته پرانسته، چې پر مسلمانانو برلاس شي، که نه پوتې هومره ارزښت یې نه درلود.

بې توپېرو یې ملاتړ وکړ.

د امام علي دښمنان یې په خدمت کې وو.

د امام علي له قاتلانو سره يې مرسته وکړه.
د امام حسن ځنډې ته کوونکي يې مرستندويان شول.
اوهغې ښځې، چې امام حسن يې شهيد کړ، لاسنيوى يې وکړ.
ابن حجر وايي: جناب امير معاويه په ((منى)) کې وړوکى و، چې له خپلې مور سره روان و، ناڅاپه يې پښه وښويېده. مور يې وويل: پاڅه ! خداى دې مه پاڅوه ! هلته يو بېدياني ورته وويل: ولې دغسې ورته وايې. پر خداى قسم وينم، چې پرخپل قوم به مشري او سيادت کوي. مور يې وويل: خداى دې يې نه پاڅوي که يوازې پرخپل قوم مشري کوي[1]))
ابن عباس (رض) روايتوي: ((د جناب امير معاويه په څېر مې بل څوک پاچاهۍ ته وړ ليدلى نه دى[2]))
او د رسول اکرم له خولې يې روايت کړي، چې جناب امير معاويه ته يې ويلي: ((جناب امير معاويه ! که کوم چار دروسپارل شو؛ نوالهي تقوا ولره او پرعدالت وچلېږه.)) جناب امير معاويه وايي: له دې خبرې همداسې په فکرکې وم، چې هرومرو رياست رارسي. [3]

د جناب امير معاويه لارويان

جناب امير معاويه ته په اسلام کې هيڅ ارزښت او شخصيت نه و، نه د علم سړى و او نه د دين؛ بلکې ځانمنى او رياست غوښتونکى و او ملګري يې هم دنياپال وو، نه دين غوښتونکي.
خلک يې ځان ته په مال، مقام او تبليغاتو راجذبول، او دې خلکو به په بېلاري کوونکيو تبليغاتو او ډنډورو دده باطل پټول اوفضايل يې ور ته توږل.
خپل ملګري يې په پيسو او مقام جذب کړل او په تبليغاتو يې تابعين او نا اشنايان. او دواړو ډلو له جناب امير معاويه سره يو برخليکېزه اړيکه ده؛ څکه پوهېدل، که جناب امير معاويه پرېږدي؛ نو مقابل لورى (چې حضرت علي و) څه نه ورکوي.

---

[1] ترمذي ٦٣٦/٥مخ، ٣٧١٨مخ ګڼه حديث کتاب المناقب. ابن ماجه، سنن ١٤٩/٥٣/١١ګڼه حديث. امام احمد مسند٣٥١/٥مخ

[2] ابن حجر، الاصابه، ٤٣٣/٣مخ. داسې روايات اهل سنت هم چندان نه مني او په هرحال دمعاويه پکې د فضيلت څه يادونه شوې نه ده؛ لکه چې د صحيح بخاري استاد؛ اسحاق بن راهويه (ره) ويلي دي؛ خو دې قوم دا روايات د معاويه د کړنو د مخونې لپاره جوړکړي دي، چې واکمني يې مشروع وښيي!!

[3] تېره سرچينه

د جناب امیر معاویه بن ابوسفیان خورامهم ملګري دا وو:
۱- عمروبن عاص.
۲- مغیره بن شعبه.
۳- ابوموسی اشعري.
٤- مروان بن حکم.
۵- ابوهریره.
دې وګړیو ننګین تاریخ درلود او په اسلام کې یې څه ارزښت او مقام نه درلود او د رسول الله صلی الله علیه و آله په زمانه کې ټولو ترې کرکه درلوده[1].
خو د ځان ښه ښودلو لپاره یې د رسول الله صلی الله علیه و آله له خولې ډېر روایات جوړ کړل او په مسلمانانو کې یې پراخ تبلیغات وکړل. دې ساختګي روایاتو، دوی ښه اوایمانوال ښودل او مقابل لوری یې دوکه کاوه او په دې توګه یې ډېری تابعین خپل ملګري کړل.
نو ځکه جناب امیر معاویه د عمروبن عاص او ابوهریره په ملګرتوب، په خپله ګټه پراخ ایتلاف او ټلواله جوړه کړه او مسلمانان یې په چل د اهل بیتو له لیکې لرې کړل.
البته هغه شمېراصحاب، چې بې توپیره او د حضرت علي او جناب امیر معاویه په ټکر کې بې پرې وو، جناب امیر معاویه ته ښه ملاتړي او پر امام سخت ګوذار وشمېرل شو؛ ځکه په دې جګړه کې یې ډېری مسلمانان شکمنول، چې ښېښکه دا چار د جناب امیر معاویه پر ګټه و.
بې طرفه یا ناپېیلي مشران دا وو: عبدالله بن عمر، سعد بن ابی وقاص، محمد بن مسلمه (رضی الله عنهم).
سمه نه ده، چې وګڼو، ابن عمر (رض) او نور ناپېیلي، د چار پرحقیقت نه پوهېدل او که ویې منو؛ نو دا خو بیخي نه منو، چې د ابوهریره او ابن العاص او جناب امیر معاویه له دننني نیته ناخبره وو!

[1] صالح الوردانی، الخدعه یا یې فارسي ژباړه: ((فریب))

مقابله (رويارويي)

د ايمان توره د شيطان د تورې پر وړاندې

مقابله

ځينې وګړي، چې تاريخي پېښې، له دين څخه هاخوا، يوازې په سياسي کچو څېړي، داسې ګڼي، چې د امام علي او مقابل لوريو (عايشه ام المؤمنين، جناب امير معاويه اوخوارج) ترمنځ مقابله د واکمنۍ تر لاسه کول و او بس.

امام د ((جماعت)) پر وړاندې راپاڅېدلی نه و؛ ځکه له آره خو دوی ډلې او ګوندونه وو، نه يو جماعت !

قوم، تورې د امام پر وړاندې را ايستلې وې؛ خو زړونه يې له نورو سره وو، نو ځکه يې له ناچارۍ خپله پلازمېنه له مدينې څنې کوفې ته ولېږدوله؛ ځکه هلته يې ډېری خلک، لارويان وو.

له دې درېيو ټلوالو سره د امام جګړه، د دين له مخې يوه عقيدتي جګړه وه؛ نه يوه سياسي او درې بېرغونه يې درلودل:

ام المؤمنين عايشې د قبيلوي ليکې بيرغ اوچت کړی و

جناب امير معاويه د امويانو،

او خوارجو د تکفير بيرغ.

خو امام يې پر وړاندې د ((محمدي اسلام)) بيرغ هسک کړی و. د ويلو وړ ده، چې عايشه ام المؤمنين يا جناب امير معاويه يا خوارج، دهغو ليکو بېلګې وې، چې اصلي موخه يې په مسلمانانو کې د ګډوډۍ او فتنې راولاړول و، او په واقع کې هغوی پردې مطلب ښه پوهېږي، چې په دې باب رارسېدلي روايات وڅېړي.

له دوی سره د امام مقابله، د رسول اکرم د وفات له شېبې څخه پيل شوه او د درې ګونو خلفاوو په زمانو کې يې له فکري پلوه دوام درلود؛ خو د حضرت عثمان (رض) تر وژنې روسته يې پوځي بڼه خپله کړه؛ ځکه درې وانړو ټلوالو خطر احساس کړ، چې هيڅ راتلونکې نه لري.

د حضرت عثمان (رض) واکمنۍ، ام المؤمنين عايشې يا جناب امير معاويه ته څه زيان نه اړاوه؛ خو د امام شتون ورته سخت ګواښ و؛ ځکه هغه د بل اسلام بيرغ اوچت کړی و، چې دهغوی اسلام يې رسوا کاوه. د حضرت عثمان (رض) واکمنۍ، جناب امير معاويه ته هيڅ

زیان نه درلود او د حضرت عثمان (رض) په شتون کې یې خپل بیرغ اوچتولای شو! یوازې فرصت ته منتظر و، چې د امام واکمنېدو دا وخت ګړندی کړ.
له خوارجو سره د اسلام مقابله، په حقیقت کې د دوی له طرز فکر (اندود) سره مبارزه وه او باید همېشه له دغسې طرزفکر سره مبارزه وشي او که امام خوارج چاڼ او له منځه بوتلل؛ نو بېشکه چې نن ورځ هم دغسې طرزتفکر یوازې د امام د لیکې په لاروی له منځه وړل کېدای شي.
په دې مقابله کې د امام علي موخه، په خپله د حضرت عایشې (رض) یا جناب امیر معاویه یا خوارجوله منځه وړل نه و؛ بلکې غاړه یې پرانسته، حق یې وایه او باطل یې رابرسېره کاوه او د محمدي اسلام بیرغ یې اوچت کړ.
دا د امام د وندې حقیقت و: د حق ښکاره کول. که څه هم ونکړای شي، چې عملي یې کړي، د باطلو رابرسېرول، که څه هم و نه کړای شي، چې را ویې پرځوي.

د جمل جګړه

روایت شوی، چې حضرت ابوبکر (رض)، سرور کاینات صلی الله علیه و آله ته د ورننووتو اجازه وغوښته، چې دعایشې بي بي غږ يې واورېد: ((پر خدای قسم، پوه شوم، چې تر پلاره مې علي درته ګران دی[1]))

له عایشې ام المؤمنین څخه پوښتنه وشوه: ایا رسول الله صلی الله علیه و آله، څوک خپل خلیفه کړی و؟ ویې ویل: ابوبکر! وویل شو: بیا: ویې ویل: عمر، وویل شو: ورپسې؟ ویې ویل: ابوعبیده جراح[2]؟

له ړومبي روایت څخه معلومېږي، چې عایشې بي بي له امام سره کینه درلوده، علت يې دا و چې پېغمبر د عایشې بي بي د پلار پر پرتله، حضرت علي غوره ګاڼه.

دویم روایت ښيي، چې عایشې بي بي نه د حضرت عثمان (رض) خلافت مانه او نه يې د حضرت علي او د حضرت عثمان (رض) پرځای يې د ابوعبیده (رض) نوم واخیست سره له دې، چې یو راوي یا صحابي يې نوم اخستی نه دی.

له دې دوو روایاتو معلومېږي، چې د حضرت علي پر وړاندې د عایشې ام المؤمنین دریځ څه سرسري دریځ نه و؛ لکه چې د اهل سنتو تاریخ پوهان او فقها يې، چې د ((افک)) په پېښې پورې اړوند بولي[3].

د عایشې بي بي د تېرو روایاتو په تېره د رسول الله صلی الله علیه و آله د وفات د روایاتو څېړنه، ددې دریځ جرړه راباسي[4].

د رسول اکرم صلی الله علیه و آله پر مهال دا دریځ راښکاره شو؛ ځکه د حضرت علي مقام تر نورو اصحابو، ان د عایشې بي بي تر پلاره اوچت و[5].

---

[1] احمد، مسند۲۷۵/٤. ابوداود. نسایي. فتح الباري ۱۸/۷مخ

[2] فتح الباري ۲٤/۷مخ. مسلم ۱۸۵٦/٤مخ، ۹ ګڼه حدیث

[3] د اهل سنتوتاریخ پوهان له امام علي سره د ام المؤمنین عایشې دښمنی په ((افک)) پېښې پورې په تړاو بولي، چې امام، پېغمبر ته وویل: ((یا رسول الله ! ښځې خو ډېرې دي له بلې سره نکاح وکړه)) عایشې بي بي له دې ورځې له امام علي سره کینه پیدا کړه. څرګند نه ده، چې په ((افک)) پېښه کې د امام مطلب عایشه بي بي وه لکه چې په تاریخي کتابونو کې روایت شوی دی.

[4] ددې کتاب لومړی باب ولولئ. په تفاسیرو کې د تحریم سورت او دحفصې بي بي اوعایشې بي بي په هکله د قرآن نظر ولولئ.

[5] د پېغمبر (ص) په زمانه کې عایشه بي بي دهغه ګوند غړې وه، چې له امام سره يې پوره دښمني کوله.

د رسول اکرم تر وفات روسته يې دا دريځ ښه پياوړی شو؛ ځکه د خپل پلار ملاتړ ورسره و او په خپلې هيلې کې بريالی شوې وه او د حضرت علي پر ځای يې پلار خليفه شوی و.
د خپل پلار او حضرت عمر (رض) په زمانو کې يې مقام راټيټ نشو، حال دا چې امام علي پکې يو تن عادي وګړی و! د حضرت عثمان (رض) په خليفه کېدو سره، امويان واکمن شول او وضع واوړېده.
دوی نه يوازې له امام، ان له عايشې بي بي او نورو سره هم مخالفت کاوه، تردې، چې عايشه بي بي اړ شوه، د حضرت عثمان (رض) پر وړاندې راپاڅي او مقابله ورسره وکړي.
او چې کله مسلمانان پر حضرت عثمان (رض) راپاڅېدل او وېې واژه او له امام علي سره يې بيعت وکړ؛ نوعايشې ام المؤمنين ته دوه لارې وې: يا به حضرت علي ته غاړه ږدي، چې مانا يې د مقام له منځه تلل و، يا به يې مقابله کوي.
عايشې بي بي دويمه لار ونيوه، د امام پر ضد راپاڅېده او د جمل جګړه يې ونښلوله، چې په پايله کې له لسو زرو ډېر مسلمانان ځار شول او عايشې بي بي هم ماته وکړه.
صحيح بخاري روايتوي، چې علي (رض)، عمار (رض) او حسن (رض) کوفې ته ولېږل، چې کوفيان يې د جمل په جګړه کې ملاتړ وکړي، عمار (رض) د وينا په ترڅ کې وويل: ((په رښتيا پوهېږو، چې عايشه په دنيا او آخرت کې د رسول اکرم مېرمن ده؛ خو خدای مو ازمېيي، چې په عايشې پسې ځئ يا په هغه پسې)) ابن حجر په دې باب وايي: له ((هغه)) د عمار مطلب، حضرت علي دی؛ ځکه بې له حضرت علي يې بل څوک په پام کې نه و، که څه هم شونې ده، چې مطلب يې ((خدای)) وي، چې وايي، خدای مو ازمېيي، چې په عايشې بي بي پسې ځئ يا په ((هغه)) پسې؛ يعنې په ((خدای)) پسې او مراد ترې په شرعي حکم پسې تلل دي، چې شرعي حکم؛ د امام اطاعت او پر ضد يې نه راپاڅېدل دي او ښايي د خدای (ج) دې خبرې ته اشاره وي، چې: احزاب: ۳۳ آيت: ((وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ؛ يعنې (ای د پيغمبر مېرمنو) له خپلو خونو مه وځی او په خپلو کورونو کې پاتې شئ))؛ نوله همدې امله ام المؤمنين ام سلمه ويل: ((د سرور کاينات صلی الله عليه و آله د ملاقات تر ورځې (د مړينې له ورځې) به پر اوښ سپره نشم.)) او د عايشې ام المؤمنين پلمه دا وه، چې، طلحه (رض) او زبير (رض) مخوونکي (مجتهدين) وو او نيت يې سمونه او د عثمان (رض) له قاتلينو کسات اخستل و او ان د حضرت علي نظر هم دا و، چې غونده وکړي او پر چا چې

وژنه جوته شي، د وژل شوي اوليا دې، کسات ترې واخلي! [1]

د ابن حجر له دې اوړدې خبرې څرګندېږي، چې اعتراف يې کړی، چې عايشې بي بي له قرآن سره مخالفت کړی؛ ځکه له کوره وتلې؛ نو ام المؤمنين ام سلمې پر قرآني نص عمل کړی دی؛ خو ولې ابن حجر اعتراف نه کوي، چې د ام المؤمنين عايشې پاڅېدل څومره ستر فساد راولاړ کړ او څومره خلک او د مسلمانانو شتمني يې ضايع کړه؟ څرنګه ابن حجر دا ستره تباهي ناليدلي ګڼي او د يوې مخونې په پلمه يې بې ګناه بولي، لکه د قوم نور مخوونکي فقها، چې د ځينو سترو اصحابو پټ ټکنی کېږي؛ نو سمدستي په ((مخونه)) او ((تاويل)) لاس پورې کوي!! [2]

البته عايشې بي بي څه چاره نه درلوده، په پلمې پسې ګرځېده، چې خلک د امام علي پر ضد راپاڅوي او جګړې ته يې راوبولي؛ نو ځکه يې د عثمان (رض) کسات اخېستل پلمه کړ! دا هماغه خبره وه، چې جناب امير معاويه د حضرت علي پر ضد راپورته کړې وه.

طلحه (رض) او زبير (رض) هم له امام سره بيعت مات کړ او له عايشې بي بي سره يوځای شول او ډېره يې هڅوله او ځواکونه يې ورته پياوړي کول او جناب امير معاويه هم، چې عمروبن عاص او مغيرة بن شعبه ورسره يوځای شول همدا برنامه پرمخ وړه.

عايشې بي بي او جناب امير معاويه، چې د امام علي پر ضد د عثمان (رض) د کسات اخستنې خبره پورته کړې وه؛ نو دا يو څرګند دليل دی، چې له هغه سره يې د مقابلې لپاره هيڅ شرعي پلمه نه درلوده او بلخوا د دريځ د کمزورۍ نښه يې ده او معلومه ده، چې يوازې د فرصت په لټه کې وو، چې ناوړه ګټه ترې پورته کړي.

امام علي، د عايشې بي بي بصره مېشتو ملاتړو ته وايي: ((ای د ښځې پوځيانو او ای د څاروي (د عايشې بي بي اوښ) لارويانو!

د اوښ په غړ راپاڅېدئ او چې ووژل شو، ټول وتښتېدئ، خوی مو رينجاړه او سست ژمني ياست، دين مو دوه مخی او د ښار اوبه مو تروې، او چې څوک درکې مېشت شو؛ نو په خپله ګناه کې به راښکېل وي او چې څوک درنه راووځي، د خپل پالونکې لورونه به پرې شوي وي، لکه چې جومات مو وينم، چې په اوبو کې د بېړۍ په څېر ډوب شوی او خدای پرې له پاسه او لاندې عذاب ورلېږي او چې څوک پکې وي ډوبېږي، د خدای په ښارونو کې

---

[1] فتح الباري ۸٦/۷مخ.

[2] العواصم من القواحم: ۱٤۷-۱۵۷مخونه. الخدعه.

ستاسې د ښار خاوره بدتره او خورا بدبويه ده، اوبو ته نژدې ده او (د رحمت) له اسمانه ډېره لرې ده او له لسو د شر نهې برخې پکې دي[1]))

د صفين جګړه

چې امام خليفه شو، د جناب امير معاويه د لرې کېدو امر يې وکړ؛ خو جناب امير معاويه يې حکم ونه مانه او د دمشق د جومات پر منبر يې د عثمان (رض) د کميس په پورته کولو د زمانې د امام پر وړاندې خپله سرغړونه اعلان کړه او خلک يې د عثمان (رض) کسات اخستو ته راوبلل او امام علي او لارويان يې د عثمان (رض) پر وژنې تورن کړل.

تاريخپوهان، امام ملامتوي، چې ولې يې مازې په خليفه کېدو جناب امير معاويه لرې کړ، ورته ښه وه چې د شام والي يې پرېښی وای، چې ورو ورو چارې سمې شوې وای !

دا ډول انګېرنه د شخړې د حقيقت له ساده کتنې يا سرسري ليده راولاړه شوې. دا ډول ليد، مساله يوازې د واکمن او يو والي ترمنځ داخلي ټکر بولي او بيا جناب امير معاويه يو خيرخوا ګڼي.

او که تاريخپوهانو په رښتيا د امام علي شخصيت او مقام پېژندلی وای؛ نو پوهېدل، چې د جناب امير معاويه پر وړاندې د حضرت علي دريځ د اسلام له مخې دی او بځری هومره له عقيدې جلا نه دی.

که دوی په رښتيا د جناب امير معاويه تاريخ او ټيټ مقام پېژندلی وای؛ نو دغسې ليد يې نه درلود.

دا تاريخپوهان، د فقهاوو په څېر، د سياست قرباني شوي اوهغو طرحو او رواياتو ته يې غاړه ايښودې، چې ځان يې پرې پوه کړی نه دی او يوازې يې له دې امله منلي، چې د عادلينو او ډاډمنو له لوري ورته رسېدلي دي![2]

جناب امير معاويه اولس کاله پر شام واکمني کوله او په شام کې يې دومره جرړې ځغلولې وې او خپل برخليک يې ورسره غوټه کړی و، چې يو ولايت نه؛ بلکې يو دولت ورته شمېرل کېده او دا چې امام علي د جناب امير معاويه له حقيقته خبر و؛ نو ځکه بايد پر وړاندې يې هغه دريځ نيولی وای.

---

[1] نهج البلاغه ۱۳ خطبه

[2] صالح الورداني، ((فقه الهزيمه)): فصل الحديث.

د جناب امير معاويه حقيقت دادی، چې ددې امت شيطان دی.
د جناب امير معاويه ليکه، د باطلو ليکه ده او موخه يې د محمدي اسلام ځپنه ده.
بېشکه له يوه دغسې کس سره جوړجاری، بې مانا دی؛ ځکه حق تر پوښتنې لاندی نيسي او باطل پياوړی کوي؛ نو بې له تورې بله چاره نه لري، او جناب امير معاويه هم بې له تورې بله لار نه درلوده؛ ځکه نه يې مشروعيت درلود، نه پوهه او نه يې تاريخي پانگه.
چې جگړه پيل شوه له امام علي سره اتيا تنه بدريان او تر ونې لاندې يو سل او پنځوس تنه بيعت کوونکي وو؛ خو د جناب امير معاويه تر څنگ عمرو بن عاص او مغيرة بن شعبه وو؛ خو ابوهريره په جگړه مارانو کې نه و او د جناب امير معاويه د تبليغاتو وزير و. امام خپلو پوځيانو ته وويل: ترهغې چې جگړه يې پيل کړې نه وي، پيلوونکي يې مه وسئ. تاسې ((بحمدالله)) حجت لرئ او ورسره د جگړې پرېښوول يو بل حجت دی؛ نو که ماته مو ورکړه، تښتېدلي مه وژنئ، پر ټپيانو يرغل مه کوئ، د چا عورت مه څيروئ، د وژل شوي غړي مه پرې کوئ، او که پردارينه و يې برلاس شوئ، مه يې بې پته کوئ، کورونو ته يې مه ورننووځئ مالونه يې مه لوټئ، ښځې يې مه راپاروئ، ان که نواميس، نېکان او اميران مو وکنځي[1]))
دا د امام پېغمبر ډوله خوی و، چې په دې توگه جگړې ته ننووت؛ خو مقابل لوري، معاويه بې له دوکې او ټگی برگی بل څه نه درلودل پرتېره، چې کله يې د امام با وفا يار حضرت عمار ياسر (چې پېغمبر ويلي و: باغي ډله به يې وژني) وواژه او ماتې يې نژدې ليده[2]. د عمار (رض) شهادت د جناب امير معاويه په لښکر کې ستر لړزان رامنځ ته کړ او پر جناب امير معاويه اوعمروبن عاص ستر گوذار و؛
ځکه په لښکر کې د عمار(رض) په باب، د پېغمبرغيبي خبر خپور شو.
ابوبکر جصاص په احکام القرآن کتاب کې وايي: ((علي په توره او د ستر مقامو اصحابو او بدريانو په ملتيا له متجاوزې ډلې (لِفئةُ الباغِيَةُ) سره جگړه وکړه او په خپلې جگړې کې پرحق و، او مخالفين يې، چې ورسره جنگېدل؛ بېشکه چې متجاوزه ډله وه او عمار (رض) ته د رسول اکرم صلی الله عليه و آله دا خبره [تَقتُلُ عَمّارَ الفِئةُ الباغِيَةُ: متجاوزه ډله به دې وژني] يو متواتر اومنل شوی روايت دی، تر دې چې ان جناب امير معاويه هم ترې منکر نشو، چې

[1] طبري تاريخ ۱۱/۵-۱۲ مخونه. ابن اثير کامل ۲۹۳/۳مخ.
[2] صحيح مسلم ۲۲۳٦/٤مخ، ۷۲-او۷۳ مخونه کتاب الفتن. ابن کثير، البدايه وانهايه ۲٦٦/۷مخ. الا ستيعاب ۱۱٤۰/۳ مخ.

کله عبدالله بن عمر (رض) ورته هغه روایت ولوست؛ خو مخونې ته یې وویل: ((موږ وژلی نه دی، هغوی وژلې، چې زموږ جگړې ته یې راوستی!!! دا خبره، کوفیانو، بصریانو، حجازیانو او شامیانو کړې ده [1]))

ابن عبدالبر وایي: له پیغبره صلی الله علیه و آله په متواتر روایت کې راغلي، چې: ((الفِئَةُ الباغِیَةُ، به عمار وژني)) او دا غیبي خبر د پیغمبرصلی الله علیه و آله د نبوت له نښو او له خورا سمو احادیثو څني دی[2]))

ابن حجر وایي: ((د عمار وژنې جوته کړه، چې حق له علي سره دی او ټول اهل سنت پرې یوه خوله دي، که څه هم مخکې څه اختلاف و. [3]))

مسلم روایت کړی، چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله ویلي: ((یا عمار تقتلك فئة الباغیه عماره! متجاوزه ډله به دې وژني[4]))

د حېرانتیا ځای دی، سره له دې، چې فقها اعتراف کوي، چې حق له حضرت علي سره دی؛ خو بیاهم نه مني، چې جناب امیر معاویه پر باطلو دی!! بلکې جناب امیر معاویه یو مجتهد بولي، چې په خپل چار کې بې گناه دی؛ ځکه په ښه نیت یې له حضرت علي سره جگړه کوله!!![5]

نووي وایي: دا حدیث، په ډاگه جوتوي، چې حضرت علي پر حق و او مقابلې متجاوزې ډلې، چې اجتهاد کړی؛ نو ځکه څه گناه نه لري !!![6]

اهل سنت د مخونې دا چار، دهغو نصوصو پر وړاندې کوي، چې امام علي، د اهل بیتو لیکه او لارویان یې تاییدوي او مقابل لوری یې بېلارې او مخالف بولي په تېره د حضرت عثمان (رض)، حضرت عایشې ام المؤمنین او جناب امیر معاویه په هکله [7].

---

[1] جصاص، احکام القرآن۳/٤٠٠مخ. طبری تاریخ. ابن کثیرتاریخ.

[2] الاستیعاب ۱۱٤٠/۳مخ، د عمار یاسر (رض) د حالاتو شرح

[3] الاصابه ۵٠۸/۲ مخ.

[4] صحیح مسلم ۲۲۳٦/٤مخ، ۷۲-او۷۳گڼې احادیث. ابن کثیر، البدایه والنهایه ۲۱۷/۳مخ. الا ستیعاب ۱۱٤٠/۳ مخ. حاکم مستدرک ۱٤۹/۲مخ.

[5] العواحم من القواحم، ۱٦۵ مخ. البدایة والنهایة ۲۷۹/۷مخ. ابن یتمه فتوای. صحیح مسلم دنووی شرح ۱۱/۱۸مخ. ابن حزم الملل والنحل.

[6] شرح النووی ۱۸ ٤٠ مخ.

[7] ابن تیمیه، منهاج السنه. العوام من القواصم.

تاریخپوهان روایتوي، : حضرت علي د صفین په جگړه کې مبارزه وکړه او زیات شمېر یې ووژل. د جناب امیر معاویه یو پوځي د امام څلور تنه وژلي و، بیا یې غږ کړ: آیا کوم شته؟ امام ورمخې ته شو او تر څه وخت روسته یې وواژه او درې یې ورپسې ووژل، بیا یې دا آیت ولوست:

((والمحرمات قصاص)) بیا امام غږ کړ: جناب امیر معاویه ! پر تا افسوس! په خپله د جگړې ډگر ته راشه او عرب له منځه مه وړه.

عمرو بن عاص، جناب امیر معاویه ته وویل: ((ښه مناسب وخت دی، څلور تنه یې وژلي او دومره زور نلري، ورشه او ورسره وجنگېږه)) جناب امیر معاویه وویل: پر خدای قسم، پوهېږې، چې علي بیخې ماته نه خوري اومطلب دې دادی، چې زه ووژل شم، چې ته خلیفه شې ! ورشه او پوه شه، چې زما په څېر نه دوکه کېږي[1]))

امام د جناب امیر معاویه پر لښکر برید وکړ او عمروبن عاص ته ورغی، په نیزه یې وواهه او پر ځمکه یې راوپرځاوه، بیا یې ستر ښکاره شو، امام پرېښود او راستون شو، یارانو یې وویل: امیرالمؤمنینه ! ولې دې ونه واژه ؟ ویې ویل: پوهېږئ چې څوک و؟ وویل شول: نه ! ویې ویل: ((هغه، عمروبن عاص دی، چې خپل عورت یې راوښود چې یې پرېږدم)) ما هم پرېښود.

په هرحال د امام لښکر پر مقابل لوري داسې گوذارونه وکړل، چې د ماتې تر برېده یې ورسول، عمروبن عاص یو چل وکړ، چې قرآن یې پاڼې پاڼې او پر نېزو یې کړ او د امام د لښکر پر وړاندې ودرېد او منځگړتوب یې وغوښت. د عمروبن عاص په دې چار کې د دین او تقوا څه نښه نه وه؛ بلکې بېلاري، کفر او دوکه ماري یې گڼل کېږي.

عمروعاص د خپلې دوکې په مخونه کې وایي: ((که ځینې یې ونه مني؛ خو ځینې به یې ومني او په دې توگه په منځ کې یې درز لوېږي او که سمدستي یې ومانه؛ نو تر یوه وخته جگړه بس کېږي او په راحت کې کېږو[2]))

دا چلن یو څرگند دلیل دی، چې جناب امیر معاویه او عمروبن عاص د خدای کتاب کوچنی بولي؛ ځکه موخه یې د خدای د کتاب قضاوت نه و؛ بلکې د امام لښکر یې ځان ته راواړاوه او ترمنځ یې اختلاف اچاوه.

---

[1] بخاری، مسلم، د امام احمد مسند۲ټوک، البدایه والنهایه ۲۶۳/۷مخ

[2] ابن سعد، طبقات ٢٥٥/٤ مخ. البدایه والنهایه ۲۷۲/۷مخ. الکامل فی التاریخ ۳۱٦/۳مخ.

امام د دې دوکې پر وړاندې پوره ودرېد او د جگړې پر دوام یې ټینگار وکړ؛ خو په لښکر کې یې ځانمنیو او ساده فکرو منځگړتوب ومانه او اوربند یې وکړ، او امام هم په غوسه او خپگان ومانه. جناب امیر معاویه له خپل لوري عمروبن عاص منځگړی کړ؛ خو د امام لښکر (د امام له خوا د ټاکل شوي عبدالله بن عباس پرځای) ابوموسی اشعري وټاکه[1].

د ابن العاص او ابوموسی اشعري ترمنځ دا خبرې وې:

عمرو: د هواري کومه لار ده؟

اشعري: دواړه (علي او معاویه) لرې کړو او چار شورى ته وسپارو؛ نو د مسلمانانو چې څوک خوښ شو، وبه یې ټاکي.

عمرو: دا خو ښه نظر دی!

راووتل، چې دواړه لرې کړي.

عمرو وویل: ابوموسی! خلک پوه کړه، چې موږ یوه خوله یو.

اشعري وویل: موږ د امت چار ته چې وکتل؛ نو ومو لیدل، چې غوره حل لار دا ده، چې علي او جناب امیر معاویه دواړه لرې کړو او خلک ازاد پرېږدو، چې په خپله خوښه یو تن وټاکي او دا دی ماعلي او جناب امیر معاویه دواړه لرې کړل؛ نو په خپله غور وکړئ او یو وټاکئ.

ابن العاص وویل: وامو ورېدل، چې اشعري څه وویل: خو ما یې دوست (یعني علي) لرې کړ، لکه چې هغه لرې کړ؛ خو خپل ملگری (جناب امیر معاویه) مې تثبیتوم؛ ځکه د عثمان ولي او کسات اخستونکی دی او خلافت ته ډېر وړ دی! اشعري په غوسه وویل: خدای دې مه ښه! دوکه دې وکړه.

او فساد دې راولاړ کړ[2].

د قوم فقهاوو، د ابن العاص دې ستر خیانت ته هم مخونه ورکړې ده.

ابن کثیر وایي: عمرو بن عاص ولیدل، که خلک بې امامه پرېښوول شي نو ستر فساد راولاړېږي، چې د خلکو تر اختلافه خورا خطرناک او سخت دی؛ نو ځکه یې جناب امیر معاویه تثبیت کړ؛ ځکه د امت مصلحت یې پکې لیده او په هر حال اجتهاد کله صواب او کله خطا وي[3] !!!

---

[1] البدایة والنهایه ۲۸۳/۷مخ. مروج الزهب ۴۰۹/۲- ۴۱۰ مخونه.

[2] البدایة والنهایه ۲۸۳/۷مخ. مروج الزهب ۴۰۹/۲- ۴۱۰ مخونه

[3] البدایة والنهایه ۲۸۳/۷مخ

دا مسخره مخونه جوتوي، چې څومره د اهل سنتو فقها له اموي ليکې سره غوټه شوي او طرحو ته يې تسليم شوي دي او تل ترې دفاع کوي او تېروتنو او خيانتونو ته يې مخونه ورکوي.
امام علي، ددې دوکې پر وړاندې ووېل: ((هن! دا دوه تنه چې مو منځګړي ټاکلي وو، د قرآن حکم ته يې شا کړه او څه چې قرآن له منځه وړي و، ېېرته يې راژوندي کړل او يو يې الهي احکامو ته پر شا کولو په خپلو ځاني غوښتنې پسې ولاړ او دواړو بې له څرګند دليله يا د تېرو سنتو له مخې قضاوت وکړ او په خپل قضاوت کې يې اختلاف وکړ او دواړو د خطا لار ونيوه [1]))

د جناب امير معاويه بن ابوسفيان کارنامې

جناب امير معاويه، اسلامي اخلاق او آداب نه درلودل او نه له څه علم او پوهې برخمن و، بيرغ يې د دنيا بيرغ و، او له دين څخه يې څه برخه نه درلوده؛ نو ځکه وليدل شو، چې ښايي جناب امير معاويه لومړی تن وي، چې دا قانون يې اختراع کړ: ((موخه، وزلې ته مخونه ورکوي)) او له دې مخې يې ټول ارزښتونه او قوانين تر پښو لاندې کړل؛ بې ګناه وينې يې وبهولې، ژمنې يې ماتې کړې، د دين احکام يې واړول او له مسلمانانو سره يې خيانت وکړ.
جناب امير معاويه د خپلو دښمنانو، د حضرت علي د لارويانو او د حضرت علي د مبارک نوم د منځه وړو لپاره، له خورا بدترنيو او بې رحمه وګړيو څخه ګټه پورته کړه، چې يو يې ((بسربن ارطاة)) دی، چې ان په بوډاګانو، ښځو او کوچنيانو يې هم رحم ونه کړ او داسې ستر جنايتونه يې وکړل، چې زړونه پرې بورېنږي.
تاريخي کتابونو روايت کړی، چې جناب امير معاويه يو تن په ((بسربن ارطاة)) پسې ولېږه، چې حجاز او يمن، له امام علي څخه ونيسي، چې مدينې ته ورغی؛ نو پر منبر يې ووېل: مشر مې چېرې دی، چې پرون دلته و [يعنې عثمان (رض)] ؟
بيا يې ووېل: مدينوالو! له جناب امير معاويه سره به بيعت کوئ. بيا يې په بني مسلمه وو پسې يو تن ولېږه او هغوی ته يې ووېل: (چې د امام علي لاروی) جابر بن عبدالله مو راوستی نه وي رانه په پاتې نه شئ او بيعت مو نه منم.

---

[1] ابن اثير، الکامل فی التاريخ ۳۳۸/۳مخ.

بیا یې د مدینې کورونه ویجاړ کړل او مکې ته ولاړ. ابوموسی اشعري یې له ډاره وتښتېد او چې بسر ترې خبر شو ویې ویل: هغه خو مې نه واژه؛ ځکه علي یې لرې کړی و.
یمن ته ورغی، د یمن والي او زوی یې وواژه، د عبیدالله بن عباس دوه کوچنیان، چې کوفې ته تښتېدلي وو هم ووژل. د بني کنانه د ټبر یوې ښځې ورته وویل: ((نامرده ! نارینه دې ووژل، ولې دا دوه کوچنیان وژنې، پر خدای قسم، چې نه یې په جاهلیت کې او نه یې په اسلام کې کوچنیان وژل، د ابي ارطاة زویه ! پرخدای قسم کوم، واکمن چې بې زړه سوي د کوچنیانو او بوډاګانو په وژنې واکمني چلوي؛ نو بده واکمني ده[1].))
جنایات یې تردې هم ډېر دي، داسې ګناه یې کړې، چې تر ده وړاندې چا په اسلام کې کړې نه وه او هغه د مسلمانو ښځو بندیانول وو.
ابن عبدالبر وایي: بسر بن ارطاة پرهمدان یرغل وکړ (چې د امام علي تر واکمنۍ لاندې و) او د همدان ښځې یې بندیانې کړې او دوی لومړی ښځې وې، چې په اسلام کې بندیانېږي او د بنې سعد ډېر وګړي یې ووژل[2].))
روایت شوی، چې بسر بن ارطاة یو ظالم اتل و، د صفین په جګړه کې د حضرت علي سیالۍ ته راغی، حضرت علي په یوه ګوذار پر ځمکه راوپرځاوه او سمدستي یې خپل عورت راښکاره کړ! حضرت علي ترې تېر شو؛ لکه چې له عمروبن عاص هم تېر شوی و [3].
د بسر او عمرو په اړه ویل شوي: دا چې امام له دې دوو تنو او په څېر یې له راپرځېدو یا ماتې خوړوونکیو تېربده، علت یې دادی، چې په اسلام کې د حضرت علي جګړیز دود دا و، چې څوک په وتښتېد او یا به ټپي شو؛ نوورپسې نه تله او بندیان یې نه وژل.[4]
جنایتکار بسر د جناب امیر معاویه لپاره ډېر ناوړه جنایات کړي؛ خو دا قوم یې یو صحابي بولي؛ ځکه د رسول اکرمصلی الله علیه و آله په زمانه کې نړۍ ته راغلی او پیغمبرصلی الله علیه و آله یې په وړوکتوب کې لیدلی دی ! نو د ټولو اصحابو د عدالت د قانون له مخې، په عادلو اصحابو کې شمېرل کېږي؛ نو ځکه ټولو جرایمو ته یې مخونه ورکول کېږي؛ ځکه اجتهاد یې کړی او نه یوازې دا چې ګناه نه لري؛ بلکې ماجور به هم وي !!! د جناب امیر

---

[1] ابن عبدالبر، الا ستیعاب ۱۶۲/۱مخ، د بسر بنابی ارطاة وحالاتو شرح. الاصابه ۱۴۷/۱مخ. اسد الغابه ۱۷۹/۱- ۱۸۰ مخونه.
[2] الاستیعاب ۱۶۱/۱مخ.
[3] الاستیعاب ۱۶۵/۱مخ.
[4] الا ستیعاب ۱۶۶/۱مخ.

معاویه گردسره ملګري د بسر په څېر اصحاب دي، چې اهل سنتو د شرعې جامې ور پر تن کړي دي.
نو څکه وینو، چې د سننو په کتابونو کې یې د رسول اکرم صلی الله علیه و آله له خولې روایات هم ترې راوړي دي. دا بی داود په سننو کې د پېغمبرصلی الله علیه و آله له خولې روایتوي چې: ((په سفر کې دغله لاسونه نه پرې کېږي))
ابن حبان ترې روایتوي، چې پېغمبروویل: ((خدایه ! ته لې چارې موپه خیر پای ته ورسوه)).
ابن حبان د بسر په هکله وایي: په غیابو کې یې د جناب امیر معاویه چارې کولې او معمولاً دعا یې قبلېده !! د فتنو یې ډېر روایات شته[1]...
په اسلام کې جناب امیر معاویه ړومبی تن و، چې سرونه یې پرې کړل. د عمار بن یاسر (رض) اوعمرو بن حمق (رض) سرونه یې غوڅ کړل. عمرو بن حمق (رض) د حضرت عثمان (رض) پر ضد د راپاڅېدلیو انقلابیانو یو مشر و. له محمد بن ابوبکر(رض) سره یې همدغسې وکړل، هغه مهال، چې عمروبن عاص مصر ته ورغی، دهغه تنه یې په مړه خره کې کېښوده او ویې سوځوله.
د سرونو غوڅول یو دود او سنت شو، چې ورپسې واکمنو هم دا لار خپله کړه !! د جناب امیر معاویه له جنایانو یو هم، پر منبرونو د حضرت علي کنځل و، چې دا چار یې له حضرت علي سره د دښمنۍ له امله نه وه؛ بلکې له ((محمدي اسلام)) سره یې دښمني وه، چې انځور یې ((حضرت علي)) و. ډارېده که مسلمانان د محمدي اسلام پر لوړو مفاهېمو پوه شي؛ نو بې لارېتوب به یې رابرسېره شي.
د امام علي او امام حسن تر شهادت روسته، لارویان یې د جناب امیر معاویه ددې شیطاني تبلیغاتو پر وړاندې ودرېدل، چې مشر یې ستر صحابي حجر بن عدی (رض) و. حجر(رض) په عراق کې و، چې د جناب امیر معاویه والي، زیاد بن ابیه له څو تنو ملګرو سره یې ونیو او جناب امیر معاویه ته یې ولېږل! او جناب امیر معاویه ته یې په لیک کې، له حضرت علي نه په دفاع او له دښمنانو یې په برائت تورن کړي وو. له حجر او ملګرو یې وغوښتل، چې له حضرت علي برائت اعلان کړي او ویې کنځي؛ خو هغوی ونه منل.
حجروویل: ((پرڅه مې چې خدای خپه کېږي، پر خوله به یې رانه وړم)) د جناب امیر

[1] الاصابه، ۱/ ۱۴۸مخ، د بسر د حالاتو شرح

معاویه په امر، حجر او ملګري يې پر ٥١ س په ((مرج عذرا)) کې شهیدان شول[١].
د جناب امیر معاویه له جنایاتو څنې د امام حسن (رض) پر ضد دسیسه او په زهرو يې وژل و او همداراز د خپل زوی یزید خلیفه کول او په دې توګه يې په اسلام کې پاچايي پیل کړه، چې امت يې له زوی (یزید) او مرواني شاهانو له لاسه ډول ډول ربړونې، ظلم، استبداد او زندیتوب وڅکي.
حسن بصرې (رح) وایي: ((په جناب امیر معاویه کې څلور خویونه وو، چې هر یو يې ځان ته ستره ګناه ده:
١- بې له دې، چې له چا سره يې مشوره کړې وي، د تورې په زور، پر امت برلاس شو، حال داچې په خلکو کې با فضیلته اصحاب وو.
٢ـ خلافت يې خپل زوی یزید ته ورکړ، چې شراب يې څښل، نشه و، ورېښمینې جامې يې اغوستې او موسیقي يې غږوله.
٣- له زیاد سره يې د روری ادعا (سره له دې، چې د زیاد پلار نامعلومه و!).
٤- د حجربن عدی (رض) او ملګرو يې وژل، پرهغه دې د حجر له امله افسوس وي، پرهغه دې د حجر او ملګرو له امله افسوس وي[٢].))
یزید بن جناب امیر معاویه دوه ستر جنایتونه کړي:
(١) په کربلا کې د امام حسین او اهل بیتو يې وژل.
(٢) د رسول الله د مدینې ټولوژنه او ښځو ته يې بې ناموسي وراړول.
تاریخي کتابونو کښلي، مدینوال د امام حسین (رض) تر شهادت روسته د یزید پر ضد راپاڅېدل، ده هم یو لښکر ورولېږه او مدینه يې درې ورځې خپلو پوځیانو ته ازاده پرېښووه، په زرګونو تنه اشراف ووژل شول، ښځو ته بې ناموسي ورواوړېده. ویل شوي: په هغو ورځو کې تر زرو ډېرې ښځې د زناله امله امیندواره شوې وې.[٣]
یزید پر دې دوو سترو جنایاتو سربېره په سلګونو نور منکرات هم کړي دي؛ خو بیا هم د اهل سنتو فقهاوو يې په اړه اختلاف کړی، ډېر لږ شمېر لعنت پرې روا بولي؛ خو ډېری يې نه

---

[١] طبري تاریخ ٢٧٦/٥مخ. الاصابه ٣١٤/١- ٣١٥ مخونه. الاستیعاب مخونه ٣٢ – ٣٢٩.
[٢] الکامل ٤٨٧/٣مخ. البدایه وانهایه١٣٠/٨مخ.
[٣] طبري تاریخ ٤٩١/٥نه. الکامل ١١٧/٤مخ. البدایه وانهایه ٢٢٠/٨- ٢٢٤ مخونه.

بولي؛ ځکه شونې ده، چې پر پلار او نورو اصحابو د لعنت ور پرانستل شي[1] !!

حسن بصري د شاميانو په هکله وايي: ((تورمخې دې وي! دوی د رسول الله حرم، ازاد پرېښود، درې شواروزه يې مدينوال ووژل، ازادې مؤمنې ښځې د زنا له امله دوه ځانې شوې او له يوې بې پتې يې هم لاس وانخست، بيا يې د خدای کور ته مخه کړه، کعبه يې ويجاړه کړه او پردو ته يې اور ورواچاره، خدای دې پرې لعنت ووروي او دوزخيان دې شي[2])).

وگورئ، چې حسن بصري بې له څه استثنا گرد شاميان لعنتوي او په دې توگه د اهل سنتو پر ليکه روان دی، چې پر يو ټاکلي تن لعنت نه وايي. دا د عباسي پير دريځ دی.

ابن تيميه، له يزيد څخه دفاع کوي او ټولې نيوکې ترې لرې کوي او وايي: ((يزيد يو مسلمان ځوان و، او کله هم کافر يا زنديق نه و، تر خپل پلار روسته يې د امت ولايت ترلاسه کړ، چې ځينې مسلمانان ترې راضي او ځينې ترې ناراضي وو، مېړه او سخي و او فاسد نه وه، لکه چې دښمنانو يې ويلي دی او د حسين د وژنې امر يې کړی نه دی او نه يې پر وژنه خوشحال شوی دی؛ خو امر يې کړی و، چې حسين له خلافته لرې کړي که څه هم پر وژنه يې پای ته ورسي[3] !!!))

د جناب امير معاويه او يزيد دا ډول جنايات جوتوي، چې د دوی او اهل بيتو ترمنځ نښته، د دوو مخالفو عقيدو نښته ده، چې بيخي يو له بل سره څه اړيکه نه لري او چې څوک مسلمان

---

[1] البدايه وانهايه ۲۲۳/۸مخ. امام احمد بن حنبل په خپل مسند کې پر يزيد لعنت ويل جايز گڼلي او پر دې آيت استدلال کوي: ((فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ سورت محمد/۲۲ آيت)). ژباړه: نو که (له دې لارښوونو) مخ واړوئ، نو لرې نه ده که واک په لاس درشي، پر ځمکه به فساد پيل کړئ او د خپلې خپلولۍ مزي به پرې کړئ؟!

[2] الکامل ٤/۱۷۰مخ

[3]) د ابن تيميه فتاوای ۳: ٤۱۰مخ.

دابن تيميه عذر منل کېږي؛ ځکه داهل سنتوله نظره، د اصحابو ستر فقيه عبدالله بن عمر (رض) له يزيد سره بيعت کړی او مدينه والو، چې يزيد خلع کړی و، ويې گواښل او ورته يې وويل: گومان نه کوم، چې تردې به څه اوچت عذر وي، چې له يوه تن (يزيد) سره بيعت وشي، بيا يې پرضد راپاڅي اوهغه په يزيد خلع کوي، چې زما او ترمنځ يې واټن پيدا شوی وي.

د امام حسين تر وژنې روسته، چې د يزيد لښکر پرمدينې يرغل وکړ؛ نو خورا ناوړه جنايات يې وکړل، ابن عمر او ډله يې په امان کې وه او هيڅ تعرض پرې ونشو. په هرحال د يزيد لښکر، چې پر مدينه والوڅه نادودې تېرې کړې، د ابن تيميه له نظره نه جنايت و او نه فساد.

وگورئ: صحيح بخاري ، کتاب الفتن، همداراز په البدايه والنهايه او نورو تاريخي کتابونو کې ددې دردناکې پېښې لپاره داهل سنتووفقها وو مخونې ولولئ.

وي دغسې جنايات نه کوي.
هغوی، چې دا تاوتريخوالی اسلامي ګڼلی او جناب امير معاويه مجتهد بولي او زوی ته يې هم برائت ورکوي؛ نو بېشکه، چې د اسلام او مسلمانانو په حق کې به يې ستر جنايت کړی وي او ډېره خطرناکه لاس ته راوړنه يې داده، چې امت ته د جناب امير معاويه دروغجن اسلام ښه وروښيي.

خوارج

امام، ترمنځګرتوب روسته کوفې ته ستون شو او په دې لټه کې و، چې له جناب امير معاويه سره د جګړې لپاره ځواکونه راټول کړي؛ خو خوارجو چې له منځګړتوب روسته پر ضد يې راپاڅېدلي وو، د امام د موخې خنډېدل او لارويان يې ورته ګواښل، تردې چې د مسلمانانو ليکې ته د بېرته راګرځېدو او له خپلو ناسمو افکارو د لاس پر سر کېدو او قانع کولو لپاره يې ټولې سوله ييزې هڅې ناکامې شوې.
او دا چې پر مسلمانانو يې تيري زيات شول؛ نو امام له ناچارۍ ورسره جګړه وکړه، چې ګڼ شمېر يې ووژل شول او جګړه د امام پر ګټه پای ته ورسېده، دې ته د ((نهروان)) پېښه وايي[1].
امام په پوره پوهه له خوارجو سره جګړه وکړه، له حالاتو او جناياتو يې خبر و، لکه چې تر دوی وړاندې يې له ام المؤ منين عايشې او جناب امير معاويه سره هم اګاهانه جګړه کړې وه.
پېغمبرصلی الله عليه و آله د خوارجو له ډلې خبر کړی و؛ لکه چې له هغوی سره په مبارزه کې يې د امام د ونډې خبره هم کړې وه.
مسلم روايتوي، چې امام علي له يمن څخه يو مقدار سره، په مدينه کې پېغمبر ته ورولېږل، چې پېغمبر پر څلورو تنو وويشل. قريش خپه شول. پېغمبرصلی الله عليه و آله وويل: دا چار مې ددوی راجذبولو لپاره وکړ؛ نو يو ګڼ ږېری، کړوپ سترګی، تندی راوتلی او سرکلی راغی او ويې ويل: محمد ه ! تقوا لره !!
پېغمبرصلی الله عليه و آله وويل: که ګناه وکړم؛ نو څوک به د خدای امر ومني. بيا دا سړی ولاړ. پېغمبرصلی الله عليه و آله وويل: ((د دې له ځوځاته به يو قوم راپاڅي، چې قرآن به لولي؛ خو له ستونې به يې نه تېرېږي ! مسلمانان به وژني او... له اسلامه وځي لکه غشی چې

[1] پر ۳۸س، د صفرې پر (۱۹) مه د نهروان پېښه راپېښه شوه.

له لیندۍ وځی، که یې ومومم، په رښتیا د عاد قوم په څېر به یې ووژنم[1]))
امام علي وايي: وامې ورېدل، چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله وویل: ((په آخرالزمان کې یو قوم راپاځي، چې غاښونه به یې نوي، عقلونه یې کم... قرآن لولي؛ خو له ستونو یې نه تېرېږي، له دینه وځي لکه غشی، چې له لیندۍ وځي؛ نو که مو ولیدل، ویې وژنئ؛ ځکه چا چې ووژل، خدای د قیامت پر ورځ ثواب ورکوي[2].))
زیاتوي: وامې ورېدل، چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله ویل: ((له امته مې یو قوم راپاځي، چې قرآن لولي... لمونځ یې ستاسې د لمانځه په څېر نه دی، روژه یې ستاسې د روژې په څېر نه ده. قرآن په دې گومان لولي، چې پرگټه یې دی؛ خو قرآن یې پرضد دی (قرآن ورسره دښمن دی) لمونځ یې د سینو له هډوکو ځنې نه کوزېږي، له اسلامه وځي لکه غشی له لیندۍ)).
((پوځیان که پوهېدای، چې پېغمبرله دوی سره د مقابلې په هکله څه ویلي؛ نو له کاره پښه نیولي کېدل نه، نښه یې داده، چې یو تن پکې دی، چې مټ لري؛ خو څنگل نه لري، د مټ سر یې د تي د خولې په څېر وي، چې څو سپین ویښتان پرې راختلي. تاسې له جناب امیر معاویه او شامیانو سره جگړې ته ورروان یاست؛ خو له خوارجو غفلت کوئ. دوی ستاسې له شتمنیواو اولادونو سره پاتې کېږي ! سکه، چې حرامې وینې یې وبهولې، د خلکو مالونه یې لوټ تالان کړل؛ نو ورسره د جگړې لپاره د خدای په نامه وخوځېږئ[3]))
روایت شوی، چې د امام پر ضد د خوارجو شعار دا و: ((حکم، یوازې د خدای حکم دی))
امام وویل: ((په باطل نیت، حق وايي، په رښتیا رسول الله راپېژندلي دي او زه یې هماغه بولم، چې پېغمبر ترې خبر کړی یم. [4]))
دا روایات، اسلام او مسلمینو ته د خوارجو ستر خطر جوتوي او بېشکه خطر یې تر امویانو کم نه دی او له دواړو لیکو سره د امام جگړه راښیي، چې موخه یې یوه او په یوې پایلې پای مومي.
له دواړو لیکو سره د امام جگړه؛ یعنې تل او (د زمانې په اوږدو کې) له محمدي اسلام سره په

---

[1] صحیح مسلم ۷٤/۲مخ، ۱٤۳گڼه حدیث، کتاب الزکاة، باب ذکر الخوارج
[2] فتح الباري ۵٦/۱۳مخ.
[3] صحیح مسلم ۷٤۸/۲مخ، ۱۵٦ گڼه حدیث کتاب الزکات، باب ذکرالخوارج
[4] صحیح مسلم ۷٤۹/۲مخ، ۱۵۷ گڼه حدیث.

مخالفت کې، د دې دوو ليکو مبارزه.
ځکه امام تل (او د زمانې په اوږدو کې) د محمدي اسلام او حق بېلګه ده.
همېشه اموي ليکه او د خوارجو ليکه د تقلبي اسلام او د باطلو بېلګې دي او د خوارجو کړلار همداسې پاتې ده، که څۀ هم پوځي ګوذار يې خوړلی او له محمدي اسلام او اهل بيتو سره په مبارزه کې يوې څنډې ته شو او مسلمانان يې هله يو مخې يې له منځه وړای شي، چې داهل بيتو ليکه او د امام علي خوځښت وپېژني؛ نو چې څوک له دې ليکې واوړي، د خوارجو قرباني به وي او چې څوک د امام ليکې ته مخ کړي؛ نو ځان به يې د هغې ليکې له خطره (واکسين، وقايه او) ژغورلی وي.
امام علي آګاهانه له دې پېښو سره مبارزه کوله او ان له پايلو يې هم خبر و او د رسول اکرم د خبر له مخې پوهېده، چې څنګه له نړۍ ځي[1].
نوځکه له درې ګونو ټلوالوسره د امام د جګړې لاس ته راوړنه، موږ د اسلام حقيقت ته د ور پېژندنې لپاره ورسيخوي او هم دهغو کسانو حقيقت رابرسېروي، چې د اسلام دين بد انځوروي او مفاهيم يې په جعلي رواياتو او بېلارې کوونکيو اجتهاداتو کاږه کړي دی اوخلک يې د خدای له لارې لرې کړي دي.
له عايشې ام المومنين، جناب امير معاويه او خوارجو سره د امام جګړه، يو ناڅاپي او تصادفي چار نه و؛ بلکې امت ته يو تشريعي عمل و، چې همېش يې بېلګه وي او هدايت شي.
او دغسې يو چار ته د امام ټاکنه، الهي ټاکنه ده؛ ځکه په اصحابو کې بې له دې بل څوک نه و، چې د دغسې پاڅون ذمه واري وکړي، ځکه امت ته خورا ستر زيان واوړېد؛ ځکه د امام مټ نشو او د ليکي په اړه يې لنډون اوکوتاهي وکړه.
پايله يې، اختلاف اوخپاره واره کېدل وو.
پايله يې، قربانۍ او د بې ګناه وينو بهول وو.
پايله يې، د پرېمانې پوهې له لاسه وته و.

---

[1] امام احمد، فضايل ۵۶۶/۲مخ، ۹۵۳ ګڼه حديث. بغداد تاريخ ۱۳۵/۱مخ. البداية وانهايه ۳۲۵/۷مخ. ابن سعد طبقات ۳۵/۳ مخ.
حضرت پېغمبر(ص) ويلي و، هغه به خورا بدمرغه وي، چې علي وژني. امام علي ويلي: پېغمبر(ص) راته ويلي، چې ترهغې له نړۍ نه ځم، چې امير شم اوږيره مې د ککرۍ په وينو ولړل شي.

جناب امیر معاویه او امام حسن (رضی الله عنه)

امام علي؛ خوارجو ته تر ماتې ورکولو روسته له شامیانو سره جګړې ته چمتو شو؛ خو د عراقیانو د اختلاف له امله يې برید وځنډوه.

امام له عراقیانو پرېمانه وکړېد؛ ځکه لامل شول، چې امام له ناچارۍ پر شا ولاړ شي او خپل حرکت وځنډوي او ځواک يې د جناب امیر معاویه او خوارجو پر وړاندې کمزورۍ شي.

امام د عرقیانوپه هکله وايي:

د ښځتن تر ستاينې روسته! عراقیانو! تاسې د هغې دوه ځانې ښځې په څېر یاست، چې د زوکړې په نژدې ورځو کې مړ ماشوم وزيږوي او مېړه یې هم ومري، کنډتوب یې اوږد شي او میراث یې لرې خپلوان یوسي[1]. باخبر! په خپله خوښه درته راغلی نه یم؛ بلکې د روزګار پېښو راښکودلی یم[2]، خبر شوی یم، چې تاسې ویلي: علي دروغ وايي، خدای مو ووهه، پر چا دروغ وایم؟ پر خدای دروغ وایم؟ حال دا چې د رسول اکرم صلی الله علیه و آله په امت کې لومړی تن وم، چې هغه مې تصدیق کړ[3]! قسم پر خدای داسې نه ده، څه مې چې ویلي، یو واقعیت دی، چې پر مانا یې نه پوهېږئ[4] ځکه د اورېدو وړ یې نه یاست. مورګانې مو دربانديې بورې شه، چې وژاړي، د علم او حکمت پیمانې مې دربانديې وړیا وویشلې[5]؛ خو

---

[1] محمد جواد مغنیه: د صفین جګړې زور واخست او چې د امام په ګټه د بریا نښې راښکاره شوې؛ نو معاویه بن ابي سفیان په چل قرآنونه په نېزو پورته کړل او د امام په لښکر کې یې درز وغورځاوه او په دې توګه معاویه بن ابي سفیان خپلې موخې ته ورسېد او امام خورا خپه شو؛ نو ځکه امام یې په اړه پورته څرګندونې وکړې.

[2] محمد جواد مغنیه: امام تر بیعت روسته څلور میاشتې په مدینه کې پاتې شو او د جمل له اصحابو سره د جنګ جګړې لپاره له مدینې راووت او په روستیو کې له شامیانو سره د مقابلې لپاره له ناچارۍ په عراق کې پاتې شو؛ نو ځکه په مدینه او عراق کې د امام اوسېدل په خپل اختیار کې نه وه؛ بلکې د شرایطو له مخې او له فتنو سره د مقابلې په نیت له یوه ځایه بل ته د تلو لپاره وه.

[3] محمد دشتي: علامه امیني (۳/ ۲۱۹ – ۲۴۷) د اهلسنتو په سلو احادیثو دا حقیقت جوت کړی، چې علي لومړی تن وه، چې پر خدای یې ایمان راووړ. له حضرت بریده اسلمي روایت دی: د دوشنبې پر ورځ پر پیغمبر اکرم وحې رانازله شوه او د سې شنبې پر ورځ علي نمونځ وکړ" وګورئ: صحیح ترمذي: ۲/ ۲۱۴. حاکم، مستدرک: ۳/ ۱۱۲.

[4] محمد جواد مغنیه: شیخ محمد عبده(شرح نهج البلاغه: ۱/ ۱۱۹) وايي: "ډېر وخت داسې ول، چې امام خپل یاران له داسې چارو خبرول، چې پرې نه پوهېدل. منافقانو ویل: علي دروغ وايي؛ لکه چې پر پیغمبر اکرم (ص) یې هم دا تور ورتپه. [وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (ص/ ٤) او وايي دا دروغجن کودګر دی.]

[5] محمد جواد مغنیه: عبدالکریم خطیب)علی بن ابیطالب، بقیة النبوة و خاتم الخلافة: ۸۵ او ۸۷ مخونه) وايي: " هیڅوک له علي هومره له پیغمبراکرم (ص) سره نه وه، څه له پاسه دېرش کاله ورسره وه، په ټولو سختیو او خوشحالیو کې یې ملګری وه، غوږونه یې د پیغمبر اوامرو ته نیولي ول، زړه یې تل له غفلته لرې وه، پوهه او حکمت پرې ورېده

که لوښی یې لرئ. " وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ[1]-او ډېر ژر به پوه شئ.
او لکه چې څنګه عراقیان له امام علي سره بې وفا وو، له امام حسن سره هم بې وفا وو؛ له جناب امیر معاویه سره یې سولې ته را کاږه، بیا یې پرې نیوکه ونیوه او دده وینه یې مباح ګڼله[2] !
ابن حجر له طبري روایتوي: علي (رض)، قیس بن سعد بن عباده (رض) د عراق بولندوی کړ، څلوېښتو زرو تنو تر مرګه ورسره بیعت وکړ. علي ووژل شو.
له حسن بن علي سره یې د خلیفه په نوم بیعت وکړ، د حسن جګړه ښه نه راتله اوغوښتل یې، چې له جناب امیر معاویه سره شرط وکړي، چې روسته به ترې خلیفه وي !
پوه شو، چې د سولې په اړه قیس بن عباده ترې اطاعت نه کوي، وایې لرې کړ او پر ځای یې عبیدالله بن عباس بولندوی کړ، ده هم له جناب امیر معاویه سره د حسن شرط وکړ[3] !
ابن حجر وایي: حسن، خلافت جناب امیر معاویه ته ورپرېښود او بیعت یې ورسره وکړ، چې د خدای کتاب او نبوي سنت به عملي کوي. جناب امیر معاویه کوفې ته راغی او خلکو ورسره بیعت وکړ. هغه کال یې ((جماعت)) ونوماوه؛ ځکه خلکو غونډه وکړه او جګړه پای ته ورسېده او همداراز هغوی هم، چې ځانونه له جګړې ګوښه کړي وو لکه ابن عمر، سعد بن ابی وقاص اومحمد بن سلمه (رضی الله عنهم) له جناب امیر معاویه سره بیعت وکړ.
جناب امیر معاویه، امام حسن ته درې لکه جوړې جامې، دېرش مریان او سل اوښان ورکړل او مدینې ته ولاړ. جناب امیر معاویه، مغیرة بن شعبه د کوفې او عبدالله بن عامر د بصرې والي کړ او بیا دمشق ته ستون شو.[4]
صحیح بخاري روایتوی، چې پېغمبرصلی الله علیه و آله د حسن په باب ویلي: ((دا زوی مې ښاغلی او سرور دی او ښایي خدای یې له لارې د مسلمانانو د دوو ستر ډلو ترمنځ سوله راوړي[5]))

او د پاک او روڼ روح خاوند، د اسلام بې سیاله اتل وه، په مسلمانانو کې د هیچا تورې دومره د کفر د مشرانو سرونه غوځ کړي نه دي؛ لکه د علي. علي د اسلام فقیه، عالم او حکیم وه او په چارو کې یې سیال نه وه"

[1] ص/۸۸ آیت.

[2] الا صابه ۳۳۰/۱مخ، ح ټکی.

[3] فتح الباري ۵۳/۱۳ مخ.

[4] فتح الباري ۵۳/۱۳ مخ.

[5] صحیح بخاري ۷۱/۹مخ کتاب لفتن. امام احمد حنبل مسند۴٤/۵مخ. ترمذي ۶۵۸/۵مخ، ۳۷۷۳ ګڼه حدیث، کتاب

تاریخپوهان هڅه کوي، چې په خپله جناب امیر معاویه له امام حسن سره د سولې لېوال و او په دې لار کې یې خورا هڅې وکړې او ډېر مالونو یې ورکړل ! او سولې ته یې هڅاوه او ورته یې ویل، چې نیکه یې په اړه یې ویلي دي ((هغه ښاغلی دی او د خلکو ترمنځ سوله کوي !)) نو حسن ومنله او سوله یې وکړه[1].

ډېری تاریخپوهان ټینګار کوي، چې امام حسن له جناب امیر معاویه سره شرط وکړ، چې په جناب امیر معاویه پسې به خلافت، د حسن وي اوجناب امیر معاویه هم دا شرط ومانه[2] !

په ډاګه ده، چې له دې روایاتو د سیاست بوی راخېژي او موخه یې د امام حسن د حرکت ناوړه برېښول او د نښو او اثارو یې اړول دي. د طبري له روایته معلومېږي، چې امام حسن د خپل پلار امام علي پر لار ګام اخستی نشو، چې د جناب امیر معاویه پر ضد جګړه وغځوي؛ نو په مازې، چې خلیفه شو، جناب امیر معاویه ته یې غاړه کېښووه اوسوله یې ورسره وکړه !!

څرنګه شونې ده، چې یو امام څلوېښت زره تنه جنګیالي لري، په اسانۍ سولې ته غاړه کېدي ؟! او څرنګه شونې ده، چې دغسې یو شخصیت د خلافت د وعدې لپاره له خپلې ګروهې لاس واخلي ؟!

دغسې روایات هم امام علي تر پوښتنې لاندې راوړي او هم امام حسن. لکه چې وایي امام علي په خپل پاڅون کې ماتې وکړه او پر ځای کمزوری خلیفه پرېښود او له هغه یې څه زده کړي نه دي او یوازې د خپلې سلامتۍ او دنیا په فکر کې دی او له آره د آخرت او اسلام په فکر کې نه دی !!

د ابن حجر روایت هم، د طبري روایت تاییدوي او پرهمه لار تېرېږي.

یوازېنی عرض یې دادی، چې امام حسن بد وبرېښووي او له جناب امیر معاویه سره د جګړې حقیقت واړوي. او وایي چې امام حسن له جناب امیر معاویه سره بیعت وکړ او په مقابل کې

المناقب.

[1] فتح الباري ۵٤/۱۳مخ. الاصابه ۳۳۰/۱مخ. الاستیعاب ۳۸۵/۱- ۳۸۹ مخونه.

[2] ابن حجر په فتح الباري او الاصابه کې وایي: چې علي ووژل شو، حسن بن علي، عراقیان جګړې ته هڅول او معاویه شامیان. بیا یې یوله بل سره ملاقات وکړ او د حسن جګړه ښه نه راتله اوله معاویه سره یې بیعت وکړ، په دې شرط، چې ترمعاویه روسته به حسن خلیفه وي. ابن عبدالبر په استیعاب کې وایي: د علماوو ترمنځ هیڅ اختلاف نشته، چې حسن په دې شرط له معاویه سره بیعت وکړ، چې تر ده روسته به خلیفه وي او حسن په دې دریځ د وینو د بهېدو مخه ونیوه، که څه هم ځان یې، خلافت ته، تر معاویه وړ ګاڼه او هم یې روایت کړی: داشعث بن قیس لور، چې د امام حسن مېرمن وه، امام یې په زهرو مسموم او وواژه، یوې ډلې ویلي: معاویه په تطمیع دې چار ته اړ کړې وه.

يې درې لکه جوړې جامې، دېرش مريان اوسل اوښان واخستل (يعنې: معامله يې وکړه) تردې خو بدتر د امام حسن سپکاوی کېدای نشي ! او تر دې خو د جګړې حقيقت ناوړه انځورېدای نشي !
د صحيح بخاري روايت، هم څه منځپانګه نه لري او له آره مانا يې د پېښې له طبيعت سره اړخ نه لګوی، لکه چې حديث سازانو دا حقايق هېر کړي چې:
نور روايات ښيي، چې امام حسن له جناب امير معاويه څخه پر شا شو، نه دا چې سوله يې ورسره وکړه.
مصلح خو غالباً د جګړې لوری نه وي.
دا روايت، نه وايي، چې سوله وشوه او نه پرې څه ټينګار لري.
دا چې ويل شوي: د مسلمينو دوه ډلې، مانا يې داده، چې دواړه لوري يوه شخړه لري؛ خو په ډاګه ده، چې د امام حسن اړخ د جناب امير معاويه له اړخ سره بېلا بېلې موخې او نيتونه لري.
امام حسن په زهرو ومړ، خو جناب امير معاويه خپل زوی يزيد خليفه کړ، دا په خپله يو دليل دی، چې د شهادت تر شېبې پورې د امام حسن او جناب امير معاويه شخړه روانه وه.
جناب امير معاويه چې خپل زوی يزيد خليفه کړ؛ نو دا يې نه يوازې له امام حسن سره خيانت وکړ؛ بلکې له ټول امت سره يې وکړ او دا هم يو څرګند دليل دی، چې د دواړو ترمنځ څه جوړجاړی نه و؛ ځکه که سوله وای؛ نو جناب امير معاويه دغسې خيانت نه کاوه.
څه، چې د امام حسن او جناب امير معاويه ترمنځ تېر شول، ډېری هغه منځګړتوب ته ورته دی، چې امام حسن منلی نه دی، لکه چې امام علي هم دهغه منځګړتوب له پايلې راضي نه و او په دې توګه جناب امير معاويه د دې لپاره، چې ځان له امام حسن څخه بې غمه کړي؛ نو په دسيسې، دوکې او خيانت يې لاس پورې کړ.
فقها او تاريخپوهان، چې د امام حسن د سولې روايت ته اهميت ورکوي موخه يې دا ده، چې د جناب امير معاويه کړنو ته مخونه ورکړي، په تېره دا چې روايت د رسول الله (ص) له خولې روايت شوی، چې مسلمانان پکې شکمن نشي او سمدستي يې ومني او په دې توګه ويلای شو، چې دا فقها او تاريخپوهان په هغه دام کې راښکېل شوي، چې د رواياتو مخترعينو ورته ايښی دی.
ابن حجرو ايي: د سولې په حديث کې د خلکو د پخلاینې غوره توب او اهميت راغلې، په تېره د مسلمانانو ترمنځ د وينې د توېېدو مخنيوی.
او همداراز پر ملت د جناب امير معاويه زړه سوی او په چاروکې يې ځيرکتوب!

په ترڅ کې څرګندېږي، که څه هم غوره او ((افضل)) موجود وي؛ خو کېدای شي، چې ((مفضول)) او ټیټ هم خلیفه شي؛ ځکه امام حسن او جناب امیر معاویه هر یو خلافت ته ورسېدل حال داچې په امت کې بدري اصحاب لکه سعد بن ابی وقاص (رض) اوسعید بن زید (رض) موجود وو!!

له حدیثه معلومېږي، چې که د مسلمانانو صلاح وي؛ نو روا ده، چې خلیفه ځان لرې کړي او دپیسو په اخستو له خپلو دیني او دنیوي دندو څنډې ته کېدای شي !! په ترڅ کې څرګندېږي هغوی هم سم او پر ځای کار کړی، چې ځانونه یې د علي او جناب امیر معاویه له جګړې ګوښه کړي وو.[1] !!!

د سولې د روایت له مخې، فقهاوو داسې احکام وضع کړل، لکه چې د ابن حجر له خبرې معلومېږي، چې دومره په خپل استنباط او راسپړنه کې مخکې تللی، چې د پیسو اخستو په بدل کې له دیني دندې تېرېدل ثابتوي !!!

معلومېږي، چې د ښاغلیو فقه، دیني دندو ته په ملنډو ویني او پر څه ارزښت ورته قایل نه دي ! همدا لیدلوری له واکمنو سره د فقهاوو جوړجاړی هم تاویلوي او د ظالمو واکمنو په چوپړ کې کوي یې.

اوس چې امام حسن له جناب امیر معاویه سره د سولې لپاره پیسې اخلي او دا چې پیغمبر امر کوي، چې دواړه لوري له مسلمانانو څنې دي او دا چې سعد (رض) یا سعید (رض) دواړه تر امام حسن غوره دي؛ نو څه خبره ده، چې انسان د پیسو لپاره له خپلې ګروهې او دندې تېر شي او څه کېږي، چې د حق له ملاتړه لاس واخلي؛ ځکه جګړه خو د دوو مسلمانو لوریو ترمنځ ده.

او څه کېږي، چې یو ټیټ انسان واکمن شي، که څه هم غوره مجود وي.

هو! د همدې ناسمو مخونو او اجتهاداتو له مخې عقیدې جوړې شوې او د قوم په فقه کې داسې مفاهیم رامنځ ته شول، چې د دولت او حکومت د نظریې، د واکمن او ولس د اړیکې او له واکمن سره د فقیه د رابطې ښودوونکي وو.

---

[1] فتح الباري ۱۳/۵٦مخ.

کربلا

د کربلا پېښه، د محمدي اسلام او اموي اسلام ترمنځ وروستۍ وسلواله نښته وه، چې تردې روسته ((محمدي اسلام)) پټ او ((اموي اسلام)) خپور شو.

د اهل بیتو امامانو او لارویانو یې، په خوله او قلم د محمدي اسلام د حقیقت څرگندولو لپاره، په کار لاس پورې کړ او امت یې راباله، چې ددې لیکې پر وړاندې ژمن شي او اموي واکمنو هم د اموي اسلام د دفاع او د محمدي اسلام د اړولو لپاره د خپلو برنامو (کړلار) په عملي کولو لاس پورې کړ.

امام حسین په خپلو مبارکو وینو، له اموي اسلام او هر نامحمدي اسلام سره د مبارزې برنامه وکښله.

دامام حسین انقلاب امت ولړزاوه او شهادت یې، امت خوځښت ته اړ کړ، په خپل سپېڅلي انقلاب یې جناب امیر معاویه او اموي لیکې ته دومره سخت گوذار ورکړ، چې امت یې د غفلت له خوبه راویښ کړ او د مقاومت او مبارزې روحیه یې پکې وپوکله.

دا انقلاب د امام حسن د مبارزې طبیعي پایله او د امویانو خیانت او شومو دسیسو ته نیغ په نیغ ځواب و او امت یې وپوهاوه، چې نښته همداسې روانه ده او د محمدی اسلام او اموی اسلام ترمنځ جگړه پای ته رسېدلې نه ده او بلخوا د امام حسن د خوځښت په اړه یې گرد سره شکمنۍ له منځه یوړې.

لکه چې څنگه د قوم فقهاوو او تاریخپوهانو، د امام علي او جناب امیر معاویه ترمنځ او د امام حسن او جناب امیر معاویه ترمنځ د تاوتریخوالي هویت اپوته ښوولی؛ نو په دې هڅه کې وو، چې د امام حسین او یزید بن جناب امیر معاویه ترمنځ شخړې ته هم ناسمه مخونه ورکړي، نښې یې پټې، د یزید تورمخ، سپین او اموي اسلام تایید کړي.

ابن عبدالبر وایي: پر ٦٠س جناب امیر معاویه ومړ او یزید خلیفه شو، په مدینه کې یې له خپل والي ولید بن عقبه وغوښتل، چې له خلکو بیعت واخلي. د شپې یې په حسین بن علي اوعبدالله بن زبیر پسې څوک ولېږل: دواړه یې راوستل. ورته یې وویل: دواړه بیعت وکړئ. ویې ویل: زموږ په څېر خو د شپې بیعت نه کوي، گهیځ به د خلکو په مخ کې خپل بیعت اعلان کړو. د شپې کور ته ستانه شول او پر نیمه شپه له مدینې ووتل اومکې ته یې مخه کړه.

امام حسین له شعبان میاشتې څخه تر ذی قعدې میاشتې پورې په مکه کې و او له دې ځایه کوفې ته روان شو اوهمدا یې د مرگ لامل شو، چې ((طف)) ته نژدې د کربلا په سیمه کې

پر ٦١س د محرم پر لسمه (عاشورا) شهید شو[1] !
له دې روایته پایله اخلو، چې:
امام حسین، ولید بن عقبه ته دروغ وویل او وډارشو، چې بیعت به ترې واخلي.
امام حسین، د ولید له ډاره د شپې له مدینې څخه ووت.
د امام حسین انقلاب، یو بې موخې حرکت و، چې د مرگ لامل یې شو.
ابن حجر له ابن عمره (رض) روایتوي، امام حسین یې د راتلو پر مهال ولید، ویې ویل: نن دا سړی اسمانوالو ته، تر ځمکوالو خورا گران تن دی. امام حسین په مدینه کې اوسېده، تردې چې له خپل پلار سره کوفې ته ولاړ او د جمل، صفین او نهروان په جگړو کې ورسره و، او د پلار تر وژنې ورسره و. بیا له خپل رورسره و او چې رور یې خلافت جناب امیر معاویه ته وسپاره، مدینې ته ورسره راغی او د جناب امیر معاویه تر مړینې په مدینه کې و.
بیا مکې ته روان شو اوعراقیانو ورته لیکونه ولېږل، چې ترجناب امیر معاویه روسته، بیعت درسره کوو. د خپل تره وزی مسلم بن عقیل بن ابی طالب یې ورولېږه، له هغوی یې بیعت واخست او له حسین یې وغوښتل، چې کوفی ته راشي او په دې توگه ورغی او ووژل شو[2] !
دا روایت له تېر روایته توپیر نلري او موخه یې دا ده، چې جوته کړي، چې امام حسین، جناب امیر معاویه ته د خلافت په ورسپارلو کې له خپل رور امام حسن سره شریک و او همدا دریځ یې خوځښت تر پوښتنې لاندې راوړای شي؛ نو هغه مهال یې، چې د یو مقدار پیسو په بدل کې خلافت ورپرېښود؛ نو لرې نه ده، چې د یزید پر وړاندې پاڅون یې هم مادي او دنیوي موخې ولري.
روایت شوی، چې امام حسین یې دمسلم بن عقیل له وژنې خبر کړ؛ نو بېرته ستنېده، ځینو وویل: پر خدای قسم، نه گرځوو، د مسلم کسات اخلو یا وژل کېږو؛ نو خپله لار یې ونیوه. عبیدالله بن زیاد یو لښکر چمتو کړی و، چې په کربلا کې د حسین له لښکر سره مخامخ شول، حال دا چې له امام حسین سره ٤٥ تن سپاره او سلو ته نژدې پلي نه وو، حسین د عبیدالله له بولندوی، عمر بن سعد بن ابی وقاص سره ملاقات وکړ. حسین ورته وویل: په دې درېیو وړاندېزونو کې یو یې ومنه: یا دا چې زه یو سرحد ته ولاړ شم، یا مدینې ته ستون شم یا دا چې له یزید سره لاس پرلاس بیعت وکړم !!!

---

[1] الاستیعاب ٣٩٦/١مخ.
[2] الاصابه ٣٣٣/١مخ.

عمر ومنله اوعبیدالله ته یې دا جریان ولیکه. عبیدالله وویل: په دې شرط یې منم، چې لومړی دې راسره بیعت وکړي؛ خو حسین ونه منله، جګړه یې ورسره وکړه له خپلو ملګرو سره، چې اولس تنه یې اهل بیت وو، ووژل شول. د امام حسین سر یې له پاتې ژوندیو اهلبیتو سره عبیدالله ته ولېږه، چې په دوی کې علي بن الحسین او ترور (عمه) یې زینب هم وه. پرهغه مهال علي بن الحسین ناروغ و. چې یزید ته ورغلل، په خپل کور کې یې مېشت کړل، بیا یې مدینې ته ولېږل[1] !!!

دا د امام حسین او یزید د نښتې په اړه خورا ناوړه روایت دی؛ ځکه امام یې خورا ټیټ او یزید یې سپین کړی دی.

روایت، لومړی دا څیز ثابتوي، چې امام په مازې، چې د مسلم له وژنې خبر شو، ځان یې وبایلود او هېواد ته ستنېدا یې وغوښته او دا راښیي، چې امام کومه انقلابي موخه نه درلوده او د یوې منظمې نقشې له مخې یې را دانګلې نه و.

دویم، دا جوتوي، چې د امام یارانو ورسره مخالفت وکړ او پر کسات اخستو یې ټینګار وکړ؛ یعنې: دریغ یې یوازې د مسلم د وژنې پر وړاندې یو غبرګون و، نه دا چې پر محمدي اسلام له ایمانه یې راولاړ شوی و او له خپل مشر امام حسین سره یې هیڅ اړیکه نه درلوده.

دا روایت، امام حسین، امام علي، امام حسن او د اهل بیتو او محمدي اسلام لیکې ته یو ستر سپکاوی دی؛ ځکه دهمدې اسلام د استازي امام حسین له خولې د ذلت دریغ بیانوي، چې شخصیت یې مات شوی او کمزوری وښیي، چې سمدستي له جګړې وړاندې له خپلو حقوقو تېرېدو ته چمتو دی، لکه چې له آره امام حسین مبارزې ته چمتووالی نه درلود او د امویانو له لوري یې هم د دغسې نښتې تمه نه درلوده.

او سرحد ته د لېږدلو غوښتنه یې راښیي، لکه چې امام غواړي په اموي لښکر کې یې د یو پوځي په توګه ومني د امام په دغسې مفکورې کې خو له امویانو سره څه دښمني نه لېدل کېږي؛ نو ولې راپاڅېد؟!

او د مدینې ته د ستنېدا په غوښتنه کې، په حقیقت کې د ټولو ارزښتونو او ګروهو لتاړل دي او د ځان ژغورنې لپاره ټول ملګري خوشې کوي !

او خورا ناوړه خبره خو دا چې امام لاس پرلاس له یزید سره بیعت کول غواړي. دلته یې نو محمدي اسلام قرباني کړی او د خپل پلار او رور جهادونه یې تر پښولاندې کړي او جوته

---

[1] الاصابه ۳۳٤/۱مخ.

کړې يې ده، چې د حق او باطل ترمنځ د جګړې هيڅ نښه نشته، هغه حق، چې استازې يې امام حسين اوهغه باطل، چې استازی يې يزيد دی.
امام حسين، چې ځان دومره سپک کړي، چې له يزيد سره بيعت وکړي نو څه توپير لري، چې له عبيدالله بن زياد سره هم لاس پړلاس شي؟
امام، چې له خپلو حقوقو سترګې پټوي نو دغسې يو چار خو ورته ستونزمن نه دی.
امام چې دومره پر شا ځي، چې له جګړې وتښتي؛ نو اوس خو د يو کوچني کار لپاره لازمه نه ده، چې جګړې ته ورودانګي.
دا ډول روايات، سياست جوړ کړي دي او د امويانو د چوپړ لپاره اختراع شوي، چې د اهل بيتو ليکه وغندي او ناوړه يې وبرېښوي.
تاريخي کتابونه روايتوي: عبيدالله بن زياد، د کربلا تر پېښې روسته د کوفې په جامع جومات کې پر منبر وويل: د خدای شکر، چې حق او حقوال يې راښکاره کړي او له اميرالمؤمنين يزيد او ګوند سره يې مرسته وکړه او د دروغجن زوی (والعياذبالله) حسين بن علي اولارويان يې ووژل[1] !
درباري فقها او تاريخپوهان، د يزيد په دفاع کې هڅه کوي، چې د امام حسين د وژنې تور ترې لرې کړي او پر بې مانا او بې منځپانګې رواياتو (چې عقل يې نه مني او هيڅوک پرې باور نه کوي) هڅه کوي، چې د امت پرعقل ملنډې ووهي.
يو روايت يې راوړی، چې يزيد د امام حسين او يارانو يې، سرونه وليدل ويې ژړل اوويې ويل: زه خو بې د امام حسين له وژنې هم ستاسې له اطاعته خوښ وم (ولې مو دا چار وکړ) د سميه پر زوی (عبيد الله بن زياد) دې د خدای لعنت وي. پر خدای قسم، که زه يې لوری وای؛ نوبيخي مې پرېښود او ترې تېرېدم[2] !!!
په هرحال، د درباي فقهاوو په رواياتو کې داسې څه نه ليدل کېږي، چې يزيد به ابن زياد محاکمه، تاديب او ان تېسوری کړی وي.
او دا چار خورا غوره دليل دی، چې امام حسين، اهل بيت او ياران يې په خپله يزيد، د يزيد په امر او دسيسه؛ بلکې تېنګار وژل شوي دي.
او دا چلن بيخي د يزيد له شخصيت سره اړخ لګوي.

---

[1] طبري تاريخ ٤٥٨/٥مخ. ابن اثير کامل ٨٢/٤-٨٣ مخونه.
[2] طبري تاريخ ٤٦٠/٥مخ. الکامل ٨٤/٤مخ. البدايه والنهايه ١٩١/٨مخ

دا له اهل بیتو سره په مبارزه کې د امویانو همېشنی دود دی. عبدالملک بن مروان پر۵۷ س په مدینه کې د رسول الله صلی الله علیه و آله پرمنبر وویل: زه یوازې په توره ددې امت ناروغي رغوم، پرخدای قسم، چې تردې روسته مې څوک د الهي تقوا مراعاتولو ته راوبولي؛ نو څټ به یې پرې کړم.[1]

[1] سیوطي، تاریخ الخلفاً ۲۱۸-او ۲۱۹ مخونه.

د محمدي اسلام ستنې؛ قرآن او اهل بيت

رسول اکرم صلی الله عليه و آله امت ته په ډېرو سپارښتنو د محمدي اسلام محورونه او ستنې ورښوولي؛ خو تر وفات روسته يې قبيلوي اسلام او بيا اموی اسلام دا محورونه پټ او مسلمانان يې ترې لرې کړل، چې محمدي اسلام وځپي او له منځه يې يوسي.

د امام علي په باب چې درسول اکرم صلی الله عليه و آله له خولې کوم روايات روايت شوي، ښيي چې تر سرور کاينات صلی الله عليه و آله روسته امام علي د اسلام محور دی. او (همداراز) پېغمبر اکرم صلی الله عليه و آله، چې په خپلو اصحابو کې د علي د لارويانو په اړه روايتونه کړي، غوڅ دليل دی، چې دوی هم د اسلام ستنې او ياران يې دي.

او همداراز هغه روايات، چې د قرآن په اړه راغلي او پېغمبرصلی الله عليه و آله امت ته پر ميراث پرېښي؛ يو دليل دی، چې قرآن هم د اسلام له آريزو محورونو ځنې دی. نو ځکه اموي ليکې هڅه وکړه چې قرآن، امام علي، اهل بيت او په اصحابو او تابعينو کې يې لارويان بد انځور شي او د دوی پرځای يې نورې څېرې رامنځ ته کړي.

د امام او اهل بيتو پرځای يې عايشه ام المؤمنين، جناب امير معاويه، ابن عمر (رض)، ابوهريره (رض) او عمرو بن عاص او نور رادبره کړل.

اوهغه روايات، چې امام، اهل بيت او لارويان يې پکې ستايل شوي وو، پر ضد يې روايات جوړ کړل، چې خپله ليکه يې پکې تاييد شوې او ځان ته يې فضايل پکې توږلي دي.

محمدي اسلام پر دوو مهمو ستنو ولاړ دی:

قرآن او اهل بيت

قرآن

سرور کاينات صلی الله عليه و آله، امت ته د قرآن سپارښتنه کړې او ورته يې هڅولی دی. په دې باب ډېر روايات راغلي، چې روستی يې د حجة الوداع سپارښتنه ده، چې پر قرآن اوعترت (اهل بيت) د منګولو لګولو ټينګار شوی دی.

صحيح بخاري له طلحه روايتوي: له عبدالله بن ابی اوفي (رض) مې وپوښتل: ايا پېغمبر وصيت کړی و؟

ويې ويل: نه ! ومې ويل: نو څنګه خلکو ته وصيت کوي او په خپله وصيت نه کوي؟

ویې ویل: د خدای د کتاب وصیت یې وکړ.[1]
روایت شوی، چې پېغمبر ویلي: ((غوره مو هغه دی، چې قرآن یې زده کړ او خلکو ته یې وروښود[2]))
روایت شوی: ((غوره موهغه دی، چې قرآن یې یاد کړ او خلکو ته یې وریاد کړ[3]))
روایت شوی: ((له قرآن سره همږمني شئ [4]...))
روایت شوی: قرآن ولولئ، چې زړونه مو ورسره ډېره مینه پیدا کړي[5].))
مسلم له سرور کاینات صلی الله علیه و آله روایتوي، چې د حجةالوداع په خطبه کې یې وویل: ((... د خدای کتاب، چې پکې هدایت او رڼا ده؛ نو منګولې پرې ولګوئ)) او همدارانګه د خدای کتاب ته یې هڅونه وکړه[6]...
دا روایات ښيي، چې قرآن د نبي کریم صلی الله علیه و آله په زمانه کې شته و او اصحابو (رضی الله عنهم) له رسول الله صلی الله علیه و آله زده کاوه او په دوی کې داسې کسان راپیدا شول، چې پر قرآن وپوهېدل او په اړه یې ژمن شول، چې په سر کې یې امام علي، ابن مسعود، ابی بن کعب اومعاذ بن جبل (رضی الله عنهم) وو.
صحیح بخاري له نبي کریم صلی الله علیه و آله روایتوي: ((قرآن له څلورو تنو زده کړئ: ((عبدالله بن مسعود، سالم، معاذ او ابی بن کعب[7]رضی الله عنهم))
داسې ښکاري، چې دا روایت د اموي لیکې ښه راغلی نه دی، سره له دې چې د امام لي نوم پکې نشته؛ خو دا چې دا څلور واړه د امام یاران وو او له امویانو سره مخالف وو؛ نو پر وړاندې یې بل روایت جوړ کړ او د درې تنو پرځای یې نور درې تنه پکې راوړل:
صحیح بخاري له انس (رض) څخه روایتوي: ((پېغمبرصلی الله علیه و آله له نړی ولاړ او قرآن یې راټول نکړ؛ خو دې څلورو تنو: ابوالدرداء، معاذ بن جبل، زید بن ثابت او ابو زید[8]))

---

[1] صحیح بخاري ۲۳۵/۶مخ، کتاب فضائل القرآن.
[2] صحیح بخاري ۲۳۶/۶مخ.
[3] صحیح بخاري ۲۳۶/۶مخ.
[4] صحیح بخاري ۲۳۸/۶مخ.
[5] صحیح بخاري ۲٤٤/۶مخ.
[6] صحیح مسلم ۱۸۷۳/٤ /۳۶ګڼه حدیث، کتاب فضائل الصحابه باب من فضائل علي.
[7] صحیح بخاري ۲۲۹/۶مخ، کتاب فضائل القرآن، ۸باب
[8] صحیح بخاري ۲۳۰/۶ مخ. د یادونې وړ ده، چې د حدیث راوي (انس) د معاویه او اموي لیکې ملګری دی.

له ابن مسعوده روایت دی، چې: ((پرهغه الله قسم، چې بل معبود ترې نشته، پوهېږم، چې د قرآن هر سورت چېرې او پر چا نازل شوی دی.[1]))

خو چې کله حضرت ابوبکر (رض) د قرآن راټولولو ته لګیا شو؛ نو یوازې یې له زید بن ثابت (رض) څخه مرسته وغوښته او چې کله حضرت عثمان (رض) امت اړ کړ، چې یوازې له یو مصحف سره به سروکار لرئ؛ نو ابوبکر (رض)، چې د حفصې (رض) مصحف راټول کړی و، همدا یې وټاکه او د امام علي، ابن مسعود، ابی بن کعب یا ابن عباس له مصحفونو یې ګټه ونه کړه او نه له دوی څخنې چا د ابوبکر (رض) یا عثمان (رض) په وختونو کې مرسته وغوښته او ان کوم مصحف، چې له ام المؤمنین عایشې (رض) سره و، ګټه ترې ونه شوه.[2]

دا قرآن، چې پېغمبرصلی الله علیه و آله په میراث پرېښې او امام علي، ابن مسعود، ابن عباس، ابن ابي کعب (رضی الله عنهم) او نورو ترې زده کړ، د محمدي اسلام چورلیز دی، چې پېغمبرصلی الله علیه و آله پرې تاکید لري او سپارښتنه یې کړې ده او څه چې امام علي د آیتونو د تفسیر په اړه له سرور کاینات صلی الله علیه و آله زده کړي وو او لارویانو یې له ده زده کړي وو؛ نو یوه انګېزه شوه، چې تېرېزې لیکې او ورپسې اموي لیکې دا مصحف څنډې ته کړ او ددې تفسیر پرڅای یې نور تفاسیر رامنځ ته کړل[3]، چې لیکه یې تایید کړي.

خدای وایي:

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ (قیامت/۱۷): [څکه] چې راټولول او لوستل یې زموږ پر غاړه دي

فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ (قیامت/۱۸): نو لکه چې موږ ولوست؛ همداسې یې ولوله.

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ (قیامت/ ۱۹) بیا یې په رښتینه کې سپړنه او څرګندونه یې هم یوازې زموږ کار دی.

دا آیتونه څرګند دلیل دی، چې قرآن د نبي کریم په زمان کې راټول شوی و او پېغمبراکرم یې

---

[1] صحیح بخاري ۲۳۰/۶مخ. وګورئ، چې په همدې منځپانګې د امام علي له خولې یو روایت هم روایت شوی دی. (ابن سعد، طبقات ۳۳۸/۲مخ)

[2] صحیح بخاري ۲۲۵/۶-۲۲۶مخونه. صالح الوردانی الخدعه، دقرآن برخه.

[3] تېره سره چینه. سیوطي، الاتقان فی علوم القرآن.

ژباړن: د یادونې وړ ده، چې شته قرآن، هماغه قرآن دی، چې پر پېغمبر نازل شوی بې له څه کمې او زیاتي او باطل پکې بیخي ننوتی نه شي ((لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ)) اومحترم لیکوال، چې د اموي اسلام پر یارانو نیوکه کوي، مطلب یې دادی، چې دوی د معصومینو او د اهل بیتو د امامانو تفسیر ته شا کړې، نه د قرآن اصل آیتونو ته (إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ).

توضیح له جبرئیل څخه موندلې وه. پوښتنه داده، چې د قرآن، بیان، څرګند نه او توضیح چېرې ده ؟ او ولې په راتلونکو کې پیدا نشو؟
ددې پوښتنې ځواب، تر رسول اکرم روسته د دسیسې حقیقت رابربنډوي؛ ځکه د محمدي قرآن بیان، څرګندنه، توضیح او تفسیر له قبیلوي او اموي لیکو سره اړخ نه لګوي؛ نو لازم و چې قرآن له خپل بیان او تفسیره جلا کړي، چې له لیکې سره یې سازش وکړي.
اهل بیت
رسول اکرم صلی الله علیه و آله په ډېرو روایاتو کې د اهل بیتو سپارښتنه کړې او په حجة الوداع کې یې هم وویل: ((تاسې او خدای مو، چې اهل بیت مې هېر نکړئ[1] (دا جمله له یې درې ځل وویله)))
او ویې ویل: ((په تاسې کې دوه ګرانبیه څېزونه پرېږدم او ځم: کتاب الله اواهل بیت مې[2]))
مسلم روایتوي، چې د آل عمران ٦١ آیت [فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْاْ نَدْعُ أَبْنَاءنَا وَأَبْنَاءكُمْ وَنِسَاءنَا وَنِسَاءكُمْ وَأَنفُسَنَا وأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ: (د مسیح په باب) چې [په وحې] وپوهېدې؛ نو بیا هم که څوك په دې اړه ناندرۍ درسره کوي؛ نو ورته ووایه: ((راځئ، چې موږ به هم خپل زامن راوبلو او تاسې هم خپل زامن، موږ به هم خپلې ښځې راوبلو او تاسې هم خپلې ښځې، موږ به پخپله راشو او تاسې هم پخپله راشئ؛ بیا به ښېرا وکړو (په موږ کې چې څوک چې دروغ وايي) نو د الله لعنت دې پرې وي.))] نازل شو؛ نو رسول اکرم علي، فاطمه، حسن او حسین راوغوښتل او ویې ویل: خدایه ! دوی مې اهل دي[3]))
روایت شوی، یوه ورځ رسول اکرم توره نخچي وړینه چپن اغوستی وه، او راووت. حسن بن علي راغی، تر چپنې یې لاندې کړ، حسین راغی او دا یې هم له حسن سره کېناوه، فاطمه راغله، تر چپنې یې لاندې کړه، روسته علي راغی او دا یې هم له دوی سره کېناوه، بیا یې دا آیت [إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً])احزاب/٣٣) ولوست[4].

[1] صحیح مسلم ٣٦/١٨٧/٤ ګڼه حدیث.
[2] صحیح مسلم ٣٦/١٨٧/٤ ګڼه حدیث.
[3] صحیح مسلم. دې آیت ته د مباهلې آیت وايي، او په اړه یې د تفسیر کتابونه ولولئ اوهم: ترمذي ٣٧٢٤/٦٣٨/٥ګڼه حدیث. امام احمد حنبل ١٨٥/١مخ. الحاکم، مستدرک ١٥٠/٣مخ بیهقي، سنن ٦٣/٧مخ.
[4] مسلم ١٨٨٣/٤ مخ، ٦١ګڼه حدیث باب فضائل اهل البیت النبي.

دا چې رسول اکرم صلی الله علیه و آله، قرآن له اهلبیتو سره په تړاو کې کړ، دلیل یې د دوی ملګرتوب دی او مانا یې دا ده چې بې د اهل بیتوله لارې پر قرآن پوهېدنه او ورسره ژمنه ناشونې ده.

او بل دا پیغمبرصلی الله علیه و آله، چې له جبراییل څخه د قرآن بیان او تفسیر زده کړی و، دوی ته یې وروسپاره او ورته یې میراث کړ. نو ځکه امویانو د اهل بیتو پر ضد کور ورانې جګړه پیل کړه، چې له امام علي پیل او په امام حسین پای ته ورسېده او په پایله کې درې وانه امامان شهیدان شول، یاران او لارویان یې هم خپاره واره شول.

بیا عباسیانو دا جګړه وغځوله او د اهل بیتو نور امامان یې ووژل او یاران یې تارومار کړل[1].

دا جګړې په حقیقت کې د دوه متضادو اسلامونو ترمنځ وې، چې د یو پایښته د بل په ناپایښتې او نابودۍ کې وه؛ نو ځکه ترمنځ یې جوړجاړی نه کېده، او دا چې واکمنې د اهل بیتوله دښمنانوسره وه؛ نو لازم و، چې اهل بیت له منځ یوسي؛ ځکه دوی د محمدي اسلام نره بیلګې او ویاندان وو، هماغه اسلام، چې د دوی اسلام ته یې ستر خطر رامنځ ته کړی و او راتلونکی او برخلیک یې ورپورې تړلی و.

خو د واکمنو له زندیتوب سره سره، تل مسلمانو پرګنیو له اهل بیتو سره اړیکې درلودې؛ ځکه د خلکو په زړونو کې یې ځای درلود او زرورو واکمنو له ناوړو تبلیغاتو سره سره، د دوی مقام راکښته نشو کړای[2].

د واکمنو پر دسیسو او تګیو برګیو سربېره همېشه د اهل بیتو لیکه غځېدلې، چې دا یې پر حقانیت غوره دلیل او د اسلام یې رښتینتوب راښیي او بېشکه له دې نره اسلام سره د مسلمانو پرګنیو تنګې اړیکې د دې لیکې ځرګند دلیل دی؛ نو که دا لیکه یوه معمولي مفکوره وای باید له وخته له منځه تللې وای؛ لکه چې په سل ګونو مذاهب، ډلې او فرقی ولاړې؛ نوم او

[1] عباسیان د امام باقر (پینځم امام) له وخته تر امام حسن عسکري (یولسم امام) پورې وو، بیا یې په پېر کې مهدي راښکاره شو اوغیبت یې وکړ، او دا ټول امامان عباسي واکمنو ووژل. د یادونې وړ ده، چې عباسیانو د امویانو پر ضد په خپل انقلاب کې له محمدي اسلامه مرسته وغوښته، پر اهل بیتو په ظاهري منګولو لګولو سره، خلک یې تېر ایستل، که نه ناشونې وه، چې بریالې شي.

[2] داهل بیتو سیرت په دې کتابونو کې ولولئ: هاشم معروف الحسن، حیاة ائمه آل البیت. قادتنا کیف نعرضهم. سیدمحسن معروف اعیان الشیعه. نسایي، خصائص الامام علي. شبلنجي نور الا بصار. صالح الورد اني، حرکة آل البیت.

نبيې يې پاتې نه دي؛ خو د دې ليکې پايښت او غځېدنه، يو څرګند دليل دی، چې محمدي اسلام د قيامت تر ورځې پاتې دی او همېش د مارقينو اومخالفينو پرضد يو حجت دی.
اهلبيت، هماغه دولس ګوني امامان دي، چې رسول اکرم يې په بې شمېره رواياتو کې زېری راکړی او د اهل سنتو په کتابونو کې راغلي هم دي او د رواياتود تواتر له امله يې د خپرېدو مخه نيوای نشوه؛ نو په مخونه يې لاس پورې کړ، چې ښايي د پېغمبر له اهل بيتو يې لرې کړي او د وخت واکمنو ته يې څه خدمت کړی وي.
مسلم له رسول اکرم روايتوي: ((دا امر (دين) تر هغې نه تمامېږي، چې دولس خلفا راشي او ولاړ شي [1].))
روايتوي: ((همدغسې د خلکو چار په خير دی، تر هغې چې دولس تنه نارينه پرې ولايت لري[2]))
روايتوي: ((تر دولسو تنو خلفاوو پورې به اسلام عزتمن وي [3].))
روايتوی: ((دا دين تر دولسو خلفاوو پورې همدغسې په عزت او قدرت مخې ته ځي [4].))
د دې ټولو رواياتو سر، د راوي خبرې ته رسي، چې وايي: بيا پېغمبر يو مطلب ووايه، چې پوه نه شوم! يا يې يو څه وويل، چې راڅرګند نشو !... بيا خپله راوي، د پېغمبرله خولې وايي: ټول يې له قريشو دي [5].
پوښتنه ده: ايا سمه وه، چې پېغمبر په پټه ويلي: ټول يې له قريشو دي؟ ولې پېغمبردا کلمه ښکاره نه وايي؟
ايا شونې ده، چې پېغمبر له مسلمانانو کومه کلمه پټ کړي ؟
ددې روايت پر وړاندې دوه چارې شته:
يا دا چې پېغمبر يو مطلب ويلی او محترم راوي، پټ کړی دی او پر ځای يې د ((کلهم من قريش)) جمله راوړې ده او يا دا چې په رښتيا يې ويلي: ((کلهم من قريش))، چې د پټولو څه درک يې نشته؛ ځکه له شته ليکې سره به څه ټکرونه لري.

---

[1] مسلم ۱۴۵۲/۳مخ، ۵ ګڼه حديث.
[2] مسلم ۱۴۵۲/۳مخ، ٦ ګڼه حديث.
[3] مسلم ۱۴۵۳/۳مخ، ۷ ګڼه حديث.
[4] مسلم ۱۴۵۳/۳مخ، ۹ ګڼه حديث.
[5] مسلم ۱۴۵۲/۳مخ، ۵ او٦ګڼه حديث. نووی شرح ۲۰۳/۱۱۹/۱۲مخونه. فتح الباري (۱۷۹/۱۳-۱۸۳مخونه) دصحيح صحيح بخاري شرح.

که پیغمبرصلی الله علیه و آله ویلي وای: ((ټول یې له اهل بیتو دي)) ځای یې و، چې راوي یې پټ کړي؛ ځکه امام علي یې مشر و او دې قوم همېش هڅه کوله، چې امام له خلکو جلا کړي؛ خو که له پټولو مطلب قریش وي، نوعقل دا نه مني.
دا حدیث د نورو ډېرو احادیثو په څېر، د سیاست قرباني شوی، او دلیل یې دادی، چې د قوم فقهاوو شرحې پرې ورزیاتې کړي، چې له اموي لیکې سره یې ساز کړي.
د قوم فقها یوه خوله دي، چې دولس ګوني خلفا دا دي: حضرات [ابوبکر، عمر، عثمان اوعلي]، جناب امیر معاویه، یزید بن جناب امیر معاویه، عبدالملک بن مروان [او څلور زامن یې:] ولید، سلیمان، یزید، هشام او بیا عمربن عبدالعزیز(رح)![1]
تفسیر ته یې د فقهاوو مخونه داده، چې امت په دې څو تنو اجماع کړې او پر نورو یې اختلاف کړی دی !! او له اجماع نه مطلب دا دی، چې له دوی سره یې بیعت کړی؛ خو تر دوی روسته فتنې زیاتې شوې او حالات واوړېدل[2].
ښکاره ده، چې دې فقهاوو هیر کړي، چې ګرد امت خو پرعلي راټول شوی نه و؛ نو باید دا لرې شي، لکه چې نور د نه اجماع پر پلمه حذف او لرې شوي دي [3].
دوی، ددې حدیث په تفسیر کې دومره سرګردانه شوي، چې څه خبره نه لري، چې د رسول اکرم هغه دولس ګوني امامان وشمېري، چې د اسلام عزت ورپورې تړلی دی [4].
ابن حجر له یوه فقیه روایتوي: ((هیڅوک مې ونه موندل، چې ددې روایت په باب غوڅ او یقیني څه ووایي[5].))
دا چې ددې قوم فقها، د دولس ګونو امامانو د شخصیت په ټاکنه کې ناوسي دي، دلیل یې دادی، چې د څېړنې کړۍ یې له اموي اسلامه دباندې نه ووځي؛ نو ځکه په دې اړه د اموي اسلام په سرچینو کوم مطلب موندلی نشي، چې د پیغمبر د مطلب حقیقت ترې وپوهېدل شي

---

[1] شرح العقیده الطحاویة. ٤٩٠ مخ. فتح الباري ١٨٢/١٣مخ باب الا ستخلاف. صالح الورداني عقاید السنه وعقاید الشیعه.
[2] الطحاویه، شرح العقیده ٤٩٠مخ.
[3] الطحاویه، شرح العقیده ٤٨٨ مخ.
[4] د اثناعشرحدیث په شرح کې د دوی بېوسی ته وګورئ: سیوطي، تاریخ الخلفا(١٣-٩) مخونه. ابن الجوزي، کشف المشکل.
[5] فتح الباري ١٨١/١٣مخ. ابن الجوزي وایي: په دې حدیث کې مې ډېره مطالعه او څېړنه وکړه او د ډېر ځایونه مې ولټول او پوښتنې مې وکړې خو پایلې ته ونه رسېدم

او بېشکه دولس گوني امامان پېژندای نه شي.
که دا فقها، د اهل بیتو پر لیکه پوه وای او له محمدي اسلام يې څه پوهېدنه درلودای او له ځان يې سیاسي خنډونه لرې کړي وای؛ نو هرومرو يې د دولس گونو امامانو هویت پېژانده.
هو!
په واکمنو پورې د اسلام راتلونکی، بیخي د پېغمبرمطلب نه دی؛ ځکه ددې واکمنو په سیرت او چلن کې د تقوا، ځان ساتنې او ان د دین څه اغېز او نښه نه لیدل کېږي، چې د اسلام برخلیک ورپورې وتړو او دا چې فقهاوو د دولس گونو امامانو حدیث په واکمنو پورې اړوند کړی؛ نو بېشکه چې سیاست ته يې غاړه ایښي او حدیث يې د واکمنو د ځاني غوښتنو له مخې اړولی دی.
خو محمدي اسلام، دولس گوني امام راته څرگند کړي دي:
۱-- امام علي بن ابی طالب.
۲-- امام حسن بن علي.
۳-- امام حسین بن عي.
٤-- اما علي بن حسین.
۵-- امام محمد بن علي.
٦—امام بن موسی بن جعفر.
۷—امام جعفر بن محمد.
۸-- امام علي بن موسی.
۹-- امام محمد بن علي.
۱۰-- امام علي بن محمد.
۱۱— امام حسن بن علي.
۱۲-- اما مهدي منتظر بن الحسن.
ددی امامانو[1] د حالاتو، ژوند لیک او سیرته څرگندېږي، چې دوی تل د واقعي او محمدي اسلام استازي او ویاندان وو او سیرت يې د انبیاوو او صالحینو سیرت دی او خوی يې د قرآن مجید خوی دی؛ خو د زمانې واکمنو تعقیب کړل او ويې وژل، چې خلک يې له حالاتو خبر نشي او په دې خطرناکه دسیسه کې فقها هم ورسره شریک شول، چې ډېر

[1] د دولس گونو امامانو سیرت وگورئ: اعیان الشیعه. نورتاریخي کتابونه.

مسلمان نسلونه، ددې امامانو د نه پېژندنې له امله د ناپوهۍ او سیاست قرباني شول[1].

[1] صالح الورداني، الخدعه (۱۱۱-۱۱٤) مخونه.

داموي اسلام ستنې؛
د حضرت عثمان (رض) مصحف

اصحاب

روايات

د اموي اسلام ستنې:

((صفين)) د تاريخي کړلېچ يو ټکی و، چې اموي اسلام ترې رامنځ ته شو او مسلمانان يې تر ولکې لاندې راوستل. د محمدي اسلام د ليکې غندنه د مسلمانانو له ژونده، د سمې انګېرنې دپټېدو پيلامه وشمېرل شوه.

له هماغې ورځې جناب امير معاويه او امويانو، نوی اسلام رادبره کړ، چې پر ټبرېزې ليکې او ورسره د همژمنو وګړيو پر شخصياتو ودرېد.

دا هماغه شرعي اسلام و، چې واکمنو، له عباسيانو نيولې تر نورو منلی؛ ځکه دا د محمدي اسلام د ځپنې لپاره يو ټينګ سنګر و، چې رښتوني انقلابيان له منځه يوسي. او په دې توګه اموي اسلام دود، شو د امام علي ليکه تردې بريده منع شوه، چې پرلارويانو يې ربړونې او زنديتوب تېرېده.

او دغسې محمدي اسلام، هغه اسلام شمېرل کېده، چې خلک يې دوزخ ته راکاږل او اموي اسلام جنت ته !

او په واقع کې اموي اسلام د استبدادي او زورورو حکومتونو په ملاتړ خپل ژوند ته دوام ورکړ او له خطرونو بچ شو؛ خو پر محمدي اسلام پرله پسې برېدونه کېدل، مشران يې ووژل شول؛ نو له چارې تر پردو لاندې پټ شول.

پوښتنه داده، چې د اموي اسلام ستنې کومې دي؟

ځواب دادي، چې دا اسلام پردرې ستونو ولاړدی:

لومړی ستن: دحضرت عثمان (رض) مصحف.

عثمان (رض) نور مصحفونه وسوځول او يو مصحف يې (چې د امويانو په چوپړ کې او د اهل بيتو د ليکې پر ضد و) پرېښود، چې دا يوه ستره فتنه وه [1].

عثمان (رض) په دې چلن، اموي اسلام ننداره کړ او خپله طرح يې عملي کړه؛ ځکه نور

---

[1] صالح الورداني، الخدعه ۱۹۲ مخ.

مصاحف (چې د قرآن تفسیرونه او څرګندونې پکې وي) د محمدي اسلام له ژمنو اصحابو سره وو:
د ابن مسعود (رض) مصحف.
دابی بن کعب (رض) مصحف.
د ابن عباس (رض) مصحف.
د امام علي مصحف.
دې څلورو تنو قرآن نیغ په نیغ له رسول الله (رض) زده کړی وو؛ نوځکه یې د عثمان (رض) له قانون سره مخالفت وکړ او عثمان (رض) هم دوی په ځینو وختونو کې وګواښل. د عثمان (رض) مصحف له نورو مصاحفو (د امام علي او نورو...) سره په دوو ټکیو کې رالنډېږي:
۱. ځانګړې ترتیب پکې کارول شوی.
۲. نور مصاحف، چې لمنلیکونه او تفسیر لري، دا یې نه لري.
د قرآن په ترتیب کې، عثمان (رض) له داسې اصحابو مرسته وغوښته، چې د قرآن په لیکلو یا یادولو (حفظ) کې یې بیخي مخینه نه درلوده[1].
بلخوا اعتماد یې یوازې د حفصې بي بي پر مصحف و، نه پر شتو نورو مصاحفو.
او د حفصې بي بي مصحف هماغه و، چې ابوبکر (رض) او عمر (رض) راټول کړی و؛ یعنې عثمان (رض)، مسلمانان د ابوبکر (رض) د راټول کړای شوي صحیفې له کړی څخه نه وباسي او (همداراز) مسلمانان نه پرېږدي، چې د نورو [امام علي، ابن مسعود ابی کعب او ابن عباس (رضي الله عنم)] مصاحفو ته مخه کړي؛ ځکه د دوی مصاحف دټبریزې لیکې یا د اموي لیکې په چوپړکې نه دي.[2]
عثمان (رض)، چې خلک د حفصې بي بي مصحف منلو او لاروی ته اړ کول، موخه یې ټبرېزې لیکې ته اړ کول و، چې نورو لیکو ته ور ونه ښکودل شي او دا چې نور مصاصف په اصحابو کې شته وو؛ نو عثمان (رض) په دې چار محمدي اسلام وځپه.
که په رښتیا د عثمان (رض) موخه، دا وای، چې د بېلابېلو قرائتونو مخه ونیسي (لکه چې ځینې تاریخپوهان وایي)؛ نو امت یې یو قرائت ته اړ ایستای شو او د نورو مصاحفو سوځېدو

---

[1] صحیح بخاري ۲۲٦/٦مخ، کتاب فضائل القرآن. فتح الباري ۱۵/۹مخ. د لیکوال کتاب الخدعه
[2] فتح الباری ۱۵/۹مخ.

ته څه اړتیا نه وه [1].
که مسله، یوازې د قرائتونه وای، اصحابو ورسره ټکر نه کاوه او ابن مسعود (رض) یې په ډاګه مخالفت ته نه راولاړېده. له تاریخي پلوه، مشهوره ده، چې د امام علي مصحف زماني ترتیب درلود (یعنې آیات، د زماني د نزول له مخې ترتیب شوي وو) او بېشکه په دې ترتیب قرآني آیتونه ښه پوهېدل کېدای شي.
او که مثلا مدني آیات په مکي سورت کې یا مکي آیات په مدني سورت کې شته وي، د سورت مضمون ګډوډېږي. او د عثماني ترتیب موخه داوه، هغه قرآني نصوص، چې په اهل بیتو پورې اړوند وو او ځانګړې مانا یې درلوده او د اموي لیکې په چوپړ کې نه وو، د نورو آیتونو په ترڅ کې یې ایښوول، چې ذهن ته یې حقیقي مانا رانشي او خلک په فکري ګډوډۍ اخته کړي. د بېلګې په توګه، په احزاب سورت (۳۳ آیت) کې لولو: ((إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً)) دا آیت، د پېغمبر د مېرمنو په اړوند آیتونو کې ږدي، چې سمدسي د انسان ذهن ته راشي، چې د پېغمبر ښځې هم په اهل بیتو کې دي او په پایله کې داهل بیتو حقیقي مفهوم (چې یوازې په امام علي، فاطمې او ځوځات پورې یې ځانګړې دی) تری تم شي او د پېغمبر د میرمنو او د علي په اولادونو کې ګډوډ شي[2].
دویم ټکی: عثماني مصحف له هغو څرګندونو، بیانونو او تفسیرونو څنې تش دی، چې اصحابو کرامو له رسول الله صلی الله علیه و آله څخه اخستي وو او مانا یې دا ده، چې مسلمانان یې، پر قرآن د پوهېدو، له یوازېنۍ شرعي وزلي بې برخې کړل، چې تفسیري

---

[1] د تفسیر د کتابونو سرېزې ولولئ. البته له قرآئتومطلب، ((احرف سبعه)) نه دي بلکې هغه تفسیرونه دي، چې له پېغمبر(ص) څخه روایت شوي لکه د ابن عباس قرائت، چې دا آیت یې داسې لوست: ((فما استمتعتم به منهن -الی اجل مسمی -فاتوهن اجورهن)) او د قوم فقهاوو له دې تفسیرونو سره مخالفت کړی او له ټبریزې لیکې سره یې اړخ لګوونکی لیدلی نه دی.

[2] -ابن مسعود (رض) د عثمان (رض) له مصحف سره مخالفت وکړ او تر مړینې یې ورسره ونه مانه، له دې څرګندېږي، چې مساله، د قرآئتونو مساله نه وه؛ نو چې دا د امام علي د شاګرد دریځ وي؛ نو په خپله د امام دریځ به څه وي؟ دا ټکي تاریخي کتابونو پټ کړي دي (فتح الباری ۳٤/۹مخ) -

(**) د تفسیر په کتابونو کې د احزاب سورت تفسیر ولولئ. په دې ترڅ کې دې معلومه وي، چې په تحریم سورت کې، د پېغمبر ځینې مېرمنې غندل شوي، چې څرګنده شي، چې دوی په تطهیر آیت کې د خدای مطلب نه دی، (تفسیرونه ولولئ).

اختلافات څنډې ته کوي او په دې توګه اختلاف رامنځ شو.
او بلخوا، نه پربېږدي، چې خلک پر قرآن د رسول الله صلی الله علیه و آله د برنامې او لیکې له مخې پوه شي؛ بلکې قرآن باید، د زمانې د واکمن د نظر له مخې تفسیر او بیان شي.
بېشکه چې دغسې یو مصحف به د اموي لیکې په چوپړ کې وي او د هماغه اسلام یوه بېلګه به وي، چې خلکو ته یې وړاندې کوي؛ ځکه مخونه او تاویل پکې کېدای او په خپله ګټه یې کارولای شي[1].

دویمه ستن: اصحاب
کوم اصحاب، چې له جناب امیر معاویه سره همژمني شول، په حقیقت کې د اموي لیکې بنسټېزې ستنې دي او اموي اسلام یې د محمدي اسلام پر وړاندې راوړاندې کړ، چې دا دي:
عمرو بن عاص، عایشه ام المؤمنین، مغیرة بن شعبه، ابوهریره، ابن عمر، سمرة بن جندب، انس بن مالک، زید بن ارقم، اشعث بن قیس او جریر بن عبدالله.
دا ټول هغه اصحاب وو، چې له پېغمبرصلی الله علیه و آله سره یې لیده کاته درلودل؛ خو جناب امیر معاویه د خپلو ګټو د لیکې په چوپړ کې کړي وو. روایت شوی، چې امام علي به د ګهیځ او ماښام په لمونځونو په قنوت کې دوی (جناب امیر معاویه، عمرو، مغیرة، ولید بن عقبه، ابوالاعور، ضحاک بن قیس، بسربن ارطاة، حبیب بن مسلمه، ابوموسی اشعري او مروان بن حکم) ته ښېراکولې او دوی به علي ته کولې[2].
امام علي، د عمرو بن عاص په هکله وایي: ((په خبرو کې دروغ وایي، وعده خلافي کوي، ډېرې پوښتنې کوي، اوچې په خپله وپوښتل شي، کنجوسي کوي. په ژمنه کې بدچاری او له خپلوانو لرې دی، له جناب امیر معاویه سره یې د ورکړې په بدل کې بیعت وکړ او له دینه یې د لاس وینځلو لپاره، ډېرې لرې بډې ورکړې[3]))
او د مروان بن حکم په باب وایي: ((ایا د عثمان (رض) تر وژنې روسته یې، بیعت راسره ونکړ او زه خو یې بیخي بیعت ته اړتیا نلرم، که په لاس بیعت وکړي؛ نو په پټه یې ماتوي. هن !

[1] ژباړن: یو ځل بیا وایو، چې په شته قرآن کې، دهغه قرآن په پرتله، چې پرپېغمبر(ص) نازل شوی هیڅ کمی او زیاتی نشته، که څه هم شونې ده، چې ترتیب یې بدل شوی وي، خو ټول آیتونه پکی شته او د لیکوال نیوکه داده، چې ولې د شته قرآن له لمنلیکه د امام علي او اصحابو تفسیرونه یې لرې شوي، چې دا یو سم او پر ځای مطلب دی.
[2] ابن ابی الحدید، دنهج البلاغې شرح ۷۹/٤مخ.
[3] نهج البلاغه، (٨٤) مه خطبه.

واکمني به يې د سپي د ځټولو په څېر وي، د څلورو ښکرورو پسونو پلار دی (وليد، سليمان، يزيد اوهشام)، چې خلک به له ده او زامنو يې (خونړی) ورځويني[1].))

درېيمه ستن: روايات

له جناب امير معاويه سره د دې اصحابو ملګرتوب او له اموي ليکې يې ملاتړ، د تورې او ژبې له مرستې ورواوخوت او د رسول الله صلی الله عليه و آله له خولې يې د رواياتو په اختراع لاس پورې کړ، چې جناب امير معاويه يې پرې تاييداوه او امام علي يې تر پوښتنې لاندې نيوه او په دې توګه يې اموي اسلام ته د مشروعيت جامې وراغوستې. دا روايات په دوه ډوله دي:

۱-- هغه روايات، چې محمدي اسلام پرې ځپې او د امام علي په اړه شکمني راپيدا کوي.

۲-- هغه روايات، چې مسلمانان پرې اموي اسلام ته ورجذبوي.

اوله هغې ورځې، په حديثي کتابونو کې راغلي روايات، په دوو برخو وويشل شول:

يوه برخه روايات د جناب امير معاويه په يارانو او اموي اسلام پورې اړوند دي.

يوه برخه روايات د امام علي په يارانو او محمدي اسلام پورې اړوند دي.

سياست د لومړۍ برخې د راوياتو ملاتړ وکړ او کوم روايات يې، چې د پېغمبر له خولې جوړ کړي وو، ښه پراخ يې خپاره کړل او د دويمې برخې راويان يې، له ډګره وايستل او په روايتونو کې يې ټکې او شک ورواچاوه؛ نو ځکه ((صحيح بخاري)) پر نورو کتابونو غوراوی وموند؛ ځکه د اموي اسلام د يارانوله روايتونو ډک دی او له هغو رواياتو تش دی، چې د محمدي اسلام ملاتړ کوي.

البته هغه روايات ډېردي، چې محمدي اسلام تر پوښتنې لاندې نيسي او په ټول کې امام علي د شک په کړۍ کې رانغاړي او لکه چې په دې يې هم بسيا ونه کړه، تر دې چې د امام په اړه يې د پېغمبر له خولې داسې روايات جوړ کړل، چې مسلمانان يې ټيټ وبولي لکه:

((خلک د قريشولاروي دي او دا چار (حکومت) همداسې په قريشو کې پاتې کېږي، که څه هم دوه تنه يې ژوندي وي [2]))

((په تاسې کې دوه څيزونه پرېږدم، که منګولې پرې ولګوئ؛ بيخي به بېلاري نشئ: کتاب الله

---

[1] نهج البلاغه (۷۳)مه خطبه

[2] صحيح بخاري ۲۱۸/٤مخ. مسلم ۱٤٥۲/۳مخ، ٤ ګڼه حديث. دسننوکتابونه.

او سنت مې [1]))
((پرتاسې لازم ده، چې زما د سنتو او د لارښوونکيو راشدينو خلفاوو پر سنتو ولاړ شئ او تر ما روسته ترې بېل نشئ [2]))
((پر دې د پېغمبر گواهي، چې ابوبکر، عمر او عثمان جنتيان دي [3]))
((احده ! ټينگ وسه ! په واقع کې يو پېغمبر، يو صديق او دوه شهيدان درباندې ولاړ دي [4] (يعنې ابوبکر، عمر او عثمان)) !
د پېغمبر د خپه کولو لپاره د ابوجهل پر لور د امام علي مارکه، سره له دې، چې فاطمه يې مېرمن وه [5])) !!
((له عباس سره دعلي د دښمنۍ روايت او د پيسو پر سر يو د بل کنځل [6] !))
((غوره تن لومړی ابوبکر، بيا عمر او ورپسې عثمان دی [7]))
ددې رواياتو په څېر، موخه يې د تبريز اسلام او عناصرو يې ملاتړ دی او هم د اموي اسلام ملاتړ دی، چې له تبريز اسلام راټوکېدلی دی. او بله موخه يې په محمدي اسلام کې خوگانې لټول دي، چې بيرغ يې امام علي اوچت کړی، د امام علي پکې سپکاوی دی او نور پرې ړومبي گڼي.
خو بې شمېره روايات يې د پېغمبر له خولې اموي اسلام ته د مسلمانانو د ورجذبولو لپاره جوړ کړي لکه: ((چا چې د زمانې د امير ومنل؛ نو زما يې منلي او چې سرغړاندی يې وکړه؛ نو زما سرغړونه يې کړې ده [8])) !
((په سختۍ اوسوکالۍ کې به اطاعت کوې، که ښه دې راځي اوکه بدې دې ايسي [9])) !
((مسلمان به په خوښۍ او خپگان کې اطاعت کوي [10]))

---

[1] امام مالک، موطا ۸۹۹/۲مخ، ۳گڼه حديث. حاکم، مستدرک ۱٤۸/۳مخ.
[2] احمد، مسند۱۲۷/٤مخ. ترمذي سنن ٤٤/٥مخ، ۲٦۷٦گڼه حديث.
[3] صحيح صحيح بخاري ۱۰/٥-۱۱مخونه. صحيح مسلم ۱۸٦۸/٤مخ، ۲۹ گڼه حديث.
[4] صحيح بخاري ۱۱/٥مخ.
[5] صحيح بخاري ۲۸/٥ مخ.
[6] صحيح بخاري ۹۷/٤- ۹۸ مخونه آو ۱۲۱/۹- ۱۲۲مخونه.
[7] صحيح بخاري ٥/٥-او ۹ مخونه.
[8] صحيح بخاري ٦۰/٤مخ کتاب فضائل الصحابه.
[9] صحيح مسلم ۱٤٦۷/۳مخ، ۳٥ گڼه حديث، کتاب الامارة.
[10] صحيح مسلم ۱٤٦۹/۳مخ، ۳۸ گڼه حديث، کتاب الامار ه _ صحيح بخاري ۷۸/۹مخ

((واورئ او ومنئ، هغوی د خپلو کړنو مسوول دي او تاسې د خپلو[١]))
((باید واورې او له هغه امیره اطاعت وکړې، چې په کوړو دې پر ملا وهي، پیسې دې اخلي (خو) بیا هم واوره او طاعت یې وکړه[٢]))
د جناب امیر معاویه له خولې روایت شوی، چې پیغمبرصلی الله علیه و آله وویل: ((همداسې زما دامت یوه ډله به د خدای په امر راپاڅي، که څه هم ملاتړ یې ونشي یا یې مخالفت وشي، څه زیان به ور ونه رسي، څو د خدای امر راښکاره شي او هغه ډله په خلکو کې ښکاره ده[٣]))
((چې څوک له اطاعته سرغړونه وکړي اوله جماعته لرې شي او بیا ومري؛ نو مړینه یې د جاهلي پېرمړینه ده[٤]))
((چې چا له خپل امېره څۀ خپګان ولید؛ نو باید صبر وکړي؛ ځکه څوک چې له جماعته سرغړونه وکړي او ومري؛ نو مرگ یې د جاهلیت مرگ دی[5]))
((چې څوک په امت کې درز اچوي، ویې وژنئ [٦]))
((که په یوه خوله مو څوک ټاکلی و؛ خو که بل درکې درز اچوي ویې وژنئ[٧]))
او داسې روایات راغلي ترهغې، چې واکمن لمونځونه کوي، وژنه یې حرامه ده [٨].
څرگنده ده، چې دا روایات د سیاست لاس ته راوړنه ده؛ ځکه معقول اومنطقي نه ده، چې پیغمبر به له بدیو او ظلمه ملاتړ کوي او دهغو واکمنو د اطاعت حکم به کوي، چې د خلکو شتمنی لوټوي، فساد راولاړوي او خلک ربړوي، ایا اسلام د ظلم او فساد د رامنځ ته کولو لپاره راغلی ؟!!
که واکمن په زور د خلکو شتمني واخلي، خلک په کوړو ووهي نوهغه خو یو ظالم یا غل

---

[١] صحیح مسلم ١٤٧٥/٣مخ، ٥٠ گڼه حدیث کتاب الامارة
[٢] صحیح مسلم ١٤٧٦/٣مخ ٥٢گڼه حدیث، کتاب الامارة.
[٣] صحیح مسلم ١٥٢٤/٣مخ ١٧٤گڼه حدیث، کتاب الامارة.
[٤] صحیح مسلم ١٤٧٦/٣ مخ، ٥٣ گڼه حدیث، کتاب الامارة.
[5] صحیح مسلم ١٤٧٧/٣مخ، ٥٥گڼه حدیث.
[٦] صحیح مسلم ١٤٧٩/٣مخ، ٥٩ گڼه حدیث.
[٧] صحیح مسلم١٣٨٠/٣مخ، ٦٠ گڼه حدیث.
[٨] صحیح مسلم ١٤٨٠/٣مخ /٦٣/١٦٢گڼې احادیث. او څه ښه اسانه، چې واکمن یو لمونځ وکړي او خپل سیاست ته دوام ورکړي اوخلک مازې اطاعت ته اړکړي !

دی ! حال دا چې د واکمنو دنده دا ده، چې امنیت ټینګ کړي، د خلکو حقوق وساتي، عدالت وچلوي او ظلمونه لرې کړي.
ددغسې روایاتو موخه، دا موي اسلام د حقیقې څېرې رابربنډول دي، چې تر ننه حکومت راباندې کوي.
دا د استسلام اسلام دی، چې له واکمنو سره جوړجاړی کوي او ظلم او فساد ته مخونه ورکوي.
او دا هغه اسلام دی، چې واکمن پر ولسونو برلاسوي اوشتمن پر نېستمنو غوره بولي.
دا هغه اسلام دی، چې فروعات (څانګې) پر اصول (آرونو) اوچت بولي.
دا هغه اسلام دی، چې په امت کې د کینې او نفاق تخم شیندي.
او دا هغه اسلام دی، چې پیغمبرصلی الله علیه و آله او اهل بیت سپکوي.
دا د اموي اسلام څېره ده او مهمې نښې یې دي او لکه چې څرګنده ده، له محمدي اسلام سره پوره مخالف دی؛ هماغه اسلام، چې امام علي بې بیرغچي دی؛ هغه اسلام، چې له ولسونو سره ارتباط لري او د ظالمو واکمنو پرضد ودرېد، د نیستمنو او بېوزلیو ملګری شو او پر آرونو یې ډډه ووهله، پیغمبر یې درناوی وکړ او تقدیر یې کړ او پر شرعي مقام یې ورکېناوه، لکه چې اهل بیت په خپل اوچت مقام کې وساتل.

د اموي اسلام غبرگون

اسلامي دولت

اسلامي تفکر

اسلامي خوځښتونه

د رسول اکرم صلی الله علیه و آله تر وفات روسته څلور لیکې رابښکاره شوې:

د امام علي په مشرۍ د اهل بیتو لیکه، د محمدي اسلام بېلگه.

د ابوبکر (رض) اوعمر (رض) لیکه، د تبریز اسلام بېلگه.

د عثمان (رض) او جناب امیر معاویه لیکه، د اموي اسلام بېلگه.

د خوارجو لیکه، د سرسري اسلام بېلگه.

د حضرت عمر (رض) په وژنې، تبریز اسلام پای ته ورسېد؛ خو درې نورې لیکې پاتې شوې د اهلبیتو لیکه (له حضرت علي روسته) د امام علي په زامنو او بیا یې په لارویانو کې رانغاړل شوې وه.

د اموي اسلام لیکه تر ننه پورې د حکومتونو په ملاتړ دوام لري.

د سرسري اسلام لیکه، د ټولو بده راتله او ډېر لږ شمېر یې لارویان وو، تر دې چې وهابیت بېرته رامېدان ته کړه. د عربستان دولت په مسلمانانو کې خپره کړه او ان په اسلامي ډلو کې یې پراخه تبلیغات ورته وکړل.

او په واقع کې اموي اسلام، د زمانې په اوږدو کې له اسلامي تفکر سره واغږل شو، چې خپل رنگ ورکړي، ورپسې سرسري اسلام راغی، چې په نوي تیلي پېر کې یې خپل سیوری پرې وغوړځاوه؛ خو داسې مقدره وه، چې محمدي اسلام به په لړه کې مستضعفینو او بېوزله کړای شویو (شیعیان) کې را ایسار پاتې شي، تردې چې خدای یې کله کله بېرغ اوچتاوه، ځواکمناوه یې او په ځینو سیمو کې یې پر پښو دراوه، چې مهم شیعي دولتونه، په مصرکې فاطمي دولت او په ایران کې صفوي دولت و.

خو پر (۲۲/۱۱/۱۳۵۷) په نننۍ ایران کې داسلامي انقلاب بریالیتوب، محمدي اسلام رابښکاره کړ، چې پر اسلامي تاریخ یې ښه غېز اچولې؛ ځکه سیاست، چې پېړیو پېړیو د اسلام رڼا مړه کړې وه، دې انقلاب پکې نوې سا پو کړه.

نو ځکه موږ نن درې معاصرې اسلامي څېرې لرو:

(۱) حکومتي اسلام، چې له اموي اسلام راټوکېدلی دی.

(۲) سعودي اسلام، چې د خوارجو له اسلامه راټوکېدلی دی.
(۳) او شیعي اسلام، چې د محمدي اسلام بېلګه ده.
او د کتاب په دې برخه کې، په لاندې عنوانونو کې ددې درې واړو څېرو اغېز څېړو: اسلامي دولت اسلامي تفکر اسلامي خوځښتونه.

اسلامي دولت:

په اسلام کې لومړی ځل امویانو پاچایي نظام رادبره کړ او تر دوی روستو حکومتونو، همدا لار خپله کړه او له همدې مخې اسلامي مفکوره جوړه شوه او د اسلامي دولت بنسټ کېښوول شو او په تاریخ کې د اسلامي حکومت مهمې نښې داوې:
استبداد سرغړاندي پاچاهي د نظر د ازادئ نشتوالی او د انسان بې ارزښتوب.
په اسلامي تاریخ کې څرک نه لیدل کېږي، چې فقهاوو به له دې نښو سره مبارزه کړې وي؛ بلکې جوخت ورسره اوسېدل او سل په سلو کې یې منل، لکه او سني فقها هم، له معاصرو حکومتونو سره همدغسې دي. په هغه زمانه کې، واکمن و، چې قاضیان یې ټاکل او په ټولو احکامو او قوانینو کې یې نیغ په نیغ لاسوهنه کوله. او هماغه تر ځان روسته خلیفه ټاکه او خبره یې خبره وه او بس او سره له دې، چې مسلمانو پرګنیو په کړاوونو کې ژوند کاوه؛ خو واکمن به سوکاله و او مېلې چړچې به یې کولې.
د افسوس وړ ده، چې فقهاوو به دا وضع تاییدوله او مخونې ته یې روایات او فتواوې جوړولې، چې مسلمانان، واکمنو ته غاړه کېدي[۱].
هغوی وو، چې د حضرت عثمان (رض) له کړلېچونو یې دفاع وکړه او مخونه یې ورکړه.
هغوی وو، چې له امویانو اوعباسیانو یې ملاتړ او دفاع وکړه.
او بیا هغوی وو، چې له ایوبیيونو، ممالیکو اوعثمانیانو یې هم دفاع وکړه. عجیبه ده، چې نن هم دعثماني دولت په ویر کې ژاړي او د عثماني خلافت د راتګ خوبونه ویني، لکه هېر شوي یې دي، یا ځان یې په هېرو کې وهلی، چې دې واکمنو خلفاوو د خپلې واکمنئ ټینګښت ته څومره پاکې وینې بهولې او څومره جنایتونه یې کړي.

[۱] حدیثي کتابونه، له داسې روایاتو ډک دي، چې د واکمنو لاروي واجب بولي، لکه چې مخکې مو ځینو ته اشاره وکړه. درباري فقهاوو، دا روایات د اسلامي حکومت په باب خپل فکري بنسټ ګڼلی او دا روایات یې ډاډمن اسلامي عقاید بللي دي

لکه چې د واکمنو وحشي کړنې، پر درباري فقهاوو څه اغېز نلري؛ ځکه په وينا يې، دا کړنې دين ته څه زيان نه رسوي ! نو د مسلمانانو ګټو ته هم څه زيان نه رسوي !!

څرګنده ده، چې دا ظالم واکمن د خلکو په دين کې لاس نه وهي؛ ځکه اصلي موخه يې خپل ژوند او د راتلونکې تامين دی ! او همداراز فقهاوو ته هم هيڅ زيان نه رسوي؛ ځکه دی هم د خلکو په زبېښلو او استبداد کې ورسره يولاس دي.

دا نظريات، د دوی له خپلسري مفکورې راولاړ شوي، چې که څه يې د خپلې خوښې اسلام له کړې وتلي وي؛ نو باطل يې بولي؛ نو ځکه د واکمن مخه پرانستې او لاس يې ازاد دی، چې ووژني، لوټ او بې ناموسي وکړي، خلک بې پته کړي او د خپلو مخالفينو پر ضد هر ډول تېری روا ګڼي.

د دولت پر تفکر، څرنګوالي او د منځ ته راتګ پر وزلو يې، د اموي ليکې مهمې اغېزې په دې کې رانغاړل کېږي، چې فقهاوو، په اسلام کې د حکومت پر درې ګونو څرنګوالي اعتماد کړی، چې دا څرنګوالی يې د درې ګونو خلفاوو (ابوبکر، عمر، عثمان رضی الله عنهم) له «حکومت دوده» اخستی دی.

ړومبی څرنګوالی: شورا: شورا له اهل حل وعقد او د قوم له مشرانو جوړېږي؛ دا ځکه چې د حضرت ابوبکر (رض) خلافت له سقيفې راولاړ شوی او هم شپږتنيزې شورا ته د حضرت عمر (رض) وصيت.

دويم څرنګوالی: وصيت: دا چې حضرت ابوبکر (رض)، حضرت عمر (رض) په وصيت خپل ځايناستی کړ او په واقع کې په راتلونکي کې يې سلطنت ته لار پرانسته.

درېيم څرنګوالی: ولايتعهدي: دا هم د جناب امير معاويه، اموي او عباسي واکمنو له چلن څخه اخستل شوی، چې د ولايتعهدۍ رژيم، شرعي بڼه ونيوه او اوږد وخت يې پر مسلمانانو واکمني وکړه.

قاضي ابويعلی د واکمن په اړه وايي: دا کفايي فرض دی، چې دوه ډله خلک يې مخاطب دي:

(۱) مجتهدين اختيار لري، چې يو وټاکي.

(۲) چې څوک د امامت شرايط ولري او پرې وټاکل شي.

خو ټاکونکي بايد درې شرطه ولري:

(۱) عدالت. (۲) پوهه، چې مستحق ته يې ورسوي. (۳) د تدبيرخاوند وي، چې غوره امامت ته وټاکي.

خو امامت ته ځلور شرطه دي:
(۱) قریش وي، احمد روایت کړی، چې غیر قریش، د خلافت لایق او وړ نه دي.
(۲) باید د قاضي صفات او شرایط ولري، چې دا دي: ازادي، بلوغ، عقل، علم اوعدالت.
(۳) دا وس ولري، چې د خلکو چارې اداره کړي، جنګ او سیاست پرمخ بوځي او حدود تطبیق کړي او د امت په دفاع کې سستوب ونه کړي.
(٤) له علمي او دیني پلوه، غوره تن وي. البته له احمد بن حنبل (ره) څخه روایت شوی، چې نوموړی دعدالت، علم او فضیلت شرایط لازم نه بولي!!
امام احمد حنبل ویلي: که څوک په زور پر خلکو برلاس او واکمن یې شي، ورپسې خلیفه او د مؤمنانو امیر شي؛ نو څوک چې پر خدای او د قیامت پر ورځ ایمان لري باید تر هغې ویده نشي، چې دا یې خپل امام کړی نه وي، که مؤمن وي یا فاسق او فاجر؛ ځکه امیرالمؤمنین دی !!
روایت ترې شوی: او که امیر د شرابو په څښلو او د غنیمتونو په غلا مشهور وي؛ خو جګړې ته تله؛ نو تلل ورسره لازم دي او هغه د واکمن د خپل ځان نیمګړتیاوې دي (او ورسره تلونکي ته څه زیان نه رسوي[1])!
ابن تیمیه د اهل سنت او جماعت په باب وایي: اهل سنت اړین بولي، چې خلک دې له مؤمن یا فاجر امیر سره حج، جهاد، د جمعې ورځې او د اختر لمونځونه وکړي[2] !
بېجوري وایي: که د ټاکلي تن په باب د خدای یا رسول له لوري نص نه وي یا تېر امام په ځایناستی ټاکلی نه وي؛ نو پر امت واجب دي، چې ځان ته عادل امام وټاکي؛ خو چې دا پینځه شرایط ولري: اسلام، بلوع، ازاد، عقل او فاسق نه وي. البته دا شرایط د کار د پیلامې لپاره دي؛ خو دوام ته یې شرط نه دی (یعنې کافي ده، چې په لومړي سر کې دغسې شرایط ولري؛ خو که روسته فاسق شو، څه زیان نه لري !!) او که امت، څوک امامت ته اړ کړ، باید و یې مني که څه هم وړتیا یې نه لري؛ خو بیا هم امامت رامنځ ته کېدای شي[3].
څرګنده ده، چې د قوم فقهاوو، دا لیدلوری له تېرېزې لیکې او اموي لیکې اخستی دی. دا

---

[1] ابویعلي، الاحکام السطانیه د قاهرې چاپ. ماوردي، الاحکام السطانیه.
[2] ابن تیمیه، العقیدة الواسطیة، ۲۵۷مخ، دعربستان چاپ.
[3] شرح البیجوزي علی متن الجوهرة المسمی تحفة المرید علی جوهرة التوحید. (د قاهرې چاپ) د یادونې وړ ده، چې دا کتاب د الازهر پوهنتون یو درسي کتاب هم دی.

لیدلوری د درېِ گونو خلفاوو، جناب امیر معاویه او د نورو پر زور ناستو خلفاوو پر چلن ولاړ دی، چې حکومت یې غصب کړی، که څه هم وړتیا یې نه درلوده، کوچني یا ان مریان وو.

دا ډول سیاسي طرحې په دین پورې هیڅ تړاو نه لري او درباري فقهاوو، په جعلي روایاتو او ساختګي اجتهاداتو، واکمنو ته رادبره کړي او د شرعې جامې یې وراغوستي او خلک یې اطاعت ته اړ کړي، چې امت ته دا حالت په ګرانه بیه تمام شوی دی.

امام مالک، منصور عباسي ته وايي: که ته د خلافت وړ نه وای؛ نو بېشکه چې خدای نه درکاوه[1] !!

دا خبره، دهغه فقیه د خبرې په غبرګون کې ده، چې د منصور عباسي په څېر پرغصبي خلافتونو یې نیوکې درلودې.

ابویوسف وايي: امیرالمؤمنین هارون راځخه وغوښتل، چې د مالونو د لاس ته راوړو لپاره یو هر اړخیز کتاب ولیکه، چې عملي یې کړو[2].

ابویوسف، د واکمن دندې داسې ښيي:

۱. د الهي حدودو عملي کول
۲. وګړیو ته یې حقوق ورکول
۳. د ښو واکمنو ددودونو راژوندي کول
٤. د ظلم مخنیوی او پر خلکو یو رنګ د شرعي احکامو عملي کول
۵. پر الهي چارو امر کول او له بدیو منع کول
٦. بې د حق له لارې، به له ولس څخه څه نه اخلي او یوازې په حق کې به یې لګوي[3]
۷. د واکمنو پر وړاندې دمسلمانانو دندې دادي:

- سرغړونه او جګړه ورسره و نه کړي
- ویې نه کنځي او خیانت ورسره ونه کړي
- پر تېریو یې زغم وکړي ! او په نصیحت کې یې لنډون ونه کړي

---

[1] د امام ابوحنیفه مناقب وګورئ. د امام مالک د ((الموطا)) د کتاب سریزه ولولئ. د یادونې ده، چې امام مالک د منصورعباسي په امر ((الموطا)) ولیکه!

[2] ابویوسف، کتاب الخراج، سریزه ۹٦مخ.

[3] ابویوسف، کتاب الخراج، سریزه ۹۹- ۱۰۰ مخونه.

—— له بديو يې منع او په ښو چارو کې يې مرستندوی شي[1]

فقها وو، چې واکمنو ته دا شرايط را ايستلي، د رسول اکرم صلی الله عليه و آله د وفات له وخته تر ننه په يوه چارواکي کې هم ليدل شوي نه دي. همداراز هغه دندې يې چې بايد د خلکو پر وړاندې عملي کړې وای، پر يوې هم عمل کړی نه دی، بلخوا فقهاوو پردې وضع نيوکه کړې نه ده او نه يې له دې وضع سره څه مخالفت درلودلی؛ بلکې جوړجاړی يې ورسره کړی او امت ته يې د زغم سپارښتنه کوله[2].

فقهاوو د اسلامي دولت منځپانگه او قوام يې او (همداراز) د واکمن ځانگړنې، د درې گونو خلفاوو(رضی الله عنهم)، اموي او عباسي خلفاوو له نظرياتو او چلن څخه په گټنې په نښه کړي او په دې باب يې امام علي، نظريات او د دولت بېلگه يې ناليدلي گڼلي؛ ځکه د حضرت علي طرح او بېلگه له واکمن بهير سره په ټکر کې ده، چې فقها يې ملاتړي دي.

په حکومتي چارو کې د امام علي کړنې او چلن د اسلام رښتونې څېره رابربنډوي؛ هماغه اسلام، چې اموي ليکې يې د پټولو لپاره هڅې کولې، چې خلکو ته د اموي حکومت حقيقت او له واقعي اسلام سره يې ټکر رابرسېره نشي.

پوښتنه ده، چې د امام علي د دولت نښې کومې دي؟

امام علي، لکه چې څنگه په دنيا کې زاهد و، په خپل حکومت کې هم زاهد و او يوازېنۍ موخه يې دا وه، چې امت د محمدي اسلام پر ليکه ټينگ او د حضرت علي په پوهې (چې له پيغمبره ورته ميراث شوې) هدايت شي.

نوځکه چې کله (د حضرت عثمان (رض) تر وژنې روسته) خلک ترې د بيعت لپاره راټول شول، ويې ويل: ((ما پرېږدئ، په بل پسې ولاړشئ، پوه شئ که پر تاسې خلافت ومنم، چې څنگه په خپله پوهېږم، هماغسې حکومت درباندې کوم، نه د چا خبرې ته غوږ ږدم او نه يې ټپسوري منم... نوکه زه درته وزير وسم غوره ده، چې امير درباندې وسم[3]))

او چې امام واک ترلاسه کړ، خپله حکومتي برنامه يې په نښه کړه: ((له ما سره ستاسې بيعت بې فکره نه و او زما او ستاسې چار يو رنگ نه دی، زه تاسې د خدای لپاره غواړم او تاسې ما د ځان لپاره غواړئ. خلکو ! پر خپلو نفسونو (او ځاني غوښتو) مو پر برلاسی، زما ملاتړي

[1] ابويوسف، کتاب الخراج، سريزه ۱۰۴-او ۱۰۶ مخونه.

[2] پرصحيح مسلم، د نوی شرح. پرصحيح صحيح بخاري د ابن حجرشرح، کتاب الاماره

[3] نهج البلاغه ۹۲ خطبه.

شی. پر خدای قسم، چې د مظلوم حق به له ظالمه واخلم او ظالم به له پېزوانه نیولی د حق پر اخور وتړم، که څه هم خوښه يې نه وي[1]))
امام په دې وینا کې ډېرو حقایقو ته اشاره کوي او د حکومت څېره رابربنډوي. نیغ په نیغ د حضرت ابوبکر (رض) واکمنۍ ته د رسېدو پر دود نیوکه کوي.
اشاره کوي، چې له ده سره د خلکو بیعت، د مسلمینو په خوښه، غوښتنه، بې له څه دباو او په پوره ازادۍ وشو، نه د سقیفې په څېر. بیا يې په ډاګه کړه، چې هغوی به لتاړ شي، چې له تېرې وضع يې د ځان لپاره ګټنه کوله. امام د یو واکمن په توګه، مسلمانانو ته خپل لید څرګندوي:
((څوک هم د حق، زړه سوي، احسان او کرم بلنې ته، تر ما ړومبی شوی نه دی؛ نو خبره مې واورئ او پر وینا مې ځان پوه کړئ، ژر به د خلافت چار وګورئ، چې تورې به پکې راوایستل شي او ژمنې ماتېږي، تر دې چې ځینو مو (طلحه او زبیر رضی الله عنهما) د بېلاریو مشران او د ناپوهو لاروي کېږي[2]))
امام، په دې وینا، امت ته هغه ګواښونه بې پردې کړل، چې د امت یوالی ګواښي، چې دا د امانت خورا ښکلې بېلګه ده.
او په واقع کې، امام د حکومت غصبول رد کړي او وایي:
((خلکو! خلافت ته هغه وړ دی، چې پر حکومت کولو کې غښتلی او د خدای پر احکامو ښه پوه وي؛ نو که فتنه مار فتنه اچوي، ترې وغوښتل شي، چې له فتنې دې لاس واخله، که ویې نه منله، باید ووژل شي. پر ځان مې قسم، که د امام د ټاکنې شرط، د ټولو خلکو شتون وي؛ نو بیخي به دا چار ونشي؛ بلکې باصلاحیته وګړي (اهل حل وعقد) دي، چې خلیفه ټاکي، چې عمل يې پر نورو مسلمانانو نافذ دی. بیا نه شته بیعت کوونکي د بیا کتنې حق لري او نه هغوی د بل ټاکنې حق لري، ، چې په ټاکنو کې حاضر نه وو[3]))
امام په دې وینا، د واکمنو هغه بیعت ردوي، چې د ولسونو په غیابو کې وشي لکه چې تر ده وړاندې له درې ګونوخلفااوو سره وشو او هم، چې تر ده روسته له نورو وشو.
امام د ظالمانواو د مسلمانانو د حقوقو د غاصبانو په مخ کې دعدالت غږ اوچتوي؛ هماغوی، چې د مسلمانانو شتمنۍ يې خپلوانو ته ورکړې او د بېوزلیو او مسلمانانو د حقوقو په لتاړ يې

[1] نهج البلاغه ۱۳٦ خطبه.
[2] نهج البلاغه ۱۳۹ خطبه
[3] نهج البلاغه ۱۷۳ خطبه.

خپل خپلوان د خلکو د جايدادونو خاوندان کړل.
حضرت عثمان (رض)، چې کومې ځمکې نورو ته ورکړې وي، امام يې په باب وايي: ((پر خدای، که لوټ شوی بيت المال هر چېرې وموم؛ نو اصلي خاوند ته به يې ورستون کړم که څه هم واده يې پرې کړی وي يا يې مينزي پېرلې وي؛ ځکه په عدالت کې ټولو ته پراخي ده او پر چا چې عدالت گران پرېوځي؛ نو د ظلم زغم خو پرې ډېر سخت وي[1]))
امام له خپلو مخالفينو سره د خبرو اترو ور پرانستی و، چې دا چلن د تېرېدنې او جوړجاړي روحيه راښيي، چې خپل دلايل ووايي امام د ((جمل)) له اصحابو، په ((صفين)) کې له جناب امير معاويه، او ((خوارجو))سره دا لار نېولې وه امام، تر ((جمل)) جگړې وړاندې ابن عباس (رض)، زبير (رض) ته ولېږه او ورته يې وويل:
((له [حضرت] طلحه [رض] سره مه گوره؛ ځکه که و دې ليده؛ نو پوه به شې، چې د سرکښ غويي په څېر يې خپل ښکرونه کاږه کړي، روږد دی، چې سختې چارې اسانې گڼي؛ خو له [حضرت] زبير بن عوام [رض] سره وگوره، چې نرم خويه دی[2] ورته ووايه، چې د ماما زوی دې وايي: په حجاز کې دې وپېژندم؛ خو په عراق کې رانه منکر شوې[3]؟! څه وشول، چې له خپلې ژمنې پر شا شوې؟!))
په صفين جگړه کې خپل ياران له کنځلو منع کوي او د مقابل لوري په هکله وايي:
((دا مې ښه نه ايسي، چې کنځونکي[4] ياست؛ خو که کړنې يې ووايئ او حالات يې ورياد کړئ؛ نو د خبرو کولو به مو سمه لار خپله کړې وي او عذر مو منل کېده، د کنځلو پر ځای دا دعا وکړئ: څښتنه! زموږ او د هغوی وينه له تويېدو وساتې او موږ سره پخلا کړې او له بېلاری يې، سمې لارې ته ورسيخ کړه، چې ناپوهان يې، حق وپېژني او هغوی چې له حق سره جگړه کوي، ليپخوره - پښېمانه شي او غاړه ورته کېږدي.))
امام، جناب امير معاويه ته په يوه ليک کې کښلي و (نهج البلاغه۷ ۳۶مخ): ((جناب امير معاويه ! پرځان مې قسم، که له عقله کار واخلې او ځاني غوښتنې شا ته کړې؛ نو د [حضرت] عثمان د وينې په باب به مې بې گناه وبولې او پوه به شې، چې ما ترې ځان گوښه

[1] نهج البلاغه ۱۵ خطبه
[2] (د حضرت علي خبره رښتيا شوه، چې د رسول اکرم (ص) حديث يې ورياد کړ؛ نو توره يې وغورځوله)
[3] په حجاز کې دې بيعت راسره وکړ او پر حق خليفه دې وگڼلم او پر ټينگار دې خلافت منولو ته اړ کړم؛ نو اوس ولې په عراق کې جگړه راسره کوې؟
[4] دشتي: کنځل مار؛ حجر بن عدی او عمرو بن حمق ول (وگ: د خويي شرح: ۱۳ / ۸۳او ۸۴ مخونه)

کړی و؛ خو دا چې په تور دا وژنه راپورې وتړې او چې څه ښکاره (او د لمر په څېر ځلېږي) دي، په لوی لاس پټ کړې))
او په بل لیک کې ورته کښي:
(جناب امیر معاویه!) څه به وکړې، که د دنیا دا ښکلې رنګینې اغوستې جامې دې وایستل شي؟ دنیا په خپلو خوښیو تېر ایستی یې، ځان ته یې رابللی یې او دا بلنه دې منلې؛ د هغې امر ته دې غاړه کېښووله، په رښتیا ژر به دې یو خطرناک ډګر ته راوباسي، چې یو ډال به دې یې هم له زیانه ونه ژغوري. جناب امیر معاویه! له دې چار لاس واخله او حساب ته چمتو وسه او هغې پېښې ته تیار وسه، چې درپسې راځي، د ورکلارو خبرو ته غوږ مه ږده! او که داسې دې و نه کړل؛ نو خبروم دې چې غافل یې. داسې سړی یې چې په مېلو چړچو کې ډوب یې، شیطان درلاسبری دی او په مټ دې خپلو هیلو ته رسي او د ساه او وینې په څېر دې په ګرد بدن کې چلېږي. جناب امیر معاویه! له څه وخته د امت مشر او د ملت بولندی یې؟ نه په دین کې ځلانده مخینه لرې او نه په کورنۍ کې لوړ شرافت. پر ریښه دارې دښمنۍ له اخته کېدو، خدای ته پناه وړم! او وېروم دې چې د خپلو هیلو په عملي کولو کې هڅاند یې او دننه او دباندې دې یو رنګ نه وي.
جناب امیر معاویه! جګړې ته دې رابللی یم، که رښتیا وایې؛ نو خلک پرېږده او دوه په دوه به وجنګېږو او دواړه لښکرې له وژنې وساته، چې پوه شې، د کوم یوه پر زړه د ګناه تکه توره پرده خپره ده او غفلت د چا سترګې پټې کړې دي؟
زه ابوالحسن په بدر کې ستا د نیکه، ماما او رور وژونکی یم[1]، چې د دوی سرونه مې پرې کړل، نن هماغه توره راسره ده او په هماغه زړه له دښمنانو سره مخامخېږم، نه مې په دین کې بدعت ایښی او نه مې نوی پېغمبر غوره کړی، زه پر هماغه سمه الهي لار یم، چې په خپله خوښه دې پرېښې وه او په ناخوښۍ او اکراه دې ومنله!
انګېرې چې د حضرت عثمان (رض) د وینې بدل واخلې، حال داچې پوهېږې، هغه چا وژلی دی!؟ که رښتیا وایې له هغوی غچ واخله! سکه، زه دې په جګړې کې داسې وینم؛ لکه

[1] ژباړن: عتبه بن ربیعه د معاویه مورنی نیکه و او ولید بن عتبه یې ماما وه او حنظله بن ابوسفیان یې رور وه، چې په بدر کې د جګړې پیل ته راووتل، علي (ک)، ولید وواژه او بیا د حضرت عبیده بن حارث (رض) مرستې ته ورغی، چې له عتبه سره په سخته جګړه کې نښتی وه، چې دا یې هم وواژه او د غزا په ترخ کې یې حنظله هم وواژه.

اوښان چې له درانه باره ځوربږي او ګورم، چې سرتېري دې د تورو په پرله پسې ګوزارونو پر ځمکه لوېدلي او په بې صبرۍ مې د خدای کتاب ته رابولي، حال دا لښکر دې کافر او ژمنماتي بيعت کوونکي دي!

بيا ورته کښي:

د خدای تر ياد او درود روسته! لکه چې ويلي دې دي، چې موږ يو له بل سره دوستان او خپلوان وو؛ خو پرون زموږ او ستاسې ترمنځ ځکه بېلتون راغی، چې موږ ايمان راووړ او تاسې کافر شوئ او نن موږ په اسلام کې ټينګ پاتې شو او تاسې وازمېيل شوئ. ستاسې اسلام راوړونکيو هله اسلام ته مخه کړه، چې رسول اکرم صلی الله عليه و آله ته د عربو مشران تسليم او په ډله کې يې شول[1].

په ليک کې دې کښلي، چې حضرت طلحه (رض) او حضرت زبېر (رض) دې وژلي[2] او حضرت عايشه بي بي دې شړلې او د کوفې او بصرې ترمنځ پروت يې. دا چارې په تا پورې اړه نه لري او لازم نه دي، چې ښښه درنه وغوښتل شي او کښلي دې دي، چې د مهاجرينو او انصارو په ملاتړ به دې جګړې ته درشم. هجرت له هغې ورځې پای ته ورسېد، چې رور دې "يزيد" د مکې په سوبه کې اسير شو[3]؛ نو که له ما سره په ليدو کاتو کې بېړه کوې؛ نو ژر کوه؛ ځکه که ليدو ته دې درشم، دا وړ ده، چې خدای ستا لوري ته درلېږلی يم، چې غچ درنه واخلم که نه راسره مخ شوې، داسې به وي؛ لکه اسدي شاعر چې ويلي: "دوبنی سيلۍ سخته لګي او له شګو سره يې په دوړو او ډبرو کې سخت ځپي"

(۲) په برياوو کې د پوځي مخينو يادونه:

هماغه توره راسره ده، چې د بدر په جګړه کې مې پرې ستا نيکه، ماما او رور ووژل. پر خدای قسم ته ناپوهه او تور زړې يې؛ غوره ده، چې په اړه دې وويل شي، له خپلې بړستنې دې پښې ايستلي او د خطرناک پاڼ پر سر ولاړ يې او نه يوازې دا چې ګټه دې پکې نشته؛ بلکې خورا زيانمن دی؛ ځکه داسې واک لټوې، چې ستا نه وي او داسې رمه څروې، چې د

---

[1] مراد ابوسفيان دی، چې د مکې د سوبې پر ورځ تسليم شو.

[2] حضرت طلحه (رض) د جمل په ډګر کې مروان بن حکم په غشي وايشت او حضرت زبير(رض)، چې له جګړې لاس پر سر شو، په لار کې عمرو بن جرموز وواژه.

[3] يزيد د معاويه بن ابي سفيان رور د مکې د سوبې پر ورځ له يوې ډلې قريشو سره په "باب الخندمة" کې سنګر نيولی وه، چې مکې ته د مسلمانانو د ننووتو مخه ونيسي؛ خو حضرت خالد بن وليد (رض) ونيوه، بيا ابوسفيان رسول اکرم(ص) ته ورغی، چې خوشې يې کړي. رسول اکرم (ص) وويل: د مکې تر سوبې روسته هجرت نشته."

بل ده، داسې منصب او مقام غواړي، چې وړ دې نه دی او له شان سره دې نه ښايي. څومره دې خبرې له کړنو لرې دي! څومره له خپلو کافرو ترونو او ماماګانو سره ورته يې! شقاوت او باطل چل ول، د محمد صلی الله عليه و آله د نبوت نتې - انکار ته اړ کړل او لکه چې پوهېږې، د هلاکت په کنده کې ولوېدل، ځان يې له سترې پېښې بچ نشو کړای او نه يې د خپل حريم دفاع وکړای شوه؛ ځکه پر وړاندې يې ډګر له تورزنو ډک وو، چې په جګړه کې يې ناغېړي نه کوله.

د حضرت عثمان (رض) د وژنې په اړه دې ډېرې خبرې کړي! لومړی د نورو مسلمانانو په څېر بيعت راسره وکړه، بيا يې په اړه پرېکړه رانه وغواړه، چې تا او مسلمانان، د قرآن لارښوونو ته اړ باسم؛ خو څه چې غواړې، داسې ده؛ لکه ماشوم چې له تي غوځوي؛ نو تېرباسي يې.....

خوارجو چې د ((لاحکم الالله)) غبر پورته کړی و، په اړه يې وايي:

دا حق جمله ده؛ خو مطلب ترې باطل دی. هو! حکم يوازې د خدای دی (لا حکم الا الله)؛ خو دوی وايي، چې امارت بې له خدايه د بل چا لپاره نشته، حال دا چې خلک نېک يا بد چارواکي ته اړين دي، چې مؤمنان د حکومت تر سيوري لاندې پر چارو لګيا وي او کافران هم له خپل ژونده ګټه واخلي. خلک په حکومت او پيينه - نظم کې ژوند وکړي او په حکومت، بيت المال راټولېږي او له دښمنانو سره جنګ جګړه هم کېږي[1]. د لارو امن و امان خوندي وي او له زورمټو د مظلومينو حق اخستل کېږي، نېکان سوکاله او له بدچارو خوندي وي.

په يوه بل روايت کې راغلي، چې د منځګړتوب په اړه يې د خوارجو خبره واورېده؛ نو ويې ويل: ستاسې په باب د خدای حکم ته سترګې پر لار يم او همداراز ويې ويل: د پاکانو په حکومت کې د پرهيزګارانو ښه قدر وي او خپلې دندې ښه ترسره کوي؛ خو د بدچارو په حکومت کې بدچاري د ژوند تر پايه مزې چړچې کوي.

هغه شمېر خوارجو، چې امام يې په منځګړتوب کې تېروتی ګاڼه او په دې شرط يې خپل اطاعت غښتاوه، چې اعتراف وکړي، چې کافرشوی دی، بيا يې ايمان راوړی دی!!؛ نو پر وړاندې يې امام وويل:

((د پېښو کاڼي دې درووربېږي، چې څوک هم درکې پاتې نشي. ايا پر خدای له ايمان راوړو

---

[1] دلته انارشېزم (دا نظريه وايي، چې ټولنه دې بې حکومته اداره شي) نفې شوی دی.

او له رسول اکرم صلی الله علیه و آله سره تر جهاد کولو روسته پر خپل کفر لېینه ورکړم؟ که داسې مې وکړل، بېلارې شوی به یم او له لار موندوونکیو به نه یم. له دې باطلې لارې مخ واړوئ او د تېرو لارې ته وروګرځئ. باخبر! تر ما روسته ډېر ژر پر خواری اخته کېږئ او په تېرو تورو به ووهل شئ او پر استبداد به اخته شئ، چې نورو ظالمانو ته به یو حکومتي دود شي.))

امام علي، ابن عباس له خوارجو سره خبرو ته لېږلی و، ابن عباس هم داسې پاخه دلایل ورته وویل، چې څه پلمه ورته پاتې نشوه؛ نو ځکه درې زره تنه هم راستانه شول[1].

په هر حال امام ناچار شو، چې له خوارجو سره تر خبرو اترو روسته جګړه وکړي او ښایي جګړه یې یوازې دهغوی د غلطو او ناسمو افکارو او یا دا چې د امام پر ضد راپاڅېدلي وو، لپاره نه وه؛ بلکې پرمسلمانانو یې تېری کړی و، د دوی وینه او مال یې مباح ګڼلی و، بې پتې او بې ناموسي یې وراړولې وه؛ نو ځکه دوی په ((مفسدین فی الارض او محاربین)) کې راځي، چې امام یې باید جرړې راوباسي.

((شورا، عدالت، مساوات او خبرې اترې)) د امام له برنامو څنې وسو، چې ډېری مریان، ناعرب، موالیان په تېره فارسیانو امام ته مخه کړه، ځکه د امام په طرح کې یې خپل آرمانونه وموندل، چې ورپسې ګرځېدل او په اموي طرح کې یې موندلای نشول، چې پر نژاد پالنې ولاړ وه.

له تېرو څرګندېږي، چې د امام علي د دولت او د اموي دولت ترمنځ ډېر اختلاف او پراخ توپیر شته، چې په څو جملو کې یې لنډیز دادی:

۱- د امام علي دولت، یو متغییر دولت دی، چې د ولسونو د ګټو او زماني واقعیتونو له مخې حرکت کوي، حال دا چې اموي دولت مشخص او ټاکلی چوکاټ لري.

۲- د امام علی دولت، د ولسونو دولت دی؛ خو د جناب امیر معاویه دولت د واکمنو دولت دی.

۳- د امام دولت د ((عدل))، ((مساوات)) او ((شورا)) دولت دی؛ خو نور دولتونه دا ځانګړنې نه لري.

٤- د امام دولت د خبرو اترو او مذاکرې دولت دی؛ خو نور دولتونه د خبرو اترو دښمنان دي او مخالفت ورسره کوي.

---

[1] جامع بیان العلم ۱۰٤ مخ (د قاهرې چاپ) له خوارجو سره د ابن عباس خبرې.

په ((سني)) طرح کې ((دولت)) له استبداد سره مل او د فقهاوو د سلطې او د حکامو د سلطې ترمنځ بېلتون دی، چې فقها د واکمنو په چارو کې مداخله نه کوي او مطلق به ورته تسليم وي او دا د اموي اسلام خورا خطرناک اغېز دی، چې پايله يې د مسلمانانو له ژونده د شورا، عدالت او مساوات له منځ تلل دي
خو د ((اهل بيتو)) په طرح کې، شورا مله او دواړه سلطې سره همغږې دي او دلته لازم دي، چې واکمن، فقيه هم وي، چې بايد له عدالت، مساوات او ولس سره هم پيوند ولري.
سنی طرح، امت يو ثابت تفکر او له اسلامي دولته ثابتې بېلگې ته اړ باسي، چې دا پوهېدنه له تېرېزې او اموي ليکې راټوکېدلې او د واکمنو او فقهاوو پر سلطې ولاړه ده او په پايله کې فقها همېش د سياست په دام کې ښکېل او د واکمنو لوبڅي شوي دي.
اهل سنت د دولت دښو په ټاکنه کې په ځرگنده حيران شوي دي؛ دا ځکه، چې د واکمنو دريځونه، نظريات او کړه وړه يو له بل سره اختلاف لري او همداراز د يو دولت بيخ له بله سره توپير لري؛ نو ځکه:
د حضرت ابوبکر (رض) دولت، بې د حضرت عمر (رض) له دولته دی.
د حضرت عثمان (رض) دولت، د حضرت عمر (رض) له دولته جلا دی.
او د جناب امير معاويه دولت، له درې واړو دولتونو سره توپير لري.
خو د امام علي دولت، بې له دې بېلگې، يوه بېلگه ده او دا چې فقهاوو، دا بېلگه سمه ونه پېژنده، دليل يې دا و، چې دوی له اموي اوعباسي چارواکيو سره غاړه غړې وو.
د اهل بيتو په ليدلوري کې اسلامي دولت، ځانگړې بڼه نه لري او ثابتې نښې هم نه لري؛ ځکه دا چارې د مجتهد په اجتهاد پورې اړه لري او ښايي د امام خميني (رح) له لوري د فقيه د ولايت طرح او په ايران کې يې عملي کول پر همدې مانا وي.

اسلامي تفکر

د صفين تر پړاو روسته، اموي ليکې پر اسلامي مفکورې اغېز درلود، لکه چې د اهل بيتو ليکه همداسې وه؛ خو د اهل بيتو ليکې وکړای نشو، چې سمه ښکاره شي، يوازې د عباسيانو په پېر کې، د منصورعباسي په خلافت کې، امام جعفر صادق خورا ښه وځلېده؛ خو اموي ليکه هماغسې واکمنه وه او په ظاهري بڼه يې مشروعيت درلود؛ نو ځکه اسلامي تفکر د اهلبيتو له ليکې گټنه و نه کړای شوه؛ ځکه د شته سياست تر دباو لاندې، څنډې ته کېښوول شوه او پر ځای يې يوازې اموي ليکه د اسلامي فکر يوازېنی سرچينه شمېرل کېده؛ نو ځکه

اسلامي فکر د اموي اسلام پر چورلېزونو اعتماد وکړ او په ټولیز ډول یې د هغه پر مفاهیمو او طرحو وده وکړه.
بېلابېل روایتونه، ددې مفکورې اغېز دی.
یوازې خپله رایه کارول او د بل نه منلو تیوري، ددې مفکورې اغېز دی.
بدترین اغېز یې، بېلابېل روایات دي، چې له مخې یې اموي اسلام جوړ شوی او د همدې روایاتو پر بنسټ اموي او وروسته واکمنان د مشروعیت په شپول کې رانغاړل شوي او د همدې راویاتو له مخې، فقهي احکام استنباط شوي، چې امت یې نن هم لاروي کوي او اسلامي ټولنې ترې ډېرې ستونزې لیدلي دي او دا روایات د مخالفانو او د نظر د خاوندانو پر وړاندې د یوې وسلې په توګه کارول کېږي، چې ویې ډاروي او د شته لیکې په بهیر کې یې حرکت ته اړ کړي[1].
د اسلامي مفکورې ستونزه په همدې روایاتو کې رالنډېږي، چې یې پرېښوه، چې د زمانې په تېرېدو سره وړاندې ولاړه شي او له زمانې جلا نشي.
او دا چې دا مفکوره په استبدادي چاپېریال او له سیالو حرکتونو لرې وپالل شوه؛ نو ځان یې غټ وګاڼه او ارماني حالت یې ونیو او حق یوازې په خپله کړۍ کې ویني؛ هماغه مفکوره، چې ژغورنده ډله یا اهل حق (چې ځان اهل سنت او جماعت نوموي) ترې راټوکېدلې ده.[2]
په تاریخ کې لیدل شوي نه دي، چې اهل سنت یا د اموي اسلام استازیو به له نورو ډلو سره خبرې اترې کړې وي او په اصل کې حکومتونو ددې چار مخه نیوه، له دې ځایه ویلای شو: سني فکر، ازمېښت شوی نه دی، چې څرګند شي، څومره له شته وضعیت او واقعیتونو سره اړخ لګوي؛ نو ځکه پکې د تعصب، وچ کلکوالي او استبداد روحیې جرړې ځغلولې دي او

[1] دا د واکمنو د ځانګړو روایاتو په څېر دي او اشاره مو ورته کړې او هغه روایات، چې د معاویه، ابن العاص، مغیره، ابوهریره، عایشې ام المؤمنین ابن عمر او نورو په ستاینه کې جوړ کړای شوي او فقهاوو منلي او له مخې یې احکامو رادبره کړي دي. نور روایات یې هم جوړ کړي، چې له مقابل لوري سره مبارزه مباح بولي او د مخالفینو وینه بهول روا ګڼي.
[2] اهل سنت ځان حقوال او ژغورنده ډله بولي او نورې فرقې هلاک شوې ګڼي، دا مفکوره ددې روایت له مخې ده: ((امت مې ۷۳ډلې کېږي، یوه ډله ژغورندویه او نورې دوزخي دي)) او انګیري، چې ګڼې اهلسنت اغلب دي؛ نو ژغورندوی هم دي !
ترمذی ۲٦/٥مخ، ۲٦٤۱ ګڼه حدیث.

دا یوه مهمه نښه ده، چې له اموي لیکې ورته په میراث کې پاتې ده.
د الهي حکومت مفکوره هم، دهمدې روایاتو له مخې رادبره شوه او څرګندې ستنې یې وګڼل شوې، چې ددې روایاتو له مخې واکمن سپېڅلي ګڼل کېږي، اطاعت یې واجب بولي، امت یې د هغو لاروی، ورپسې لمونځ کولو، ورسره حج او جهاد کولو ته اړاوه، که څه هم واکمن جنایتکاران وي، تردې چې دا طرحه په اهلسنتو کې یو عقیدتي اصل شو.
دا مفکوره په حکومت کې مشارکت او ګډونوالي نه مني؛ نو ځکه دین او دولت پکې جلا دي او دا یې یوه څرګند نښه ده او په دې توګه واکمنو سیاسي قدرت نیولی او دین یې فقهاوو ته ورپرېښی، چې واکمنو ته لاس په نامه ولاړ وو او له امرونو یې سرغړونه کړې نه ده او ددې اطاعت له مخې یې د خپلو اجتهاداتو بنسټ کېښود.
د واکمنو د بې لاریتوب پر وړاندې یو ډله پیدا شوه او ګروهنه شو، چې که څوک په سترو ګناهونو یا پر ګناه ټینګار وکړي؛ نو کافر دی او د ظالم واکمن پر ضد په راڅېدو یې عقیده درلوده.
فقها ددې ډلو پر وړاندې ودرېدل او ویې وویل: د کبیره ګناهونو کوونکی یا پر ګناه ټینګار کوونکی، کافر نه دی او بیخي د واکمن پر ضد پاڅون نه کېږي او مخالفت یې نه کېږي. په ورو ورو دې خبرو په اسلامي مفکورې کې د یوې عقیدې بڼه خپله کړه، حال دا چې، دا خو د واکمنو د انحرافي چارو د دفاع لپاره فتواوی وې.
فقهاوو به هغه ته زندیق او ملحد وایه، چې ددې عقیدو او فتواوو مخالفت به یې کاوه، په بدعتیانو کې به یې شمېره، چې باید مبارزه ورسره وشي او له منځه ولاړ شي او په دې توګه یې واکمنو ته شین څراغ بل کړ، چې خپل مخالفین له منځه یوسي[1].
او په واقع کې فقهاوو د اسلام لومړیو دریو پېړیو (چې اسلامي فکر پکې راوټوکېد او قانونیت یې وموند) ته مشروعیت او سپېڅلتوب ورکړ؛ ځکه په دې روایت یې ډډه ووهله: ((غوره پېړۍ، زما پېړۍ ده، بیا ورپسې پېړۍ او هماغه، چې په دویمې پېړۍ پسې راځي[2])) !!
او په دې توګه ټولو جنایاتو، تېریو، بېلاریو، وژنو، زندیتوب، حق لتاړېدو او بې ناموسۍ اوړېدو ته یې د مشروعیت جامې واغوستې او په دې توګه د خلفاوو، امویانو اوعباسیانو

---

[1] امام حنبل وایي: د بدعتیانو خبره دا ده، : نه ښایي په مخکښنیو پسې ولاړ شو.
[2] صحیح بخاري ۲۲۳/۳مخ. مسلم ۱۹٦۳/٤مخ / ۲۱۱ ګڼه حدیث.

زمانې په مبارکو زرینو وختونو کې وګڼل شوې !
نو که سني اسلامي مفکوره د حکومتونو په سیوري کې راوټوکېده؛ بېشکه، چې شیعي اسلامي مفکوره، د حکومتونو د ترهګرۍ او زندیتوب په سیوري کې وپالل شو.
سني فکر په ډاګه وده وکړه؛
او شیعي فکر، په پټه.
نو ځکه سني فکر، حکومت ته په غاړه ایښودو ټینګ شو او شیعي فکر له شته وضع سره د مبارزۍ له مخې پرمخ ولاړ.
او په پایله کې سني فکر، د واکمنو اطاعت کاوه او سپېڅلي یې ګڼل او شیعي فکر مخالفت ورسره کاوه او بد یې ورته ویل.
سني فکر، هغه روایات راټول کړل، چې د اسلام په لومړیو درېیو پېړیو کې روایت شوي وو او د همدې روایاتو له مخې یې خپله مفکوره رادبره کړه؛ حال دا چې شیعي فکر دا روایات رد کړل؛ ځکه ناډاډمنو وګریو روایت کړي وو. سني فکر، د راوي ډاډمنتوب، د اخلاقو له مخې، د رښتیا او امانت په کړۍ کې را ایسار باله او د راوي نورې کړنې، سیاسي، ټولنیز او فکري دریځونه یې په پام کې نه نیول؛ خو شیعي فکر، د حدیث د راوي په باب لازم وګڼل، چې پر رښتیا او امانت سربېره یې دهغه سمه مخینه، په تقوا متناسب دریځونه او ټول نظریات یې په پام کې ونیول.
نو ځکه، سني فکر ټول هغه حدیثي روایات ومنل، چې خوارجو؛ نواصبو (د اهل بیتو دښمنانو)ځان پالو، بدعتکارانو او ان هغوی روایت کړي وو، چې له رسول اکرم صلی الله علیه و آله سره یې صحبت او ناسته شکمنه وه؛ خو شیعي فکر د حدیث د راوي د رد مهم عامل دا وبلل: له واکمنو لاروي، له اهل بیتو سره دښمني او د اهلبیتو د دښمنانو ملګرتوب.
سني فکر، ډېر روایات، چې په ډاګه له قرآن اوعقل سره مخالف وو، ومنل او سم یې وګڼل؛ ځکه راویان یې عادل بلل؛ خو شیعي فکر د روایت سموالی، په دې ګڼه، چې له قرآن او عقل سره اړخ ولګوي.
په سني فکر کې د حدیث را اخستو سرچینې؛ اصحاب، تابعین او لارویان یې دي؛ خو په شیعي فکر کې اهل بیت دي او بس.
دا چې سني فکر، سیاست او اموي فکر ته غاړه ایښې؛ نو د اجتهاد ور یې تړلی! خو په شیعي فکر کې پرانستی دی او بیخي نه بندېږي.
د اهلسنتو دیني سازمان، د حکومتونو په ښکېل کې دی، چې راتلونکی او برخلیک یې

ورسره تړلی دی؛ خو شیعي دیني سازمان، د حکومتونو له منګولو ازاد دی او برخلیک یې په خپل لاس کې دی.
سني فکر، پر درې ګونو خلفاوو او همژمنو یې (لکه سعدبن ابی وقاص، طلحه، زبیر اوعبدالرحمان بن عوف رضی الله عنهم) سربېره پرعایشې ام المؤمنین، ابن عمر، ابوهریره، جناب امیر معاویه، عمرو بن عاص او مغیرة بن شعبه اعتماد کړی، حال دا چې شیعي فکر دوی نه مني او د حدیث اخستنه ترې غلطه بولي او یوازې پر امام علي او یولس ګوني ځوځات (اثنا عشر امامان) یې باور دی او پر دوی سربېره هغه اصحاب، چې له اهل بیتو سره ټینګ ملګرتوب لري او د امام علي پر لیکه ولاړ وو لکه ابوذر، عمار، سلمان، بلال، حذیفه، مقداد او... رضي الله عنهم.
په سني فکر کې، پرهغو اصحابو، تابعینو او لارویانو یې ډاډ وو، چې په اموي او عباسي بهیر کې خوځېدل؛ حال دا چې په شیعي فکر کې، پر هغو کسانو بیخي اعتماد نه کېږي، چې له اهل بیتو سره یې مخالفت کړی وي او یا د اموي اوعباسي واکمنو لارویان وو، که تابعین وو یا ناتابعین.
په پایله کې، دا چې سني فکر، اموي لیکې ته ژمن و؛ نو ځکه یې ډېری هغه ادعاګانې او خیالي پېښې منلي، چې امویانو د امام علي د لیکې د ناوړه ښونې او د شیعه و د شکمنولو لپاره رادبره کولې، چې مهمې یې دادي:
د جناب امیر معاویه او اموي کورنۍ تجلیل (او نمانځنه).
ابوهریره د پیغمبر د احادیثو مهم او بنسټیز راوي ګڼل.
د ابن سبا د موضوع رادبره کول او په شیعه وو پورې یې ورتړل.
تشیع په ایران پورې ورتړل.
د اصحابوغټې ښوونه او دبدبه ورکونه.
د امام علي د اوچت مقام راټیټول او سپکول.
په اصحابو کې د حضرت علي دملګرو بې ارزښتنه ښوول.
دوو حدیثي کتابونو؛ صحیح بخاري او مسلم ته ارزښت ورکول اوسپېڅلي یې ګڼل.
د اصحابو پرعدالت عقیده او سپېڅلي یې ګڼل.
په ترتیب څلور ګوني خلفا منل: لومړی ابوبکر (رض)، بیا عمر (رض)، بیا عثمان (رض) او تر دوی روسته علي (رض).
((اجماع))، دتشریع یوه سرچینه ګڼل.

د اهل بیتو د ستر مقام راټیټول.
د جناب امیر معاویه او اموي کورنۍ نمانځنه، پر کومې شرعې کچې ولاړه نه ده او په باب یې کوم معتبر روایت نشته، د اهل سنتو د فقهاوو او حدیثپوهانو په تېره د صحیح بخاري د استاد اسحاق بن راهویه په وینا؛ د جناب امیر معاویه په ستاېنه کې یو روایت هم سهي نه دی او ابن حجر هم د صحیح بخاري په شرح کې دغسې ویلي دي [1].
د ابوهریره موضوع هم د اهلسنتو له سیاسي پوهېدنو څنې ده ځکه بیخي معقول نه ده، چې ابوهریره د خیبر پر ورځ ایمان راوړي او څرګنده نه ده، چې څه کاره و؛ خو بیا هم د رسول اکرم صلی الله علیه و آله له خولې دومره ډېر روایات وکړي [2].
د ابن سبا پېښه هم، یوه خیالي مساله ده، چې امویانو رادبره کړې ده؛ ځکه د ابن سبا په تاریخي پیدایښت کې شکمني ده او طبري یوازېنی تاریخپوه دی، چې ددې نوم یې اخستی او نورو لکه ذهبي، ابن کثیر او ابن خلدون د طبري په استناد پرې بحث کړی، په هرحال د ا بن سبا د روایت راوي، سیف بن عمر دی، چې د اهلسنتو د فقهاوو په نزد، دروغجن دی [3].
تشیع په فارس پورې تړل، موخه یې دا ده، چې هویت یې شکمن او په مجوسیانو پورې یې وتړي ! لکه چې ددې موضوع بدونکیو هېر کړي، چې فارسیان تورنوي، چې په پټه یې خلک تشیع ته بلل او مطلب یې د اسلام ځپنه وه؛ خو همدې فارسیانو اسلام ورته هندوستان او اسیا ته ولېږه، اسلامي علوم یې تدوین او نبوي احادیث یې راټول کړل، چې د قوم د درناوي وړ دي [4].

---

[1] فتح الباری ۷ټوک، د معاویه د ذکر باب.
[2] فقها او تاریخپوهانو د ابوهریره او نوم په اړه یې له شلو ډېر روایت راوړي او معتبره وینا داده، چې نوم یې: عبدالرحمان بن صخر دی
لکه چې په روایت کې راغلي ابوهریره د خیبر پر ورځ اسلام راوړی دی؛ نو له کومه یې د رسول اکرم (ص) له خولې دومره پوهه او له پینځو زرو ډېر احادیث روایت کړي او پر ګردو اصحابو ان ابوبکر (رض) او عمر (رض) غوراوی مومي؛ نو که د ابوهریره دا حال وي؛ نو ولې یې له شیخینو لوړ نه بولي ؟ د یادونې وړ ده، چې عمر (رض)، عایشې ام المؤمنین او ډېرو اصحابو، ابوهریره د همدې ډېرو احادیثو له امله غندلی. وګورئ: عساکرتاریخ. هدی الساری والا صابه في تمییز الصحابه. والاستعیاب. اسد الغابه
[3] د سیف بن عمر د حالاتو شرح د رجالو په کتابونو کې ولولئ.. سید مرتضی عسکري، عبدالله بن سبا. عبدالله بن سبا د راسته تاریخیه (د کویت چاپ). د یادونې ده، چې د ابن سبا نوم د مسعودي په تاریخ، د ابن اثیر په کامل او د ابن اعثم کوفي په فتوح کې نشته.
[4] د اهلسنتو ډېر مشهور فقها او د احادیثو راټولوونکي فارسي ژبي وو لکه: امام ابوحنیفه د افغانستان د پروان. امام

دا چې ځینې اصحاب غټ ښیي، موخه یې دا ده، چې حضرت علي او صحابي ملګري یې ټیټ وښیي. او هم اهل بیت ناڅیزه کړي؛ نو په کوم ځای کې، چې د امت غوره په ترتیب ابوبکر(رض)، عمر(رض) او عثمان (رض) وي، مانا یې دا ده، چې امام علي او اهل بیت هاغسې مقام ته رسیدلي نه دي او شیعه، چې کومې لوړې درجې ورته انګېري، سمې نه دي ! او اوس چې تر دوی اوچت وګړي شته؛ نو باید امت ورته مخه کړي او خپلې ښېګې یې کړي او که امت ابوبکر، عمر او عثمان (رضی الله عنهم) ته مخه کړه؛ نو په خپله امویانو ته ورښکودل کېږي؛ ځکه اموي لیکه د درې ګونو خلفاوو د لیکې غځونه ده او په دې توګه د اصحابو د غټ ښونې موخه څرګندېږي[1].

سیاست، فقها اړکړل، چې تر قرآن روسته، صحیح صحیح بخاري او بیا صحیح مسلم خورا معتبر کتابونه دي؛ خو نور کتابونه په شک کې دي؛ خو د حدیثپوهنې د کچو له مخې او د فقهاوو په ګواهي دا استثنا سمه نه ده او هره پرېکړه، چې د نورو کتابونو په باب کېږي؛ باید پردې دوو هم پلې شي.

ولې صحیح بخاري او مسلم ته دومره فوق العاده اهمیت ورکړای شوی دی؟ ځکه په دې کتابونو کې د حضرت علي د بې ارزښته ښوولو لپاره ډېر روایات راغلي او د اهل بیتو په باب د یادونې وړ روایات نشته.

د ټولو اصحابو د عدالت له نظریې مطلب دادی، چې ګرد سره اصحاب سپېڅلي، پرهیزګار، پاکلمني او ښېګې وښیي، چې خود په خوده جناب امیر معاویه او لارویان یې د اصحابو د عدالت په کړۍ کې راشي، بلخوا، څوک کوچنی شانته سپکاوی ورته ونه کړای شي او په دې توګه، پر اسلامي نړۍ، اموي اسلام برلاس او محمدي اسلام له ډګره ووځي[2].

دعدالت مساله، له اصحابو پرښتې جوړوي، چې دا له قرآني او ان نبوي متونو سره اړخ نه

غزالي. امام جویني. صحیح بخاري. مسلم. ابوداود. ترمذی. ابن ماجه. نسائي اونور.

[1] په دې اړه مو په خپل کتاب ((الخدعة)) (۱۹۰ مخ) کې بحث کړی. همداراز په نسایي، د احمد په مسند، ترمذي او طبراني کې د اهل بیتو او امام علي په ملاتړ روایات راغلي، چې د قوم فقهاوو، په دې کتابو کې شک کړی او دا روایات یې کمزوري یا دروغ ګڼلي! او یوازې صحیح بخاري او مسلم یې سلو په سلو کې منلي دي، ځکه د اهل بیتو په اړه پکې ډېر لږ روایات لیدل کېږي.

[2] اهل سنت ټول اصحاب عادل بولي، که له پیغمبر سره یې هجرت کړی وي، جهاد یې کړې وي، که د پیغمبر (ص) په زمانه کې نړۍ ته راغلی وي یا یوازې یوه دقیقه پرې دپیغمبر سترګې لګېدلې وي !! څرګنده ده، چې ددې قانون د تورېلو تر شا څه موخې وې.

لگوي؛ ځکه په هرځای کې د پیغمبر په شاوخوا کې د منافقینو د شتون بحث راغلی او پردې سربېره دا خبره بیخي عقل نه مني.

د اهل سنتو فقهاوو، د عدالت نظریه غوره کړه او له مخې یې د حدیثوعلم رامنځ ته کړ، چې د ټولو راویانو په هکله یې خوګانې منلې وي؛ خو د پیغمبر د صحابي په باب نه، او دا چې څوک ثابت شي، چې په یوه ډول یې پیغمبر لیدلی او یا دا پیغمبر لیدلی؛ نو عادل به وي. [1]

(د فضیلت اوغوراوی له پلوه) د څلور ګونو خلفاوو د ترتیب مساله، څرګنده ده، چې په سني فکر کې څه اغېز لري او دا نظریه له کتاب او سنتو سره اړخ نه لګوي.

موخه یې داده، چې امت د خلفا د لیکې لاروی ته اړ کړي، چې اموي لیکه ترې هم راټوکېدلې ده.

((اجماع)) د سني فکر مهمه ډډه ده او هدف یې دا دی، چې دهغو ادله وو او متونو خوګانې جبران کړي، چې د اهل سنتو د عقیدو او مفاهیمو ملاتړ کوي؛ نو ځکه د اصحابو غټ ښودنه په تېره د جناب امیر معاویه، د عدالت نظریه، د ابن سبا مساله، د صحیح بخاري او مسلم اوچت ښودل او د څلورګوني ترتیب د نظر یې اسناد یوازې او یوازې ((اجماع)) ده اوبس ! اوهمداراز، ټول هغه روایات، چې د امام علي، د یارانو او اهل بیتو یې ارزښت راټیټوي، اهل سنتو ته په ((اجماع)) جوت شوي دي [2].

شیعي فکر، دا اوهام او خیال پلو نه مني؛ ځکه عقل، تر کتاب او سنتو روسته تشریعي سرچینه بولي او که امام علي او اهل بیتو ته اهمیت ورکوي د کتاب او سنتو لاروي یې کړې، نه دا چې له ځانه یې څه ورپسې جوړ کړي وي، نه په بېلابېلو روایاتو پسې تللي او نه د دروغو په اجماع پسې. د شیعی فکر، اعتماد یوازې پر نص (قرآن یا سنتو) دی؛ خو د سني فکر اعتماد پر ((رجالو)) دی.

---

[1] تدریب الراوي. مقدمة ابن اصلاح ومعرفة الرجال.

[2] د اهل سنتو په کتابونو په تېره په صحیح بخاري او مسلم کې ډېر روایات راغلي، چې امام علي او اهل بیت تر پوښتنې لاندې نیسي او مقام یې راټیټوي، لکه: د فاطمې پر ژوندونې، د ابوجهل پر لور د حضرت علي مارکه او د پیغمبر پرې غوسه کېدل !! د شپې د لمانځه په باب له پیغمبره د حضرت علي بې اعتنایي، د مزي په حکم د حضرت علي نه پوهېدنه او... او ټول هغه روایات، چې ام المؤمنین عایشه، ابوبکر (رض)، عمر(رض) او عثمان (رض) ستایي، موخه یې د اهلبیتو بې ارزښته کول دي.
وګورئ: بخاری. مسلم. الخدعة.

چې دا د سني او شيعه فکر بنسټيز اختلاف دی او راښيي، چې شيعي فکر له محمدي اسلام سره اړوند او سني فکر له سياست او واکمنو سره اړوند دی.

اسلامي خوځښتونه

اسلامي خوځښتونو د سني فکر لار نيولې او په دې يې له زمانې سره جګړه پيل کړې، چې په پايله کې د خپلو موخو له عملي کولو نهيلي شوي او د خپلې خوښې اسلامي حکومت يې نه دی جوړ کړی.
هو! اسلامي خوځښتونو، چې له محمدي اسلام خپله لار بېله کړه؛ نو له اموي اسلام ځار شول او د دې اسلام ډالۍ ورته فکري جمود، بې تحرکي پر تپه ولاړ حالت او اختلاف دی.
اموي اسلام، حکومتونو ته، خوځښتونه، خوندوره مړی کړه، د ولسونو ډاډ يې ترې واخست او له حقايقو او واقعياتو يې لرې کړل.
هو! سني اسلامي ډلې، هله پرمختګ کړای شي، چې ځانونه له ((محمدي اسلام)) سره ونښلوي.

فهرست

د لیکوال خبرې ٤
لومړی تم ځای ٦
د جناب رسول الله صلی الله علیه و آله وفات ٦
د وداع خطبه: ٧
دویم فصل ٤٠
سقیفه ٤٠
د روایاتو څېړنه ٥٣
دریم تمځی ٦٣
عمر بن خطاب رضی الله عنه ٦٣
«او په دې توګه حضرت جناب امیر معاویه سر را پورته کړ» ٦٣
حضرت عمر بن خطاب (رض) ٦٣
حضرت عمر (رض) او حضرت علي ٦٤
څلورم تمځی ٧٨
حضرت عثمان بن عفان (رض) ٧٨
«د اموي لیکې بنسټګر» ٧٨
حضرت عثمان (رض) ٧٨
حضرت عثمان او اصحاب کرام رضی الله عنهم ٧٨
حضرت عثمان (رض) او حضرت علي (رض) ٨١
حضرت عثمان (رض) او امویان: ٨٦
پینځم تمځی ٩٢
امام علي کرم الله وجهه ٩٢
« د اندېزې جګړې پای او د پوځي جګړې پیل» ٩٢
حضرت علي (ک) ٩٢

د امام شخصیت ۹۳
د امام علي د شخصیت لپاره څو آریزې نښې شته ۹۳
لومړی نښه: امام یو رباني شخصیت و ۹۳
د امام لارویان ۹۹
د جناب امیر معاویه بن ابوسفیان شخصیت ۱۰۳
د جناب امیر معاویه لارویان ۱۰٤
مقابله (رویارویي) ۱۰٦
د ایمان توره د شیطان د تورې پر وړاندې ۱۰٦
مقابله ۱۰٦
د جمل جګړه ۱۰۸
د صفین جګړه ۱۱۱
د جناب امیر معاویه بن ابوسفیان کارنامې ۱۱٦
خوارج ۱۲۱
جناب امیر معاویه او امام حسن (رضی الله عنه) ۱۲٤
کربلا ۱۲۹
د محمدي اسلام ستنې؛ قرآن او اهل بیت ۱۳٤
قرآن او اهل بیت ۱۳٤
قرآن ۱۳٤
د اموي اسلام ستنې؛ ۱٤۳
د حضرت عثمان (رض) مصحف ۱٤۳
دویمه ستن: اصحاب ۱٤٦
د اموي اسلام غبرګون ۱٥۱
اسلامي دولت: ۱٥۲
اسلامي تفکر ۱٦۳